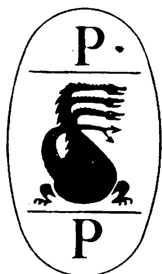

VILHELMAS HAUFAS

ŠALTOJI ŠIRDIS

VILHELMAS HAUFAS

ŠALTOJI ŠIRDIS

Vertė
JUOZAS BALČIKONIS

Iliustravo
G. GOSMANAS

VILNIUS „VYTURYS" 1989

MBBK U(Vok)
Ha 418

Vilhelmas Haufas

ŠALTOJI ŠIRDIS.—
V., Vaga, 1977

2-asis leidimas
1-asis leidimas 1977 m.

H $\frac{4804010100—018}{M 856(08)—89}$ Neskelbta

ISBN 5-7900-0362-1

PASAKA

Vienoj gražioj tolimoj karalystėj, apie kurią žmonės pasakoja, kad jos amžinai žaliuose soduose niekuomet nesileidžianti saulė, viešpatavo karalienė Fantazija. Pilna sauja daug jau amžių gausingai barstė ji valdiniams savo malones, buvo mylima ir gerbiama visų, kas ją pažino. Bet karalienės širdis buvo per didelė, kad galėtų tenkintis gerais darbais savo šaly. Pasipuošusi karališkai savo amžino jaunumo ir gražumo drabužiais, nužengė ji žemėn; buvo girdėjusi, kad ten gyvena žmonės, kurie visą amžių dirba, prakaituoja, skursta ir vargsta, nematydami šviesios dienos. Ji atnešė iš savo karalystės gražiausių dovanų, ir nuo to laiko, kai skaisčioji karalienė perėjo per žemės laukus, žmonės ėmė dirbti darbus smagūs ir linksmi.

Kad žmonės turėtų daugiau džiaugsmo, ji ėmė jiems siųsti savo vaikus, ne mažiau gražius ir meilius kaip ji pati. Kartą iš žemės grįžo Pasaka, vyriausioji karalienės duktė. Motina pastebėjo, kad ji nuliūdusi ir jos akys užverktos.

— Kas tau, miela Pasaka? — klausė jos karalienė.— Tu sugrįžai iš kelionės tokia nesmagi ir nuliūdusi; neslėpk, pasisakyk motinai, kas tau yra.

— O mieliausia motute,— atsakė Pasaka,— aš netylėčiau, jei žinočiau, kad nesopės tau širdies dėl mano vargo.

— Sakyk tik, visuomet sakyk, dukrele,— kalbėjo gražioji karalienė.— Vargas lyg akmuo: vieną prislėgs, o dviem jis nesunku bus pakelti.

— Gerai, pasakysiu, jei taip nori, — atsakė Pasaka.— Tad klausyk. Juk žinai, kaip aš mėgstu vaikščioti per žmones, kaip netingiu net prie didžiausio vargšo trobelės pasėdėti ir kokią valandėlę paplepėti su jais po darbų, ir jie man seniau taip pat linksmai tiesė sveikindami ranką, kai aš ateidavau, nušvitę ir smagūs lydėjo mane akimis, kai išeidavau toliau, bet dabar visiškai nebe tas!

— Vargše Pasaka,— tarė motina, glostydama jos ašarotą veidą,— gal tau tik taip rodosi?

— Tikėk, aš tai labai gerai suprantu,— atsakė Pasaka: — jie manęs nebemėgsta. Visur, kur tik nueinu, mane šaltai sutinka; meiliai į mane niekur nebežiūri; net vaikai, kuriuos aš visuomet taip mylėjau, juokiasi iš manęs ir kaip dideli gręžiasi pečiais!

Karalienė pasirėmė ranka galvą ir susimąsčiusi tylėjo.

— Kas atsitiko,— klausė Pasakos karalienė,— kad žmonės ten, apačioj, taip atsimainė?

— O, labai jie atsimainė. Kas jų dabar atsargumas! Jie visur pristatė išmintingų sargų, tie viską, kas eina iš tavo karalystės, gerai apžiūri ir ištyrinėja. Jei ateina kas nors, kas jiems nepatinka, pakelia baisų triukšmą; kartais tokį nužudo arba taip apšmeižia žmonėms, aklai tikintiems, ką jie sako, jog tas niekur sau neberanda nei meilės, nei pasitikėjimo. A, kokie laimingi mano broliai Sapnai! Jie nusileidžia žemėn, nieko nesiklausdami tų išmintingų vyrų, laisvai lanko miegančius žmones ir, rodydami gražiausius paveikslus, saldina jų širdis ir džiugina akis.

— Tavo broliai vėjavaikiai,— tarė karalienė,— ir tau, mano mylimoji, nėra priežasties jiems pavydėti. Tuos sienų sargus aš gerai pažįstu; žmonės, kur juos pastatė, nėra tokie kalti: pirma ateidavo tiek daug neprašytų svečių, kurie dėdavos stačiai iš mano karalystės atvykę, o tuo tarpu jie daugiausia buvo matę ją nuo kokio kalno.

— Bet ko jie keršija man, tikrai tavo dukteriai? — pravirko Pasaka.— A, kad tu žinotum, kaip jie su manim elgėsi! Jie išvadino mane senmerge ir žadėjo kitą kartą visiškai nebeįsileisti.

— Ką, nebeįsileisti mano dukters? — sušuko karalienė, paraudus iš piktumo.— Aš jau matau, kas čia kaltas; mus bus apšmeižusi piktoji teta!

— Mada? Negalimas daiktas! — atsiliepė Pasaka.— Ji būdavo visuomet tokia gera.

— O, aš pažįstu tą raganą,— atsakė karalienė.— Tu, dukrele, dar bandyk; kas nori gerai daryti, tas nieko neturi bijoti.

— Oi motinėle! Jei tie sargai visai mane išvarys arba taip išjuodins, jog žmonės nei pažvelgti į mane nebenorės?

— Jei dideli, Mados apakinti, tavęs nepriimtų, tad eik pas mažus ir jaunus. Tiesą sakant, juos aš labiau myliu. Mažiesiems aš siunčiu puikiausius regėjimus per tavo brolius Sapnus; maža to, aš dažnai pati keliauju pas juos, spaudžiu juos prie širdies, bučiuoju ir žaidžiu su jais. Jie taip pat gerai mane pažįsta, kad ir nežino mano vardo. Kiek man kartų teko matyti, kaip jie naktį šypsosi, žiūrėdami į mano žvaigždeles, o rytmetį, kada dangumi slenka mano balti debesėliai, ploja iš džiaugsmo rankutes! Ir didesni paaugę jie tebemyli mane; tada aš mergaitėms padedu pinti gėlių vainikus, o bernaičiams, atsisėdusi ant uolos viršūnės, imu rodyti kilstančius iš mėlynų, rūkais apsuptų kalnų

aukštas pilis ir mirgančius rūmus, iš rausvų vakaro debesų darau būrius narsių raitelių ir nuostabias keliautojų virtines.

— O, gerieji vaikučiai! — sušuko sujaudinta Pasaka.— Gerai, tegu būna taip! Aš dar kartą pabandysiu!

— Taip, dukrele,— tarė karalienė,— keliauk į juos. Aš tave dar truputį papuošiu, kad tu vaikučiams labiau tiktum ir kad dideli tavęs neatstumtų. Klausyk, aš tau duosiu knygos drabužius.

— Knygos, mamute? Bet man nepadoru taip puoštis prieš žmones.

Karalienė davė ženklą, ir tarnaitės atnešė gražius knygos drabužius. Jie buvo šviesios spalvos ir dailiai išrašyti.

Tarnaitės supynė Pasakai ilgąsias kasas, apavė kojas aukso sandalais ir paskui ją gražiai apvilko.

Pasaka nedrįso pakelti akių, bet motina negalėjo atsigėrėti ir, apkabinus ją, tarė:

— Eik ten, laiminu tave. O jei jie tave niekins ir juoksis, tad grįžk atgal pas mane; gal vėlesnės kartos, artimesnės prigimčiai, vėl atvers tau savo širdis.

Taip sakė karalienė Fantazija. Pasaka nusileido žemėn. Drebėdama širdį, artinosi ji į tą vietą, kur stovėjo išmintingieji sargai. Ji palenkė galvą žemyn, labiau susiveržė drabužius ir nedrąsiai priėjo prie vartų.

— Stok! — sušuko šiurkštus balsas.— Sargyba, čionai! Štai eina nauja knyga!

Pasaka sudrebėjo. Jos patikti išbėgo keli rūstūs vyrai. Jų rankose buvo smailios plunksnos, atstatytos prieš Pasaką. Vienas priėjo prie jos ir nemandagiai paėmė ją už smakro.

— Ar negalėtum sveika kiek pakelti galvos,— tarė jis,— kad būtų iš tavo akių matyti, ar tu verta ko, ar ne?

Pasaka raudonuodama pakėlė galvą aukštyn ir parodė savo tamsiąsias akis.

— Pasaka! — sušuko sargai ir ėmė juoktis.— Pasaka! Manėm, kad čia bus atėjęs koks geras daiktas! Iš kur tu gavai tuos drabužius?

— Motina man juos davė,— atsakė Pasaka.

— Taip? Ji nori mus apgauti? Ji mano, kad mes, tavęs nepažinę, įsileisim pas save? Nieku gyvu! Važiuok sau sveika! — suriko visi sargai, už vienas kito keldami plunksnas.

— Bet aš pas vaikus tenoriu,— meldė Pasaka.— Argi nei pas juos negalėčiau?

— Ar dar maža tokių valkatų mūsų krašte? — sušuko vienas sargas.— Ar dar negana prisuka galvas mūsų vaikams visokiais niekais?

— Jei taip nori, tai tegu pasirodo, ką ji čia moka,— atsiliepė kitas.

— Gerai,— pritarė visi,— sakyk, ką tu moki; bet skubink, neturim kada dėl tavęs čia gaišti.

Pasaka ištiesė ranką ir ėmė rašyti ore kažkokius paslaptingus ženklus. Štai pasirodė įvairių paveikslų eilės: gražių arklių karavanai, išsipuošę raiteliai, galybė palapinių dykumos smiltynuose; paukščiai ir laivai audringose jūrėse; tamsios girios ir minios žmonių miestų gatvėse; kovų laukai ir ramiųjų klajoklių stovyklos. Visi tie paveikslai kaip gyvi slinko jiems pro akis.

Berodydama tuos paveikslus, Pasaka ir stebėti nepastebėjo, kaip vartų sargai pamaži užmigo. Ji jau buvo berašanti naujus ženklus, tik prie jos priėjo kažkoks žmogus ir paėmė ją gražiai už rankos.

— Dirstelk ten, geroji Pasaka,— tarė jis, rodydamas į miegančiuosius: — jiems tavo gražieji paveikslai nerūpi; šauk greičiau pro vartus; jiems paskui nė į galvą neateis, kad tu jau būsi šitoj šaly. Eik ir keliauk kur nori. Aš nuvesiu tave pas savo vaikus; savo namuose aš tau duosiu ramų kampelį; ten tu galėsi gyventi ir gyventi sau; jei paskui mano sūnūs ir dukterys gerai mokysis, tai galės su savo draugais ateiti pas tave ir tavęs pasiklausyti. Ar tinki?

— O, mielai tinku eiti pas tavo mažuosius. Aš juos mylėsiu ir džiuginsiu laisvomis valandomis!

Tas žmogus linktelėjo galvą ir padėjo perlipti per miegančių sargų kojas. Perlipusi Pasaka atsisukus jam šyptelėjo ir, nieko nelaukdama, smuko pro vartus.

KARAVANAS

Vieną kartą traukė dykuma didelis karavanas. Lygumoje, kur vien dangus ir smėlys tematyti, jau iš tolo buvo girdėti kuprių varpeliai ir arklių sidabriniai skambalėliai. Tirštas dulkių debesys slinko prieš ateinantį karavaną; vėjui išvaikius debesį, galėjai pastebėti žibančius raitelių ginklus ir skaisčiai mirgančius drabužius. Taip atrodė karavanas žmogui, kuris artinosi į jį iš šono. Raitelis jojo ant gražaus arabų veislės žirgo, apdengto tigro kailiu. Žirgo kamanos buvo raudonos šikšnos su sidabro kankalėliais, ant jo galvos plevėsavo puikios strauso plunksnos. Raitelis buvo dailus vyras, ir jo drabužiai visai atsakė ark-

lio gražumui. Baltas auksu siūtas turbanas dengė jo galvą; jis buvo su raudona liemene ir plačiomis raudonomis kelnėmis, su išlenktu pašonėj kalaviju, o kalavijo rankena buvo brangiaisiais akmenėliais nusagstyta. Turbaną jis buvo užsitraukęs ant akių. Juodos akys, žibančios pro didelius antakius, ilga barzda ir kumpa kaip erelio snapas nosis rodė, kad jis buvo drąsus ir labai smarkus vyras. Būdamas per penkias dešimtis žingsnių nuo priešakinės karavano eilės, raitelis paspaudė arklį ir beregint prijojo prie karavano. Matyti vieną raitelį, jojantį dykuma, buvo toks nepaprastas daiktas, jog karavano sargyba, bijodama užpuolimo, atstatė į jį savo ietis.

— Ko norite? — sušuko raitelis, pamatęs atstatytus ginklus.— Manote, kad jūsų karavaną gali užpulti vienas žmogus?

Sugėdinta sargyba vėl iškėlė savo ietis, o jos viršininkas prijojo prie nepažįstamo ir paklausė, ko jam reikia.

— Kas čia karavano savininkas? — paklausė raitelis.

— Jis ne vieno žmogaus,— atsakė paklaustasis,— o kelių pirklių, jie joja namo iš Mekos, ir juos mes lydime per dykumą, nes čia dažnai visokie plėšikai kabina keleivius.

— Tai veskite mane pas tuos pirklius,— pasakė nepažįstamas.

— Dabar to negalime padaryti,— atsakė viršininkas,— mes turime toliau varytis nesustodami, o pirkliai bus pasilikę gal per kokį pusvalandį kelio. Bet jeigu josite su manim toliau, iki sustojant pasiganyti vidurdieny, tai sutiksite savininkus.

Nepažįstamas nieko nebeatsakė; jis išsitraukė ilgą pypkę, kabėjusią prie balno, užsidegė ir, stipriai traukdamas dūmus, nujojo toliau drauge su sargybos viršininku. Šis nežinojo, kaip elgtis su nepažįstamu; tiesiog klausti vardo jis nedrįso, o tas į visus žodžius, kuriais viršininkas norėjo pradėti kalbą: „Jūs rūkote gerą taboką", arba „Jūsų arklys gerai eina", atsakinėjo tik trumpai: „Taip, taip!" Galop jie pasiekė vietą, kur turėjo ganytis. Pastatęs sargybą, viršininkas su nepažįstamu sustojo, norėdami praleisti pro šalį karavaną. Praėjo trys dešimtys su sunkiomis naštomis kuprių, lydimų apsiginklavusių vadovų. Paskui ant gražių arklių prijojo penki pirkliai, karavano savininkai. Jie buvo žmonės pagyvenę ir rimti, tiktai vienas atrodė daug jaunesnis ir žvitresnis už kitus. Karavano gale ėjo nemažai kuprių ir arklių, apkrautų sunkiomis naštomis.

Keliautojai susistatė palapines, o aplinkui paleido kuprius ir arklius. Vidury stovėjo mėlyno šilko palapinė. Sargybos viršininkas nuvedė į ją nepažįstamą. Ten, ant auksu austų pagalvių,

sėdėjo karavano savininkai; juodieji vergai nešiojo jiems valgymus ir gėrimus.

— Ką tu čia mums atvedei? — paklausė viršininko jaunasis pirklys. Ligi tas galėjo į jo klausimą atsakyti, nepažįstamas tarė:

— Aš vadinuos Selimas Barukas, iš Bagdado. Keliaujant į Meką, mane buvo galvažudžiai suėmę, ir tik trys dienos, kaip iš jų nagų ištrūkau. Didysis pranašas davė man išgirsti jūsų karavano varpelių balsą, ir šit aš atjojau pas jus. Leiskite man drauge keliauti su jumis. Kai atvyksime į Bagdadą, gausiai jus apdovanosiu už jūsų gerą širdį — aš esu didžiojo vizirio giminaitis.

Selimui Barukui atsakė vyriausias pirklys:

— Labai prašom į mūsų pastogę! Mielai tau padėsime, bet pirma sėsk, valgyk ir gerk drauge su mumis!

Selimas Barukas atsisėdo prie pirklių ir ėmė drauge valgyti ir gerti. Po pietų vergai nukraustė indus ir atnešė ilgas pypkes ir sorbeto[1]. Pirkliai ilgai sėdėjo ir tylėjo, leisdami mėlsvus dūmus ir žiūrėdami, kaip jie vinguriuoja, draikosi ir paskui nyksta ore. Galop jaunesnysis pirklys prabilo.

— Ir jodami,— tarė jis,— ir ilsėdamies trečia diena taip tylime. Man baisiai nuobodu, nes popiet esu pratęs žiūrėti šokėjų arba klausytis dainavimo ir muzikos. Ar kartais nežinotumėt, kuo sutrumpinti laiką?

Keturi vyresnieji pirkliai nieko neatsakė, tik vis čiulpė pypkes, kažką galvodami; nepažįstamas atsiliepė:

— Jei sutiktumėt, aš turėčiau tokį sumanymą: tegu ganantis kiekvienas iš mūsų ką nors kitiems papasakoja. Tas kiek patrumpintų laiką.

— Geras Selimo Baruko sumanymas,— atsiliepė Akmetas, visų vyriausias pirklys,— tik reikia pradėti!

— Labai malonu, kad mano patarimas jums patinka,— tarė Selimas.— O kad matytumėt, jog nenoriu būti neteisingas, pradėsiu, jei tinkate, aš pirmas.

Visi penki pirkliai sutiko ir susislinko arčiau, pasisodinę svečią į vidurį. Vergai vėl pripylė taures, vėl prikimšo savo ponams pypkes ir atnešė užsidegti žerplėjančių anglių. O Selimas, pavilgęs gerklę keliais sorbeto gurkšneliais, susiglostė barzdą ir tarė:

— Tai paklausykite *Istorijos apie kalifą gužą.*

ISTORIJA APIE KALIFĄ GUŽĄ

I

Vieną kartą gražiu popiečio metu Bagdado kalifas Kasidas patogiai sėdėjo ant kanapos; prieš tai jis buvo kiek prigulęs, nes diena buvo karšta, ir dabar, truputį numigęs, atrodė visai smagus. Jis rūkė ilgą raudonmedžio pypkę, gėrė po gurkšnelį kavą, jam pilstomą vergo, ir patenkintas glostė savo barzdą.

[1] Sorbetas — turkų gėrimas, padarytas iš cukraus ir vaisių. (*Vert.*)

Žodžiu sakant, kalifas, matyti, jautėsi visai gerai. Tą valandą, patogu būdavo su juo kalbėtis, jis tada būdavo nepaprastai geras ir nuolaidus, todėl ir didysis viziris Mansoras šiuo metu jį kasdien lankė. Šį kartą po pietų jis taip pat atėjo, tik buvo kažko labai nesmagus. Kalifas paleido pypkę iš dantų ir tarė:

— Kas yra, kad nosį nuleidęs atrodai, didysis viziri?

Didysis viziris susidėjo kryžmais rankas ant krūtinės, palenkė prieš savo viešpatį galvą ir tarė:

— Viešpatie, ar aš nuleidęs atrodau nosį, ar ne, to nežinau, bet ten žemai, prie rūmų, stovi pirklys su tokiais puikiais daiktais, jog man labai gaila, kad neturiu daug atliekamų pinigų.

Kalifas, norėjęs jau seniai nudžiuginti didįjį vizirį, pasiuntė žemyn juodąjį vergą, kad atvestų pirklį. Vergas bematant grįžo su pirkliu. Šis buvo mažas, drūtas žmogelis, juodo veido ir apdriskusiais drabužiais. Jis turėjo skrynelę, pilną visokių prekių: perlų ir žiedų, puikiai aptaisytų pistoletų, taurių ir šukų. Kalifas su viziriu viską išžiūrėjo, išvartė; ir kalifas pagaliau nupirko sau ir Mansorui puikius pistoletus, o vizirio pačiai šukas. Pirklys jau buvo bedarantis savo skrynelę, tik čia kalifas pastebėjo mažą skrynutę ir paklausė, ar ir ten dar prekės. Pirklys parodė skrynutę ir išėmė iš jos dėžutę su juosvais milteliais ir popierių su kažkokiu parašu, kurio negalėjo paskaityti nei kalifas, nei Mansoras.

— Šiuos daiktus esu gavęs iš vieno pirklio, radusio juos Mekos miesto gatvėje,— tarė pirklys.— Aš nežinau, kam jie reikalingi, galėčiau jums beveik dovanoti, nes pats neišmanau, ką su jais veikti.

Kalifas, labai mėgęs ir savo knygynui rinkęs senus rankraščius, nors pats ir nemokėjo jų skaityti, nupirko ir tą popierių su dėžute ir atleido pirklį. Jis ėmė galvoti, kaip čia sužinojus, kas tame popieriuje parašyta, ir klausė vizirio, ar jis nejaučia tokio žmogaus, kad paskaityti mokėtų.

— Maloningiausias viešpatie ir valdove,— atsakė viziris,— prie didžiosios mečetės gyvena vienas žmogus, vadinamas Selimu galvočium; jis moka visas kalbas. Pasikviesk jį — gal ir mokės tą raštą paskaityti.

Neilgai truko, ir Selimas atėjo.

— Selimai,— tarė kalifas,— Selimai, sako, tu esi labai mokytas: pažiūrėk į šį raštą, ar negalėtum jo paskaityti; jei galėsi, tai gausi naujus šventadienius drabužius, jei ne, tai dvylika kartų per ausį ir dvidešimt penkis per padus, kad žinotum, jog esi be reikalo galvočium vadinamas.

Selimas palenkė galvą ir atsiliepė:

— Tebūnie tavo valia, viešpatie! — Jis ilgai žiūrėjo į popierių ir galop tarė: — Tai lotyniškai parašyta, viešpatie! Jei netiesa būtų, tegu mane karia.

— Sakyk, kas ten parašyta,— klausė kalifas,— jei lotyniškai? Selimas pradėjo versti: „Žmogau, tu, kuris ją rasi, padėkok Alachui už jo malonę. Kas pauostys šios dėžutės miltelių ir pasakys „Mutabor" [2], tas galės pavirsti į kurį norės gyvulį ir suprasti tų gyvulių kalbą. Jei jis panorėtų vėl į žmogų atvirsti, turi, nusisukęs į rytus, linktelėti tris kartus ir vėl ištarti tą žodį! Tik, pavirtęs į gyvulį, turi saugotis, kad nesusijuoktų, šiaip pamirš tą žodį ir amžinai paliks gyvuliu".

Selimui perskaičius raštą, kalifas labai apsidžiaugė. Jis liepė Selimui prisiekti, kad niekam nieko nesakys apie tą dalyką, padovanojo jam puikius drabužius ir išleido. Paskui savo didžiajam viziriui tarė:

— Toks tai bent pirkimas, Mansorai! Kaip aš džiaugsiuos tapęs gyvuliu! Rytoj rytą ateisi pas mane! Paskui abu eisim kartu į laukus, pauostysim tų miltelių iš dėžutės ir tada klausysim, kas ką kalba ore ir vandeny, miške ir laukuose.

II

Vos kitą rytą kalifas Kasidas papusryčiavo ir apsivilko, tuojau atėjo didysis viziris, kaip buvo įsakytas. Kalifas pasikišo dėžutę su milteliais už diržo ir, liepęs palydovams pasilikti namie, pats išėjo su vienu didžiuoju viziriu. Iš pradžių jie ėjo dideliais kalifo sodais, bet niekur nematė jokio gyvo daikto, kad galėtų išbandyti miltelių galybę. Tada viziris patarė eiti toliau, prie tvenkinio, kur pirma jis dažnai matydavo daug visokių paukščių, ypač gužų, kurie, didingai stypčiodami ir snapais kalendami, visados kreipė į save jo akis.

Kalifas sutiko, ir abudu pasuko į tvenkinį. Atėję prie tvenkinio, jie tikrai pamatė gužą, tas labai rimtai stinksėjo, ieškodamas varlių ir kartais kažką sau tarškėdamas. Tuo pat laiku aukštai ore jie pastebėjo kitą gužą, skrendantį iš tolo į tą patį daiktą.

— Dedu savo barzdą, maloningiausias viešpatie,— tarė dido

---

[2] Mutabor — pavirsiu *(lot.)*. *(Vert.)*

sis viziris,— jei tie ilgakojai nepradės tarp savęs įdomios kalbos. Kas būtų, jei mes į gužus pasiverstumėm?

— Gerai! — atsakė kalifas.— Bet pirma dar kartą prisiminkime, kaip vėl reiks į žmones atvirsti. Tikrai! Tris kartus nusilenkęs į rytus ir pasakęs „Mutabor", aš vėl tapsiu kalifu, o tu viziriu. Tačiau, gink Dieve, nesusijuokti, šiaip būsim žuvę amžinai!

Taip pasakęs, kalifas pamatė kitą gužą sukant ties jų galvomis ir pamaži leidžiantis žemėn. Jis greit išsitraukė pakištą už diržo dėžutę, pasisėmė gerą šniūkį, paskui davė ir didžiajam viziriui, tas irgi pauostė, ir abu ištarė: „Mutabor!"

Tada jų kojos susitraukė, tapo laibos ir raudonos; gražiosios geltonos kalifo ir vizirio šlepetės virto ilgomis gužo kojomis, rankos — sparnais, kaklas ištįso iš pečių per visą uolektį, barzda pranyko, o kūnas apsidengė minkštomis plunksnomis.

— Koks tavo dailus snapas, didysis viziri,— tarė nustebęs kalifas.— Statau pranašo barzdą, niekur panašaus daikto kaip gyvas nesu matęs.

— Labai dėkui,— atsakė linktelėjęs didysis viziris,— bet, jei aš galiu drįsti, tvirtinu, kad gužas iš jūsų didenybės beveik gražesnis negu kalifas. O ar ne geriau būtų, kad dabar eitume pasiklausyti ten mūsų draugų ir išbandyti, ar tikrai mes mokame gužų kalbą.

Tuo tarpu nusileido žemėn ir antrasis gužas. Jis pakuteno snapu savo kojas, suklostė pasišiaušusias plunksnas ir priėjo prie kito gužo. O abudu naujieji gužai tuojau prisiartino prie jų ir baisiai nustebo, išgirdę tokią jų šneką.

— Sveikas gyvas, Ilgakoji! Taip anksti pievoje?

— Labai tau dėkui, mielas Tarkšly! Aš sau radau šį tą pusrytėliui. Gal norėtum driežlės kąsnelį arba varlės šlaunelę?

— Labai dėkui, šiandien neturiu noro valgyti. Aš visai ne to čia atskridau. Šiandien man reiks savo tėvo svečiams šokti, todėl norėčiau vienas kiek pasimokyti.

Tuo tarpu jaunasis gužutis ėmė žingsniuoti po lauką ir gražiai kraipytis. Kalifas ir Mansoras nustebę žiūrėjo į jį. O kada jis, padaręs grakščią pozą, atsistojo ant vienos kojos ir paskui suplasnojo sparnais, toks atrodė juokingas, jog kalifas su savo ministru nebegalėjo juokais tverti; jie ėmė baisiai juoktis, ilgai negalėdami susiturėti. Pirmas nustojo juoktis kalifas.

— Tai bent juokas,— tarė jis,— tokio ir už pinigus nepirksi. Gaila, kad mes savo juoku nubaidėme kvailus paukščius, gal jie būtų dar ir pagiedoję.

Bet dabar didysis viziris atsiminė, kad juoktis pasivertusiam uždrausta. Savo baimę pasisakė ir kalifui.

— Prisiekiu Meka ir Medina! Būtų menkas juokas, jei aš turėčiau gužu pasilikti! Atmink tą kvailą žodį! Aš nemoku jo ištarti!

— Mes turime tris kartus nusilenkti į rytus ir pasakyti: „Mu Mu Mu".

Jie atsistojo į rytus ir ėmė linksėti, net jų snapai žemę siekė. Bet kas nutiko! Jie pamiršo burto žodį, ir kad ir kiek linksėjo kalifas, kad ir kiek nusigandęs šaukė viziris: „Mu Mu Mu", tas prakeiktas žodis visai buvo jiems iškritęs iš galvos, ir vargšas Kasidas ir jo viziris liko gužais.

III

Nuliūdę klaidžiojo gužai po laukus. Jie nežinojo, ką bedaryti patekus į tokią nelaimę. Išsinerti iš gužų kailio ir atvirsti į žmones jie negalėjo, grįžti į miestą, kad ten kas juos pažintų, taip pat negalėjo. Kas patikės, kad gužas yra kalifas? O jei ir patikėtų, tai ar sutiktų Bagdado gyventojai, kad gužas būtų jų kalifu?

Taip jie klajojo kelias dienas, šiaip taip misdami laukiniais vaisiais, kurių tačiau savo ilgais snapais negalėjo gerai sukramtyti. Driežlių ir varlių. ragauti jie nedrįso, bijodami tokiais gardėsiais pagadinti sau pilvus. Vienintelis jiems tokioj nelaimėj džiaugsmas buvo, kad galėjo skraidyti, todėl dažnai jie skrido į Bagdadą ir, nutūpę ant namų stogų, dairės, kur kas mieste darėsi.

Pirmomis dienomis matė jie miesto gatvėse didelį nerimą ir liūdesį. Ketvirtą dieną, tupėdami ant kalifo rūmų stogo, jie pamatė žemai gatvėje einant puikią procesiją. Mušė būgnus ir trimitavo. Sėdėdamas apkaišytam žirge, jojo apsivilkęs auksu siūtu apsiaustu vyras, lydimas gražiai išsipuošusių tarnų. Paskui jį sekė pusė Bagdado, ir visi šaukė: „Tegyvuoja Mizra, Bagdado valdytojas!" Tada abudu gužai, tupėdami ant rūmų stogo, pasižiūrėjo į vienas antrą, ir kalifas Kasidas tarė:

— Tu dabar supranti, kam esi užkerėtas, didysis viziri? Tas Mizra — mano pikčiausiojo priešo sūnus, to galingojo žynio Kašnuro sūnus, rūstybės valandoje prisiekė man atkeršyti. Bet aš dar nenustoju vilties. Skriskime iš čia, ištikimasis mano nelaimės drauge! Mes lėksime pas pranašo grabą; gal ten, šventoje vietoje, pranyks tie kerai.

Jie pakilo nuo rūmų stogo ir nuskrido Medinos linkui.

Bet lėkti jiems nekaip sekėsi, nes abu gužai maža dar buvo įpratę skraidyti.

— Viešpatie,— netrukus sudejavo didysis viziris,— atleisk man, aš taip nebeilgai tversiu; jūs labai greitai skrendate! Vakaras čia pat, ir būtų gerai, jei mes pasiieškotumėm kur nakvynės.

Kalifas paklausė savo tarno. Kaip tyčia jie pamatė žemai slėny griuvėsius, tie jiems pasirodė gera vieta nakvoti, ir jie nuskrido. Tam daikte, kur jie apsistojo, seniau, matyti, būta pilies. Tarp griuvėsių stūksojo gražūs šulai. Iš kelių kambarių, kurie apysveiki buvo užlikę, galėjai spręsti apie senovinį tų namų puikumą. Kasidas su savo draugu įėjo į vidų pasiieškoti sausos vietos. Čia gužas Mansoras stabtelėjo.

— Viešpatie,— tarė jis pašnibždomis,— gėda juk būtų didžiajam viziriui, o dar labiau gužui, vaiduoklių baidytis! Bet čia netoli kas atsiduso ir suvaitojo, ir mane ima baimė!

Kalifas taip pat sustojo ir aiškiausiai išgirdo tylų verkimą; tas verkimas greičiau buvo žmogaus negu gyvulio. Jis jau buvo beeinantis į tą pusę, iš kur ėjo graudus balsas, tik viziris sužnybo snapu jam sparną ir ėmė labai jo prašyti saugotis naujos, dar didesnės, nelaimės. Bet veltui! Kalifas, po kurio sparnu pla-

kė narsi širdis, šoko, palikęs kelias plunksnas, ir nuėjo į tamsų užkampį. Čia jis pamatė praviras duris, pro jas aiškiai girdėjo dūsaujant ir šniurkščiant. Jis labiau pravėrė duris ir nustebęs sustojo ant slenksčio. Apgriuvusiame kambary, į kurį tik pro nedidelį geležinį langelį skverbėsi šviesa, jis pamatė tupinčią ant grindų didelę pelėdą. Ašaros kaip žirniai riedėjo jai iš didelių apskritų akių. Bet, išvydusi kalifą ir jo vizirį, kuris tuo tarpu irgi atstypsėjo, sušuko džiaugsmingu balsu. Ji gražiai nusišluostė savo raibu sparnu ašarotas akis ir prašneko, nustebinus gužus, žmogaus balsu arabiškai:

— Prašom, prašom, gužučiai! Labai aš džiaugiuos, nes gužai turi mane išvaduoti: taip buvo kitados man pranašauta!

Kai nustebintas kalifas kiek atsigodo, linktelėjo jis savo ilgu kaklu, dailiai sustatė savo laibas kojas ir tarė:

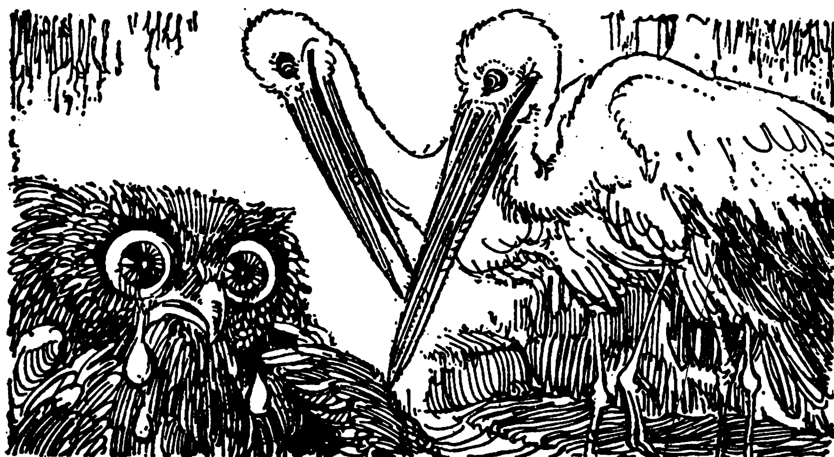
— Pelėda! Iš tavo žodžių galėtum spręsti, kad tave bus ištikus tokia pat nelaimė kaip ir mus. Bet per daug nesitikėk, kad mes tave išvaduotumėm. Tu pati pamatysi mūsų silpnybę, kai išgirsi mūsų istoriją.

Pelėda paprašė jo papasakoti, o kalifas pradėjo ir apsakė visa, ką mes jau žinome.

IV

Kai pabaigė kalifas savo istoriją, pelėda padėkojo jam ir tarė:

— Paklausyk ir mano istorijos ir pamatysi, kad ir aš esu taip pat nelaiminga. Mano tėvas — Indijos karalius; aš esu jo vienturtė nelaiminga duktė Luza. Tas pats žynys Kašnuras, pavertęs jus į gužus, ir mane padarė tokią nelaimingą. Atvyko kartą jis pas mano tėvą ir ėmė mane piršti savo sūnui Mizrai. Bet mano tėvas, karštas žmogus, paliepė užpykęs išmesti jį pro duris. O jis, žaltys, persivilkęs vergu, pritaikė, kai aš, vaikščiodama po daržą, ištroškau gerti, prišoko prie manęs ir padavė gėrimą, pavertusį mane į pelėdą. Jis atgabeno čia mane, pusgyvę iš baimės, ir baisiu balsu suriko man į ausį: „Tu būsi tokia bjauri, net gyvulių nekenčiama lig savo galo arba tol, kol atsiras toks, kuris tave, tokią bjaurybę, sutiks vesti. Taip aš tau ir tavo tėvui keršiju už puikybę". Nuo to laiko praėjo jau daug mėnesių. Vienui viena gyvenu skurdžiai šiuose mūruose kaip kokia atsiskyrėlė, kurios ir žmonės nekenčia, ir gyvuliai bjaurisi. Negaliu gėrėtis ir gamtos gražybėmis; dieną aš nematau, ir, tik nušvie-

tus mėnesiui savo išblyškusiais spinduliais tas sienas, atsiveria mano akys, ir aš galiu regėti.

Pelėda pabaigė ir vėl nusišluostė sparnu ašaras, ištryškusias jai pasakojant apie savo vargus.

Beklausydamas karalaitės istorijos, kalifas labai susimąstė.

— Jei tai būtų ne sapnas,— tarė jis,— tarp mūsų nelaimių turėtų būti koks paslaptingas ryšys.

Pelėda jam atsakė:

— Viešpatie, ir mano širdis tai nujaučia, nes man kitados, kada buvau dar visai jauna, viena moteriškė pranašavo, kad gužas padarysiantis mane laimingą, ir aš, gali būti, žinau, kaip mes galėtumėm išsivaduoti.

Nustebęs kalifas paklausė, kaip ji galėtų tai padaryti.

— Žynys, padaręs mus nelaimingus,— tarė ji,— kartą per mėnesį aplanko tuos griuvėsius. Netoli to kambario yra salė. Ten jis su savo draugais paprastai pokylius tada kelia. Dažnai pasiklausydavau, ką jie ten susirinkę kalba. Ten jie pasakojasi savo gudriuosius padarymus; gal tuo metu jis pasako ir tą žodį, kur jūs pamiršot.

— Brangiausia karalaite,— sušuko kalifas,— sakyk, kada jis ateina ir kur ta salė yra!

Pelėda kiek patylėjo ir patylėjusi tarė:

— Prašom nepykti, kad tai galiu padaryti tik su tam tikra sąlyga.

— Sakyk tik, sakyk! — tarė Kasidas.— Tik liepk, su viskuo sutinku.

— Matote kas: ir aš norėčiau išsivaduoti; o tik tada išsivaduočiau, jei katras iš jūsų pažadėtų man savo ranką ir širdį.

Paskutiniai pelėdos žodžiai didžiai nustebino gužus, ir kalifas davė savo tarnui ženklą, kad išeitų kartu su juo kiek pro duris.

— Didysis viziri,— tarė išėjęs už durų kalifas,— sąlygos negudrios, bet tu, man rodos, galėtum sutikti.

— Ką? — atsakė viziris.— Nori, kad pati, kai sugrįšiu namo, man akis išdraskytų? Be to, aš jau senas. Jūs kas kita: esate jaunas, nevedęs, todėl kur kas labiau tiktų atiduoti ranką jaunai gražiai karalaitei.

— Tas ir yra,— atsiduso kalifas: — kas tau sakė, kad ji jauna ir graži? Sakyk, kas dera katę maiše!

Dar ilgai jie mėgino vienas antrą perkalbėti, bet galiausiai kalifas, matydamas, kad jo viziris greičiau tiktų gužu likti, negu imti pelėdą, nusprendė čia nusileisti. Pelėda be galo nudžiugo. Ji pasakė, kad laikiau ateiti jie negalėję, nes, jos nuomone, žyniai turėsiantys susirinkti tą pačią naktį.

Pelėda netrukdama išvedė gužus iš to kambario ir, eidama priešais, privedė juos ilgais, tamsiais tarpusieniais prie salės, pro kurios apgriuvusią sieną blykstelėjo į akis šviesos spinduliai. Tada pelėda liepė jiems sustoti ir tylėti. Pirštais jie prislinko prie skylutės ir, prikišę nosis, išvydo didelę salę. Salė buvo puikiai išpuošta, o iš šonų stovėjo gražiausios kolonos. Daugybė spalvotų lempų švietė lyg dieną. Vidury salės stovėjo apvalus stalas, nukrautas gardžių gardžiausiais valgiais ir gėrimais. Aplink stalą buvo patiestas kilimas, ant jo sėdėjo aštuoni vyrai. Jų tarpe jie pažino tą patį pirklį, kur buvo jiems pardavęs kerų miltelius. Jo kaimynas paprašė pasipasakoti apie savo naujuosius darbus. Tarp kitko jis nupasakojo ir istoriją apie kalifą ir jo vizirį.

— O kokį žodį tu esi jiems davęs? — paklausė jo kitas žynys.

— Labai sunkų atminti lotynišką žodį: „Mutabor".

V

Išgirdę pro sienos plyšį tą žodį, gužai net pašoko iš džiaugsmo. Savo ilgomis kojomis jie taip greit pasileido bėgti į griuvėsių vartus, jog pelėda vos vos tegalėjo sekti. Ten susijaudinęs kalifas tarė pelėdai:

— Tu išgelbėjai mane ir mano draugą. Už tavo gerą širdį atiduodu tau savo ranką!

Paskui gužai, nusigręžę į rytus, linktelėjo tris kartus savo ilgais kaklais tekančiai už kalnų saulei. „Mutabor!"— sušuko jie ir staiga atvirto į žmones. Iš didelio džiaugsmo, kad vėl tapo žmonėmis, viešpats ir tarnas juokdamiesi ir verkdami apsikabinę vienas antrą bučiavo. Bet kas apsakytų jų nustebimą, kai, atsigręžę į užpakalį, jie išvydo gražią, puikiausiai apsitaisiusią moterį. Ji šypsodama ištiesė kalifui ranką.

— Jūs jau nebepažįstate savo nakties pelėdos? — tarė ji. Tat buvo ji pati. Pagautas jos gražumo ir skaistumo, sušuko kalifas:

— Kokia didelė mano laimė, kad aš buvau gužu!

Paskui visi trys susitaisė grįžti į Bagdadą. Savo drapanose kalifas rado ne tik dėžutę su kerų milteliais, bet ir pinigus. Artimiausiame sodžiuje jis susipirko, kas buvo reikalinga jiems kelionei, ir netrukus visi atvyko prie Bagdado vartų. Pamatę kalifą, miesto gyventojai baisiai nustebo. Visi buvo manę, kad jis kur žuvęs, todėl dabar labai džiaugėsi, vėl sulaukę savo mylimojo viešpaties.

O žmonių nekenčiamą Mizrą ir jo tėvą jie suėmė. Senį žynį kalifas liepė nuvežti į tą patį griuvėsių kambarį, kur pirma gy-

veno karalaitė, paversta į pelėdą, ir ten jį pakarti. O sūnui, kur buvo mažiau kaltas, kalifas davė pasirinkti viena iš dviejų: mirti arba pauostyti miltelių. Sūnus pasiskyrė miltelius. Didysis viziris padavė uostyti jam dėžutę, kalifas ištarė kerimąjį žodį ir pavertė jį į gužą. Tada kalifas liepė įleisti jį į geležinę ląstelę ir pakabinti rūmų sode.

Dar ilgai ir laimingai gyveno kalifas Kasidas su savo pačia. Maloniausios jam valandos visados būdavo tos, kada po pietų ateidavo jo aplankyti didysis viziris. Tada jie dažnai kalbėdavosi apie savo nutikimus, kai lakstė gužais, ir jei kalifas būdavo labai nusiteikęs, tai imdavo rodyti, kaip didysis viziris vaikščiodavo paverstas į gužą. Jis stypsėjo pasipūtęs, nelenkdamas kojų po kambarį, kaleno, mosavo rankomis lyg sparnais ir rodė, kaip viziris, atsisukęs į rytus, linksėjo galvą tarydamas: „Mu Mu". Tie rodymai kiekvieną kartą darydavo daug juokų ir džiaugsmo kalifo pačiai ir vaikams. Bet, kai kalifas kartais per daug ilgai kalendavo ir sakydavo „Mu Mu", viziris šypsodamas grasydavo pasakysiąs kalifo žmonai, ką jis kalbėjęs už durų apie pelėdą karalaitę.

* * *

Selimas Barukas pabaigė sakyti savo istoriją. Pirkliams labai patiko.

— Kaip dėlto greitai mums praėjo šiandien laikas po pietų! — tarė vienas iš jų, skleisdamas palapinės uždangalą.— Pučia vėsus vakaro vėjas; mes galėtumėm dar nemaža nukeliauti.

Jo draugai sutiko; sudėliojo palapines, ir karavanas ėmė žengti tolyn tokia pat tvarka kaip pirma.

Jie keliavo beveik visą naktį. Dieną esti karšta, o naktis buvo vėsi ir žvaigždėta. Galop jie prijojo patogią vietą, susistatė palapines ir sugulė pasilsėti. Nepažįstamu pirkliai rūpinosi kaip savo brangiausiu svečiu. Vienas davė jam pagalvių, kitas apklotų, trečias vergų patarnauti; žodžiu, jis turėjo visko kaip namie. Kai jie sukilo, jau buvo gana karšta, ir visi nusprendė palaukti čia vakaro. Visi kartu papietavę, vėl susislinko prie vienas kito, ir jaunesnysis pirklys tarė vyresniajam, Akmetui:

— Vakar Selimas Barukas labai paįvairino poilsio laiką, o šiandien ar negalėtumėt to padaryti jūs ir mums papasakoti ką iš savo ilgo gyvenimo, kuris turi būti nepraėjo be visokių atsitikimų, arba pasakyti kokią gražią pasaką.

Akmetas kiek patylėjo, lyg svyruodamas, ar jam sakyti, ar ne ir ką sakyti. Galop jis tarė:

— Mieli bičiuliai! Jūs buvote šioj mūsų kelionėje geri draugai, Selimas pasirodė taip pat puikus vyras, todėl apsakysiu jums iš savo gyvenimo vieną atsitikimą, kurį pasakoju paprastai labai nenoromis ir ne bet kam: *Istoriją apie vaiduoklių laivą.*

ISTORIJA APIE VAIDUOKLIŲ LAIVĄ

Mano tėvas turėjo Balsoroj nedidelę krautuvėlę. Negyveno jis vargingai, bet ir ne turtingai ir buvo iš tų žmonių, kurie nelabai mėgsta pradėti naują darbą, kad nenustotų to, ką jau turi. Mano auklėjimu rūpinosi, kaip mokėjo, ir greit susilaukė iš manęs sau pagelbininko. Kartą, kai buvau jau aštuoniolikos metų, tėvas kažkaip išdrįso pamėginti padaryti didesnę apyvartą ir išsiuntė laivu tūkstantį auksinių, kad jam pripirktų už jūros prekių, matyti, tikėdamas vienu kartu daug pasipelnyti. Išsiuntęs pinigus, jis baisiai susigraužė iš baimės, kad nenuskęstų laivas ir nepražūtų pinigai, per tai apsirgo ir mirė. Netrukus tikrai gavau žinią, kad atsitiko tas, ko jis bijojo: laivas nuėjo į dugną, ir jūra prarijo pinigus. Bet ta nelaimė nepakirto mano jaunos dvasios. Aš parsidaviau visą tėvo palikimą ir, pasiėmęs pinigus, iškeliavau laimės ieškoti svetur. Mane lydėjo tik senas tėvo tarnas, nenorėjęs nuo manęs skirtis.

Balsoros uoste sėdom į laivą ir išplaukėm į Indiją. Iš pradžių plaukėm gerai, bet po penkiolikos laimingos kelionės dienų kapitonas mums pranešė, kad būsianti audra. Jis buvo labai susirūpinęs, nes, matyti, per maža žinojo tų vietų kelią, kad ramiai galėtų laukti audros. Jis liepė nuimti visas bures, ir mes ėmėm plaukti labai iš lengvo. Atėjo naktis, giedri ir šalta, ir kapitonas buvo pradėjęs manyti, kad jis apsirikęs, kad audros nebebus. Staiga pro mūsų laivą, visai arti, praūžė kitas laivas, jo pirma nebuvom regėję. Nuo laivo dangčio girdėjosi nežmoniškas šaukimas ir džiaugsmingas klyksmas, kuris tokiu baisiu laiku prieš audrą mane didžiai stebino. Kapitonas, stovėjęs arti manęs, išbalo kaip drobė.

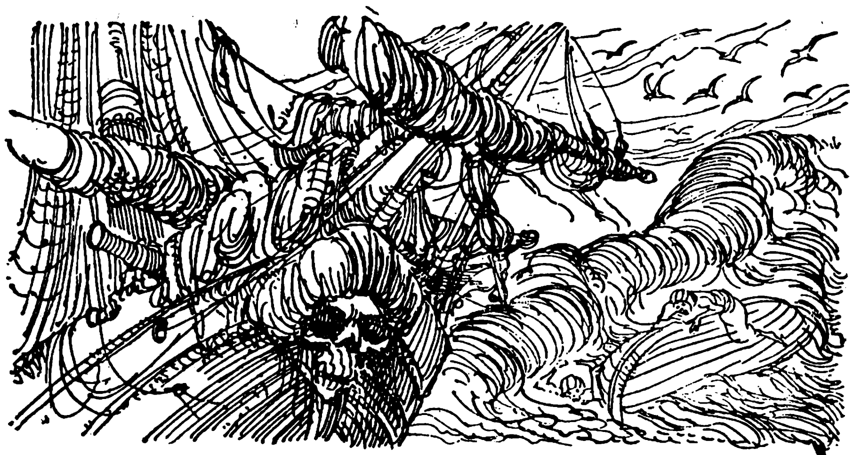
— Žuvo mano laivas,— sušuko jis,— mirtis ten plaukia!

Nespėjau dar paklausti kapitono, ką reikštų tie jo baisūs žodžiai, čia atbėgo baimingai šaukdami matrosai:

— Matėt jį? — rėkė jie.— Dabar mes žuvę!

Kapitonas liepė balsu kalbėti Korano maldas ir pats atsistojo prie vairo. Bet veltui! Bežiūrint pakilo audra, ir nepraėjo valandos, o laivas subraškėjo ir sustojo. Tuojau buvo nuleistos laivės, ir lig tik susėdo paskutiniai matrosai, mūsų laivas tuojau nuskendo. Bet dar ne galas buvo mano vargų. Audra vis labiau siuto, laivės negalėjom valdyti. Aš stipriai apkabinau savo senąjį tarną, ir mes prisižadėjom nesiskirti nuo vienas antro. Galų gale ėmė aušti. Bet, vos prašvito, vėjas pagavo laivę, kur mes sėdėjom, ir apvertė. Nei vieno jūreivio daugiau nebemačiau. Krisdamas iš laivės, taip susitrenkiau, jog buvau nustojęs sąmonės. Atsipeikėjęs pamačiau, kad mane laiko apkabinęs mano ištikimasis tarnas, kuris, pats išsigelbėjęs ant apvirtusios laivės, ištraukė ir mane. Audra buvo nutilusi. Mūsų laivo nebebuvo matyti, bet netoli pastebėjom kitą laivą, į kurį mus nešė vilnys. Kai arčiau priplaukėm, aš pažinau, kad čia tas pats laivas, kur naktį praplaukė mums pro šalį ir padarė tiek išgąsčio mūsų kapitonui. Neapsakoma baimė mane paėmė. Jokio balso negirdėti buvo nuo laivo. Mes priplaukėm visai arti, ėmėm šaukti, rėkti, bet niekas nesirodė. Atsiminus kapitono pranašavimą, kuris gražiausiai išsipildė, man pasidarė dar baisiau. Bet tas laivas buvo vienintelis mūsų išganymas, todėl mes karštai padėkojom pranašui, kad taip stebuklingai mus išgelbėjo.

Nuo laivo priešakio kabėjo ilga virvė. Norėdami ją nutverti, pradėjom irtis artyn su rankomis ir kojomis. Galop mums pavyko. Aš dar kartą surikau, bet laive vis buvo tylu. Tada mes ėmėm virve lipti aukštyn; aš, kaip jaunesnis, pirma. Bet kokį baisų daiktą išvydau išlipęs ant laivo dangčio! Dangčio grindys buvo kraujais paplūdusios; ant jo gulėjo koks dvidešimt ar trisdešimt turkiškai apvilktų lavonų; prie vidurinio stiebo stovėjo žmogus, puikiai aptaisytas, su kalaviju rankoje — matyti, kapitonas. Jo veidas buvo išblyškęs ir baisus, o kaktoje barkšojo įsmeigta vinis, kuria jis buvo prikaltas prie stiebo; jis buvo irgi negyvas. Siaubas sukaustė man kojas; aš vos galėjau kvėpuoti. Pagaliau užlipo aukštyn ir mano draugas. Ir jį baimė perėmė, kai pamatė baisiais lavonais apverstą dangtį, kur daugiau jokios gyvos dvasios nebuvo. Kas žingsnis žvalgėmės, bijodami, kad nepamatytumėm kokio naujo, dar baisesnio daikto. Bet niekas nesirodė. Be mūsų ir vandenyno, daugiau jokio gyvo daikto! Mes net nedrįsom garsiai kalbėtis iš baimės, kad prikaltasis prie stiebo kapitonas nepažiūrėtų į mus savo baisiomis akimis arba koks kitas lavonas neatsuktų galvos. Pagaliau prišliaužėm prie laiptų, ėjusių nuo dangčio į laivo vidų. Čia mes sustojom ir pasižiū-

rėjom į viens antrą, nes nė vienas nedrįsom stačiai pasakyti, ką norėjom.

— Viešpatie,— tarė mano ištikimasis tarnas,— čia turėjo atsitikti koks baisus daiktas. Tačiau, tegu visas laivo vidus būna pilnas galvažudžių, aš greičiau sutiksiu jiems pasiduoti, nekaip pasilikti ilgiau tarp tų negyvėlių.

Ir aš galvojau taip pat. Atsidrąsinę pradėjom leistis žemyn. Bet čia taip pat amžina tyla viešpatavo, ir mes tegirdėjome savo pačių žingsnius. Nusileidę sustojom ties kajutės durimis. Pridėjęs ausį prie durų, pasiklausiau, bet negirdėjau nieko. Paskui atidariau. Kambary buvo baisiausia netvarka. Drabužiai, ginklai ir rakandai — viskas buvo suversta į krūvą. Matyti, komanda arba bent kapitonas turėjo neseniai čia girtuokliauti, nes viskas buvo nieko, tad maniau, kad galiu viską pasisavinti; bet Ibrahibarį ir visur radom daug šilko, perlų, cukraus ir t. t. Regėdamas tiek gėrybės, aš iš karto labai apsidžiaugiau; kadangi laive nebuvo nieko, tad maniau, kad galiu viską pasisavinti; bet Ibrahimas, mano tarnas, pasakė, kad dar turi būti toli sausuma, o jos be žmogaus pagelbos negalėsim pasiekti.

Mes pasistiprinom valgiais ir gėrimais, kurių ten radome didelę gausybę, ir vėl išlipom ant dangčio. Bet čia, turint prieš akis tuos baisiuosius lavonus, nuolat šiurpas mus varstė. Norėdami jų nusikratyti, nusprendėm sumėtyti visus į jūrą. Bet kaip mes persigandom, kai pamatėm, kad nė vieno negalime pajudinti iš vietos! Tartum augte priaugę jie gulėjo ant grindų; norint juos pašalinti, būtų reikėję išlupinėti kiekvieną dangčio lentą skyrium, bet tam darbui neturėjom įrankių. Kapitono taip

pat negalima buvo atplėšti nuo stiebo; net kalavijo negalėjom ištraukti iš jo sustingusios rankos. Taip praėjo mums visa diena. Kai pradėjo temti naktis, senajam Ibrahimui leidau atsigulti, o aš pats pasilikau ant dangčio laukdamas, ar nepamatysiu iš kur pagelbos. Bet kai patekėjo mėnuo ir aš pagal žvaigždes apskaičiau, kad turėjo būti kokia vienuolika valandų, mane suėmė toks miegas, jog pats nebesijutau, kaip pavirtau už statinės, stovėjusios ant dangčio. Tiesą sakant, aš buvau greičiau apsvaigęs nekaip užmigęs, nes aiškiausiai girdėjau jūros siūbavimą, stiebų braškėjimą ir burių ūžimą nuo vėjo. Staiga man pasirodė, kad girdžiu žmonių kalbą ir žingsnius ant dangčio. Aš norėjau atsikelti ir pažiūrėti, bet nematoma galybė sukaustė mano sąnarius. Net akių negalėjau atmerkti. O balsai vis darėsi aiškesni: man rodėsi, kad dangčiu vaikščioja linksmi jūreiviai, kad girdžiu smarkų viršininko balsą, virvių ir burių kilojimą aukštyn ir žemyn. Bet paskui dar labiau užmigau, ir tuomet tegirdėjau ginklų žvangėjimą. Pabudau tik tada, kada saulė jau buvo aukštai ir degino man veidą. Aš nustebęs žvalgiausi aplink save; audra, laivas, negyvėliai ir viskas, ką buvau girdėjęs tą naktį, man atrodė lyg koks sapnas. Pakėlęs akis pamačiau, kad viskas tebėra kaip vakar. Negyvėliai tebegulėjo toj pačioj vietoj, ten pat tebebuvo prikaltas prie stiebo kapitonas. Aš pasijuokiau iš savo sapno ir atsikėlęs ėmiau ieškoti tarno.

Jis sėdėjo kajutėj labai susirūpinęs.

— Viešpatie,— tarė jis, kai aš atėjau,— geriau sutikčiau gulėti giliai jūros dugne, negu išbūti dar vieną naktį tam užkeiktam laive.

Aš paklausiau, kas taip atsitiko, ir jis man atsakė:

— Numigęs kelias valandas, pabudau ir išgirdau, kad ties mano galva kažkas laksto. Iš karto buvau taręs, kad ten būsite jūs, bet po aukštą lakstė mažiausiai dvidešimt žmonių, ir aš girdėjau jų šūksmą ir riksmą. Pagaliau išgirdau kažką sunkiai einant. Paskui jau nieko nenumaniau. Bet kartais man grįždavo sąmonė, ir aš tada matydavau, kad tas pats žmogus, kur viršuj prikaltas prie stiebo, sėdi ten, prie stalo, dainuoja ir geria; o tas, kur apvilktas skaisčiai raudonais drabužiais ir guli ant grindų netoli jo, sėdėjo šaly ir padėjo jam gerti.

Tą man pasakė mano senasis tarnas.

Galit patikėti, mano draugai, kad aš jaučiausi tada nelabai gerai! Juk čia buvo tiesa, juk aš pats geriausiai girdėjau negyvėlius vaikščiojant! Plaukti su tokia draugija menkas buvo džiaugsmas. Mano Ibrahimas labai susimąstė.

— Dabar atsiminiau! -- sušuko jis.

Jo buvo atsiminta maldelė, išmokta iš savo senelio, žmogaus prityrusio, daug plaukiojusio jūreivio, ir ta turėjo padėti prieš piktąją dvasią ir kerus. Jis sakė, kad tą keistą miegą, kur buvo mus suėmęs, galėtumėm ateinančią naktį nuvaryti, jei karštai kalbėtumėm Korano maldas. Tarno sumanymas man labai patiko. Nekantriai laukėm ateinant nakties. Greta kajutės buvo mažas kambariukas, kur mes nutarėm pasislėpti. Duryse padarėm kelias skylutes tokio didumo, kad galėtumėm pro jas matyti visą kajutę, paskui iš vidaus uždarėm gerai duris, o Ibrahimas visose kertėse parašė pranašo vardą. Taip mes pradėjom laukti nakties baisenybių. Buvo turbūt vienuolikta valanda, kada pradėjo mane labai imti miegas. Tada man draugas liepė sukalbėti kelias Korano maldeles, ir aš tikrai nuvariau miegą. Staiga mums pasirodė, kad viršuj pradeda trinksėti: subraškėjo virvės, ant dangčio pasigirdo žingsniai, ir aiškiai galėjom girdėti kelis balsus. Lyg negyvi sėdėjom kelias minutes, paskui išgirdom kažką leidžiantis laiptais į kajutę. Išgirdęs tai, tarnas ėmė kalbėti maldelę prieš piktąją dvasią ir kerus:

Ar jūs atskridot šičia iš dangaus,
Ar iš vandens iškilote gilaus,
Ar jūs gyvenat žemės vidury,
Ar viešpataujat pragaro ugny,
Tarnaut Alachui turit tik vienam,
Visokių dvasių viešpačiui aukštam.

Aš, tiesą sakant, maža tikėjau, kad ta maldelė ką padėtų, ir man ant galvos pasišiaušė plaukai, kai atsidarė durys. Įėjo tas aukštas vyras, kurį mačiau prikaltą prie stiebo. Vinis jam tebebuvo kaktoj, bet kalavijas įdėtas į makštį. Paskui jį įėjo dar vienas, ne taip puikiai apsitaisęs; ir tą buvau matęs gulint viršuj. Kapitonas — tai tikrai buvo jis — atrodė išblyškęs, veidas buvo apžėlęs didele juoda barzda, kažkokios keistos akys žvalgėsi po visą kambarį. Kai jis ėjo pro mūsų duris, aš galėjau jį matyti visai aiškiai, bet jis, rodos, visai nežiūrėjo į duris, už kurių buvom pasislėpę. Abu susėdo prie stalo, stovėjusio vidury kajutės, ir garsiai, lyg bardamies, pradėjo tarp savęs šnekėti nesuprantama kalba. Jie vis garsiau ir garsiau kalbėjo, ir galų gale kapitonas taip trenkė kumščiu per stalą, jog visas kambarys sudrebėjo. Antras pasiutusiai juokdamasis pašoko ir davė ženklą kapitonui sekti paskui jį. Kapitonas atsistojo, išsitraukė

iš makšties kalaviją, ir abu išėjo iš kambario. Kai jie nuėjo, mes atsidusom lengviau, bet mūsų baimė dar ilgai negalėjo pasibaigti. Ant dangčio vis didėjo triukšmas. Pasigirdo skubus lakstymas šen ir ten, riksmas, juokai ir staugimas. Galop pakilo tikras pragariškas ūžimas, ginklų žvangėjimas ir toks klyksmas, jog mes manėm, kad dangtis su visomis savo burėmis nukris ant mūsų. Bet staiga — vėl didžiausia tyla. Kai mes po daug valandų išdrįsom užlipti į viršų, viską teberadom toj pačioj vietoj; nė vienas negyvėlis negulėjo kitaip kaip pirma.

Taip išbuvom tam laive kelias dienas. Jis plaukė vis į rytus, į tą pusę, kur, mano apskaitymu, turėjo būti žemė. Dieną jis nuplaukdavo daug mylių, bet naktį, matyti, visada grįždavo atgal, nes, kai patekėdavo saulė, mes vis būdavom toj pačioj vietoj. Kitaip negalėjo būti: negyvėliai kiekvieną naktį turėjo visomis burėmis plaukti atgal. Kad negalėtų važiuoti atgal, mes nuėmėm vakare visas bures ir padarėm tą, ką buvom padarę vakar prie kajutės durų: parašėm ant pergamento pranašo vardą ir senelio maldą ir pririšom prie suvyniotų burių. Drebėdami pradėjom laukti savo kambariuke, kas bus toliau. Piktoji dvasia šį kartą siuto, rodos, dar baisiau, bet rytą burės tebebuvo susuktos, kaip mes jas palikom. Kitą visą dieną tiek tebuvom užtiesę burių, kiek reikėjo, kad laivas galėtų iš lengvo plaukti tolyn. Tokiu būdu per penkias dienas nusivarėm gerokai kelio.

Galų gale šeštos dienos rytą visai netoli išvydom žemę ir padėkojom Alachui ir jo pranašui už stebuklingą išgelbėjimą. Tą dieną ir kitą naktį plaukėm arti krašto, o septintą rytą pamatėm netolimais miestą. Vargais negalais nuleidom į vandenį inkarą, jis tuojau pasiekė žemę, nusikėlėm mažą laivelę, gulėjusią ant dangčio, ir kiek galėdami pradėjom irtis į miestą. Prie miesto vartų pasiklausėm, kaip vadinasi tas miestas, ir sužinojom, kad tai Indijos miestas, netoli tos vietos, kur pirma buvau norėjęs keliauti. Mes nuėjom į karavanserajų [3] ir pasistiprinom po sunkios kelionės. Ten aš pradėjau teirautis, ar nebūtų čia išmintingo žmogaus, duodamas šeimininkui suprasti, kad norėčiau tokio, kurs moka truputį burti. Jis mane nuvedė į tolimą gatvelę, prie menkų namukų, pabarškino ir pasakė, kad aš klausčiau Mulėjaus.

Mane patiko senas žmogelis su žila barzda ir ilga nosim ir paklausė, ko man reikia. Tai buvo pats Mulėjus. Aš apsakiau

---

[3] Karavanserajus — vieta, kur apsistoja karavanai. *(Vert.)*

savo visus nutikimus ir paprašiau jo patarimo, ką man daryti, kad galėčiau nuimti nuo laivo negyvėlius. Jis man atsakė, kad laivo žmonės turbūt užkerėti už kokią nuodėmę prieš jūrą; kerai, manė jis, išnyktų, jei jie būtų išnešti į žemę; tai galėtum padaryti, jei išlaužtum lentas, ant kurių jie guli. Paskui jis pridėjo, jog teisybė reikalaujanti, kad laivas su visa gėrybe būtų mano, nes aš jį radęs; bet aš apie tai turėjęs niekam nesakyti ir iš to turto jam mažą dalelę paskirti; už tai jis su savo vergais padėsiantis man nuimti negyvėlius. Aš pažadėjau jį gausiai apdovanoti, ir su penkiais vergais, pasiėmusiais kirvius ir pjūklus, išėjom į laivą. Kely žynys Mulėjus pagyrė mūsų sumanymą apvynioti bures Korano žodžiais; jis sakė, kad tai buvęs vienintelis būdas išsigelbėti.

Dar buvo gana anksti, kai mes atvykom į laivą. Tuojau šokom visi prie darbo, ir po valandos keturi negyvėliai jau gulėjo laivėje. Vieni vergai turėjo nuvežti juos ant kranto ir ten įkasti į žemę. Sugrįžę jie papasakojo, kad negyvėlių nereikėję kasti, nes jie subyrėję į pelenus, kai tik juos padėję žemėj. Mes toliau varėm darbą, ir iki vakaro visi negyvėliai buvo nuvežti ant žemės. Galop ant dangčio beliko tik tas, kur buvo prikaltas prie stiebo. Veltui traukėm vinį iš rąsto: jokia galybė neįstengė nė iš vietos jos pajudinti. Aš nebeišmaniau, ką daryti; negalėjai juk kirsti visą stiebą ir gabenti paskui į krantą. Bet iš tos bėdos išvadavo Mulėjus. Jis liepė vergui greitai priplaukti prie kranto ir atvežti puodą žemių. Kai puodas buvo atvežtas, žynys pasakė kažkokius paslaptingus žodžius ir išbėrė žemes negyvėliui ant galvos. Negyvėlis tuojau pramerkė akis ir giliai atsiduso, o ant kaktos iš žaizdos nuo vinies pasirodė kraujas. Dabar be jokio vargo ištraukėm vinį, ir kapitonas krito vienam vergui į rankas.

— Kas čia mane atvežė? — paklausė jis, truputį atsigavęs. Mulėjus parodė į mane, ir aš priėjau prie jo.

— Dėkui tau, nepažįstamas žmogau, tu išgelbėjai mane iš ilgų kančių. Jau penkios dešimtys metų plauko mano kūnas šiomis vilnimis, o mano vėlė kiekvieną naktį turi grįžti į jį. Bet dabar mano galva palietė žemę, ir aš galiu eiti pas savo tėvus.

Aš liepiau jam apsakyti, kaip jis atsidūrė tokioj baisioj nelaimėj, ir jis tarė:

— Prieš penkias dešimtis metų aš buvau visų gerbiamas žmogus ir gyvenau Alžyro mieste. Trokšdamas greitai pralobti, įsitaisiau laivą ir pasidariau jūros plėšiku. Aš tą darbą variau jau

kelerius metus. Kartą nuo Zantės salos paėmiau į laivą dervišą [4], norėjusį plaukti dykai. Aš ir mano draugai buvom nedori žmonės ir negerbėm to žmogaus šventumo; aš dar visokius juokus iš jo dariau. O kada kartą jis man prikišo mano piktą gyvenimą, naktį kajutėj, kai aš su savo vairininku daug buvau išgėręs, mane paėmė rūstybė. Siusdamas iš piktumo, kad dervišas drįso man pasakyti tai, ko nebūčiau leidęs pasakyti nė vienam sultonui, užlipau ant dangčio ir įsmeigiau jam į krūtinę savo peilį. Mirdamas dervišas prakeikė mane ir mano žmones sakydamas, kad mes negalėsim nei mirti, nei gyventi tol, kol nepadėsim savo galvos ant žemės. Dervišas mirė, ir mes jį išmetėm į jūrą, pasijuokę iš jo grasymų. Bet jo žodžiai tą pačią naktį išsipildė. Dalis mano matrosų sukilo prieš mane. Kova buvo baisi, mano šalininkai buvo apgalėti, o aš prikaltas prie stiebo. Bet ir sukilusieji mirė nuo žaizdų, ir mano laivas pavirto vienu dideliu kapu. Man akys irgi pradėjo temti, nustojau kvėpuoti ir maniau, kad mirsiu. Bet aš apsvaigęs tebuvau. Kitą naktį, tuo metu, kada įmetėm dervišą į jūrą, aš ir mano draugai atgijom, mes vėl buvom gyvi, bet galėjom daryti ir kalbėti tik tą, ką buvom darę ir kalbėję aną naktį. Taip mes plaukom jau penkios dešimtys metų, negalėdami nei gyventi, nei mirti. Ir tikrai, kaip mes galėjom pasiekti žemę? Su neapsakomu džiaugsmu visados plaukdavom visomis burėmis prieš audrą, tikėdamiesi susikulti pagaliau į uolą ir paguldyti savo nuvargusias galvas jūros dugne. Tas mums nepavykdavo. Bet dabar aš mirsiu. Dar kartą sakau tau dėkui, nepažįstamas išgelbėtojau! Jei turtas gali tave atlyginti, tai imk mano laivą kaip mano dėkingumo ženklą!

Vos pasakė kapitonas tuos žodžius, nuleido galvą ir mirė. Ir jis kaip ir jo draugai tuojau pavirto į dulkes. Mes susėmėm jas į skrynutę ir užkasėm ant kranto. Paskui aš pasisamdžiau iš miesto darbininkų, ir tie sutaisė mano laivą. Pelningai išmainęs buvusias laive prekes į kitas, pasisamdžiau matrosų, gausiai apdovanojau savo geradarį Mulėjų ir išplaukiau į tėvynę. Norėdamas išpardavinėti prekes, stojau prie kiekvienos didesnės salos ir miesto, todėl padariau nemažą linkį. Bet pranašas laimino mane. Dvejiems metams praėjus, aš parvažiavau į Balsorą, turėdamas du kartus daugiau turto, negu buvo palikęs mirusis kapitonas. Visi stebėjosi mano turtais ir mano laime ir neabejojo, kad aš buvau radęs garsiojo keliauninko Sindbado [5] dei-

---

[4] D e r v i š a s — elgetaujantis musulmonų vienuolis. *(Vert.)*

[5] Vienas iš svarbiausiųjų veikėjų arabų pasakose „Tūkstantis ir viena naktis". *(Vert.)*

manto slėnį. Jų klaidingos nuomonės aš neatitaisiau, ir nuo to laiko visi Balsoros jaunikaičiai, vos sulaukę aštuoniolikos metų, keliauja į platųjį pasaulį ieškoti tokios laimės kaip mano. O aš gyvenu gražiai ir ramiai ir kas penkeri metai keliauju į Meką padėkoti Viešpačiui šventojoj vietoj už jo malones ir pasimelsti už kapitoną ir jo žmones, kad jis juos priimtų į savo rojų.

* * *

Kitą dieną karavanas varė savo kelionę be kliūčių. Kai pirkliai sustoję pailsėjo, Selimas prakalbino jauniausiąjį pirklį Mulėjų:

— Jūs, žinoma, esate visų jauniausias; jūs visados linksmas ir turbūt mokate kokią gražią, įdomią istoriją. Apsakykit mums ją, kad po dienos karščio ji mus atgaivintų!

— Aš gal ir papasakočiau ką jums,— atsakė Mulėjus,— gal ir mokėčiau kuo palinksminti, bet jaunam nedera lįsti senesniems už akių; čia mano vyresnieji draugai turi pirmenybę. Zaleikas visados toks nuliūdęs ir tyli: ar jis nepapasakotų, kas jo gyvenimą padarė tokį nelinksmą. Gal mes galėsim palengvinti jo sielvartą: juk mes su noru padedam kiekvienam žmogui, kad ir ne mūsų tikėjimo.

Mulėjaus pakalbintas žmogus buvo pirklys, graikas, vidutinio amžiaus vyras, gražus ir tvirtas, bet labai nuliūdęs. Nors jis buvo kreivatikis (ne musulmonas), bet savo pasielgimu ir darbais įgijo visų kelionės draugų pagarbą ir pasitikėjimą. Jis, tiesą sakant, vieną ranką teturėjo, ir kai kurie draugai manė, kad tos rankos netekimas jį padaręs tokį paniurusį.

Į atvirą Mulėjaus klausimą Zaleikas atsakė:

— Jūsų pasitikėjimas mane labai džiugina. Aš neturiu jokio sielvarto, bent tokio, kurį galėtumėt man palengvinti. Bet kadangi Mulėjus man, rodos, prikišo, kad esu nuliūdęs, tai aš jums papasakosiu šį tą, tada galėsite suprasti, kodėl esu liūdnesnis už kitus. Matote, kad aš neturiu kairės rankos. Jos neturiu ne nuo gimimo — jos netekau baisiausiose mano gyvenimo dienose. Ar aš turiu priežasties būti nuo to laiko labiau nuliūdęs kaip man reikėtų, arba aš neturiu tiesos, galėsite jūs spręsti, išklausę *Istoriją apie nukirstąją ranką.*

ISTORIJA APIE NUKIRSTĄJĄ RANKĄ

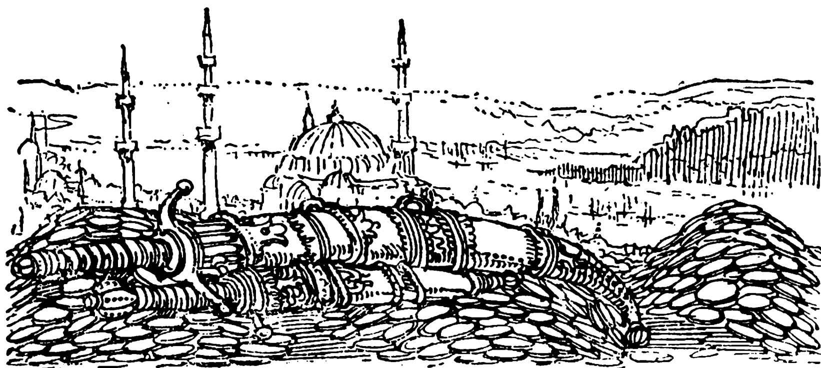
Aš gimiau Konstantinopoly. Mano tėvas buvo dragomanu [6] prie turkų vyriausybės ir, be to, varė nemažą prekybą kvepalais ir šilkais. Jis man davė gerą mokslą; pirma pats mokė, paskui tą darbą buvo pavedęs vienam mūsų kunigui. Iš pradžios norėjo išmokyti mane pirkliu; bet pamatęs, kad aš geresnės galvos, nekaip tikėjosi, patariamas draugų nusprendė leisti mane mokytis gydytoju, nes gydytojas, jei jis nusimano daugiau už paprastą šundaktarį, gali Konstantinopoly imti didelius pinigus. Į mūsų namus ateidavo daug frankų [7], ir vienas iš jų prikalbėjo tėvą leisti mane į jo tėvynę, į Paryžiaus miestą, kur tokių dalykų moko dovanai ir labai gerai. Jis žadėjo važiuodamas namo mane pasiimti ir dykai nusivežti su savim. Mano tėvas jaunas taip pat buvo daug keliavęs ir sutiko mane leisti. Aš begal džiaugiausi, kad gausiu pamatyti nepažįstamų šalių, ir negalėjau sulaukti tos valandos, kada turėjom sėsti į laivą. Pagaliau frankas pabaigė savo reikalus ir ėmė rengtis į kelionę. Tą vakarą prieš kelionę tėvas nusivedė mane į miegamąjį. Ten aš pamačiau padėtus ant stalo puikius drabužius ir ginklus. Bet labiausiai traukė mano akis didelė krūva aukso. Lig tol niekuomet jo tiek daug nebuvau matęs. Apkabino mane tėvas ir tarė: „Štai, sūneli, aš tau prirengiau kelionei drabužius. Tie ginklai tavo, jie tie patys, kuriuos man buvo užkabinęs mano senelis, kai aš keliavau iš tėvynės. Žinau, kad moki juos valdyti; tik atsimink, tevartok juos tada, kada tave kas užpuls, o tuomet kirsk nesigailėdamas! Mano turtai nedideli; aš padalinau juos į tris dalis: viena iš jų tavo, antra bus man gyventi, o trečia skiriama juodai dienai — ja galėsi pasinaudoti sunkioj gyvenimo valandoj". Po tų žodžių tėvo akyse pasirodė ašaros, gal iš nujautimo, nes daugiau jo niekuomet nebereg0ėjau.

Kelionė pasisekė gerai. Greit atvykome į frankų žemę, ir po šešių dienų atvažiavome į didelį miestą — Paryžių. Čia tas frankas, mano draugas, pasamdė man kambarį ir patarė per daug nemėtyti pinigų. Iš viso aš turėjau du tūkstančius talerių. Išgyvenau tame mieste trejus metus ir išmokau, ką turi mokėti geras gydytojas. Bet pameluočiau sakydamas, kad man ten buvo

---

[6] Dragomanas — vertėjas. *(Vert.)*

[7] Rytuose frankais vadinami prancūzai ir dažnai visos Vakarų Europos tautos. *(Vert.)*

smagu gyventi; nepatiko man to krašto žmonių papročiai, ir nedaug teturėjau gerų draugų.

Buvau labai pasiilgęs savo tėvynės. Per visą tą laiką nieko nebuvau girdėjęs apie tėvą, todėl labai apsidžiaugiau, kai pasitaikė gera proga grįžti namo.

Tuomet iš frankų žemės važiavo pasiuntinys į aukštąją Portą [8]. Aš gavau gydytojo vietą prie pasiuntinio palydovų ir vėl laimingai atvažiavau į Stambulą [9]. Bet tėvo namus radau uždarytus, ir, pamatę mane, kaimynai pasakė, kad tėvas miręs prieš du mėnesius. Kunigas, kur mane jauną mokė, atnešė raktą. Kaip nejauku man buvo tuose tuščiuose namuose! Viską radau taip, kaip buvo tėvo palikta, tik trūko aukso, kur man ketino jis palikti. Apie tai paklausiau kunigo, tas man pasakė: „Jūsų tėvas buvo šventas žmogus; mirdamas visą auksą užrašė bažnyčiai". Tai man buvo ir paliko nesuprantama. Bet ką aš galėjau daryti? Turėjau džiaugtis, kad namai ir kitas turtas nebuvo taip pat paskirti bažnyčiai. Tai buvo pirma mane ištikusi nelaimė. Bet nuo to laiko krito smūgis po smūgio. Išgarsėti dideliu daktaru negalėjau, nes gėdinausi labai skelbtis iš baimės, kad neapšauktų manęs rinkos pagyru, ir visur trūko tėvo rekomendacijos; jei jis tebebūtų gyvas buvęs, būtų mane įvedęs į turtingiausius ir žinomiausius namus, kuriems dabar nerūpėjo nelaimingas Zaleikas. Tėvo prekių negalėjau niekur iškišti, nes po jo mirties seni pirkliai iškriko, o naujų rasti ne taip lengva. Kartą, kai

[8] Porta vadinasi turkų vyriausybė. (*Vert.*)
[9] Taip vadinamas turkiškai Konstantinopolis. (*Vert.*)

nuliūdęs galvojau apie savo sunkų padėjimą, atsiminiau, kad frankų žemėj dažnai matydavau mūsų krašto žmonių, kurie, atsivežę savo prekių, labai pelningai pardavinėdavo jų miestų rinkose. Ilgai negalvodamas, nusprendžiau išbandyti laimę prekyboj. Parsidaviau tėvo namus, pusę pinigų padėjau pas ištikimą draugą, o už kitą pusę prisipirkau to, ko frankai savo neturi, kaip antai: šalkų, šilkų, tepalų ir kvepalų, sėdau į laivą ir tokiu būdu antrą kartą iškeliavau į frankų žemę. Lig tik Dardanelų rūmai pasiliko užpakaly, man pradėjo vėl klotis. Mūsų kelionė buvo trumpa ir laiminga. Atvykęs važiavau per mažus ir didelius frankų miestus ir visur radau savo prekėms gerų pirkėjų. Mano draugas iš Stambulo siuntinėjo vis naujų prekių, ir mano lobis augo kasdien. Kai aš prasikūriau tiek, jog galėjau padaryti didesnę apyvartą, su savo prekėmis nuvažiavau į Italiją. Bet čia turiu pasakyti, kas man dar nemažą pelną duodavo: tai mano daktaravimas. Kai atvykdavau į kurį miestą, pasiskelbdavau, kad atvažiavęs garsus daktaras graikas, ir savo balzamu ir vaistais tikrai nemaža pelnydavau cekinų. Taip pagaliau atsikrausčiau į Florencijos miestą, į Italiją. Ketinau užtrukti tam mieste ilgiau, iš dalies dėl to, kad jis man patiko, iš dalies dėl to, kad norėjau atsilsėti, nes buvau pavargęs nuo tų visų kelionių. Nusisamdžiau krautuvę, o netoli jos, vienam viešbuty, du gražius kambarius su balkonu. Paskui liepiau paskelbti, kur sustojo naujas daktaras ir pirklys. Vos atidariau krautuvę, tuojau pradėjo plaukti pirkėjai, ir nors kainos buvo didokos, bet pardavinėjau daugiau už kitus, nes mokėjau įkalbėti ir įtikti pirkėjams. Taip išgyvenau Florencijoj laimingai arti savaitės. Kartą vakare, norėdamas jau daryti krautuvę, savo papratimu pradėjau dėstyti ir tvarkyti vaistų buteliukus ir vienam mažam buteliuke radau raštelį, kurio, kiek atsimenu, ten nebuvau įdėjęs. Atskleidžiau popierėlį ir radau ten kvietimą ateiti tą naktį lygiai dvyliktą valandą ant Senojo tilto. Ilgai laužiau galvą, kas toks galėtų mane kviesti. Nepažinojau Florencijoj nei vieno žmogaus ir nusprendžiau, kad mane nori slapta nuvesti prie kokio ligonio, o tas man ne kartą buvo atsitikę. Kiek pasvarstęs, nutariau eiti, bet dėl atsargumo pasiėmiau kalaviją, kur man buvo palikęs tėvas.

Apie vidunaktį jau buvau ant Senojo tilto. Ant tilto nebuvo nieko. Nusprendžiau laukti, ligi ateis tas, kur mane šaukė. Naktis buvo šalta; švietė giedras mėnuo, ir aš ėmiau žiūrėti į Arno vilnis, toli blizgančias mėnesienoj. Miesto bažnyčių bokštai išmušė dvylika valandų. Pakėliau galvą ir išvydau priešais aukštą

žmogų, visą susisukusį raudonu apsiaustu, kurio vienu krašteliu buvo pridengęs veidą.

Iš karto truputį nusigandau, nes jis visai netikėtai atsirado man užpakaly, bet vėl greit atsigavau ir tariau jam:

— Jei jūs mane čia šaukėte, tai prašom pasakyti, kam aš reikalingas!

Raudonasis apsiaustas atsigręžė ir tarė:

— Sek paskui mane!

Vis dėlto man buvo nejauku eiti vienam su tuo nepažįstamu žmogum. Sustojau ir tariau:

— Ne, pasakyk sveikas pirma, kur eiti. Ar negalėtum parodyti savo veido, kad matyčiau, ar jūs neturite galvoj piktų norų.

Bet Raudonasis, matyt, nenorėjo manęs nei klausyti.

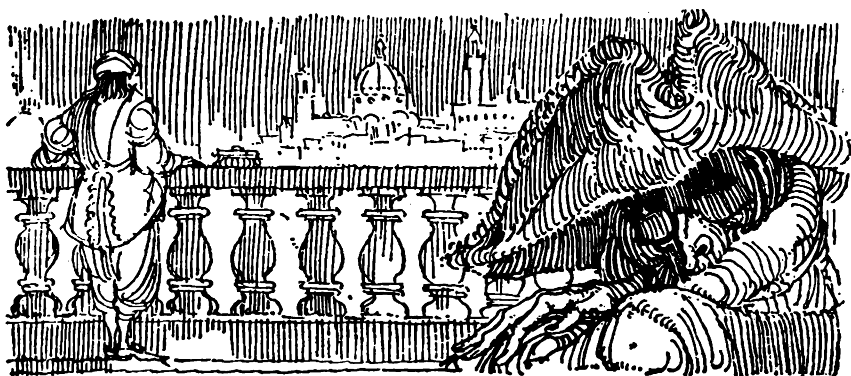
— Jei tu nenori, Zaleikai, tai likis! — atsakė jis ir nuėjo toliau. Aš baisiai supykau ir riktelėjau:

— Jūs manote, kad aš leisiu kiekvienam mulkiui vedžioti save už nosies ir dovanai lauksiu tokią šaltą naktį?

Greit privijęs, nutvėriau jį už apsiausto ir dar garsiau surikau, spausdamas kita ranka kalaviją. Bet apsiaustas liko mano rankoje, o nepažįstamas dingo už artimiausio kampo. Mano piktumas po truputį praėjo; man buvo likęs jo apsiaustas, tas turėjo viską išaiškinti. Aš apsisiaučiau ir nuėjau savu keliu namo. Vos paėjau šimtą žingsnių, kažkas prisiartino prie manęs ir šnipštelėjo frankiškai į ausį:

— Saugokis, grafai, šiąnakt nieko negalima padaryti!

Kai apsigręžiau, jau jis buvo pabėgęs, ir tik lekiantį sienomis jo šešėlį temačiau. Supratau, kad tie žodžiai buvo sakyti apsiaustui, o ne man, bet ir tai nieko nepaaiškino. Kitą dieną ėmiau galvoti, ką man daryti. Iš pradžių buvau manęs apgarsinti, kad tą apsiaustą aš radau; bet nepažįstamas galėjo jį gauti per kitą žmogų, ir aš vis tiek nebūčiau nieko sužinojęs. Galvodamas apie tai, aš geriau įsižiūrėjau į apsiaustą. Jis buvo pasiūtas iš storo Genujos aksomo, skaisčiai raudonos spalvos, apvedžiotas astrachaniniais kaileliais ir išsiuvinėtas auksu. Besigrožėjant apsiaustu, man atėjo į galvą viena gera mintis, ir ją pasiryžau įvykdyti. Nunešiau jį į krautuvę ir pakabinau parduoti, bet kainą padėjau tokią brangią, jog nesitikėjau, kad gaučiau jam pirkėją. Mano tikslas buvo gerai įsižiūrėti į akis kiekvienam, kas ateis derėti to apsiausto. Juk iš tūkstančio būčiau pažinęs tą žmogų, kur mačiau nors trumpai, bet aiškiai, kai nu-

traukiau jam apsiaustą. Atsirado daug norinčių pirkti apsiaustą, jo nepaprastas gražumas viliojo kiekvieną akį, bet nei vienas nebuvo panašus į nepažįstamą ir nei vienas nenorėjo mokėti padėtos kainos, du šimtus cekinų. Be to, mane stebino tai, jog tokio apsiausto niekas nematęs; visi mano paklaustieji tvirtino, kad drabužio, tokio puikaus audeklo ir dailaus darbo, niekuomet netekę Florencijoj regėti.

Prievakary atėjo pas mane jaunas vyrukas, jis dažnai iš manęs pirkdavo. Net tą pačią dieną derėjo apsiaustą ir buvo daug įvaręs už jį. Tėškė jis dabar maišiuką su pinigais ant stalo ir sušuko:

— Zaleikai, noriu turėti tavo apsiaustą, nors paskui dėl to tektų elgetauti!

Ir ėmė skaičiuoti pinigus. Aš labai svyravau: juk buvau iškabinęs apsiaustą tik tam, kad pritraukčiau savo nepažįstamą, o dabar atsirado jaunas kvailys ir moka nežmonišką kainą. Ką turėjau daryti? Pagaliau atidaviau, nes tai buvo, antra vertus, man geras atlyginimas už nakties kelionę. Jaunikaitis užsimetė ant pečių apsiaustą ir išėjo. Eidamas nuo slenksčio atsigręžė, nutraukė popierėlį, prisegtą prie apsiausto, metė man ir tarė: „Čia, Zaleikai, kažkas toks, kas, matyti, nepridera prie apsiausto". Aš neskubindamas pakėliau popierėlį ir radau parašyta šiuos žodžius: „Šiandien naktį tą pačią valandą atnešk apsiaustą ant Senojo tilto. Gausi keturis šimtus cekinų!" Aš stovėjau lyg perkūno trenktas. Vadinas, nepasiekiau, ką norėjau, ir tokį pelną paleidau iš nagų! Bet neilgai galvojęs nutvėriau tuos du šimtus cekinų, išbėgau iš krautuvės, pasivijau pirkėją ir sakau: „Atsiimk pinigus, grąžink apsiaustą, jokiu būdu negaliu parduoti".

Iš karto jis manė, kad aš juokiuosi. Bet kai pamatė, kad kalbu rimtai, pasipiktino mano reikalavimu, išvadino mane kvailiu, ir pagaliau mes susipešėm. Bet aš buvau laimingesnis, išplėšiau jam apsiaustą ir jau buvau su juo bebėgantis, tik jaunikaitis pašaukė į pagelbą policiją ir nutempė mane į teismą. Teisėjas buvo labai nustebintas jo skundu ir nuteisė atiduoti apsiaustą mano priešininkui. Tada aš jam žadėjau dvidešimt, penkiasdešimt, aštuoniasdešimt, net šimtą pridėti cekinų prie jo dviejų šimtų, jei jis grąžintų apsiaustą. Ko negalėjo padaryti mano prašymai, tai padarė mano auksas. Jis paėmė iš manęs cekinus, o aš gavau apsiaustą ir labai džiaugiausi, nors už tai visoj Florencijoj buvau apšauktas bepročiu. Bet žmonių nuomonė man nerūpėjo: juk aš geriau žinojau, kad iš to pelnysiu.

Nekantriai laukiau nakties. Paskirtu laiku su apsiaustu po pažastim jau buvau ant tilto. Numušė varpas paskutinį kartą, ir iš tamsos priėjo prie manęs kažkokia žmogysta. Tai buvo, be abejo, vakarykštis nepažįstamas.

— Turi apsiaustą? — paklausė jis manęs.

— Turiu,— atsakiau,— bet jis man pačiam atsiėjo šimtą cekinų.

— Aš tai žinau,— tarė jis,— žiūrėk, čia keturi šimtai.

Jis priėjo kartu su manim prie plačių tilto turėklų ir ėmė skaityti auksinius. Buvo lygiai keturi šimtai. Gražiai jie žibėjo mėnesio šviesoj ir džiugino mano širdį. Dieve! Ji nejautė, kad tai buvo paskutinis jos džiaugsmas. Susidėjau pinigus į kišenę ir tik norėjau labiau įsižiūrėti į gerąjį nepažįstamą, bet jo veidas buvo apdengtas kauke, iš po kurios žibėjo baisios juodos akys.

— Dėkui už jūsų gerumą,— tariau aš jam,— gal būčiau jums dabar kuo reikalingas? Bet aš iš anksto pasakau, kad tai neturi būti kas pikta.

— Nereikalingas jūsų rūpestis,— atsakė jis, traukdamas ant pečių apsiaustą.— Man reikalinga gydytojo pagelba, tik ne gyvam, bet mirusiam.

— Kaip tai gali būti? — atsiliepiau nustebęs.

— Atvažiavau aš čia su seseria iš tolimo krašto,— ėmė jis pasakoti, duodamas tuo laiku ženklą sekti paskui jį,— ir gyvenau su ja pas vieną mano draugą. Vakar mano sesuo apsirgusi staiga numirė, ir giminės nori ją rytoj laidoti. Bet mūsų namų senu papročiu visi turi būti laidojami tėvų kape; kurie yra mirę svetimuose kraštuose, taip pat ten guli išbalzamuoti. Todėl jos

kūną atiduodu savo giminėms, o tėvui parvešiu bent jo dukters galvą, kad jis dar kartą galėtų į ją pasižiūrėti.

Nors tas paprotys pjaustyti artimiesiems žmonėms galvas man pasirodė baisus, bet, bijodamas įžeisti nepažįstamą, nieko į tai nedrįsau jam atsakyti. Aš pasakiau, kad numirėlius balzamuoti moku, ir sutikau eiti prie mirusios. Bet vis dėlto negalėjau susilaikyti nepaklausęs, kodėl visa tai turi būti atlikta taip paslaptingai ir nakties metu. Jis atsakė, kad jo giminės, kurie galvos kirtimą laiko žiauriu daiktu, dieną neleistų to padaryti, bet, kai galva būsianti jau nupjauta, jie nieko nebegalėsiantys pasakyti. Jis, girdi, ir pats galėtų atnešti man galvą, bet brolio jausmai neleidžiantys jam jos kirsti.

Tuo laiku priėjome didelius gražius namus. Mano vadovas nėjo pro didžiules namų duris, iš priešais, bet, pasukęs už kertės, įvedė mane pro mažas dureles, o tas jis paskui atsargiai uždarė. Toliau patamsy ėmėm lipti siaurais suktiniais laiptais aukštyn. Pagaliau prilipom apytamsį koridorių, iš kurio įėjome į kambarį, apšviestą kabančia palubėj lempa.

Tam kambary stovėjo lova, kur gulėjo lavonas. Nepažįstamas nusigręžė, lyg norėdamas paslėpti ašaras. Jis parodė man lovą, liepė gerai ir greit atlikti darbą ir vėl išėjo pro duris.

Išsiėmiau peilius, juos visuomet, kaip gydytojas, nešiodavau su savim, ir prisiartinau prie lavono. Lavono buvo matyti tik galva, bet ji buvo tokia graži, jog man iš gailesčio širdį suspaudė. Juodi ilgi plaukai gulėjo palaidi ant lovos krašto, veidas buvo išblyškęs, akys užmerktos. Pirma aprėžiau vietą, kur turėjau pjauti, kaip daro gydytojai, kirsdami žmogui kurį sąnarį. Paskiau paėmiau aštriausią peilį ir vienu patraukimu perpjoviau gerklę! Bet kaip išsigandau! Numirėlė atmerkė akis ir vėl greit užsimerkė, giliai atsiduso ir tik dabar, matyti, mirė. Tuo pačiu laiku švirkštelėjo į mane iš žaizdos šiltas kraujas. Pasimačiau nužudęs tą nelaimingą moteriškę! Niekur nebegalėjo būti pagelbos nuo tokios žaizdos. Valandėlę stovėjau lyg apsvaigęs. Raudonasis apsiaustas mane apgavo, arba jo sesuo buvo tik apalpusi. Antras spėjimas man rodės tikresnis. Bet nedrįsau sakyti mirusios broliui, kad ji galėjo išlikti gyva, jei aš būčiau ne taip giliai leidęs peilį. Man beliko visiškai atpjauti galvą. Tuo tarpu mirštančioji dar kartą suvaitojo, pasikratė ir numirė. Tada pagavo mane siaubas, ir šokau bėgti iš kambario. Bet koridorius buvo tamsus, lempa ten nebedegė, o mano vadovas kažkur buvo dingęs. Grabinėdamas pagal sieną, ėmiau slinkti patamsy ir pagaliau pasiekiau laiptus. Griuvinėdamas ir slidinėdamas nu-

sileidau žemyn. Apačioje irgi nebuvo jokio žmogaus, durys buvo praviros, ir šiek tiek atsigavau, kai išbėgau į gatvę. Neatsimenu, kaip aš, vejamas baimės, parbėgau namo, kritau į lovą ir apsidėjau pagalviais, norėdamas pasislėpti nuo tos baisybės, kurią buvau padaręs. Užmigti negalėjau visą naktį. Tik rytą kiek atsipeikėjau ir pradėjau galvoti, ką turiu daryti. Man rodėsi, kad tas žmogus, įpainiojęs mane į tokį prakeiktą darbą, nenorės manęs išduoti. Nusprendžiau tuojau eiti į krautuvę ir pradėti darbą, lyg nieko nebūtų atsitikę. Bet čia pastebėjau vieną dalyką, didinusį mano bėdą. Pasigedau kepurės, diržo ir savo peilių ir nežinojau, ar tuos daiktus buvau palikęs kambary, pas tą numirėlę, ar juos pametęs bėgdamas kely. Bet man rodėsi, kad aš juos ten buvau užmiršęs kambary. Dabar lengviau galėjo mane susekti ir palaikyti žmogžudžiu!

Paprastu laiku atidariau savo krautuvę. Pas mane atėjo mano kaimynas, jis kiekvieną dieną ateidavo į krautuvę su manim pasikalbėti.

— Ką jūs pasakysite apie baisų šios nakties atsitikimą? — tarė jis.

Apsimečiau nieko nežinantis.

— Kaip, jūs nežinote to, apie ką kalba visas miestas? Nežinote jūs, kad puikiausia Florencijos gėlė, gubernatoriaus duktė Bianka, šią naktį nužudyta? A, aš mačiau, kaip ji dar vakar tokia linksma važiavo su savo jaunikiu gatve. Juk šiandien būtų buvę jų vestuvės!

Kiekvienas kaimyno žodis varstė man širdį. Ir kiekvienas pirkėjas pasakojo man tą atsitikimą, ir visuomet vienas už kitą baisiau, tačiau nei vienas nemokėjo papasakoti taip baisiai, kaip aš pats mačiau. Apie pietus į krautuvę įėjo žandaras ir paprašė manęs prašalinti žmones.

— Sinjore Zaleikai,— tarė jis imdamas daiktus, kur buvau pasigedęs,— tie daiktai jūsų?

Ėmiau galvoti, ar čia prisipažinti, ar čia ne. Bet, pamatęs pro praviras duris savo šeimininką ir kelis pažįstamus, galėjusius mane išduoti, nusprendžiau nesunkinti savo bėdos melu ir pasakiau, kad jie mano. Žandaras liepė eiti su juo ir mane privedė prie didelių namų: tai buvo kalėjimas. Ten man parodė vietą, kur turėjau sėdėti ligi teismo.

Mano padėjimas buvo baisus, kai aš vienas ėmiau apie jį galvoti. Mintis, kad aš nužudžiau žmogų, nors nežinodamas, neapsakomai mane kankino. Be to, negalėjau nuo savęs paslėpti,

kad auksas aptemdė mano jausmus; kitaip nebūčiau taip lengvai pakliuvęs į spąstus. Praslinkus dviem valandom po suėmimo, mane išvedė iš kalėjimo. Nusileidome keliais laiptais ir pagaliau atėjome į didelę salę. Ten aplink ilgą stalą, apdengtą juoda gelumbe, sėdėjo dvylika vyrų, seni jau žmonės. Salės pakraščiais stovėjo suolai, kur buvo susėdę Florencijos diduomenės atstovai. Viršuje įtaisytose galerijose grūdosi daugybė šiaip visokių žiūrėtojų. Man priėjus prie juodojo stalo, pakilo žmogus rūsčiu ir nuliūdusiu veidu. Tai buvo gubernatorius. Jis pasakė susirinkusiems, kad, būdamas tėvas, negalintis toj byloj būti teisėju ir šį kartą užleidžiantis savo vietą seniausiam senatoriui. Seniausias senatorius turėjo mažiausia devyniasdešimt metų. Jis stovėjo susilenkęs; jo smilkiniai buvo apžėlę plonais baltais plaukeliais, bet akys žibėjo, balsas buvo tvirtas ir skardus. Jis manęs paklausė, ar aš prisipažįstu, kad nužudžiau žmogų. Aš paprašiau išklausyti manęs ir be baimės, aiškiai, apsakiau viską, ką padariau ir ką žinojau. Pastebėjau, kad, man pasakojant, gubernatorius tai balo, tai raudo, o kai pabaigiau, pašokęs suriko rūsčiai:

— Ką, netikėli! Tu dar nori kitam nuversti tą baisų darbą, kurį pats padarei iš godumo?

Senatorius paprašė jo nesikišti, nes jis pats nuo tos teisės atsisakęs. Čia jis pasakė, jog visai neišaiškinta, kad aš žudęs iš godumo, nes pats tėvas parodęs, kad nužudytajai nieko nebuvo pavogta iš kambario. Maža to, senatorius paprašė gubernatoriaus, kad jis duotų daugiau žinių apie savo dukters gyvenimą; tik tada, sakė jis, paaiškės, ar aš tiesą sakau, ar ne. Be to, jis atidėjo teismą kitai dienai, kad galėtų susipažinti su velionės raštais, kuriuos turėjo jam įduoti gubernatorius. Mane vėl nuvedė į kalėjimą, kur kankinausi visą naktį, trokšdamas, kad atsirastų bent koks ryšys tarp mirusios ir Raudonojo apsiausto. Kitą dieną pilnas vilties įėjau į teismo salę. Ant stalo gulėjo keli laiškai. Senasis senatorius paklausė, ar čia mano ranka. Aš pažiūrėjau į laišką ir pamačiau, kad jie parašyti ta pačia ranka, nuo kurios buvau gavęs anuos du laiškelius. Aš tai pasakiau senatoriams, bet jie, matyti, manęs neklausė ir atsakė, kad aš galėjęs parašyti ir greičiausiai buvęs parašęs tą ir antrą, nes laiškuose esantis padėtas parašas Z, mano vardo pirmutinė raidė. O laiškuose buvo grasinama mirusiai, kad nedarytų vestuvių su tuo, už kurio manė tekėti.

Gubernatorius, matyt, buvo juos visus prieš mane sukėlęs, nes nuo tos dienos mane pradėjo griežčiau laikyti ir mažiau ti-

kėti, ką sakiau. Sau pateisinti aš jų prašiau pažiūrėti mano popierių, kurie turėjo būti mano kambary, bet man atsakė, kad ten ieškoję ir nieko neradę. Tokiu būdu tos dienos teismo gale aš visiškai nustojau vilties, ir kai mane vėl trečią dieną atvedė į salę, man perskaitė sprendimą: buvau apkaltintas už apgalvotą nužudymą ir nuteistas atsakyti savo galva. Tai štai kuo pasibaigė! Toli nuo visko, kas buvo brangu mano širdžiai, toli nuo tėvynės aš pačioj jaunystėj turėjau nekaltai padėti galvą po kirviu!

Tos baisios dienos vakare vienui vienas sėdėjau kalėjime ir galvojau apie mirtį. Staiga atsidarė mano durys, ir įėjo žmogus, jis ilgai tylėdamas žiūrėjo į mane.

— Vadinas, tu čia, Zaleikai? — paklausė jis.

Tamsios lempos šviesoj aš jo nepažinau, bet jo balsas man sukėlė senus atminimus. Tai buvo Valetis, vienas iš tų nedaugelio draugų, kuriuos pažinau, eidamas mokslus Paryžiuj. Jis pasisakė netikėtai atvažiavęs į Florenciją, kur gyvenantis jo tėvas, visų gerbiamas žmogus, išgirdęs apie mano nelaimę ir atėjęs dar kartą pasimatyti su manim ir iš manęs paties sužinoti, kaip aš galėjęs taip sunkiai nusikalsti. Aš apsakiau jam visą savo istoriją. Jis be galo nustebo ir melste meldė manęs pasakyti visą tiesą jam, savo vieninteliui draugui, nieko neslėpti, kad nesiskirčiau iš šio pasaulio su melu. Aš jam prisiekiau, kad sakau tiesą ir jokios daugiau neturiu kaltės, tik tą, kad, apakintas aukso, patikėjau, ką man sakė nepažįstamasis.

— Tai tu nepažinai Biankos? — paklausė jis.

Aš atsakiau, kad jos niekuomet nei matyti nemačiau. Tada Valetis man papasakojo, kad toj byloj esanti didelė paslaptis, kad gubernatorius per daug greit mane nuteisęs, kad tarp žmonių esą kalbų, jog aš jau seniai pažinęs Bianką ir ją nužudęs iš keršto, kad ji tekanti už kito. Aš jam atsiliepiau, kad čia niekieno kito darbas, tik to Raudonojo apsiausto, bet jo kaltybės nieku negaliu įrodyti. Valetis su ašaromis apkabino mane ir prižadėjo viską daryti, kad bent išgelbėtų man gyvybę. Aš turėjau maža vilties, bet žinojau, kad Valetis galvotas ir sumanus vyras, ir tikėjau, kad jis man viską padarys. Laukiau dvi ilgas dienas. Pagaliau atėjo Valetis.

— Atnešu tau nuraminimą, nors ir skaudų. Tu liksi gyvas ir laisvas, bet neteksi rankos.

Širdingai padėkojau draugui už savo gyvybę. Jis man pasakė, kad gubernatorius buvęs nepermaldaujamas ir nesutikęs iš

naujo svarstyti bylos. Tačiau, nenorėdamas pasirodyti neteisingas, jis pagaliau sutikęs man paskirti tokią bausmę, kokia bus įrašyta į Florencijos istorijos knygas už panašų nusidėjimą. Tada Valetis ir jo tėvas skaitę dieną ir naktį senas knygas ir galop radę atsitikimą, visiškai panašų į mano. Knygose buvęs įrašytas toks sprendimas: nukirsti kairiąją ranką, atimti jo turtus ir amžinai ištremti iš to krašto. Tokia bausmė turėjo tekti ir man. Nepasakosiu jums tos baisios valandos, kaip aš rinkos vidury padėjau ranką po kirviu, kaip mano paties kraujas šoko ir aptėškė mane.

Valetis priėmė mane į savo namus ir laikė, ligi aš pasveikau. O paskui, kai galėjau keliauti, dar aprūpino pinigais, nes viską, ką buvau uždirbęs savo prakaitu, buvo išplėšęs man teismas. Iš Florencijos nuvykau į Siciliją, o iš ten pirmu laivu į Konstantinopolį. Visa mano viltis buvo tie pinigai, kur buvau palikęs savo draugui. Pasimatęs pirmiausia prašiau leisti man gyventi pas jį. Kaip aš nustebau, kai jis paklausė manęs, dėl ko aš nenorintis eiti į savo namus! Jis man papasakojo, kad kažkoks svetimšalis nupirkęs mano vardu namus graikų kvartale ir pasakęs kaimynams, kad greit ir aš pats atvažiuosiantis. Aš tuoj kartu su savo draugu nuėjau į tuos namus. Visi mano pažįstami džiaugsmingai mane sveikino, o vienas senas pirklys padavė laišką, paliktą to žmogaus, kur nupirko man namus.

Aš ėmiau skaityti: „Zaleikai! Dvi rankos pasiryžusios be paliovos darbuotis, kad Tu nejustum netekimo vienos! Namai ir viskas, kas juose yra, bus Tavo, ir kasmet tiek Tu dar gausi, jog savo tautiečių tarpe būsi laikomas turtingu žmogum. Teikis dovanoti tam, kuris labiau nelaimingas už Tave!" Galėjau numanyti, kas tą laišką parašė, o pirklys į mano klausimą atsakė, kad tas žmogus turėjęs būti frankas ir buvęs apsirengęs raudonu apsiaustu. Aš žinojau viską ir pats sau tariau, kad nepažįstamui vis dėlto šiek tiek dorumo buvo likę. Mano nauji namai buvo įtaisyti ko puikiausiai, o sandėlis prikrautas tokių gražių prekių, kokių niekuomet neturėjau. Nuo to laiko praėjo jau dešimt metų. Labiau iš papratimo negu iš reikalo vežioju prekes į kitas žemes pardavinėti, bet to krašto, kur taip likau nelaimingas, daugiau nebemačiau. Kaip buvo žadėta, kasmet gaunu po tūkstantį auksinių. Nors man malonu žinoti, kad tas nelaimingas žmogus yra prakilnus, bet vis dėlto jis negali išpirkti mano širdies kančių, juk nužudytos Biankos baisus paveikslas nuolat man stovi prieš akis.

* * *

Zaleikas pabaigė savo istoriją. Visi jo klausė labai atsidėję, ypač nepažįstamas, kuris pasakojant kelis kartus sunkiai atsiduso. Mulėjus matė, kad jo akys ne kartą buvo pilnos ašarų. Dar ilgą laiką jie kalbėjosi paskui apie tą nutikimą.

— Ir jūs nekeikiate to žmogaus, dėl kurio netekote rankos ir dar galėjote netekti galvos? — paklausė Selimas.

— Buvo, tiesa, pirma valandų,— atsakė graikas,— kad aš skundžiausi Dievui, jog mane padarė tokį nelaimingą visą gyvenimą, bet paskui radau nusiraminimą mano tėvų tikėjime, kuris liepia mylėti ir priešus. O jis juk dar labiau nelaimingas kaip aš.

— Prakilnus jūs vyras! — sušuko Selimas ir kietai paspaudė graikui ranką.

Čia jų kalbą pertraukė sargybos viršininkas. Jis įėjo į palapinę susirūpinęs ir pasakė, kad čia pavojinga ramiai ilsėtis, kad toj vietoj dažnai užpuolami karavanai ir sargyba mačiusi iš tolo artinantis kelis raitelius.

Pirkliai nusigando. Jų baimė nustebino Selimą, kuriam rodėsi, kad gerai apsiginklavusiam karavanui nėra priežasties bijoti plėšikų užpuolimo.

— Žinoma, nebijotum,— atsakė jam sargybos viršininkas,— jei čia tebūtų paprastų plėšikų gauja, bet neseniai čia vėl pasirodęs baisusis Orbasanas, o tas gali netikėtai mus užklupti.

— O kas toks tas Orbasanas? — paklausė nepažįstamas.

— Visaip žmonės kalba apie jį,— atsakė senas pirklys Akmetas.— Vieni jį laiko nepaprastu žmogum, užpuolančiu su penkiais šešiais vyrais visą karavaną; kiti sako, kad jis esantis narsus frankas, atvytas bėdų į mūsų kraštą. Bet tikrai tiek tėra žinoma, kad jis baisus galvažudys ir grobikas.

— Ne, to negali tvirtinti,— atsakė Lezakas, kitas pirklys.— Tegu jis ir galvažudys, bet vyras prakilnus; kaip jis pasielgė su mano broliu, netrukus jums papasakosiu. Iš visų savo draugų jis padarė gerus žmones, ir kol jis klajoja po dykumą, kiti galvažudžiai pasirodyti nedrįsta. Jis neplėšia kaip kiti, tik ima mokestį už karavanų saugojimą, ir kas pats geruoju moka, tas keliauja toliau laimingai, nes Orbasanas yra dykumos viešpats.

Taip kalbėjosi tarp savęs keleiviai palapinėje, o sargyba jau labai nerimavo. Per pusvalandį kelio pasirodė gana nemažas būrys ginkluotų raitelių; jie, matyti, jojo stačiai į tą vietą. Vienas sargybos vyras įėjo į palapinę pasakyti, kad jie būsiantys tuojau užpulti. Pirkliai pradėjo tartis: ar joti patikti raitelius,

ar laukti jų pačių užpuolant. Akmetas ir du vyresni pirkliai norėjo laukti, o karštasis Mulėjus ir Zaleikas ragino netrunkant eiti prieš plėšikus. Jie kvietė padėti nepažįstamą, bet šis išsitraukė iš po diržo mėlyną skarelę su raudonomis žvaigždutėmis, pririšo ją prie ieties ir liepė vienam vergui ją įsmeigti į palapinės viršų.

— Guldau galvą,— tarė jis,— kad raiteliai, pamatę skarelę, ramiai prajos pro šalį.

Mulėjus nenorėjo tikėti, bet vergas įsmeigė ietį su skarele. Tuo tarpu visi, pagriebę ginklus, pasirengę laukė prijojant plėšikų. Bet tie, matyt, jau buvo pastebėję ženklą ant palapinės, pasuko į šoną ir, padarę didelį linkį, nujojo tolyn.

Nustebę keleiviai kelias minutes stovėjo žiūrėdami tai į raitelius, tai į nepažįstamą. Nepažįstamas visai šaltai, lyg nieko nebūtų atsitikę, stovėjo prieš palapinę, nukreipęs akis į lygumą. Mulėjus prabilo pirmas.

— Sakyk, kas esi toks,— sušuko jis,— jog vienu mostelėjimu gali suvaldyti laukinių dykumos plėšikų gaują?

— Jūs per daug geros nuomonės apie mano valdžią,— atsakė Selimas Barukas.— Aš tą ženklą gavau bėgdamas iš nelaisvės; ką jis reiškia, pats nežinau, tik žinau, kad, kas su juo joja, to galvažudžiai nelies.

Paskui pirkliai karštai padėkojo nepažįstamam išgelbėtojui už apgynimą. Tikrai raitelių buvo tiek nedaug, jog karavanas neilgai būtų galėjęs priešintis.

Visi nurimę nuėjo ilsėtis. Kai saulė pradėjo kristi žemyn ir vėsus vėjelis patraukė per smėlio dykumą, karavanas vėl pakilo keliauti.

Kitą dieną, kai karavanas sustojo pasiganyti, ligi dykumos krašto buvo likę kelionės vienai dienai. Kada vėl visi susirinko didžiojoj palapinėj, pirklys Lezakas tarė:

— Esu vakar sakęs, kad baisusis Orbasanas yra prakilnus žmogus. Apsakysiu, kas nutiko mano broliui, tada patys pamatysite, jog tai tiesa. Mano tėvas buvo kadis[10] Ankaroj. Jis turėjo tris vaikus. Aš buvau pats vyriausias, brolis ir sesuo daug jaunesni už mane. Kai aš buvau dvidešimties metų, pasikvietė mane tėvo brolis. Jis pažadėjo palikti man visus savo turtus, tik reikalavo, kad prie jo būčiau, kol jis bus gyvas. Jis gyveno labai ilgai, todėl dveji metai tėra, kai sugrįžau į tėvynę ir išgirdau apie tą nelaimę, kuri buvo ištikusi mano brolį.

---

[10] Kadis — teisėjas *(arab.)*. *(Vert.)*

FATMĖS IŠGELBĖJIMAS

Mano brolis Mustafas ir sesuo Fatmė buvo beveik vienų metų. Brolis buvo daugiausia dvejais metais už ją tevyresnis. Jie labai vienas antrą mylėjo ir abudu iš vieno rūpinosi lengvinti ligoto tėvo senatvės dienas. Kada Fatmei suėjo šešiolika metų, brolis iškėlė per jos gimimo dieną didelę puotą.

Jis suprašė visas sesers drauges, vaišino jas savo tėvo sode gardžiausiais valgiais, o atėjus vakarui, norėjo jas pavažinėti po jūrą su laive, jo tam tyčia pasamdyta ir gražiai išpuošta. Fatmė ir jos draugės su džiaugsmu sutiko, nes vakaras buvo puikus ir miestas iš jūros, ypač vakarais, atrodė nepaprastai gražiai. Mergaitėms eldinėtis labai patiko, jos prašė brolio vis toliau plaukti į jūrą. Mustafas nenoromis tiko, nes prieš kelias valandas jūroje buvo pasirodęs galvažudžių laivas. Netoli miesto buvo įsidavęs į jūrą kyšulys. Mergaitės užsigeidė nusiirti į tą vietą ir pažiūrėti iš ten, kaip leidžiasi saulė į jūrą. Beplaukdami aplink kyšulį, jie staiga pamatė netolumais laivę, pilną ginkluotų vyrų. Lyg ką pikto nujausdamas, mano brolis liepė yrėjams apgręžti laivę ir irtis į kraštą. Jis, matyti, neapsiriko: ta laivė ėmė vyti mano brolio laivę, netrukus ją pralenkė, nes joje buvo daugiau yrėjų, ir visą laiką plaukė tarp kranto ir mūsų laivės. Mergaitės, pamačiusios pavojų, ėmė šokinėti iš savo vietų, šaukti ir verkti. Veltui Mustafas jas ramino, veltui joms sakė sėdėti ramiai ir nepuldinėti iš vieno laivės galo į kitą, kad jos neapverstų. Niekas negelbėjo, ir kada galop, artinantis svetimai laivei, jos susigrūdo į vieną galą, laivė apvirto. Tuo tarpu nuo kranto sekė nepažįstamąją laivę, ir kadangi kurį laiką jau buvo kalbama apie korsarus, tai ta laivė pasirodė įtariama, ir kelios valtys pasileido nuo krašto gelbėti mūsų. Bet jos atplaukė tik tada, kada begalėjo skęstančius ištraukti. Per tą sumišimą priešininkų laivė pabėgo, ir negalėjai žinoti, ar visi buvo tose dviejose laivėse, į kurias susėdo išgelbėtieji. Bet paskui, kai susiskaičiavom, pasirodė, kad mano sesers ir vienos jos draugės trūko; toj vietoj vienoj valty sėdėjo kažin koks niekam nepažįstamas žmogus. Pagrasytas Mustafo, jis prisipažino, kad esantis nuo priešininkų laivo, kuris nuleidęs inkarą stovi per dvi mylias į rytus, ir kad jo draugai beskubėdami jį palikę traukiant iš vandens mergaites; be to, jis sakėsi matęs, kaip dvi iš jų jie įsikėlę į savo laivę.

Mano senojo tėvo sielvartas buvo neapsakomas. Bet ir Mustafas be galo graužėsi; ne tik dėl to, kad pražuvo jo mylima se-

suo ir kad dėl jos pražuvimo jis save kaltino, bet ir dėl to, kad ta Fatmės draugė, ištikta vienodos nelaimės, jos tėvų buvo pažadėta jam už pačią, ir tik mūsų tėvui jis nedrįso to prisipažinti, nes jos tėvai buvo neturtingi ir žemos kilmės. O mano tėvas buvo aštrus žmogus. Kada pamažėjo kiek jo širdies skausmas, pasišaukė Mustafą ir tarė jam:

— Tavo kvailumas atėmė man senatvės paguodą ir mano akių džiaugsmą. Eik iš čia, kad niekados daugiau neregėtų tavęs mano akys, prakeikiu tave ir tavo vaikus, ir tik kada sugrąžinsi man Fatmę, nuimsiu nuo tavęs savo prakeikimą.

To nelaimingas mano brolis nelaukė. Dar prieš tai jis buvo pasiryžęs suieškoti seserį ir jos draugę ir tik norėjo tam gauti tėvo palaiminimą, o dabar tėvas jį prakeikęs išvarė iš namų. Pirma jį slėgė sielvartas, dabar jo dvasią tvirtino ta baisi neužtarnauta nelaimė.

Jis nuėjo pas suimtąjį jūros plėšiką, išsiklausinėjo jo, kur plaukia jų laivas, ir sužinojo, kad tie galvažudžiai prekiavę vergais ir paprastai daug parduodavę Balsoros mieste.

Sugrįžęs namo ruoštis į kelią, mano brolis rado, matyti, tėvą šiek tiek atlyžusį, nes jis atsiuntė sūnui kelionei pilną maišelį aukso. Mustafas ašarodamas atsisveikino su Zoraidos tėvais,— tuo vardu buvo jo pavogtoji mergaitė,— ir iškeliavo į Balsorą.

Kadangi iš mūsų miestelio į Balsorą laivai visai neplaukdavo, todėl Mustafas gavo keliauti sausuma. Kad galėtų atvykti į Balsorą gangreit, kartu su jūros plėšikais, jam reikėjo labai skubintis. Bet, turėdamas gerą žirgą ir būdamas be jokių sunkių daiktų, jis galėjo tikėtis pasiekti tą miestą šeštos dienos pabaigoj. Bet ketvirtos dienos vakare, kai jis vienas jojo savo keliu, užpuolė jį trys vyrai. Matydamas, kad jie gerai apsiginklavę ir nori jam atimti greičiau gyvybę negu pinigus ir žirgą, jis riktelėjo, kad pasiduoda geruoju. Tie nusėdo nuo arklių ir surišo jam kojas po jo arklio pilvu, o jį patį paėmė į vidurį ir, turėdami jo arklį už pavadžio, nesakydami nei žodžio, risčia nujojo drauge.

Mustafas nusiminė visai. Tėvo prakeikimas, matyti, jau pradėjo pildytis, ir kaip jis begalėjo tikėtis išgelbėti savo seserį ir Zoraidą, jei, netekęs viso turto, tegalėjo atiduoti už jų išgelbėjimą tikiai savo gyvybę. Pajojėję kokią valandą, Mustafas ir jo bežadžiai kelionės draugai pasuko į nedidelę lomą. Aplink lomą augo aukšti medžiai; minkšta tamsiai žalia veja ir per pievą tekantis upelis traukte traukė pailsėti. Ir tikrai Mustafas išvydo penkiolika ar dvidešimt ten pastatytų palapinių; prie pa-

lapinių baslelių stovėjo pririšti kupriai ir gražūs arkliai; iš vienos palapinės buvo girdėti smagi kanklių ir dviejų gražių vyriškų balsų melodija. Mano broliui rodėsi, kad žmonės, pasirinkę sau stovyklai tokią linksmą vietą, negali jam nieko pikto daryti, todėl jis be baimės, kai jam atraišiojo virves ir davė ženklą lipti, nušoko nuo arklio. Jį nuvedė į palapinę; ta palapinė buvo už kitas didesnė ir vidury gražiai išpuošta. Puikiausi auksu siūti pagalviai, austi kilimai ir paauksuotos smilkyklės kur kitur būtų rodę turtingumą ir išteklių, o čia tik drąsių plėšikų darbą. Ant vieno pagalvio sėdėjo senas mažas žmogelis. Jo negražus veidas, pageltusi žvilganti oda, piktos ir klastingos akys darė jį bjaurų pažiūrėti. Nors tas žmogelis dėjosi svarbiu daiktu, tačiau Mustafas veikiai pastebėjo, kad ne jam taip gražiai išpuošta palapinė; o tų vyrų, kur jį atvedė, žodžiai kaip ir patvirtino jo nuomonę.

— Kur Stipruolis? — paklausė jie to mažo žmogelio.

— Išėjo truputį pamedžioti,— atsakė jis,— bet savo vietoj paliko mane.

— Tai negudriai padarė,— atkirto vienas galvažudys,— nes tuojau reikia nuspręsti, ar tas šuva turi mirti, ar išsipirkti, o Stipruolis geriau išmano už tave.

Mažasis žmogelis, jausdamas savo vertybę, atsistojo ir išsitiesė, kad ranka pasiektų savo priešininko ausį, nes, matyti, norėjo jam sudavęs atsikeršyti, bet, negalėdamas pasiekti ausų, ėmė taip keikti (tiesa, ir kiti jam tuo mokėjo), net palapinė drebėjo nuo keiksmo. Staiga atsidarė palapinės durys, ir įėjo į vidų aukštas jaunas ir gražus vyras tartum persų karalaitis; jo drabužiai ir ginklai, be gražiai apsodinto durklo ir blizgančio kalavijo, nebuvo puikūs, bet jo rimtos akys ir jis pats kėlė labiau pagarbą ir pasitikėjimą, o ne baimę.

— Kas toks drįsta barnius mano palapinėj kelti? — riktelėjo jis į nusigandusius galvažudžius.

Kiek laiko palapinėj viešpatavo didžiausia tyla; galop vienas iš tų, kurie atvedė Mustafą, papasakojo, kaip čia viskas atsitiko. Tada Stipruolio veidas, rodos, paraudo iš piktumo.

— Kada aš tave, Asanai, buvau palikęs savo vietoj? — baisiu balsu suriko jis tam mažam žmogeliui. Tas iš baimės taip susitraukė, jog atrodė kur kas mažesnis kaip pirma ir šoko į palapinės duris. Ganėjo Stipruoliui smarkiai suduoti su koja, ir tas šaute iššovė pro duris.

Tada trys vyrai privedė Mustafą prie palapinės pono, tuo tarpu išsitiesusio ant pagalvio, ir pasakė:

— Štai mes atvedėm tą, kur buvai liepęs mums suimti.

Jis ilgai žiūrėjo į imtinį ir paskui tarė:

— Suleikos paša! Tavo paties sąžinė tau pasakys, kam tu stovi prieš Orbasaną.

Tai išgirdęs, mano brolis puolė prieš jį ant kelių ir atsakė:

— Viešpatie! Tu, rodos, apsirinki. Aš esu nelaimingas vargšas, bet ne paša, kur tu ieškai!

Visi palapinėj buvo nustebinti tais žodžiais. Bet viršininkas atsiliepė:

— Maža tau padės apsimetimas, aš atvesiu žmonių, kur tave gerai pažįsta.

Jis liepė atvesti Zuleimą. Į palapinę atvedė seną moteriškę, ji, paklausta, ar tas belaisvis nebus Suleikos paša, atsakė:

— Žinoma! Prisiekiu pranašo kapu, jis ne kas kitas kaip paša.

— Matai, gudruoli, kaip nepavyko tau apgauti? — rūsčiai tarė Stipruolis. — Tu man per daug niekingas, kad tavo krauju tepčiau savo gerą durklą, bet rytoj, kai užtekės saulė, aš prisirišiu tave prie savo arklio uodegos ir jodinėsiu su tavim miškais tol, kol ji išnyks už Suleikos kalnų!

Tada mano nelaimingasis brolis nusiminė visai.

— Tai dėl tėvo baisiojo prakeikimo mane ištinka tokia negarbinga mirtis, — sušuko jis verkdamas, — ir tu žuvai, mano brangioji sesuo, ir tu, Zoraida!

— Tavo apsimetimas tavęs neišgelbės, — tarė vienas galvažudys, rišdamas jam už nugaros rankas, — kraustykis iš palapinės, matai, Stipruolis kramto lūpas ir žvalgosi į savo durklą. Jei nori išgyventi dar vieną naktį, eik iš čia greičiau!

Kada galvažudžiai jau buvo paėmę vesti mano brolį iš palapinės, tuo tarpu jie sutiko tris kitus, tie irgi varėsi imtinį. Jie įėjo kartu su juo.

— Šit mes atvedėm pašą, kaip tu buvai liepęs, — tarė jie ir privedė imtinį prie Stipruolio pagalvio.

Įvedamą imtinį mano brolis galėjo gerai įsižiūrėti, ir pats nustebo, koks buvo panašumas tarp jo ir to žmogaus, tik ano veidas buvo tamsesnis ir barzda juodesnė. Stipruolis, matyti, nemaža buvo nustebintas, išvydęs antrąjį belaisvį.

— Katras gi iš jūsų tikras? — paklausė jis, žiūrėdamas tai į mano brolį, tai į antrąjį imtinį.

— Jei tu ieškai Suleikos pašos, — drąsiai atkirto imtinis, — tai aš esu.

Ilgai Stipruolis žiūrėjo į jį savo baisiomis akimis, o paskui davė ženklą pašą išvesti. Po to jis priėjo prie mano brolio, perpjovė durklu jo virves ir liepė sėstis ant pagalvio.

— Man gaila,— tarė jis broliui,— kad aš tave palaikiau už tą niekšą, bet čia kaltas pats dangus, atidavęs tave į mano brolių rankas tą valandą, kada turėjo žūti tas nedorėlis. -

Mano brolis ėmė jo prašyti vienintelės malonės — tuojau jį paleisti, kad galėtų vėl toliau keliauti, nes mažiausias pasivėlavimas gali būti jam pražūtingas. Stipruolis išsiklausė, kokie reikalai jį taip skubina, ir kai Mustafas viską jam apsakė, tas ėmė drausti brolį nakvoti tą naktį jo palapinėj: pats ir jo arklys reikalaujantys poilsio, o kitą dieną jis parodysiantis jam kelią, kuriuo per pusantros dienos nuvyksiantis į Balsorą. Mano brolis sutiko, buvo gražiai pamylėtas ir lig ryto ramiai miegojo galvažudžio palapinėj.

Atsikėlęs Mustafas pamatė, kad palapinėj jis vienas belikęs, bet už palapinės apdangalų išgirdo kalbant palapinės viršininką ir tą mažą tamsų žmogelį. Jis truputį pasiklausė ir baisiai nusigando supratęs, kad mažasis prisispyręs prašo nudėti svečią, nes jis paleistas galintis juos visus išduoti.

Mustafas tuojau pastebėjo, kad tas mažasis pikčiurna jam duobę kasa: juk dėl jo priežasties jam vakar nuo vyresniojo taip teko.

Stipruolis, matyti, kokią valandėlę svarstė.

— Ne,— tarė jis,— jis mano svečias, o svečias man šventas daiktas; be to, jis neatrodo, kad galėtų mus išduoti.

— Teesie tau ramybė, Mustafai! — tarė jis.— Eikš papusry-

Pasakęs tuos žodžius, jis pakėlė uždangą ir įėjo.

čiausim, o paskui taisykis į kelionę!

Jis padavė mano broliui taurę sorbeto. Atsigėrę jie pasižabojo arklius, ir Mustafas, visai nurimęs, šoko ant žirgo. Pajoję kiek nuo palapinių, jie pasuko plačiu taku, ėjusiu į mišką. Stipruolis papasakojo mano broliui, kad tas paša, kurį jie turėjo dabar suėmę, buvęs prisižadėjęs juos laikyti savo žemėj ir jų neliesti, o prieš kelias savaites jis sugavęs vieną iš jo narsiausių vyrų ir po baisių kankinimų liepęs pakarti. Jis ilgai saugojęs pašą, ir jau šiandien paša turintis žūti. Mustafas nieko į tai nedrįso atsakyti: jis džiaugėsi pats kailį sveiką išnešęs.

Išjojęs iš miško, Stipruolis sustabdė arklį, apsakė mano broliui, kaip keliauti toliau, paspaudė jam ranką atsisveikindamas ir tarė:

— Mustafai, tu netikėtai likai galvažudžio Orbasano svečiu. Aš nenoriu iš tavęs reikalauti, kad neišduotum to, ką esi matęs ir girdėjęs. Tu nekaltai gavai patirti mirties baimę, ir aš turiu tau atlyginti. Imk atminimui šį durklą; jei tau kada reikalinga bus pagelba, atsiųsk jį man, ir aš netrukdamas atvyksiu tau padėti. O šis maišelis gal irgi pravers kely.

Mano brolis padėkojo jam už jo širdies prakilnumą, paėmė durklą, bet maišelio atsisakė. Orbasanas dar kartą paspaudė jam ranką, numetė maišelį žemėn ir kaip vėjas nulėkė į mišką. Mustafas, matydamas, kad galvažudžio pasivyti nebegalės, nusėdo nuo arklio paimti maišelio ir tiesiog nusigando pamatęs, kad jis visas grūste prigrūstas aukso. Jis padėkojo Alachui už išgelbėjimą, paprašė laikyti prakilnųjį galvažudį savo malonėje ir paskui linksmas nujojo toliau Balsoros keliu.

* * *

Čia Lezakas nutilo ir, lyg klausdamas, pažvelgė į Akmetą, seniausiąjį pirklį.

— Jeigu taip,— tarė Akmetas,— dabar būsiu kitos nuomonės apie Orbasaną. Su tavo broliu jis pasielgė gražiai.

— Jis pasielgė kaip tikras musulmonas! — sušuko Mulėjus.— Bet aš tikiuosi, kad dar ne galas tavo istorijai; juk, kaip man rodosi, mes visi norim išgirsti, kas atsitiko su tavo broliu, ar jis išvadavo seserį Fatmę ir gražiąją Zoraidą.

— Jei dar jums nenusibodo, aš su noru pasakosiu toliau,— atsakė Lezakas,— nes mano brolio istorija pilna visokių ir tikrai nepaprastų nutikimų.

* * *

Septintą dieną po pietų nuo kelionės pradžios Mustafas atvyko į Balsorą. Sustojęs karavanų stoty, tuojau pasiklausė, kada prasideda vergų pardavinėjimas, kuris čia esantis kiekvienais metais. Bet jis gavo baisų atsakymą, kad nusivėlinęs dviem dienom. Dėl jo pasivėlinimo jam išreiškė užjautą ir papasakojo, kad jis daug nustojęs, nes paskutinę dieną buvę atvestos parduoti tokios dvi gražios mergaitės, jog atkreipė į save visų pirkėjų akis. Dėl jų pirkėjai ilgai varžėsi, ir galop buvo parduotos už tokius baisius pinigus, jog galėjo neišsigąsti tik dabartinis jų ponas. Mustafas plačiau išsiklausinėjo apie jas ir galų gale

visai įsitikino, kad tai buvo tos pačios nelaimingos mergaitės, kurių jis ieško. Jis taip pat sužinojo, kad tas, kas jas pirko, gyvena nuo Balsoros per keturias dešimtis valandų kelio, kad jis vadinasi Tiuli Kosas, kad jis labai turtingas, bet jau pagyvenęs žmogus, jis pirma buvo sultono kapudan-paša [11], o dabar ramiai gyvena savo pily be jokių rūpesčių.

Iš pradžių Mustafas buvo norėjęs tuojau vėl sėsti ant arklio ir vytis paskui Tiuli Kosą, tegalėjusį tada nuo jo būti per vieną dieną kelio. Bet sumetęs, kad vienas nieko negalės padaryti galingam keleiviui ir dar mažiau atimti iš jo belaisves, ėmė galvoti kitą būdą ir veikiai jį surado. Jam atėjo į galvą pasinaudoti savo panašumu į Suleikos pašą; pasisavinęs jo vardą, jis nusprendė keliauti į Tiuli Koso namus ir tuomet bandyti vaduoti nelaimingąsias mergaites. Orbasano paliktaisiais pinigais pasisamdė kelis tarnus ir arklius, nusipirko sau ir tarnams puikiausius drabužius ir iškeliavo į Tiulio pilį.

Po penkių dienų Mustafas pasiekė pilį. Ji stovėjo gražioje lygumoje, aplinkui išmūryta buvo aukšta siena, ta visai nedaug tebuvo žemesnė už pilies trobesius. Atvykęs Mustafas nusidažė juodai plaukus ir barzdą, o veidą išsitepė kažkokio augalo sultimis, tas padarė jį lygiai tokio pat tamsumo kaip ano pašos. Paskui jis nusiuntė vieną savo tarną į pilį ir liepė Suleikos pašos vardu prašyti nakvynės. Netrukus tarnas sugrįžo su ke-

---

[11] Jūrų jėgų viršininkas. *(Vert.)*

turiais gražiai aptaisytais vergais, tie paėmė Mustafo žirgą už pavadžio ir nusivedė į pilies kiemą. Ten jie padėjo jam nusėsti nuo arklio, o kiti keturi vergai nuvedė jį aukštais marmuro laiptais pas Tiulį.

Tiulis, išgveręs padaras, meiliai priėmė mano brolį ir liepė jam atnešti geriausių valgių, kokių tik galėjo pagaminti jo virėjas. Po pietų Mustafas pamaži nukreipė kalbą apie naujas verges, ir Tiulis ėmė kelti jų gražumą, tik gailėjosi, kad jos dabar labai nuliūdusios, tačiau tikėjosi, kad tas netrukus praeis. Mano brolis labai džiaugėsi tokiu priėmimu ir nuėjo gulti pilnas gražiausios vilties.

Numigęs ne daugiau kaip valandą, jis atbudo nuo lempos šviesos, plieskiančios jam stačiai į akis. Pakilęs tarėsi tebematantis sapną, nes prieš jį stovėjo su lempa rankoje tas mažas tamsaus veido žmogelis iš Orbasano palapinės; jo plati burna bjauriai šypsojo. Mustafas žnybo sau ranką, traukė už nosies, norėdamas įsitikinti, ar tikrai jis atbudęs, bet matymas nenyko.

— Ko tau reikia prie mano lovos? — suriko atsigodęs Mustafas.

— Nesirūpink per daug tuo! — tarė neūžauga.— Aš labai gerai suprantu, ko tu čia atvykai. Be to, aš puikiai atsimenu tavo veidą. Bet, tiesą pasakius, jei aš savo paties rankomis nebūčiau padėjęs karti pašos, tai tu, galimas daiktas, būtum mane apgavęs. O dabar aš čia atėjau tavęs paklausti vieno dalyko.

— Pirmiausia sakyk, kaip tu čia patekai? — atkirto jam Mustafas, siusdamas iš pykčio, kad jį pažino.

— Tai aš pasakysiu tau,— atsakė tas.— Nebegalėjau ilgiau su Stipruoliu sutikti ir pabėgau; bet, tiesą sakant, tu, Mustafai, buvai mūsų vaidų priežastis, ir dėl to turėsi atiduoti už manęs savo seserį, o aš padėsiu jums išbėgti. Jei man jos neduosi, eisiu pas savo poną ir šį tą papasakosiu jam apie naująjį pašą.

Sunku būtų apsakyti Mustafo išgąstį ir piktumą. Tuo laiku, kada jis tarėsi esantis tikrai nebetoli tikslo, reikėjo iš kažkur išlįsti tam nelemtam neūžaugai ir viską suardyti. Tik vienas tebuvo būdas išsigelbėti — reikėjo nužudyti tą niekšą. Todėl jis, nieko nelaukdamas, šoko iš lovos ant to bjaurybės, bet šis, matyti, ką nujausdamas, paleido iš rankų lempą, ta tuojau užgeso, o pats patamsy ėmė bėgti, nežmoniškai rėkdamas.

Sunkus dabar buvo Mustafo padėjimas. Galvoti tuomet apie mergaičių gelbėjimą nebuvo laiko, reikėjo rūpintis savo paties kailiu. Jis pripuolė prie lango pažiūrėti, ar negalėtų išbėgti.

Žemė buvo ne arčiausia, o kitoj pusėj stovėjo aukštas mūras, per kurį reikėjo perlipti. Jam besvarstant, pasigirdo daugybė balsų artinantis į jo kambario duris. Tada jis pagriebė savo peilį ir drapanas ir iššoko pro langą. Puolimas buvo baisus, bet nieko nenusilaužė. Paskui pašoko nuo žemės ir pribėgo prie mūro, ėjusio aplink kiemą, ėmė kaip voverė lipti aukštyn ir bematant paspruko, nustebinęs savo vikrumu tuos, kurie jį vijo. Lėkė, kol pribėgo nedidelį miškelį, kur, visas nuilsęs, parkrito žemėn. Čia jis ėmė galvoti, ką toliau daryti. Savo arklius ir tarnus turėjo palikti, bet pinigus, kuriuos nešiojosi dirže, buvo išgelbėjęs.

Jis veikiai sugalvojo kitą kelią. Eidamas mišku, rado sodžių, kur už menkus pinigus nusipirko arklį ir nujojo į miestą. Ten jis ėmė klausinėti gydytojo, ir jam nurodė vieną seną, prityrusį žmogų. Už kelis auksinius Mustafui pavyko išgauti iš jo vaisto, kur užmigdo žmogų ir padaro lyg negyvą, ir kito vaisto, kur vėl atgaivina. Paskui jis nusipirko ilgą barzdą, juodą apsiaustą ir visokių buteliukų ir stiklų, kad geriau būtų panašus į gydytoją, susikrovė savo daiktus ant asilo ir vėl nukeliavo į Tiuli Koso pilį. Jis visai tikėjo, kad šį kartą jo nebepažins, nes barzda taip jį permainė, jog jis pats save vos pažino. Atvykęs į pilį, jis liepė pranešti, kad atkeliavęs gydytojas Kakamankabudibaba. Išėjo, kaip jis buvo laukęs. Vien toks nuostabus vardas labai rekomendavo atvykusį daktarą senam paikšui, ir tas tuojau pakvietė jį pietų. Pašnekėjęs kokią valandą su Kakamankabudibaba, Tiulis nusprendė prašyti išmintingojo daktaro, kad pabandytų gydyti savo vaistais visas jo verges. Mustafas vos galėjo paslėpti savo džiaugsmą, kad dabar vėl pamatys brangiąją seserį; smarkiai plakė jo širdis, kai jis sekė paskui Tiulį, vedusį jį į seralį [12]. Jie įėjo į gražiai išpuoštą kambarį, kuriame tačiau nieko nebuvo.

— Kambaba, arba kaip tu ten vadiniesi,— tarė Tiuli Kosas,— žiūrėk pro tą langelį sienoj! Pro jį kiekviena mano vergė iškiš savo ranką, ir tu galėsi tada ištirti, ar pulsas sveikas, ar ne.

Mustafas visaip aiškino, kad iš vienos rankos negali pasakyti ligos, bet negalėjo prikalbėti, kad parodytų verges. Tiulis tik apsiėmė jam papasakoti, kaip jos pirmiau jautėsi. Paskui Tiulis išėmė iš už diržo ilgą popierių ir garsiu balsu ėmė po vieną šaukti savo verges. Pašaukus tuojau rodėsi ranka, ir gydytojas

---

[12] Seraliu Rytuose vadinama namų dalis, kur gyvena moterys. *(Vert.)*

tyrė pulsą. Jau buvo perskaityti šeši vardai, ir daktaras išrado, kad tos vergės buvo visos sveikos. Paskui Tiulis pasakė „Fatmė", ir pro langelį pasirodė maža balta rankelė. Drebėdamas iš džiaugsmo, Mustafas pagriebė tą ranką ir visai rimtu veidu pasakė, kad ji serganti. Tiulis labai susirūpino ir liepė savo išmintingajam Kakamankabudibabai greičiau sutaisyti jai vaisto. Gydytojas išėjo ir parašė jai raščiuką: „Fatme, aš išgelbėsiu tave, jei tu sutiksi paimti vaisto, nuo kurio dvi dienas būsi negyva; bet aš turiu kito vaisto, tas tave vėl atgaivins. Jei tu nori, tai sakyk tik — gėrimas negelbėjo, ir iš to aš suprasiu, kad tu sutinki".

Netrukus jis vėl sugrįžo į kambarį, kur jo laukė Tiulis. Jis atsinešė nekalto skystimėlio, dar kartą pažiūrėjo sergančios Fatmės pulsą ir tuo metu užbruko jai už apyrankės tą raščiuką, o skystimą padavė pro sienos langelį. Tiulis, matyti, buvo labai susirūpinęs Fatme, nes kitų vergių žiūrėjimą atidėjo patogesniam laikui. Kada jis su Mustafu išėjo iš kambario, Tiulis nusiminęs tarė:

— Kandibaba, sakyk atvirai, ką tu manai apie Fatmės ligą?

Kakamankabudibaba, sunkiai atsidusęs, atsakė:

— O viešpatie, teduoda tau pranašas stiprybės. Ji turi sunkią ligą, ta gali ją, tiesą sakant, nuvaryti į aną pasaulį!

Tada Tiulis užsidegęs suriko:

— Ką tu sakai, prakeiktas šuva, bet ne gydytojas? Ji, už kurią aš užmokėjau du tūkstančius auksinių, turi mirti kaip karvė? Žinok, jei tu jos neišgelbėsi, nukirsiu tau galvą!

Mano brolis pasimatė kvailai padaręs ir vėl ėmė raminti Tiulį. Jiems taip besikalbant, iš seralio atėjo juodasis vergas ir pasakė gydytojui, kad gėrimas negelbėjęs.

— Parodyk visą savo gudrybę, Kakamdababelba, arba kaip tu ten rašaisi, aš užmokėsiu tau kiek tik norėsi,— rėkė Tiuli Kosas, beveik kaukdamas iš baimės, kad turės su vergės mirtimi tiek aukso nustoti.

— Aš duosiu jai žolelių, jos padeda nuo visokių ligų,— atsakė gydytojas.

— Gerai, gerai! Duok jai žolelių! — raudojo senis Tiulis.

Nudžiugęs Mustafas atnešė savo migdomojo skystimėlio; padavęs jį juodajam vergui ir parodęs, kiek iš karto reikia išgerti, nuėjo pas Tiulį pasakyti, kad jis turintis pasirinkti pas ežerą dar daugiau gydomųjų žolelių, ir netrukdamas išėjo pro vartus. Nuėjęs pas ežerą, kur buvo netoli pilies, jis nusivilko savo drapa-

nas ir sumetė į vandenį, o pats pasislėpė krūmuose, palaukė čia nakties ir tada nuslinko į Tiulio pilies kapus.

Nepraėjo gal nei valandos nuo Mustafo išėjimo iš pilies, ir Tiulis gavo baisią žinią, kad jo vergė Fatmė jau merdėja. Jis nusiuntė į ežerą žmonių, kad greičiau pašauktų gydytoją, bet tie grįžo vieni ir pranešė jam, kad gydytojas įkritęs į vandenį ir prigėręs; jie matę plaukiojant vidury ežero juodą apsiaustą ir kyšant iš vandens barzdą. Kada Tiulis jau nebematė jokios pagelbos, ėmė keikti save ir visą pasaulį, rauti sau barzdą ir daužyti galvą į sieną. Bet tas viskas nieko negelbėjo, ir Fatmė netrukus atsileido kitų moterų rankose. Išgirdęs ją mirus, Tiulis liepė greičiausiai padirbti grabą, nes negalėjo kęsti namuose numirėlio, ir nunešti kūną į kapus. Nešėjai nugabeno ten grabą, skubindami įleido jį į rūsį ir patys greit pabėgo nuo tos vietos, nes išgirdo vaitojant ir dūsaujant kituose grabuose.

Mustafas, pasislėpęs už grabų ir iš ten nuvijęs grabo nešėjus, išlindo ir užsidegė lempą, kur tam reikalui buvo atsinešęs. Paskui jis išsiėmė buteliuką su tuo vaistu, kur galėjo atgaivinti, ir atvožė Fatmės grabą. Bet koks siaubas jį paėmė, kai lempos šviesoje jis pamatė visiškai nepažįstamą veidą! Grabe gulėjo ne sesuo ir ne Zoraida, bet visai kita. Baisus buvo likimo smūgis, ir nemaža praėjo laiko, kol jis atsipeikėjo. Galop pasigailėjimas pergalėjo jo rūstybę. Jis atkišo savo buteliuką ir įpylė mirusiai vaisto. Ta atsiduso, atmerkė akis ir, rodosi, ilgai galvojo, kur esanti. Galų gale ji viską atsiminė, atsikėlė iš grabo ir puolė Mustafui į kojas.

— Nežinau, kaip tau, geras žmogau, turiu dėkoti,— tarė ji,— už tai, kad išvadavai mane iš tos baisios nelaisvės!

Mustafas pertraukė jos dėkojimus klausimu, kaip tat atsitiko, jog išgelbėta ji, o ne jo sesuo Fatmė. Ji nustebusi pažvelgė į jį.

— Tik dabar aš viską supratau, kaip likau išgelbėta,— atsakė ji.— Žinok, kad toj pily mane vadino Fatme, ir man tu padavei savo raščiuką ir tą gėrimą.

Mano brolis paprašė, kad išgelbėtoji vergė jam duotų žinių apie jo seserį ir Zoraidą, ir sužinojo, kad abi jos esančios pily, bet turinčios, kaip paprastai Tiulis darydavo, kitus vardus; dabar jos vadinasi Mirza ir Nurmalė.

Kada Fatmė, išvaduotoji vergė, pamatė, kaip nusiminęs buvo mano brolis, ėmė jį raminti ir prižadėjo pasakyti, kokiu būdu galėtų išvaduoti abidvi anas mergaites. Nuramintam Mus-

tafui vėl sugrįžo viltis. Jis paprašė Fatmės pasakyti jam tą būdą, ir ji tarė:

— Nors penkis mėnesius tebuvau Tiulio verge, tačiau nuo pat pradžios galvojau apie išsivadavimą, bet man vienai tas buvo per sunku. Viduriniam pilies kieme turi būti matei šulnį. Tas šulnys krito man į akis; aš atsiminiau, mano tėvo namuose buvo lygiai toks pat, jis traukė vandenį plačia įvoda. Norėdama žinoti, ar tas šulnys taip pat padarytas, aš kartą ėmiau girti Tiuliui jo gražumą ir paklausiau, kas jį dirbo. „Aš pats jį stačiau,— atsakė jis,— ir tas, ką tu čia iš viršaus matai, dar menkas daiktas: vanduo atiteka iš upelio gangreit per tūkstantį žingsnių nuo čia, bėgdamas išmūrytu urvu, aukštumo mažiausia sulig žmogum; ir viską aš pats padariau"..

Tai išgirdusi, aš dažnai norėdavau turėti vyro sveikatą, kad išimčiau akmenį iš šulnio sienos; tada galėčiau kur norėčiau bėgti. Aš parodysiu tau tą urvą; juo galėsi nueiti nakčia į pilį ir išvaduoti tas verges. Bet tu turi pasiimti drauge su savim dar bent du vyrus, kad nugalėtų vergus, saugojančius naktį seralį.

Taip sakė Fatmė; o mano brolis Mustafas, nors jau du kartus jam nepasisekė, nusprendė dar sykį pabandyti, tikėdamasis su Alacho pagelba įvykdyti vergės sumanymą. Jis pažadėjo pasirūpinti grąžinti ją į tėviškę, jei ji padėtų jam įeiti į pilį. Bet dar vienas daiktas kliuvo: jis nežinojo, kur galėtų gauti du ar tris ištikimus padėjėjus. Tada jis prisiminė Orbasano durklą ir duotąjį žodį atvykti į pagelbą, kada bus reikalinga. Ir jis išlipo kartu su Fatme iš rūsio ieškoti to galvažudžio.

Tame pačiame mieste, kur jis buvo pasivertęs gydytoju, nusipirko už paskutinius pinigus arklį, o Fatmę paliko priemiesty vienos neturtingos moteriškės globoj. Tada jis nuvyko į tuos kalnus, kur pirmą kartą buvo susitikęs Orbasaną. Greit vėl rado tas palapines ir patį Orbasaną, o šis pamatęs draugiškai jį pasveikino. Mustafas nupasakojo jam savo nepasisekimus, jie labai jukino rūstųjį Orbasaną, ypač gydytojas Kakamankabudibaba. Bet to neūžaugos klasta baisiai pasipiktino ir prisiekė savo rankomis jį pakarti, kai tik kur pagaus. O mano broliui jis prižadėjo tuojau padėti, tik liepė prieš kelionę išsimiegoti jo palapinėj. Jie išjojo auštant, ir Orbasanas pasiėmė su savim tris savo narsiausius vyrus su gerais arkliais ir gerai apginkluotus. Jojo greitai ir po dviejų dienų atvyko į tą mažą miestelį, kur Mustafas buvo palikęs išvaduotąją Fatmę. Iš čia jie drauge su ja nujojo į nedidelį miškelį, iš kur buvo matyti nelabai toli Tiulio pilis; ten jie sustojo palaukti nakties. Lig tik sutemo,

jie ėmė šliaužti į upelį, iš kurio ėjo urvas į šulnį, ir netrukus jį prišliaužė. Čia jie paliko Fatmę ir vieną tarną su arkliais ir pasirengė leistis į urvą. Bet prieš leidžiantis Fatmė dar kartą viską smulkiausiai apsakė, kaip eiti: iš šulnio jie išlipsiantys į vidurinį pilies kiemą, ten dešinėj ir kairėj kertėse būsiantys du bokštai, ir už šeštųjų durų nuo dešinio bokšto gyvenanti Fatmė ir Zoraida, jas sergsti du juodieji vergai. Su ginklais ir laužtuvais Mustafas, Orbasanas ir du kiti galvažudžiai sulindo į urvą; nors jie beveik ligi juostos buvo vandeny, tačiau drąsiai slinko tolyn. Po pusvalandžio prišliaužė patį šulnį ir tuojau šoko į darbą su laužtuvais. Siena buvo stora ir tvirta, bet neilgai galėjo turėtis prieš keturis vyrus; bematant jie išlaužė skylę tokio didumo, kad išlįstų žmogus. Pirmas iššoko Orbasanas ir padėjo kitiems išlipti. Atsidūrę visi kieme, ėmė dairytis po pilies vidų, ieškodami nurodytųjų durų. Bet čia jų nuomonės persiskyrė: jie nemokėjo tiksliai pasakyti, kurios durys, nes šeštosios nuo dešinio bokšto į kairę buvo užmūrytos, ir nežinojo, ar jas Fatmė skaitė, ar ne. Tačiau Orbasanas neilgai galvojo.

— Mano gerasis kalavijas kiekvienas duris atidarys,— tarė jis ir priėjo prie šeštųjų durų. Už tų durų rado šešis juoduosius vergus: jie gulėjo ant grindų ir miegojo. Pasimatę ne čia pataikę, jie jau buvo norėję vėl pamaži išeiti, bet tuo tarpu kertėj pakilo kažkokia žmogystė ir jiems gerai pažįstamu balsu ėmė šaukti pagelbos. Tai buvo neūžauga iš Orbasano stovyklos. Bet ligi juodieji suprato, kas atsitiko, Orbasanas prišoko prie jo, persiplėšė savo juostą, užkišo jam burną ir surišo rankas už nugaros. Tuo laiku Mustafas su kitais galvažudžiais suėmė visus likusius vergus. Įrėmę durklus į krūtinę, paklausė vergų, kur yra Nurmalė ir Mirza, ir jie pasakė, kad jos esančios gretimam kambary. Mustafas tuojau įbėgo į tą kambarį ir tikrai ten rado Fatmę su Zoraida, jos jau buvo pakilusios nuo nakties triukšmo. Jos tuojau pasiėmė visus savo drabužius ir papuošalus ir išsekė paskui Mustafą. Abu galvažudžiai paprašė Orbasano, kad jiems leistų pasiplėšti, bet jis griežtai uždraudė tardamas:

— Apie Orbasaną niekas neturi sakyti, kad jis nakčia laužiasi į svetimus namus vogti aukso!

Mustafas ir išvaduotosios mergaitės greitai smuko į urvą, o Orbasanas pasisakė netrukus juos pavysiantis. Nusileidus tiems į urvą, Orbasanas ir vienas galvažudys paėmė neūžaugą ir išsivedė į kiemą; čia jie užnėrė jam ant kaklo šilko virvelę, pasiimtą tam reikalui su savim, ir pakorė pačioj šulnio viršūnėj. Pakorę išdaviką, jie taip pat sušoko į įvodą ir nusivijo paskui

Mustafą. Su ašaromis akyse dėkojo abidvi mergaitės savo išvaduotojui Orbasanui, o jis ragino nieko nelaukiant bėgti, kad vėl nesugautų Tiuli Kosas, kuris, be abejo, siųsiantis žmones į visas puses jų vyti. Kitą dieną Mustafas ir išvaduotosios mergaitės labai graudžiai išsiskyrė su Orbasanu, kurio niekados negalės juk pamiršti. O Fatmė, išvaduotoji vergė, persivilkusi nukeliavo į Balsorą ir iš ten laivu sugrįžo į tėvynę.

Po trumpos ir smagios kelionės mano brolis sugrįžo namo. Senasis tėvas ko nenumirė iš džiaugsmo. Kitą dieną jis iškėlė didelę puotą, į kurią suprašė visą miestą. Mano brolis turėjo papasakoti savo istoriją prieš visą susirinkimą, kur kiekvienas gyrė jį ir aukštaširdį galvažudį.

Kada brolis pabaigė istoriją, tėvas atsistojo ir privedė jam Zoraidą.

— Dabar aš nuimu,— tarė jis iškilmingu balsu,— nuo tavo galvos savo prakeikimą; imk Zoraidą kaip dovaną, kurią tu pelnei savo atkaklumu; priimk mano tėvišką laiminimą, ir tegu mūsų mieste niekuomet nestinga vyrų, panašių į tave brolio meile, protu ir pasiryžimu.

* * *

Karavanas pasiekė dykumos kraštą, ir keleiviai linksmai sveikino žaliąsias pieveles ir lapuotus medžius: jau buvo daug dienų, kai jie nematė to puikaus vaizdo. Karavanserajus, jų pasirinktas nakvynei, stovėjo gražiame slėny, ir nors jame buvo maža patogumų ir vėsumo, tačiau visa draugija buvo linksmesnė ir atviresnė negu taip kada; žinodami, kad jau pasibaigė kelionės vargai ir pavojai, visi buvo smagūs, juokavo ir linksminosi. Mulėjus, jaunas ir linksmas pirklys, ėmė taip juokingai šokti ir dainuoti, jog prajukino net rimtąjį graiką Zaleiką. Po tų šokių, nuteikusių visą draugiją, jis atsisėdo, kiek dustelėjo ir pradėjo sakyti pažadėtąją istoriją.

ISTORIJA APIE MUKĄ

Nikajoj, mano brangiosios tėvynės mieste, gyveno žmogus, visų vadinamas Muku. Aš buvau tuomet dar mažas, bet atsimenu jį puikiausiai: dėl jo kartą tėvas man gerai kailį iškaršė. Mukas, kai aš jį pažinau, buvo jau senas, bet ne didesnis kaip

per keturis sprindžius. Jo liemuo buvo nors trumpas, bet gražiai sudėtas, galva daug didesnė ir platesnė negu kitų žmonių. Jis gyveno visai vienas dideliuose namuose ir net pats sau valgį virė. Niekas mieste nebūtų galėjęs žinoti, ar jis tebėra gyvas, ar ne, nes jis per mėnesį kartą teišeidavo iš namų, jei pietų laiku iš jo kaminų nebūtų rūkę tiršti dūmai. Tačiau vakarais dažnai jis vaikščiodavo po savo stogą, ir gatvėj esantiems rodėsi, kad po stogą laksto vien jo didelė galva be kūno. Aš ir mano draugai buvom nedori vaikai ir labai džiaugdavomės gavę iš ko pasijuokti. O kai gatvėj pasirodydavo Mukas, mums būdavo tiesiog šventė. Žinomomis dienomis rinkdavomės prieš jo namus ir laukdavom jo išeinant. Pirma atsidarydavo durys, paskui pasirodydavo didelė galva su dar didesniu turbanu, toliau išlįsdavo visas liemuo su senu apsiaustu, plačiomis kelnėmis ir plačiu diržu, prie kurio kabėjo ilgas durklas, toks ilgas, jog nežinojai, ar Mukas prikabintas prie durklo, ar durklas prie Muko. Lig tik jis taip išeidavo, gatvėje pakildavo baisiausias triukšmas. Mes mėtydavom aukštyn savo kepures ir kaip pakvaišę šokinėdavom aplink jį. O Mukas sveikindavo mus rimtai galvos linktelėjimu ir pamaži eidavo gatve vilkdamas kojas, nes jis turėjo tokias dideles šlepetes, kokių niekuomet nebuvau matęs. Mes, vaikigaliai, bėgdavom paskui jį ir šaukdavom: „Mukai, Mukai!" Mes turėjom apie jį sudėję net šiokią linksmą dainelę:

Mukas mažas kaip nykštys,
Jam kepurė kaip lopšys,
Kelnės plačios kaip maišai,
Kurpės ilgos kaip šliužai,
Kartą mėnesy tiktai
Jį išeinant kur matai...
Mukai, mes čia, pamatyk!
Jei toks geras, tai pavyk!

Mes labai dažnai darydavom tokius juokus, ir, nors gėda, turiu prisipažinti, kad aš buvau piktesnis už kitus: dažnai aš jį tampydavau pagavęs už apsiausto, o kartą net primyniau jam iš užpakalio šlepetę, ir jis sugriuvo. Tai pasirodė man labai juokinga, bet mano juokas greit išnyko, kai pamačiau Muką einant į mano tėvo namus. Jis įėjo į namus ir ten kiek užgaišo. Aš pasislėpiau už durų ir laukiau, kas bus toliau. Mukas išėjo su mano tėvu, tėvas jį išlydėjo pro duris, laikydamas už rankos, ir, žemai nusilenkęs, gražiai atsisveikino. Aš susipratau įkliuvęs

į bėdą ir dar ilgai lindėjau toj vietoj. Bet pagaliau iškrapštė mane iš ten badas, ir aš, nuleidęs galvą, nuėjau pas tėvą.

— Tu tyčiojaisi iš nelaimingo Muko? — paklausė jis manęs rūsčiai.— Aš papasakosiu tau to Muko istoriją, ir tu tikrai daugiau nebesijuoksi iš jo. Bet pirma atsiimk savo pelną.

O tas pelnas buvo dvidešimt penki kartai, kuriuos jis visados man gerai atskaitydavo. Ir, paėmęs savo ilgą pypkę, atsisuko gintaro kandiklį ir pasitiesęs taip man išdirbo šonus kaip niekados dar lig šiol.

Kai jau buvo visi dvidešimt penki, liepė atsikelti ir paklausyti *Muko istorijos*, kurią jis man visą apsakė.

Mažojo Muko tėvas, kurio tikras vardas buvo Mukra, buvo žmogus neturtingas, bet visų gerbiamas Nikajoj. Jis taip pat šalindavosi žmonių kaip ir jo sūnus. Sūnaus jis nemėgo, kad toks mažas, ir visai nesirūpino jo mokslu. Šešiolikos metų Mukas tebebuvo dar vaikas, ir tėvas dažnai jam prikaišiodavo, kad jis tebėr toks kvailas.

Kartą tėvas eidamas kažkaip sugriuvo, susimušė ir iš to mirė, o savo Muką paliko be skatiko kišenėj. Beširdžiai giminės, kuriems jo tėvas paliko skolingas, išvijo vargšą našlaitį iš namų, liepdami jam ieškoti laimės svetur. Mažasis Mukelis apsiverkė ir tik prašė atiduoti tėvo drabužius, ir tuos jam, tiesa, sugrąžino. Jo tėvas buvo drūtas, tvirtas vyras, ir todėl jo drapanos sūnui netiko. Mukas, ilgai negalvodamas, nukirpo ten, kur buvo per ilga, ir apsivilko. Bet jis nemokėjo susiaurinti, todėl ir išėjo toks juokingas apdaras, kur dabar jis dėvi: didelis turbanas, platus diržas, plačios kelnės, mėlynas apsiaustas — tas viskas tėvo palikimas, kurį jis dar lig šiol tebenešioja. Dėl drąsumo jis užsikišo už diržo savo tėvo ilgą Damasko durklą, paėmė lazdą ir išėjo.

Smagus keliavo Mukas visą dieną, tikėdamasis kur nors rasti savo laimę. Pamatys stiklo šukelę, blizgančią prieš saulę, deda ją į kišenę, manydamas, kad ji pavirs į gražiausią deimantą; pastebės iš tolo spindintį mečetės bokštą arba ežerą, tviskantį kaip veidrodis, su džiaugsmu bėga prie jų, tardamasis atvykęs į užkerėtą šalį. Bet veltui! Kai jis prisiartina, tie gražūs reginiai prapuola, ir nuvargusios kojos ir išalkusio pilvo kiurkimas jam vėl primena, kad jis vis dar tebėra šioj ašarų pakalnėj. Taip jis ėjo dvi dienas alkanas ir nuilsęs ir ėmė abejoti, ar bepavyks kur rasti laimės; lauko vaisiai buvo jo vienintelis maistas, kieta žemė — jo nakvynė. Trečios dienos rytą jis išvydo nuo kalno didelį miestą. Skaisčiai spindėjo mėnesio pusės ant jo bokštų,

gražiai plevėsavo spalvotos vėliavos ant stogų ir, rodos, viliote viliojo į save Muką. Nustebęs jis sustojo ir pradėjo žiūrėti į miestą ir apylinkes. „Taip, ten, Mukeli, turi rasti savo laimę,— tarė jis sau ir, pamiršęs nuovargį, pašoko iš džiaugsmo aukštyn,— t e n a r b a n i e k u r". Ir pasismaginęs nutraukė į miestą. Nors miestas buvo arti, bet Mukas pasiekė jį tiktai pusiaudieny, nes jo pavargusios kojos dažnai atsisakinėjo tarnauti ir jis turėjo nuolat sėdinėti ir ilsėtis palmių pavėsy. Galop jis prisiartino prie miesto vartų. Pataisė savo apsiaustą, gražiau susirišo turbaną, pasileido plačiau diržą ir geriau prisitraukė savo ilgąjį durklą, paskui nusidulkino kurpes, pasiėmė lazdą ir drąsiai įžengė pro vartus. Išėjęs kelias gatves iš eilės, jis pamatė, kad niekur niekas nedarė jam durų, niekur niekas, kaip jis manė, jo nešaukė: „Mukeli, užeik čia, pavalgyk, išgerk ir pasilsėk!"

Kai prie vienų didelių gražių namų jis vėl labai nuliūdęs žiūrėjo aukštyn, atsidarė langas, iškišo galvą sena moteriškė ir pradėjo šaukti giedamu balsu:

Košelė išvirta,
Ant stalo atnešta!
Ei, rinkitės greičiau,
Bus valgyti gardžiau!
Ką veikiat jūs tenai?
Čionai, čionai, čionai!

Atsidarė namų durys, ir pro jas įgarmėjo daug šunų ir kačių. Mukas pastovėjo kelias minutes abejodamas, ar jis buvo kviestas, ar ne. Pagaliau atsidrąsinęs įėjo į vidų. Priešais bėgo kelios jaunos katytės, ir jis nusprendė sekti paskui jas manydamas, kad jos virtuvę žino geriau.

Užlipęs laiptais, Mukas sutiko tą pačią seną moterį, žiūrėjusią pro langą. Ji piktai pažvelgė į jį ir paklausė, ko jam reikia.

— Juk tu visus kvietei prie košės,— atsakė Mukas,— o aš esu labai alkanas ir todėl atėjau.

Senelė balsu susijuokė ir tarė:

— Iš kur tu atsiradai toks nematytas? Visas miestas žino, kad aš košę teverdu savo katytėms, o kartais, kaip tu matai, kviečiu ir jų pažįstamus.

Mukas apsakė senelei, kaip jam buvo sunku po tėvo mirties, ir ėmė prašyti leisti šiandien pavalgyti kartu su jos katėmis. Senelei patiko vaiko pasakojimas iš atviros širdies, ir ji netikėtą

svečią sočiai pavalgydino ir pagirdė. Kai pasistiprino, šeimininkė jam tarė:

— Mukai, lik pas mane tarnauti! Turėsi nedaug darbo ir gerą laikymą.

Mukui pasirodė gardi kačių košė, ir jis sutiko būti ponios Akauzės tarnu. Jo darbas buvo lengvas, bet nepaprastas. Ponia Akauzė turėjo du katinus ir keturias kates. Mukas turėjo kiekvieną rytą tas kates iššukuoti ir ištrinti brangiais kvepalais; jei šeimininkė kur išeidavo, tai jam reikėdavo jas žiūrėti; ėdant jis turėdavo tiems gyvulėliams nešioti valgius, o naktį paguldyti į šilko pagalvius ir apdėstyti aksomo apklotais. Namuose buvo dar keli maži šunyčiai; jis jiems taip pat turėdavo patarnauti, bet su jais vargo buvo daug mažiau negu su katėmis, su kuriomis ponia Akauzė elgėsi kaip su savo tikrais vaikais. Tiesa, Mukas čia gyveno taip pat vienas kaip savo tėvo namuose, nes, be ponios ir šunų su katėmis, nieko visą dieną daugiau nematydavo. Kurį laiką Mukas gyveno visai gerai: nedaug darbo, geras valgis, ir ponia juo džiaugėsi. Bet po truputį katės pradėjo tvirkti; išėjus senelei iš namų, kaip pasiutusios imdavo jos lakstyti po kambarius, vartyti visus daiktus ir daužyti indus. Išgirdusios pareinant laiptais šeimininkę, jos sušokdavo ant savo pagalvių ir lyg nekaltos kraipydavo uodegas. Matydama tokią netvarką, ponia Akauzė pykdavo ir versdavo bėdą Mukui. Nors jis visaip teisindavosi, bet ji mažiau tikėjo, ką sakė tarnas negu kačių nekaltai spoksančios akys.

Mukas labai nuliūdo, kad ir čia neradęs laimės, ir nusprendė išbėgti nuo ponios Akauzės. Kadangi iš pirmos kelionės buvo patyręs, kaip sunku gyventi be pinigų, norėjo kaip nors išgauti algą, nuolat šeimininkės jam žadamą, bet niekados neduodamą. Ponios Akauzės namuose buvo kambarys, jis būdavo nuolat uždarytas, ir Mukui niekados neteko matyti, kas ten yra. Bet jis girdėdavo, kad šeimininkė dažnai kažką ten kraustydavo ir brazdėdavo. Galvojant apie pinigus kelionei, jam atėjo į galvą, kad ten turi būti yra sudėti šeimininkės turtai. Bet durys visados tvirtai uždarytos, ir jis negalėjo prieiti prie tų turtų.

Vieną rytą, kai ponia Akauzė buvo išėjus, pribėgo prie Muko mažas šuniukas. Šeimininkė jo kažko nekentė, bet Mukas jį mėgo labiau už visus. Šuniukas ėmė tampyti nykštuką už plačių kelnių, lyg sakydamas sekti paskui jį. Mukas dažnai žaisdavo su šuneliu ir norėjo pažiūrėti, kur tas jį dabar nuves. Šunelis nuvedė jį į miegamąjį ponios kambarį ir parodė mažas dureles,

kurių Mukas dar nebuvo matęs. Durys buvo praviros. Šuniukas įėjo pirma, Mukas įsekė paskui. Bet kaip jis apsidžiaugė pamatęs, kad atsidūrė tam kambary, kur jau seniai norėjo patekti. Jis ėmė dairytis aplinkui, ar nepamatys kur pinigų, bet niekur jų nerado. Kambary tebuvo senų drabužių ir kažkokių nematytų indų. Vienas indas jam labai patiko. Jis buvo krištolinis ir visas išrašytas. Mukas paėmė jį ir pradėjo vartyti tarp rankų. Bet kokią pasidarė jis sau bėdą! Nebuvo pastebėjęs, kad indas turėjo nekietai užvožtą viršelį, tas nukrito ir susikūlė į tūkstantį šukelių.

Ilgai stovėjo Mukas negyvas iš baimės. Dabar viskas buvo baigta, reikėjo bėgti, kitaip senelė jį galėjo užmušti. Jis dar kartą apsižvalgė, ar nerastų kokio daikto, reikalingo kelionei. Jam krito į akį pora baisiai didelių šlepečių; jos, tiesa, atrodė negražios, bet jo paties buvo visai suplyšę, ir su jomis nebegalėjo keliauti. Tų šlepečių didumas jį net viliojo; kaip jis jas užsimausiantis, visi sakysiantys, kad jis jau iš vaiko metų išėjęs. Ir jis greit numetė savo šlepetes ir įsimovė į tas dideles. Lazdelė su gražiai išpjaustyta liūto galva taip pat be reikalo, kaip rodėsi, stovėjo kertėj; ir, ją paėmęs, jis pasiskubino išsmukti iš kambario. Paskui jis nubėgo į savo kambarį, užsivilko apsiaustą, užsirišo tėvo turbaną, užsikišo durklą už diržo ir greit, kiek tik nešė kojos, išspruko iš namų ir iš miesto. Ir už miesto jis vis bėgo; bijodamas senelės, bėgo tolyn tol, kol visai nuilso ir nebegalėjo palėkti. Visą gyvenimą jis taip greitai niekad nebuvo bėgęs; jam pasirodė, kad ir sustoti nebegali: kažkokia nematoma galybė nešte nešė jį tolyn. Pagaliau pastebėjo, kad tą galybę turi šlepetės, jos jį traukė kažkur vis į priekį su savim. Jis visaip mėgino sustoti, bet nieko negalėjo padaryti. Nusikamavęs suriko sau, kaip rėkia stabdant arklius:

— O — tpru!

Šlepetės sustojo, ir jis nuvargęs krito žemėn.

Šlepetės jį labai nudžiugino. Vadinas, betarnaudamas įgijo daiktą, galintį jam padėti rasti laimę. Nors jo džiaugsmas buvo didelis, bet iš nuovargio jis užmigo: jo mažas kūnelis, kuriam reikėjo nešioti tokią didelę galvą, negalėjo daug išlaikyti. Per sapną pasirodė jam tas pats šuniukas, kur ponios Akauzės namuose parodė jam šlepetes, ir tarė:

— Gerasis Mukai, tu dar ne visai žinai šlepečių galybę. Jei tris kartus apsisuksi ant kulno, tai galėsi nulėkti kur norėsi, o su lazdele gali rasti kiekvieną lobį: kur užkastas auksas, ji suduoda tris kartus, kur sidabras — du kartus.

Taip sapnavo Mukas. Atbudęs jis nusprendė tuojau išbandyti, ar tas nuostabus sapnas nebus tiesa. Užsimovė šlepetes, pakėlė vieną koją ir ėmė suktis ant kulno. Bet kas yra mėginęs suktis stovėdamas didelėj šlepetėj, tas nesistebės, kad Mukui negreitai pavyko tai padaryti, ypač jei atsimins, kad didelė galva jį traukė tai į vieną, tai į kitą pusę.

Vargšas kelis kartus susigrūdo nosį, kol pavyko tai padaryti. Jis, kaip malūno ratas apsisukęs tris kartus ant kulno, panorėjo nulėkti į artimiausią didelį miestą. Šlepetės pakilo į orą ir kaip vėjas nunešė jį padebesiais. Mukas nepasimatė, kaip atsidūrė didelio miesto vidury, kur buvo daug krautuvių ir vaikščiojo minios žmonių. Belandydamas tarp žmonių, jis pamatė, kad išmintingiau būtų pasitraukus į tuštesnę gatvę, nes vidury nuolat jį stumdė ir mindė jam šlepetes. Užsistos kas jam ant šlepetės, jis pats ko nepavirsta, o jei užkliudys ką savo ilguoju durklu, tas žada jį sumušti.

Paskui Mukas ėmė tikrai galvoti, kaip prasimanyti bent truputį pinigų. Jis turėjo, tiesa, lazdelę, galėjusią parodyti lobį, bet kur jis dabar tuoj ras tokią vietą su auksu arba sidabru?

Iš bėdos, žinoma, galėjo pats save už pinigus rodyti, bet buvo per daug didus, kad galėtų taip žemintis. Pagaliau atsiminė apie savo kojų greitumą. Jis galvojo, kad šlepetės galėtų duoti jam duoną, ir nusprendė apsiimti kur bėgiku. Kadangi žinojo, kad karaliai už tokią tarnybą moka didelius pinigus, tuojau išsiklausė, kur gyvena to miesto karalius. Prie rūmų vartų stovėjo sargyba; ta, patyrusi, ko jam reikia, nusiuntė jį pas vergų prižiūrėtoją. Mukas jam pasipasakojo savo reikalą ir paprašė duoti karaliaus pasiuntinio vietą. Prižiūrėtojas apžvelgė jį ir tarė:

— Ar tu iš galvos išėjai, ar ką? Kojos per sprindį, ir nori būti karaliaus pasiuntiniu? Eik sau, man nėr laiko gaišti su kiekvienu žiobaru.

Mukas atsakė, kad jis visai nejuokauja ir galėtų eiti lenktynių su greičiausiu bėgiku. Prižiūrėtojui pasirodė labai juokinga. Jis liepė Mukui prisirengti iki vakaro į lenktynes, nuvedė į virtuvę ir pasirūpino, kad jį gerai ten pavalgydintų ir pagirdytų. O pats nuėjo pas karalių ir viską papasakojo apie Muką. Karalius buvo linksmas žmogus, ir jam patiko, kad vergų prižiūrėtojas dėl juoko sulaikė Muką. Jis įsakė didelėj pievoj, už rūmų, pataisyti vietos, kad visi kiemiškiai galėtų matyti lenktynes, ir dar kartą liepė vergų prižiūrėtojui pašerti nykštuką. Karalius pasakė savo sūnums ir dukterims, kokį pasilinksminimą jie turės vakare. Šie apsakė savo tarnams, ir kai atėjo vakaras, visi, kas tik galėjo, susirinko į pievą, kur buvo sustatyti suolai, kad geriau būtų matyti, kaip bėgs tas nykštukas.

Susėdus karaliui ir jo vaikams į suolus, išėjo į pievą Mukas ir labai gražiai pasveikino visus susirinkusius. Išvydę Muką, visi pradėjo linksmai šaukti: tokio juokingo žmogučio dar niekas iš jų nebuvo matęs. Pats mažas, galva didelė, prikirptas apsiaustas ir plačios kelnės, ilgas durklas už plačios juostos, mažos kojos, šlepetės kaip geldos – ne, taip buvo nuostabu, jog negalėjai nesusijuokti. Bet Muko juokai nenubaidė.

Didžiai iškėlęs galvą ir pasirėmęs su lazdele, Mukas laukė savo priešininko. Vergų prižiūrėtojas išrinko visų greičiausią bėgiką. Tas atsistojo šaly nykštuko, ir abudu laukė duodant ženklą. Tada karalaitė Amarza mostelėjo, kaip buvo sutarta, su savo šydu, ir kaip dvi strėlės, paleistos į vieną daiktą, abu bėgikai šoko bėgti pieva.

Iš pradžios priešininkas Muką gerokai paliko užpakaly, bet Mukas su savo šlepetėmis pavijo jį, pralenkė ir pribėgo prie pažymėtos vietos, o tas dar tebebuvo pusiaukely. Visi nustebę

negalėjo nei žodžio tarti. Karalius pirmas suplojo delnais, ir tada visa minia sujudėjo ir džiaugsmingai sušuko:

— Tegyvuoja Mukas! Garbė nugalėtojui!

Tuo tarpu atvedė Muką. Jis puolė keliais prieš karalių ir tarė:

— Galingiausias viešpatie, aš tik truputį savo mokslo tau parodžiau; teikis man duoti vietą tarp savo pasiuntinių.

Karalius jam atsakė:

— Ne, tu būsi mano vyriausias bėgikas ir nuolat būsi prie manęs. Algos gausi kasmet po šimtą auksinių ir valgysi su mano artimiausiais tarnais.

Mukas labai džiaugėsi pagaliau radęs savo laimę, kur taip ilgai ieškojo. Jis greit įgijo didelę karaliaus malonę, nes sunkiausius įsakymus atlikdavo nepaprastai greitai ir tiksliai.

Bet tai netiko kitiems karaliaus tarnams. Jiems buvo baisiai pikta, kad karalius labiau mylėjo nykštuką, nieko daugiau nemokėjusį, tik greitai lėkti. Norėdami jį nuversti, jie susimokydavo ir pramanydavo visokių negražių darbų prieš nykštuką, bet jokiu būdu negalėjo atimti iš jo karaliaus pasitikėjimo.

Matydamas tarnų piktus norus, nykštukas nemanė jiems keršyti, nes turėjo per gerą tam širdį; jis tik galvojo, kuo galėtų pasirodyti naudingas savo priešininkams ir įgyti jų meilę. Tada jis atsiminė savo lazdelę, kurią iš gerų dienų buvo pamiršęs. Jei rasčiau pinigus, galvojo Mukas, žmonės būtų man geresni. Jis buvo ne kartą girdėjęs, kad to karaliaus tėvas daug savo gėrybės įkasęs į žemę, kai jo kraštą užpuolęs kitas karalius; taip pat pasakojo, kad jis miręs, nepasakęs sūnui, kur užkasti pinigai. Nuo to laiko Mukas visados imdavo su savim lazdelę, tikėdamas pataikyti į tą vietą, kur buvo paslėptas karaliaus lobis. Vieną vakarą kažkaip jis nuklydo į tokį daržo pakraštį, kur niekados dar nebuvo buvęs. Staiga jis pajuto, kad lazdelė jam rankoje sudrebėjo ir tris kartus susidavė į žemę. Jis gerai žinojo, ką tai reiškė. Ištraukė jis tada durklą, išpjovė žymes ant artimiausių medžių ir sugrįžo į rūmus. Susiieškojęs kastuvą, nekantriai ėmė laukti nakties.

Bet lobio kasimas pasirodė ne toks lengvas darbas, kaip buvo Mukas manęs. Jo rankos buvo per silpnos, o kastuvas didelis ir sunkus. Jis turėjo padirbėti geras dvi valandas, kol iškasė duobę kelių pėdų gilumo. Pagaliau kastuvas dunkstelėjo į kietą daiktą, suskambėjusį kaip geležis. Tada ėmė dar smarkiau kasti ir netrukus pamatė geležinį viršelį; jis pats įšoko į duobę ištirti, kas galėtų būti po tuo viršeliu, ir tikrai rado didelį puodą, pilną

auksinių pinigų. Bet jam trūko sveikatos iškelti puodą, pilną aukso, todėl prisisėmė pinigų, kiek galėjo panešti, į kelnes, už juostos ir net į savo apsiaustą, o likusius vėl gražiai užkasė. Kad jis būtų neturėjęs savo šlepečių, nei iš vietos nebūtų galėjęs paeiti: taip jį spaudė aukso sunkumas. Bet vis dėlto paršliaužė nepastebėtas į savo kambarį ir suslėpė auksą po kanapos pagalviais.

Turėdamas tiek aukso, Mukas galvojo savo priešininkų tarpe prie karaliaus rūmų įsigyti daug sau šalininkų ir tikrų bičiulių. Jau iš to galėjai spręsti apie menką jo išauklėjimą, kitaip nebūtų galvojęs, kad su auksu gali įsigyti tikrų bičiulių. O, kad jis tuomet būtų suraginęs savo šlepetes ir su visu auksu išrūkęs iš to miesto!

Auksas, kur Mukas dabar saujomis visiems dalino, sukėlė tiktai kitų rūmų tarnų pavydą. Vyriausias virėjas Akulis sakė:

— Jis pinigus dirba.

Vergų prievaizdas Akmetas tvirtino:

— Jis juos iš karaliaus išviliojo.

O iždininkas Arkazas, jo pikčiausias priešininkas, mėgdavęs kartais pats iš karaliaus iždo šį tą pasisavinti, tiesiog paskelbė:

— Mukas auksą pavogė.

Kad geriau pavyktų įklampinti Muką, susimokė jis su vyriausiuoju gėrimų padavėju Korkuzu, šis atėjo pas karalių apsimetęs toks nuliūdęs, jog tas krito karaliui į akis, ir jis paklausė, kas jam yra.

— O,— atsakė jis,— aš nuliūdęs dėl to, jog nustojau savo viešpaties malonės.

— Iš kur tas tavo prasimanymas, bičiuli? — atsakė karalius.— Nuo kurio laiko tau nebešviečia mano malonės saulė?

Vyriausiasis gėrimų padavėjas jam atsakė, kad tą greitakojį pasiuntinį karalius apipylęs auksu, o savo ištikimuosius tarnus visai pamiršęs.

Karalius negalėjo suprasti, ką reiškia tie jo žodžiai. Tada tas jam papasakojo apie Muko nematytą dosnumą spėdamas, kad tie pinigai bus pavogti iš iždo. Toks manymas buvo naudingas iždininkui, nelabai mėgusiam duoti apyskaitų. Karalius liepė sekti Muką ir, jei galima, pagauti vagiant.

Mukas pinigus greit išbarstė ir turėjo daugiau atsinešti. Sulaukęs nakties, pasiėmė kastuvą ir nušliaužė į daržą. Kai jis pylė auksą į apsiaustą, prišoko prie jo saugoję susimokėliai, surišo jį ir nuvedė pas karalių.

Karalius, būdamas ir be to piktas, kad jam sutrukdė miegą, pasitiko Muką labai nemaloningai ir tuojau liepė jį ištardyti. Puodas buvo visas iš žemės iškastas ir padėtas prie karaliaus kojų kartu su kastuvu ir apsiaustu, pilnu aukso. Iždininkas pasakė, kad jis su sargyba užklupęs Muką kasant puodą į žemę.

Paskui karalius ėmė klausinėti kaltininko, ar tai tiesa yra ir kur jis paėmęs norėtą paslėpti auksą.

Mukas, žinodamas savo nekaltybę, atsakė, kad jis radęs tą puodą ir norėjęs jį iškasti, o ne įkasti.

Visi ėmė juoktis iš jo pasiteisinimo, ir karalius už tokį, kaip jam rodėsi, melą sušuko:

— Niekšai! Apvogei savo karalių ir dar nori per akis jį apgauti! Pasakyk man, iždininkai, ar čia bus ta pati suma, kurios tau netenka?

Iždininkas sakėsi visai įsitikinęs, kad karaliaus ižde nuo kurio laiko stinga tiek arba dar daugiau, kad jis gali prisiekti, jog tas auksas vogtas.

Tada karalius liepė Muką surakinti ir įmesti į kalėjimą, o auksą atiduoti iždininkui, kad tas jį vėl padėtų į iždą. Nudžiugęs iždininkas parsinešė auksą namo ir ėmė skaityti. Bet tas nedoras žmogus nuslėpė, kad puodo dugne rado raštelį, kur buvo pasakyta:

„Svetima šalis užpuolė mano kraštą, ir aš čia pakasu savo gėrybių dalį. Kad būtų prakeiktas tas, kas, radęs tą lobį, negrąžins mano sūnui.

Karalius Sadis"

Mukas nuliūdęs praleido naktį kalėjime. Jis žinojo, kad už karaliaus daiktų vogimą turi būti mirtis, ir vis dėlto nenorėjo išduoti savo lazdelės paslapties bijodamas, ne be priežasties, netekti jos ir savo šlepečių. Tiesą sakant, šlepetės nebebuvo jam naudingos, nes jis, būdamas prikaltas prie sienos trumpa grandine, negalėjo jokiu būdu apsisukti ant kulno. Kitą rytą, kai jam paskelbė mirties sprendimą, jis pagalvojo, kad geriau gyventi be tos stebuklingos lazdelės, negu mirti su ja, pasiprašė nuvesti pas karalių ir pasakė jam paslaptį. Karalius iš pradžios nenorėjo tikėti, tada Mukas prašė pačiam išbandyti lazdelės galybę. Karalius sutiko, užkasė truputį aukso ir paskui liepė Mukui ieškoti su savo lazdele. Mukas per kelias minutes jį rado: laz-

delė aiškiai tris kartus toj vietoj susidavė į žemę. Pamatęs karalius, kad iždininkas jį apgavo, nusiuntė jam, Rytų žemės papročiu, šilkinę virvelę, kad jis pats pasikartų. O Mukui jis pasakė:

— Dovanoju tau gyvybę; bet man rodosi, kad tu turi ne tik tos lazdelės paslaptį, todėl visą gyvenimą neišeisi iš kalėjimo, jei nepasakysi savo greitumo priežasties.

Mukui per vieną naktį atgriso sėdėti uždarytam, ir jis prisipažino karaliui, kad jo visas greitumas nuo šlepečių, tačiau neišdavė karaliui paslapties apie trijų kartų apsisukimą ant kulno. Norėdamas išbandyti, karalius pats įsimovė į šlepetes ir kaip pasiutęs ėmė lakstyti po daržą. Jis norėjo sustoti, bet nemokėjo sutūrėti šlepečių, o Mukui malonus buvo tas nedidelis kerštas, ir jis davė karaliui lakstyti, kol tas apalpęs išgriuvo.

Kai jis atsigavo, baisiai buvo piktas ant Muko, už ką jį tiek privargino.

— Pažadėjau dovanoti tau laisvę ir gyvybę, bet turi per dvylika valandų išsikraustyti iš mano žemės, kitaip liepsiu tave pakarti.

O šlepetes ir lazdelę liepė nunešti į jo iždą.

Koks vargšas atėjo, toks ir grįžo jis iš tos žemės, keikdamas savo kvailumą, kad įsikalęs sau į galvą galintis prie karaliaus aukštai iškilti. Jo laimė, kad žemė, iš kurios buvo ištremtas, buvo nedidelė. Per aštuonias valandas jau jis buvo prie sienos, nors pripratusiam prie greitųjų šlepečių sunku buvo eiti.

Perėjęs sieną, Mukas pasuko iš kelio, norėdamas rasti didžiausią girios tankynę ir ten gyventi vienas, nes jam įkyrėjo visi žmonės. Vidury miško rado vietelę, ir ta pasirodė tinkanti jo reikalui. Skaidrus upelis, apaugęs dideliais šakotais figų medžiais, ir minkšta žolė jį tiesiog viliote viliojo į save. Krito jis ant žemės, pasiryžęs nieko neimti į burną ir laukti čia mirties. Bet buvo labai nuvargęs ir greitai užmigo. Atsikėlęs baisiai norėjo valgyti ir pamatė, kad bado mirtis yra menkas juokas, ir ėmė dairytis, ar neras ko suvalgyti.

Ant medžio, po kuriuo sėdėjo, kabėjo puikios prinokusios figos. Mukas įsilipo į medį, prisiraškė vaisių, gerai privalgė ir paskui nuėjo į upelį atsigerti. Bet kaip jis išsigando, kai pamatė vandeny savo galvą su baisiomis ausimis, su drūta ir ilga nosim! Jis griebė už ausų: tikrai jo ausys buvo ilgumo per pusę uolekties.

— Aš vertas asilo ausų! — sušuko vargšas.— Juk aš kaip asilas sumindžiau savo laimę.

Ėmė jis daugiau klaidžioti po mišką, netrukus vėl išalko, vėl nusiraškęs pasistiprino figomis, nes be jų girioj jokio ten valgomo daikto nebuvo. Suvalgius antrą figų porciją, jam atėjo mintis į galvą, ar negalėtų paslėpti ausų po savo turbanu, tada vis nebūtų toks juokingas. Griebė už ausų — ausų jau nebėra! Tuojau nubėgo į upelį įsitikinti, ir tikrai — ausys ir nosis buvo vėl tokio didumo kaip ir pirma. Jis tuojau suprato, kaip čia atsitiko: nuo pirmo medžio gavo ilgą nosį ir ausis, antras jas nugydė. Muko džiaugsmas buvo neapsakomas, kad laimė vėl sugrįžo. Priraškęs nuo abiejų medžių vaisių kiek galėjo panešti, sugrįžo į neseniai paliktą kraštą. Artimiausiam miestely persitaisė, jog nebegalėjai pažinti, ir nuėjo į tą miestą, kur gyveno karalius.

Tuo metu prinokę vaisiai retas buvo daiktas. Mukas atsisėdo prie rūmų vartų žinodamas, kad vyriausias virėjas čia perka karaliui tuos gardėsius. Neilgai trukus Mukas tikrai pamatė ateinant per kiemą virėją. Virėjas ėmė žiūrinėti visų pardavėjų prekes, jų atneštas prie rūmų vartų; pagaliau pastebėjo Muko kraitelę.

— A, kokie puikūs vaisiai,— tarė jis.— Tikrai patiks jo didybei. Kiek nori už visą kraitelę?

Mukas padėjo nedidelę kainą, ir jie greit sutiko. Virėjas padavė kraitelę parnešti vergui ir pats nuėjo toliau, o Mukas tuo tarpu pabėgo bijodamas, kad pagavę jam nepadarytų galo, kai karaliui ir kitiems išaugs ant galvos nemalonūs papuošalai.

Prie pietų karalius buvo linksmas ir kelis kartus pagyrė virėją už jo mokėjimą išvirti ir parinkti gardžių daiktų, o virėjas, stovėdamas iš tolo, juokėsi smagus ir sakė:

— Negirk dienos be vakaro. Viskas gerai, kas gerai baigiasi.

Karalaitės iš to suprato, kad jis turi dar kažkokį gardų valgį, ir labai geidė žinoti, kas čia būtų. Kai jis atnešė figas ir padėjo ant stalo, visi negalėjo atsigėrėti, kokios buvo gražios.

— Kokios prinokusios, kokios puikios figos! — tarė karalius.— Už tokį dalyką virėjas vertas didžiausios mūsų malonės!

Pasakęs tuos žodžius, karalius, paprastai nelabai mėgdavęs kitiems davinėti gardėsių, savo ranka ėmė dalinti figas. Sūnus ir dukterys gavo po dvi, rūmų damos, viziriai ir agos po vieną, likusias pasistatė prieš save ir su dideliu pasigardžiavimu pradėjo valgyti.

— Oi, kas pasidarė tėveliui! — sušuko staiga karalaitė Amarza.

Visi nustebę pažvelgė į karalių. Ausys kabėjo lig pečių, o nosis siekė patį smakrą. Paskui pasižiūrėjo į vienas kitą ir baisiai nusigando: visų buvo išaugę didelės ausys ir ilgos nosys.

Galite suprasti rūmų išgąstį! Tuojau sušaukė viso miesto daktarus, tie davė gerti visokių miltelių ir lašų, bet nei ausys, nei nosys nėjo mažyn. Vienam karalaičiui buvo net nupjovę ausis, bet jos vėl ataugo.

Mukas netrukus išgirdo visą istoriją ir nusprendė, kad jau metas pradėti. Kad atrodytų panašus į mokytą žmogų, Mukas įsigijo pinigais, gautais už figas, tam tikrus drabužius ir prisilipdė ožkos plaukų barzdą. Paskui pasiėmė maišelį figų, nuėjo į karaliaus rūmus ir pasisakė esantis garsus daktaras iš svetimos žemės. Iš pradžios nenorėjo tikėti, kad jis toks daktaras, bet, kai vienam karalaičiui davė suvalgyti figų ir to ausys vėl paliko tokios, kaip buvo, visi ėmė prašyti, kad apsiimtų juos gydyti. O karalius paėmė tylėdamas jį už rankos ir nusivedė į savo kambarį; ten jis atidarė duris, einančias į jo iždą, ir Mukui davė ženklą sekti paskui jį.

— Štai visos mano gėrybės, imk, ką sau nori, tik išgelbėk nuo to negražumo.

Tie žodžiai Muko ausims buvo gražiausia muzika. Jau įeida-

mas į tą kambarį, jis pamatė gulint žemėj savo šlepetes ir netolimais lazdelę. Mukas ėmė vaikščioti aplink po salę, lyg negalėdamas atsigėrėti karaliaus turtais, bet lig tik priėjo prie savo šlepečių, įšoko į jas, pagriebė lazdelę, nusiplėšė savo barzdą ir parodė nustebusiam karaliui gerai pažįstamą ištremtojo Muko veidą.

— Klastingas karaliau,— tarė jis,— tu moki nedėkingumu savo ištikimam tarnui. Todėl nešiok amžinai teisingai nupelnytas bjaurias ausis ir nosį, kad jos kasdien tau primintų Muką.

Taip pasakęs, jis greit apsisuko ant kulno, ir dar karalius nespėjo surikti pagelbos, o Mukas jau kažin kur nulėkė. Nuo to laiko Mukas gyvena mūsų mieste, bet atsiskyręs nuo žmonių, nes nemėgsta jų draugijos. Gyvenimo vargai padarė jį išmintingą žmogų, jis vertas daugiau tavo pagarbos negu pajuokimo, nors iš pažiūros gal ir keistai jis atrodo.

Tą papasakojo man tėvas. Aš labai gailėjausi negražiai elgęsis su mažu žmogum, ir man tėvas dovanojo už tai antrąją bausmės pusę, kurią buvo paskyręs. Aš apsakiau savo draugams nuostabią Muko istoriją, ir mes taip jį pamilom, jog niekas daugiau nebesityčiojo iš jo. Mes jį gerbėm, kol jis buvo gyvas, ir, kai pasirodydavo gatvėj, visados sveikindavom mandagiai, lyg jis būtų pats kadis arba muftis.

* * *

Keleiviai nutarė palikti toj karavanų stoty dar vieną dieną, kad pasilsėtų jie patys ir jų gyvuliai prieš tolimesnę kelionę. Vakarykštis linksmumas tebebuvo neišnykęs dar tą dieną, ir visą laiką jie smaginosi įvairiais žaidimais. Po pietų draugai priminė penktajam pirkliui Ali Sizakui, kad iš eilės papasakotų savo istoriją. Jis atsakė, kad savo gyvenime neturėjęs tokių nutikimų, kurie būtų įdomūs kitiems pasiklausyti, todėl prašė leisti pasakyti paprastą pasaką, būtent: *Pasaką apie netikrą karalaitį.*

PASAKA APIE NETIKRĄ KARALAITĮ

Vienas garsus Aleksandrijos siuvėjas turėjo mokinį, vardu Labakaną. Negali sakyti, kad Labakanas nebūtų mokėjęs laikyti adatos rankoj, priešingai, jis galėjo atlikti dailiausią darbą. Taip pat būtų neteisinga vadinti jį tinginiu, nors jam dėlto kažko trūko: dažnai jis galėdavo siūti nesilsėdamas po daug valandų ir taip smarkiai dirbti, net adata rankose įkaisdavo ir siūlas imdavo rūkti; ir tada jam pasisekdavo darbas kaip niekam kitam. Bet kartais,— ir tas atsitikdavo dažnai,— jis sėdėdavo labai susimąstęs ir įbedęs akis į vieną daiktą. Tuomet jo veidas ir jis visas būdavo toks keistas, jog jo šeimininkas ir kiti mokiniai sakydavo: „Labakanas, matyti, vėl svarbius klausimus sprendžia".

Penktadieniais, kada kiti grįždavo iš maldų prie savo darbo, Labakanas, apsitaisęs gražiais drabužiais, kuriems jis su labai dideliu vargu buvo sutaupęs pinigų, eidavo iš mečetės miesto gatvėmis mažais ir didingais žingsniais. Jei kuris jo draugas sakydavo Labakanui: „Ramybė tau!" ar „Kaip laikaisi, bičiuli?"— jis maloningai mostelėdavo ranka arba daugiausia didžiai linktelėdavo galva. Jei tada jo meistras pasakydavo jam juokais: „Tu panašus į karalaitį, Labakanai", tai jis labai nudžiugęs atsakydavo: „Jūs tai pastebėjote?" arba „Aš jau seniai tat maniau!"

Labakanas buvo toks keistas jau daug laiko, bet meistras kentė jį, nes jis apskritai buvo geras žmogus ir sumanus darbininkas. Kartą sultono brolis Selimas, važiuodamas pro Aleksandriją, atsiuntė meistrui pertaisyti savo šventadienius drabužius. Meistras atidavė juos Labakanui, nes jis dailiausiai dirbo. Kai

meistras ir mokiniai išsiskirstė po dienos darbo pasilsėti, Labakanas įsigeidė grįžti į siuvyklą, kur kabėjo karaliaus brolio drabužiai. Jis ilgai stovėjo, grožėdamasis tai dailiu pasiuvimu, tai žibančiomis šilko ir aksomo spalvomis. Pagaliau jis neiškentė, užsivilko tuos drabužius ir baisiai nustebo radęs, kad jam tinka, lyg pačiam būtų siūti.

„Kuo aš ne toks pat karalaitis? — klausė pats savęs, vaikščiodamas po kambarį.— Ir pats meistras juk man sakė, kad aš gimęs karalaičiu!" Apsivilkęs karaliaus drabužiais, ir galvoti ėmė karališkai. Jis tarėsi esantis ne kas kitas kaip karaliaus sūnus, ir nusprendė iškeliauti iš to krašto, kur žmonės nemokantys jo vertinti, laikydami prastu darbininku. Jam rodėsi, kad tuos gražius drabužius jam atsiuntusi geroji fėja. Suprantamas daiktas, atsisakyti nuo tokios dovanos negalėjo ir, įsidėjęs į kišenę savo kelis skatikus, išbėgo nakčia iš Aleksandrijos.

Keliaudamas naujasis karalaitis stebino visus, nes jo puikūs drabužiai ir rimta, didinga eisena buvo labai nepaprastas daiktas pėsčiam keleiviui. Jei jo kas dėl to klausė, jis paslaptingai atsakinėjo, kad tam esą ypatingų priežasčių. Bet kai pamatė visus juokiantis, kad jis eina pėsčias, už menkus pinigus nusipirko seną kuiną. Tas jam labai tiko, nes buvo toks ramus ir nebaikštus, jog visai negalėjo padaryti Labakanui baimės, kad jam

reikėtų pasirodyti geru raiteliu, kas toli gražu ne jo amatas buvo.

Kai jis kartą varėsi žingine keliu su Murva — taip jis praminė savo žirgą,— prisiartino prie jo kažkoks raitelis ir paprašė, kad jam leistų drauge joti, nes šnekantis kelionė daug trumpesnė. Raitelis buvo jaunas, linksmas vyras ir labai malonus pakalbėti. Jis tuojau pradėjo su Labakanu šneką, kas, iš kur ir kur joja, ir pasirodė, kad ir jis, kaip ir siuvėjas, keliavo per žmones be jokio tikslo. Jis pasisakė vadinantisis Omaras, esantis nelaimingo Kairo pašos Elfi Bėjo sūnėnas ir dabar keliaujantis įvykdyti įsakymą, kurį jam davęs dėdė mirdamas. Labakanas apie save nieko stačiai nepasakė. Jis davė Omarui suprasti, kad esantis aukštos giminės ir keliaujantis dėl savo malonumo.

Abudu jaunikaičiai patiko viens antram ir jojo toliau. Antrą jų kelionės dieną Labakanas paklausė savo draugo Omaro, kokį įsakymą liepė jam dėdė atlikti, ir išgirdo štai ką: Kairo paša Elfi Bėjas auklėjęs Omarą iš pat mažens, ir Omaras niekuomet nematęs savo tėvų. Kartą Elfi Bėją užpuolusi kitos šalies kariuomenė, ir po trijų nelaimingų mūšių, mirtinai sužeistas, jis gavęs bėgti. Prieš mirdamas jis pasakęs, kad Omaras nesantis jo sūnėnas, bet galingo karaliaus sūnus. Tas karalius, bijodamas, kad jo sūnų neištiktų nelaimė, kurią pranašavo žvaigždininkai, išsiuntęs karalaitį iš savo namų ir prisiekęs jo nematyti lig dvidešimt antrų metų. Elfi Bėjas nepasakęs jo tėvo vardo, tik liepęs penktąją ateinančio mėnesio ramadano [13] dieną, kai jam sukaks dvidešimt dveji metai, atvykti prie El Serujo stulpo, per keturias dienas kelio į rytus nuo Aleksandrijos. Ten jis turėsiantis paduoti prie stulpo stovintiems žmonėms iš dėdės gautąjį durklą sakydamas: „Šit aš, kurio jūs ieškote!" Jei jie atsakysiantys: „Garbė pranašui, kuris tave saugojo", tai jis turėsiantis sekti paskui juos, ir jie nuvesiantys jį pas tėvą.

Tas apsakymas labai nustebino siuvėją Labakaną. Nuo to laiko jis ėmė pavydėti Omarui, manydamas sau, už ką Omarui, kuris jau buvo galingo pašos sūnėnu, dabar laimė lemianti karaliaus sūnaus vardą, o jį, kuriam laimė davusi, kas reikalinga karalaičiui, paskui, lyg dėl juoko, padariusi žemos kilmės ir prasto amato žmogum. Lygino save su karalaičiu. Jis turėjo pripažinti, kad karalaitis tikrai dailus buvo vyras: gyvos gražios akys, tiesi nosis, labai lipšnus, žodžiu, turėjo daug gerų ypatybių,

---

[13] Musulmonų devintasis mėnuo, kada jie pasninkauja. *(Vert.)*

galinčių kiekvieną patraukti. Bet, kad ir daug gerų ypatybių Labakanas matė turint savo kelionės draugą, vis dėlto sprendė, kad jis pats būtų ne prastesnis karaliaus sūnus kaip Omaras.

Ta mintis Labakanui visą dieną neišėjo iš galvos. Kai jis atbudo kitą rytą ir pažvelgė į šalia miegantį Omarą, ramiai gulintį ir sapnuojantį savo laimę, dingtelėjo jam į galvą atimti dabar iš draugo tai, ko jam nedavė likimas. Durklas, grįžtančio į tėvynę karalaičio ženklas, buvo užkištas miegančiam už diržo. Labakanas atsargiai ištraukė jį, norėdamas įsmeigti savininkui į krūtinę. Bet taikus siuvėjas išsigando, kai reikėjo pralieti žmogaus kraują. Nieko jis jam daugiau nedarė, tik pagriebė jo durklą, pasibalnojo greitesnį karalaičio arklį, ir kol Omaras pabudo ir pasigedo brangiausio savo turto, jo apgaulingas draugas buvo jau už kelių mylių. Kai Labakanas apvogė karalaitį, buvo kaip tik pirmojo šventojo ramadano mėnesio diena. Vadinasi, siuvėjui buvo dar likę keliauti keturios dienos lig jam gerai žinomo El Serujo stulpo. Nors lig to stulpo ganėjo daugiausia dviejų dienų kelionės, bet jis labai skubinosi joti, bijodamas, kad jo neprivytų tikrasis karalaitis.

Antros dienos gale Labakanas išvydo El Serujo stulpą. Jis stovėjo ant mažo kalnelio plačioj lygumoj ir buvo matyti nuo dviejų trijų valandų kelio. Pamačius jį, siuvėjo širdis smarkiau ėmė plakti. Nors per dvi paskutines dienas turėjo užtektinai laiko galvoti, ką jis turės sakyti ir daryti, bet negryna sąžinė atėmė jam visą drąsybę. Tačiau tuoj atsiminė, kad jis gimęs karalaičiu, padrąsėjo ir be baimės traukė tolyn.

Vieta, kur stovėjo El Serujo stulpas, buvo negyvenama ir tuščia, ir naujam karalaičiui būtų striukai buvę su maistu, jei nebūtų apsirūpinęs valgiu kelioms dienoms. Jis sustojo su savo arkliu po palmėmis ir ėmė laukti, kas bus toliau.

Kitą dieną apie pietus išvydo traukiant lyguma į El Serujo stulpą didelę vilkstinę kuprių ir arklių. Vilkstinė sustojo pakalnėj, kur buvo stulpas, ir sustatė puikias palapines. Viskas rodė, kad čia keliauja turtingas paša arba šeikas. Labakanas nujautė, kad ta žmonių minia, kurią jis regėjo, bus atkeliavus dėl jo. Ir jau dabar mielai būtų parodęs jų būsimą valdovą, bet susilaikė, manydamasis kitą rytą vis tiek įvykdysiantis drąsiausius savo norus.

Ryto saulė pažadino iš miego siuvėją, jis jautėsi labai laimingas, nes tą dieną turėjo pasidaryti iš prasto žmogaus lygus karaliui. Nors, balnojant arklį ir rengiantis joti prie stulpo, buvo jam prabilusi sąžinė, kad jis nuskriaudęs karalaitį, kuris dabar

turėjo labai sielotis, bet buvo jau per vėlu, ir jis negalėjo pataisyti, ką buvo padaręs. O kitas balsas jam kuždėjo, kad jis tikrai gražus ir vertas būti galingiausio karaliaus sūnum. Padrąsintas tos minties, šoko ant arklio ir, paleidęs kiek tik gali, per kelias minutes prijojo prie uolos. Tuomet nulipo nuo arklio ir pririšo jį prie krūmo, kurių labai daug augo pakalnėj. Paskui, išsiėmęs karalaičio Omaro durklą, ėmė lipti į kalną. Prie stulpo stovėjo šeši vyrai, o vidury aukštas karališko stogo senelis. Puikūs auksu siūti drabužiai, sujuosti balto kašmiro šalka, ir baltas turbanas, išsagstytas brangiais blizgančiais akmenėliais, rodė, kad jis yra žmogus turtingas ir iš didelės giminės.

Labakanas priėjo prie jo, žemai nusilenkė ir, duodamas ženklą, tarė:

— Štai aš, kurio jūs ieškote.

— Garbė pranašui, kuris tave saugojo,— atsakė senelis su džiaugsmo ašaromis akyse.— Apkabink savo senąjį tėvą, mylimasis sūnau Omarai!

Tie iškilmingi žodžiai sugraudino minkštaširdį siuvėją. Pagautas džiaugsmo ir gėdos, puolė į glėbį senajam karaliui.

Bet ta jo laimė buvo trumpa. Vos tik paleido jį karalius iš savo rankų, siuvėjas pamatė raitelį, skubinantį į kalną. Raitelis ir jo arklys labai keistai atrodė. Matyti, arklys nenorėjo eiti dėl atkaklumo ir dėl nuovargio; jis kabaldavo knupdamas nei žingine, nei risčia, o raitelis ir rankomis, ir kojomis ragino jį bėgti greičiau. Labakanas tuojau pažino savo kuiną Murvą ir tikrąjį karalaitį Omarą. Bet piktoji melo dvasia labai buvo jame įsigalėjusi, ir jis pasiryžo ligi paskutiniosios ginti savo prisavintas teises.

Jau iš tolo buvo matyti, kad raitelis mojuoja ranka. Pagaliau prijojo pakalnę, šoko nuo arklio ir vienu akimirksniu užbėgo ant kalno.

— Palaukit! — suriko jis.— Kad ir kažin kas jūs būtumėt, palaukit ir nesiduokit apgauti tam niekšui melagiui. Aš esu Omaras ir niekam neduosiu savintis mano vardo!

Išgirdę tuos žodžius, visi baisiai nustebo, ypač senasis karalius; išpūtęs akis jis žiūrėjo tai į vieną, tai į antrą. Bet Labakanas, valdydamas savo neramybę, tarė:

— Geriausias karaliau ir tėve, nesiduok suklaidinti tam žmogui! Aš jį pažįstu, jis yra pamišęs siuvėjas iš Aleksandrijos, vardu Labakanas. Jis vertas greičiau pasigailėjimo kaip rūstybės.

Karalaitis iš piktumo ko nesiuto. Užsidegęs šoko į Labakaną, norėdamas už tokį melavimą jį sudraskyti, bet karaliaus palydovai jį sulaikė. O karalius tarė:

— Tiesa, brangusis sūnau, tas žmogus pamišęs! Suriškit jį ir pasodinkit ant kuprio. Gal paskui galėsim vargšą kaip pagydyti.

Karalaičio pyktis kiek atslūgo. Jis raudodamas sušuko karaliui:

— Širdis man sako, kad tu esi mano tėvas. Savo motinos vardu prašau: išklausyk manęs!

— Saugok mane, Dieve! — atsakė karalius.— Jis vėl kliedi. Įsikalk tu man žmogui tokius niekus į galvą! — Ir, paėmęs už rankos Labakaną, liepė save vesti nuo kalno. Paskui abudu susėdo ant gražių arklių, apdengtų puikiomis gūniomis; palydovai sekė užpakaly; o nelaimingąjį karalaitį, surišę jam rankas, pasodino ant kuprio, tarp dviejų raitelių, turėjusių sergėti, kad jis nepabėgtų.

Senis karalius buvo vagabitų [14] sultonas, vardu Saaudas. Ilgai jis neturėjo vaikų, pagaliau gimė jam sūnus, bet žvaigždininkai pasakė: „Lig dvidešimt dvejų metų yra pavojus būti pravarytam priešininkų". Dėl atsargumo karalius atidavė sūnų auklėti savo senam, ištikimam draugui Elfi Bėjui ir laukė jo pasiilgęs dvidešimt dvejus metus. Kely sultonas viską papasakojo savo tariamajam sūnui, kurio gražumu ir mandagumu negalėjo atsidžiaugti.

Kai jie atvyko į sultono žemę, gyventojai, sutikdami juos, visi džiaugsmingai sveikino. Žinia apie karalaičio pargrįžimą kaip žaibas aplėkė visus miestus ir sodžius. Gatvėse, kuriomis jie jojo, buvo pastatytos arkos iš gėlių ir šakų, namai išpuošti puikiais kilimais, ir žmonės balsu garbino Dievą ir jo pranašą, kad jiems davė tokį gražų karalaitį. Tas visas nematytai džiugino pilną didybės siuvėjo širdį, bet tuo sunkiau buvo tikrajam Omarui, kuris, vis dar surištas, tylėdamas sekė iš paskos ant kuprio. Omaro vardą kartojo tūkstančiai džiaugsmingų balsų, bet į jį, tikrai turėjusį tą vardą ir buvusį tos linksmybės priežastim, niekas nežiūrėjo. Daugiausia, jei vienas kitas paklausdavo, ką tokį gabena, taip stipriai surištą. Skaudžiai tada skambėjo karalaičio ausyse jo palydovų atsakymas:

— Čia pamišėlis siuvėjas.

---

[14] Vagabitai — arabų klajoklių tautelė. *(Vert.)*

Pagaliau keleiviai atvyko į sultono sostinę, kur jų laukė iškilmė daug didesnė negu kituose miestuose. Sultono pati, pagyvenusi moteriškė, laukė jų su visais namiškiais puikiausioje rūmų salėje. Salės asla buvo išklota dideliu kilimu, sienos išpuoštos skaisčiai žydra gelumbe, pakabinta auksiniais raikštėliais ant sidabrinių kabelių. Kol procesija prisiartino prie rūmų, visai sutemo, todėl salėj buvo uždegta daug apvalių spalvotų lempų, dariusių naktį šviesią kaip diena. Skaisčiausiai jos švietė vidury salės, kur sėdėjo soste sultono pati. Sostas buvo vieno aukso ir išdėtas dideliais ametistais. Keturi emyrai laikė ties sultonienės galva raudono šilko baldakimą, o Medinos šeikas ją vėsino baltų povo plunksnų vėduokle.

Taip laukė sultono pati savo vyro ir sūnaus. Ji nebuvo jo mačiusi nuo gimimo dienos, bet dažnai jį regėdavo per sapną ir galėjo pažinti savo vaiką iš tūkstančio. Pasigirdo besiartinančios procesijos trenksmas. Trimitų ir būgnų garsai jungėsi su džiaugsmingais minios šauksmais; kieme trinksėjo arkliai, arčiau ir arčiau buvo girdėti ateinančių žingsniai. Pagaliau atsidarė salės durys, ir sultonas, vesdamasis sūnų, priėjo pro sukniubusių sargų eiles prie motinos sosto.

— Štai,— tarė jis,— atvedžiau tau tą, kurio taip pasiilgai.

— Bet čia ne mano sūnus! — atsakė ji.— Visai ne tas veidas, kur man pranašas rodė per sapną.

Sultonas buvo mėginęs ją sudrausti sakydamas, kad tai yra prietaras, bet tuo metu atsidarė salės durys ir įbėgo karalaitis Omaras, vejamas savo sargų, nuo kurių jis ištrūko. Uždusęs puolė jis prie sosto:

— Aš noriu čia mirti, liepk mane nužudyti, kietaširdi tėve! Nebegaliu daugiau kęsti tos gėdos!

Visi labai nustebo ir apstojo nelaimingąjį Omarą, o pribėgę sargai norėjo jį suimti ir vėl surakinti. Bet sultono pati, kuri tylėdama viską stebėjo, pašoko nuo sosto.

— Palaukit! — sušuko ji.— Jis ir niekas kitas yra tikras karalaitis. Tai tas, kurio niekados neregėjo mano akys, bet pažino širdis!

Sargai atsitraukė nuo Omaro. Bet sultonas, paimtas rūstybės, suriko, kad surištų beprotį.

— Aš čia turiu spręsti,— tarė jis liepiamu balsu: — čia turi svarbą ne moterų sapnai, bet tam tikri neabejojami ženklai. Štai jis,— tarė rodydamas į Labakaną,— yra mano sūnus, jis man atnešė durklą. Tai didžiausias ženklas, kurį jam davė mano draugas Elfis.

— Jis man pavogė jį! — riktelėjo Omaras.— Mano pasitikėjimą jis suvartojo klastai! — Bet sultonas neklausė savo sūnaus žodžių, jis visados buvo papratęs atkakliai laikytis savo nuomonės ir liepė veste išvesti nelaimingąjį Omarą iš salės. O pats drauge su Labakanu išėjo iš tos salės, niekindamas savo pačią, su kuria jis tačiau santaikoj gyveno jau dvidešimt penkeri metai.

Sultono pati labai susikrimto. Ji buvo įsitikinus, kad sultono širdį užvaldė apgavikas, nes daug kartų per sapnus jai buvo rodyta, kad tas nelaimingas jaunikaitis yra jos sūnus.

Kai ji kiek aprimo, ėmė galvoti, kaip išrodyti savo vyrui jo klydimą. Tai padaryti buvo labai sunku, nes žmogus, pasivadinęs sultono sūnum, turėjo gavęs pažinimo ženklą, durklą, ir net, kaip ji matė, nuo paties Omaro tiek daug girdėjęs apie jo buvusį gyvenimą, jog lengvai galėjo vaidinti savo vaidmenį neklupdamas.

Ji pasišaukė žmones, lydėjusius sultoną prie El Serujo stulpo, viską plačiai išklausinėjo ir paskui ėmė tartis su ištikimiausiomis savo vergėmis. Jos ilgai galvojo, pagaliau Meleksala, viena sena ir protinga čerkesė, tarė:

— Jei aš gerai girdėjau, maloningoji valdove, tai įteikusis durklą pavadino tą, kurį tu laikai sūnum, Labakanu, pamišusiu siuvėju?

— Taip, tiesa,— atsakė sultonienė,— tiktai ką tu nori tuo pasakyti?

— Kaip jūs manote,— kalbėjo ji toliau: — ar tik nepavadino šitas apgavikas jūsų sūnaus savo paties vardu? O jei taip yra, tad sugauti apgaviką labai lengva, bet kaip tai padaryti galiu, pasakysiu jums tik vienai.— Sultonienė atkišo savo vergei ausį, ir ta jai kažką pakuždėjo; sultonienei patarimas, matyti, patiko, ir ji tuojau nuėjo pas sultoną.

Sultonienė buvo protinga moteriškė, gerai žinojo silpnąsias savo vyro puses ir mokėjo tuo naudotis. Ji apsimetė nusileidžianti jam ir norinti pripažinti sūnų, tiktai prašė vienos malonės. Sultonas gailėjosi per daug pasikarščiavęs prieš pačią ir sutiko, o ji pasakė:

— Aš labai norėčiau išbandyti jų miklumą. Kita motina gal norėtų, kad jie parodytų, kaip moka joti, vartoti kalaviją ir kitus ginklus, bet tai yra dalykai, kur kiekvienas gali padaryti. Aš noriu užduoti tokį darbą, kad parodytų, kieno geresnė galva. Kiekvienas iš jų tegu pasiuva drabužius, ir tada matysim, katras atliks gražiau.

Sultonas susijuokė ir tarė:

— A, tu labai gudriai sugalvojai. Mano sūnus turi galynėtis su tavo pamišusiu siuvėju, katras gražiau pasiūs? Ne, to nenoriu ir nebus!

Bet sultonienė jam priminė, kad jis jai pažadėjo padaryti tą malonę, ir sultonas, kuris niekados nelaužydavo savo žodžio, nusileido pagaliau, bet pasakė, kad beprotis siuvėjas tegu ir geriau pasiūtų drabužį, jis vis tiek nepripažintų jo savo sūnum.

Sultonas pats nuėjo pas sūnų ir prašė sutikti išpildyti motinos norą. Labakanui iš džiaugsmo net širdis pašoko. „Jei tik to stinga,— manė jis sau,— tai sultonienė netrukus turės man apsidžiaugti".

Davė jiems du kambarius, vieną karalaičiui, antrą siuvėjui. Kiekvienas gavo žirkles, adatą, siūlų ir tiek šilko, kiek reikia vieniems drabužiams. Dabar jie turėjo ten parodyti savo mitrumą.

Sultonui labai rūpėjo, ką pasiūs jo sūnus. Bet ir sultonienės nerami buvo širdis — ar pasiseks jos gudrybė, ar ne. Abiem davė dirbti laiko dvi dienas. Trečią dieną sultonas liepė pašaukti pačią, atnešti iš kambario tuos darbus ir atvesti pačius meistrus. Labakanas atėjo iškėlęs galvą ir ištiesė pasiūtus drabužius prieš nustebusio sultono akis.

— Pažvelk, tėve,— tarė jis,— pažvelk čia, brangioji močiute, ar ne puikiai pasiūti drabužiai! Joks karaliaus siuvėjas nepasiūs taip gražiai!

Sultonienė nusišypsojo ir tarė Omarui:

— O ką tu padarei, mano sūneli?

Trenkė jis piktai į žemę šilką ir žirkles:

— Mane mokė jodinėti, kalaviją vartoti; mano ietis pataikys į tikslą per šešias dešimtis žingsnių, o adatos nei rankoj nemoku laikyti! Tai būtų darbas, per žemas Elfi Bėjo, Kairo valdovo, auklėtiniui!

— O, tu tikras mano viešpaties sūnus! — sušuko sultonienė.— A, kad aš galėčiau tave apkabinti, savo sūnum pavadinti! Dovanok man, mano vyre ir valdove,— tarė paskui, atsigręžusi į sultoną,— kad tiesai sužinoti aš pavartojau tą gudrybę. Ir dabar tu nesupranti, kas karalaitis ir kas siuvėjas? Tiesa, tavo sūnaus pasiūti drabužiai puikūs, ir aš labai norėčiau jo paklausti, koks meistras išmokė jį taip siūti!

Sultonas nustebęs žiūrėjo tai į pačią, tai į Labakaną, kuris taip kvailai davėsi susigauti, negalėjo to paslėpti, raudonavo iš baimės ir gėdos.

— Ir šito išrodymo neužtenka,— tarė sultonas.— Bet aš žinau, garbė Alachui, dar vieną priemonę, ta turi man, pasakyti, ar aš apgautas, ar ne.

Jis liepė paduoti patį greitąjį arklį, šoko ant jo ir nulėkė į mišką, buvusį netoli miesto.

Kaip seneliai pasakoja, ten gyvenusi geroji fėja, vardu Adolzaidė, ji dažnai savo patarimais padėdavusi sunkiose gyvenimo valandose jo giminės karaliams. Sultonas nuvyko pas ją.

Vidury miško buvo aikštė, apaugusi aplinkui aukštais kedrais. Ten gyveno fėja. Lankyti tos vietos žmonės nedrįsdavo, ir ta baimė per amžius eidavo nuo tėvų vaikams.

Atjojęs į tą daiktą, sultonas nulipo nuo arklio, pririšo jį prie medžio, atsistojo vidury aikštės ir garsiai sušuko:

— Jei tiesa, kad sunkiose valandose tu duodavai gerų patarimų mano tėvams, tai neatmesk prašymo ir jų vaiko ir patark man ten, kur žmogaus protas per trumpas!

Vos tik ištarė paskutinius žodžius, tuoj atsidarė vienas kedras, ir išėjo apsidengusi šydu moteriškė su ilgais baltais drabužiais.

— Aš žinau, ko atėjai pas mane, sultonai Saaudai; tavo noras teisingas, todėl neatsisakysiu tau padėti. Imk šitas abi dėžutes! Tegu tie, katrie nori būti tavo sūnūs, jas išsirenka. Aš žinau, jog tas, katras yra tikras sūnus, neapsiriks.

Taip pasakė šydu apsisiautusi fėja ir jam padavė dvi dramblio kaulo dėžutes, nusagstytas auksu ir perlais. Ant dangtelių, kurių sultonas negalėjo atidaryti, buvo deimanto parašai.

Sultonas, jodamas namo, galvojo, kas galėtų būti dėžutėse, kurių niekaip negalėjo atvožti. Parašai taip pat nieko negalėjo pasakyti, nes ant vienos buvo parašyta: „Garbė ir tiesa", ant antros: „Laimė ir turtas". Sultonas galvojo pats sau, kad ir jam būtų sunku išrinkti vieną iš tų dviejų daiktų, jie buvo vienodai gražūs ir naudingi.

Sugrįžęs namo, pasišaukė pačią ir jai pranešė fėjos atsakymą. Pati labai nudžiugo tikėdamasi, kad tas, prie katro linko jos širdis, tikrai pasirinks dėžutę, kuri parodys jo kilimą iš karalių.

Prieš sultono sostą pastatė du stalus, ant jų pats sultonas savo ranka padėjo abi dėžutes, paskui atsisėdo į sostą ir vienam vergui padavė ženklą atidaryti salės duris. Pro tas duris įėjo daug šalies pašų ir emyrų, kuriuos buvo sultonas sušaukęs. Jie susėdo ant puikių išdėstytų pasieniais pagalvių.

Kai visi susėdo, sultonas davė antru kartu ženklą, ir įvedė

Labakaną. Didingais žingsniais perėjo jis per salę, puolė keliais prieš sostą ir tarė:

— Ką liepsi daryti, mano viešpatie ir tėve?

Sultonas pakilo nuo sosto sakydamas:

— Mano sūnau! Atsirado abejojimų, ar teisingai pasisavinai tą vardą; viena iš tų dėžučių turi tavo tikro gimimo patvirtinimą. Rinkis! Aš neabejoju, išsirinksi tinkamą!

Labakanas atsistojo ir priėjo prie dėžučių. Ilgai jis svarstė, katrą imti, ir pagaliau tarė:

— Brangiausias tėve! Kas gali būti svarbiau už laimę vadintis tavo sūnum, kas gali būti didesnis turtas kaip tavo malonė! Aš renkuosi dėžutę su parašu: „Laimė ir turtas".

— Paskui matysim, ar teisingai išsirinkai; tuo tarpu sėsk ant pagalvio šaly Medinos pašos! — paliepė sultonas ir vėl davė ženklą savo vergams.

Atvedė Omarą. Jis buvo nuliūdęs, bet sužadino visų susirinkusiųjų užjautą. Jis puolė prieš sostą kniūpsčias ir paklausė, ko sultonas iš jo reikalauja.

Sultonas liepė išsirinkti vieną dėžutę. Omaras atsistojo ir priėjo prie stalo.

Jis perskaitė abu parašus ir tarė:

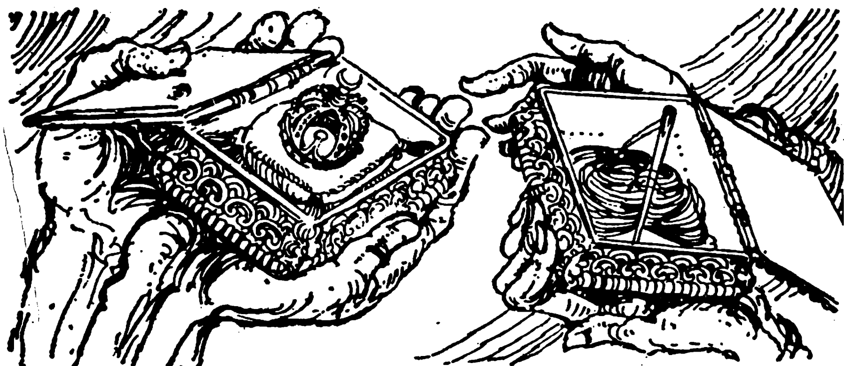
— Paskutinės dienos mane pamokė, koks nepastovus daiktas laimė, kaip lengvai gali prarasti turtą, bet jos mane taip pat pamokė, kad iš drąsuolio krūtinės neišplėši didžiausios jo dorybės — garbės ir kad šviesioji tiesos žvaigždė nenusileidžia kartu su laime. Nors man reiktų ir karūnos nustoti, pasiryžau — „Garbė ir tiesa", imu aš jus!

Jis padėjo ranką ant išsirinktos dėžutės. Sultonas liepė jam stovėti ir davė ženklą prieiti Labakanui prie savo stalo. Labakanas taip pat padėjo ranką ant savo dėžutės.

Sultonas liepė atnešti indą su vandeniu iš Mekos Zamzemo šulnio, nusiplovė rankas, nusikreipė į rytus, puolė kniūpsčias ir ėmė melstis: „Mano tėvų Dieve! Tu, kuris tiek amžių saugojai mūsų giminės grynumą ir skaistumą, neleisk netikėliui sutepti abasidų giminės vardą ir šioj sunkioj valandoj teikis padėti mano sūnui!"

Sultonas pakilo ir vėl atsisėdo ant sosto. Laukiant pasidarė salėj tokia tyla, jog galėjai girdėti peliukę bėgant. Niekas nedrįso nei kvėpuoti. Patys paskutiniai stiebėsi ir tiesė kaklus, norėdami per pirmutinius pamatyti dėžutes. Pagaliau sultonas tarė:

— Atvožkite dėžutes! — Ir jos, kurių pirma negalėjo atidaryti jokia galybė, dabar atsivožė pačios.

Dėžutėje, kurią išsirinko Omaras, ant aksomo pagalvėlio gulėjo mažutė aukso karūna ir valdžios lazda. Labakano dėžutėje buvo didelė adata ir truputis siūlų. Sultonas liepė abiem prinešti savo dėžutes. Jis paėmė iš Omaro dėžutės karūnėlę, ir pasirodė tikras stebuklas: ji ėmė pūstis, didėti ir tol didėjo, kol pasidarė tikros karūnos didumo. Jis uždėjo karūną priklaupusiam prieš jį savo sūnui Omarui ant galvos, pabučiavo jį į kaktą ir liepė sėstis dešinėj. Paskui tarė Labakanui:

— Yra senas priežodis, kad kurpius turi likti prie savo kurpalio. Matyti, ir tau lemta likti su savo adata. Nors tu nenusipelnei mano malonės, bet už tave prašė vienas žmogus, kuriam šiandien nieko negaliu atsakyti. Todėl dovanoju tau gyvybę, bet jei nori mano gero patarimo, tai pasiskubink greičiausiai išsikraustyti iš mano žemės!

Iš gėdos ir baimės nelaimingas siuvėjas negalėjo nei žodžio tarti. Su ašaromis akyse puolė jis keliais prieš karalaitį ir tarė:

— Ar gali man dovanoti, viešpatie?

— Būti ištikimam draugui ir atlaidžiam priešui — abasido didybė! — atsakė karalaitis, keldamas jį nuo žemės.— Keliauk sau sveikas!

— O tu mano tikrasis sūnau! — prabilo susigraudinęs senasis sultonas ir apkabino sūnų.

Emyrai, pašos ir visa šalies diduomenė atsistojo iš savo vietų ir sušuko:

— Tegyvuoja naujasis karaliaus sūnus!

Pasinaudojęs ta linksmybės valanda, kada visų akys buvo atkreiptos į karalaitį, Labakanas, pasikišęs savo dėžutę po pažastim, išsmuko pro duris, nuėjo į sultono arklidę, pasimovė

savo Murvą ir išjojo pro vartus Aleksandrijos link. Visas jo buvimas karalaičiu rodėsi jam tikras sapnas, tik puiki dėžutė, gražiai išdėta perlais ir deimantais, galėjo jam priminti, jog čia ne sapnas buvo.

Kai jis pagaliau vėl atvyko į Aleksandriją, prijojo prie savo senojo meistro namų, nulipo nuo savo žirgo, prisirišo jį prie durų ir įėjo į dirbtuvę. Meistras, iš karto jo nepažinęs, mandagiai pasveikino ir paklausė, kuo galėtų jam patarnauti. Bet, įsižiūrėjęs į svečią geriau ir pažinęs savo senąjį Labakaną, jis pasišaukė visus darbininkus ir mokinius, ir visi kaip pasiutę šoko į nelaimingą Labakaną, nelaukusį tokio sutikimo, ėmė jį mušti, kulti su laidyne ir uolekčia, badyti su adatomis ir žnaibyti su aštriomis žirklėmis, kol jis nukamuotas krito ant senų drabužių krūvos.

Paskui tik meistras ėmė jį gulintį plūsti už drapanų pavogimą. Veltui Labakanas teisinosi, jog jis to ir sugrįžęs, kad galėtų viską atlyginti siuvėjui, veltui davė treja tiek, kiek buvo nuostolių, meistras ir mokiniai vėl apipuolė jį, gerai apkūlė ir išmetė už durų. Sumuštas ir sudraskytas Labakanas sėdo ant savo Murvos ir nujojo į karavanserajų. Ten jis gavo priglausti savo nulėgusią galvą ir ėmė mąstyti apie žemės vargus, apie nuopelnus, taip dažnai nepripažįstamus, ir apie visų gėrybių niekingumą ir nepastovumą. Jis užmigo, nusprendęs atsisakyti nuo visokių didybių ir likti prastu doru žmogum.

Kitą dieną atsikėlęs, jis nesigailėjo padaręs tokį nusprendimą, nes, matyti, smagūs meistro ir jo mokinių kumščiai išmušė jam visą didybę.

Jis brangiai pardavė savo dėžutę, nusipirko namus ir įsitaisė dirbtuvę. Kai viską gerai įtaisė ir pakabino prieš savo langą lentą su parašu „Siuvėjas Labakanas", jis atsisėdo ir su rasta dėžutėj adata ir siūlais ėmė lopyti drabužius, kur jam meistras buvo labai sudraskęs. Labakaną nuo to darbo buvo kažkas atitraukęs, ir kai jis vėl sugrįžo, kokį nuostabų daiktą tad išvydo! Adata pati siuvo! Ji vedė tokį gražų adinį, kokio nemokėjo Labakanas net savo įkvėpimo valandose.

Tikrai net menkiausia gerosios fėjos dovana naudinga ir turi didelę vertę. Bet ta dovana turėjo dar kitą vertę: siūlo galelis niekuomet nesibaigė, kad ir kažin kaip adata dirbo.

Labakano visi prašė labai siūti, ir greit jis tapo garsiausiu apylinkės siuvėju. Jis kirpo drabužius, vedė jiems pirmutinį adinį, ir adata toliau pati nesustodama dirbo, ligi drabužis būdavo pasiūtas. Netrukus Labakanas siuvo visam miestui, nes dirbo gra-

žiai ir nepaprastai pigiai. Tik dėl vieno dalyko Aleksandrijos gyventojai kraipė galvas: jis dirbo vienas, be mokinių, ir užsidaręs duris.

Vadinasi, įvyko dėžutės pranašavimas: laimė ir turtas. Laimė ir turtas, kad ir ne didžiausi, džiugino gerąjį siuvėją, ir kai jis girdėdavo apie jaunojo sultono Omaro garbę, skambėjusią visų lūpose, kai jis girdėdavo, kad tas narsus sultonas yra savo tautos didybė ir meilė ir savo priešų baimė, tada buvusis karalaitis sakydavo pats sau: „Dėlto geriau, kad aš palikau siuvėju. Ieškoti garbės ir tiesos labai pavojingas dalykas!" Taip gyveno Labakanas, patenkintas savim, gerbiamas savo piliečių, ir jei adata dar nenustojo savo galybės, tai ir dabar tebesiuva amžinais gerosios fėjos Adolzaidės siūlais.

* * *

Saulei tekant, karavanas pakilo ir greit atvyko į Birketą el Hadą, arba maldininkų šaltinį, nuo kur ligi Kairo bebuvo likę trys valandos kelio. Tuo metu karavanas buvo laukiamas, ir netrukus pirkliai nudžiugę pamatė savo draugus ateinant priešais jų pasitikti iš Kairo. Jie įjojo į miestą pro Bebel Falko vartus; joti pro tuos vartus keliaujant iš Mekos yra geras ženklas, nes pro juos jojęs pranašas.

Rinkoj keturi turkų pirkliai atsisveikino su nepažįstamu ir graiku Zaleiku ir nutraukė su draugais namo. O Zaleikas parodė nepažįstamui gerą karavanserajų ir pasikvietė drauge su juo pietauti. Nepažįstamas sutiko ir prižadėjo ateiti, tik pirma norėjo dar persirengti.

Norėdamas gerai pavaišinti kelionės metu labai pamėgtą nepažįstamą, graikas pasirūpino pagaminti geriausių valgių ir gėrimų, ir kai viskas jau prirengta buvo, jis atsisėdo ir ėmė laukti svečio.

Pagaliau išgirdo artinantis nepažįstamą iš lengvo koridorium į jo kambarį ir atsikėlė, tikėdamas sutikti ir širdingai jį pasveikinti prie slenksčio; bet atsidaręs duris taip nusigando, jog šoko atgal, nes prieš jį stovėjo baisusis Raudonas apsiaustas. Dar kartą jis žvilgtelėjo — ne, čia ne apsirikimas buvo: tas pats aukštas stogas, ta pati kaukė, iš po kurios žibėjo juodos akys, tas pats raudonas auksu siūtas apsiaustas, labai gerai jam pažįstamas iš baisiausios gyvenimo valandos.

Zaleiko širdy pakilo priešingi jausmai; jau seniai buvo pamiršęs savo nelaimės kaltininką ir jam viską dovanojęs, bet jo

pasirodymas vėl atnaujino senąsias žaizdas. Visos tos sunkios mirties baimės valandos ir tie sąžinės priekaištai, suėdę jam jaunas dienas, vėl atbudo jo sieloje.

— Ko tu nori, baisusis žmogau? — prabilo graikas, kai šmėkla, vis dar nesijudindama, stovėjo prie slenksčio.— Eik greičiau iš čia, kad aš tavęs neprakeikčiau!

— Zaleikai! — tarė iš po kaukės pažįstamas balsas.— Zaleikai! Tu taip sutinki savo svečią? — Tai sakydamas, nusiėmė jis nuo akių kaukę ir atsiskleidė apsiaustą. Tai buvo Selimas Barukas, tas dykumos nepažįstamas.

Bet Zaleikas, matyti, dar nenusiramino; baisu jam buvo tos šmėklos; juk visai aiškiai jis pažino savo nepažįstamą nuo Senojo tilto. Bet senasis vaišingumo įprotis paėmė viršų, ir jis tylėdamas davė ženklą svečiui sėstis šaly jo prie stalo.

— Spėju tavo mintis,— tarė nepažįstamas, jiems susėdus.— Tavo akys lyg klausdamos žiūri į mane. Aš būčiau galėjęs tylėti ir niekuomet nesirodyti tau į akis, bet turiu duoti tau apyskaitą ir todėl, net nebijodamas tavo prakeikimo, pasiryžau ateiti pas tave taip, kaip tada buvau apsitaisęs. Tu esi man kartą pasakęs: „Mano tėvų tikėjimas man liepia jį mylėti, jis gal dar už mane nelaimingesnis!" Tikėk, kad taip yra, bičiuli, ir paklausyk mano pasiteisinimo.

Aš turiu pradėti iš tolo, kad aiškiau mane suprastum. Aš gimiau Aleksandrijoj. Mano tėvas, jaunesnysis senos ir žinomos prancūzų giminės sūnus, buvo Aleksandrijoj savo krašto konsulu. Nuo dešimtų metų augau Prancūzijoj pas mano motinos brolį ir tik po kelerių metų nuo prancūzų revoliucijos pradžios su dėde išvažiavau iš savo tėvynės, ieškodamas kartu su dėde, kuriam tėvų žemėje grėsė pavojus, prieglaudos už jūrių pas mano tėvus. Mes išlipome į krantą, pilni vilties vėl rasti tėvų namuose ramybę, kurios netekome dėl prancūzų tautos sukilimo. Bet, deja! Savo tėvo namuose radau ne viską taip, kaip tikėjomės. Tiesa, audra dar nebuvo lig ten nuėjusi, bet tuo sunkesnė buvo mano tėvų namus ištikusi nelaimė. Mano brolis, jaunas ir gabus vyras, tėvo pirmutinis sekretorius, tik neseniai buvo vedęs jauną mergaitę, vieno Florencijos bajoro dukterį, jos tėvas gyveno su mumis kaimynijoj. Prieš dvi dienas lig mūsų atvažiavimo ji kažkur dingo, ir nei mūsų namai, nei jos tėvas negalėjo rasti jokių jos pražuvimo pėdsakų. Pagaliau ėmė manyti, kad ji, išėjusi pasivaikščioti, nuėjo per daug toli ir pakliuvo į galvažudžių rankas. Ta mintis mano nelaimingajam broliui buvo daug labiau raminama negu tiesa, kurią netrukus sužino-

jom. Apgaulinga moteris pabėgo laivu su vienu jaunu neapolie- čiu, su kuriuo ji buvo susipažinus savo tėvo namuose. Mano brolis, baisiai pasipiktinęs tuo atsitikimu, buvo norėjęs nubausti kaltininkę, bet veltui! Tas jo ieškojimas, kuris Neapoly ir Flo- rencijoj atkreipė akis, pražudė jį patį ir mus visus. Florencijos bajoras buvo išvažiavęs atgal į savo tėvynę, žadėdamas padėti mano broliui, bet iš tikrųjų norėdamas mus pražudyti. Floren- cijoj jis suardė visą brolio darbą ir taip padarė, jog mano tėvas ir brolis buvo nužudyti. Mano nelaiminga motina išėjo iš galvos, ir vos po dešimties ilgų mėnesių mirtis išgelbėjo ją iš to baisaus padėjimo; tik prieš kelias dienas lig mirties jai buvo sugrįžusi visa sąmonė. Vadinas, likau pasauly vienų vienas. Tik viena mintis buvo mano galvoj, tik viena mintis mane nuliūdusį rami- no: tai buvo ta galinga liepsna, kurią uždegė mano širdy motina savo paskutinėje valandoje.

Paskutinėmis valandomis, kaip tau sakiau, buvo sugrįžusi jai sąmonė; ji liepė pašaukti mane ir ramiai kalbėjo apie mūsų li- kimą ir apie savo mirtį. Paskui paprašė visų išeiti iš kambario, iškilmingai pasikėlė nuo savo patalo ir pasakė, kad aš galėčiau gauti jos palaiminimą tik tada, jei prisiekčiau įvykdyti tai, ką ji man lieps. Sugraudintas savo mirštančios motinos žodžių, aš prisiekiau padaryti viską, ką ji man lieps. Tada ji pareikalavo iš manęs atkeršyti florentiečiui ir jo dukteriai už visas mūsų namų nelaimes. Ji mirė ant mano rankų. Ta keršto mintis, kurią visados nešiojau savo širdy, dabar apėmė visą mano sielą. Tuo- met susirinkau paskutinius tėvo turto likučius ir prisiekiau sau arba atkeršyti, arba pats žūti.

Netrukus atvykau į Florenciją ir ten apsigyvenau, paslėpęs savo vardą. Bet priešininko padėjimas didžiai sunkino įvykdyti mano troškimą. Senasis florentietis buvo palikęs gubernatorium ir galėjo tuojau mane pražudyti, jei būtų šiek tiek įtaręs. Man padėjo netikėtas atsitikimas. Vieną vakarą pamačiau gatve ei- nant žmogų, apsivilkusį pažįstama livrėja. Iš jo nedrąsios eise- nos, paniurusių akių ir pusbalsiu pasakytų žodžių *„Santo sacra- mento"* ir *„Maledetto diavolo"* [15] pažinau florentiečio tarną, senį Petrą, kurį dažnai matydavau Aleksandrijoje. Aš neabejojau, kad jis pyksta ant savo pono, ir nusprendžiau pasinaudoti tuo jo pykčiu. Jis, matyti, labai nustebo, išvydęs čia mane, ir ėmė skųstis savo vargais, kad negalintis nieku ponui įtikti nuo to

[15] Itališki žodžiai: „Šventas sakramentas" ir „Prakeiktas velnias". (*Vert.*)

laiko, kai tas tapęs gubernatorium. Mano auksas padidino jo rūstybę, ir jis veikiai palinko į mano pusę. Dabar didžiausia sunkybė buvo pašalinta: turėjau savo rankose žmogų, galėjusį kiekvieną valandą atidaryti mano priešo duris, ir keršto planas greit brendo. Man rodėsi, kad senojo florentiečio gyvybė, palyginti su mano namų žuvimu, turi labai maža reikšmės. Aš norėjau, kad jis netektų to, kas jam buvo brangiausia,— savo dukters Biankos. Juk ji buvo mano broliui padariusi tokią baisią piktybę, juk ji mūsų nelaimės didžiausia priežastis. Mano širdis, taip troškusi keršto, net apsidžiaugė išgirdus, kad tuo metu Bianka rengiasi antru kartu tekėti; buvo nuspręsta, kad ji turi mirti. Pats atlikti to kruvino darbo nedrįsau, bet ne labiau jam tiko ir senasis Petras, todėl ėmėme mes ieškoti kito žmogaus, kad galėtų tai padaryti. Iš florentiečių aš nei vieno nenorėjau samdyti, nes prieš gubernatorių niekas nebūtų drįsęs eiti. Tada Petrui atėjo į galvą mintis, kurią aš paskui įvykdžiau: jam rodėsi, kad tinkamiausias tam reikalui žmogus buvai tu, kaip svetimšalis ir gydytojas. Kaip buvo toliau, pats žinai. Mano sumanymas iš pradžios trukdėsi dėl tavo per daug didelio atsargumo ir dorumo. Todėl reikėjo prasimanyti tą istoriją su apsiaustu.

Petras mums atidarė gubernatoriaus rūmų dureles; jis ir vėl būtų slapta mus išvedęs, jei mes nebūtume išbėgę, išsigandę baisaus reginio, kurį išvydom pro durų plyšį. Siaubo ir gailesčio vejamas, aš nulėkiau daugiau kaip du šimtus žingsnių, ligi kritau ties bažnyčios slenksčiu. Tiktai ten vėl atsigavau, ir pirmutinė mano mintis buvo tu ir tavo baisus likimas, jei tave rastų namuose.

Aš prislinkau prie rūmų, bet negalėjau rasti jokių pėdų: nei Petro, nei tavo. Durelės buvo atdaros; taigi ėmiau tikėtis, kad tu galėjai pasinaudoti gera proga ir pabėgti.

Bet, išaušus dienai, bausmės baimė ir sąžinės priekaištai nedavė man ramybės pasilikti Florencijoj. Aš nuvykau į Romą. Gali suprasti mano nerimą, kai po kelių dienų ėmė pasakoti tą istoriją, pridėdami, kad susekę žmogžudį, gydytoją graiką. Aš sugrįžau į Florenciją drebėdamas: juk pirma mano kerštas man pasirodė per žiaurus, o dabar aš jį keikiau, nes jis buvo nupirktas nekalto žmogaus gyvybe. Atvažiavau tą pačią dieną, kurią tu netekai rankos. Nutylėsiu, ką jaučiau, matydamas tave lipant ant ešafoto ir taip vyriškai kenčiant. Bet tuo metu, kai tavo kraujas šoko čiurkšliu, tvirtai prižadėjau rūpintis tavim visą gyvenimą. Kas atsitiko toliau, tu žinai, man belieka pasakyti, kad aš keliavau su tavim šią kelionę.

Kaip sunki našta spaudė mano širdį mintis, kad vis dar tu man nedovanojai, todėl pasiryžau pagyventi kartu su tavim keliolika dienų ir pagaliau duoti tau apyskaitą, ką esu padaręs.

Graikas tylėdamas išklausė svečią. Kai svečias pabaigė, jis maloningai pažvelgė ir ištiesė savo ranką.

— Aš gerai žinojau, kad tu turėjai būti nelaimingesnis už mane, nes tas baisus darbas kaip šešėlis visą amžių neatstos nuo tavęs; atleidžiu tau iš visos širdies. Bet atsakyk man dar į vieną klausimą: kaip pakliuvai į dykumas ir ką veikei, nupirkęs man Konstantinopoly namus?

— Aš grįžau atgal į Aleksandriją,— atsakė tas,— mano krūtinėje degė neapykanta, aš ėmiau nekęsti visų žmonių, ypač tų tautų, kurios vadinasi civilizuotos. Tikėk, mano musulmonų tarpe buvo man geriau! Pagyvenus Aleksandrijoj kelis mėnesius, atsigabeno mano tautiečiai. Aš į juos žiūrėjau kaip į savo tėvo ir brolio budelius; todėl susiieškojau iš savo pažįstamų kelis vienminčius jaunus vyrus ir prisidėjau prie tų narsiųjų mameliukų [16], kurie taip dažnai būdavo prancūzų kariuomenės pabaisa. Karui pasibaigus, nebegalėjau grįžti prie ramaus darbo. Su savo nedideliu draugų būreliu išjojau į dykumas ir klajojau po visur, versdamasis medžiokle ir kova. Gyvenau gerai tarp tų žmonių, jie mane gerbia kaip savo viešpatį. Mano azijiečiai ne tokie mokyti kaip jūsų europiečiai, bet užtat jie labai toli nuo pavydo ir melo, nuo savanaudiškumo ir garbės troškimo.

Zaleikas padėkojo nepažįstamui už apsakymą, suspaudė jam ranką ir kvietė keliauti drauge, gyventi ir mirti prie jo.

Susijaudinęs svečias pažvelgė į graiką.

---

[16] Turkų kareiviai. *(Vert.)*

— Iš to matau,— tarė jis,— kad man visiškai dovanojai, kad tu mane myli. Priimk už tai mano širdingiausią padėką.— Jis pašoko ir išsitiesęs atsistojo prieš graiką, o tas beveik išsigando gražaus vyro karingo ūgio, baisiai žibančių akių ir jo duslaus, paslaptingo balso.

— Malonus tavo pakvietimas,— pasakė nepažįstamas: — kiekvieną kitą jis tikrai patrauktų, bet aš negaliu juo pasinaudoti. Mano žirgas jau pabalnotas, mano tarnai manęs jau laukia. Sudiev, lik sveikas, Zaleikai!

Draugai, kuriuos likimas taip stebuklingai suartino, atsisveikindami apsikabino ir pasibučiavo.

— Kaip vadiniesi? Kokiu vardu turiu vadinti savo svečią, kuris amžinai gyvens mano atminime? — paklausė graikas.

Nepažįstamas pažiūrėjo į jį, dar kartą paspaudė jam ranką ir atsakė:

— Mane visi vadina *dykumos viešpačiu; aš — galvažudys Orbasanas.*

ALEKSANDRIJOS ŠEIKAS IR JO VERGAI

Aleksandrijos šeikas Ali Banas nuostabus buvo žmogus. Kada rytais eidavo jis miesto gatvėmis, apsivyturiavęs galvą puikiausio kašmiro turbanu, apsivilkęs išeiginiais drabužiais ir susijuosęs brangia juosta, verta penkių dešimčių kuprių, kada jis eidavo neskubindamas didingais žingsniais, suraukęs kaktą ir antakius, nuleidęs akis, susimąstęs ir nuolat glostydamas savo ilgą juodą barzdą — kada jis taip eidavo į mečetę skaityti tikintiesiems Korano, kaip to reikalavo jo luomas, žmonės stodavo gatvėj, lydėdavo jį akimis ir sakydavo viens kitam:

— Koks gražus vyras, tas mūsų šeikas, ir turtingas.

— Turtingas žmogus,— atsakydavo kitas: — Stambulo uoste gražius namus turi! Kiek jo laukų, galvijų ir vergų!

— Tiesa,— tvirtindavo trečias,— totorius, neseniai atsiųstas pas jį iš Stambulo, nuo paties sultono, kad jį pranašas laimintų, sakė man, kad mūsų šeiką laiko didelėj garbėj reisefendis, kapidžipaša, visi kiti ministrai ir net pats sultonas.

— Taip,— atsiliepdavo ketvirtas,— palaiminti jo žingsniai. Jis žmogus turtingas, garsingas, bet... bet... žinote, ką aš manau.

— Taip, taip! — atsakydavo kiti, linksėdami galvas.— Tai tie-

sa, ir jis turi bėdų, nenorėtum jo vietoje labai būti; jis žmogus turtingas, garsingas, bet... bet...

Ali Banas turėjo puikius namus gražiausioj Aleksandrijos vietoj. Prieš namus, palmių paunksny, buvo plati terasa, aptverta marmuro tvora ir apsodinta palmių medžiais. Čia dažnai jis sėdėdavo vakarais ir rūkydavo pypkę. Tuo tarpu netoliese stovėdavo dvylika gražiai apvilktų vergų, laukdami jo paliepimo; vienas nešiodavo betelį[17], antras laikydavo skėtį nuo saulės, trečias stovėdavo su aukso taurėmis, pripiltomis brangiojo sorbeto, ketvirtas turėdavo povės plunksnų vėduoklę musėms vaikyti nuo savo valdovo; čia būdavo ir dainininkų su arfomis ir trimitais rankose, kad galėtų jį palinksminti muzika, kai jis to pareikalaus, o visų mokyčiausias turėdavo kelis popieriaus rituliukus, iš kurių šeikui skaitydavo.

Bet veltui laukdavo jo paliepimų. Ali Banas nereikalaudavo nei muzikos, nei dainavimo; jam nerūpėdavo senovės išmintingų poetų žodžiai; jis nenorėdavo nei sorbeto gerti, nei betelio kramtyti, net vergas su povės plunksnų vėduokle neturėdavo darbo, nes ponas nejausdavo musių, kurios bimbiliuodamos sukdavosi aplink jį.

Eidami pro šalį, keleiviai dažnai sustodavo pasigrožėti puikiausiais valdovo rūmais, išpuoštais jo vergais ir viskuo, kas gali būti malonu žmogui. Bet, pažvelgę į šeiką, kad jis nuliūdęs sėdėdavo palmių pavėsy ir žiūrėdavo, kaip draikosi jo pypkės melsvi dūmai, linguodami galvas sakydavo:

— Tiesa, tas didžturtis yra tikras vargšas. Jis, kad ir turi tiek daug, yra vargingesnis už tą, kur nieko neturi, nes pranašas jam nedavė mokėjimo tuo džiaugtis.

Taip kalbėdavo žmonės, juokdavosi iš jo ir eidavo tolyn.

Vieną kartą vakare, kada šeikas vėl sėdėjo, prieš savo namų duris po palmėmis visoj savo žemiškoj gražybėj ir nuliūdęs sau vienas rūkė, netoli stovėjo keli jaunikaičiai, jie žiūrėjo į jį ir juokėsi.

— Tikrai,— tarė vienas,— kvailas žmogus tas šeikas Ali Banas. Turėdamas tokius turtus, mokėčiau kitaip juos vartoti. Kiekvieną dieną linksmai gyvenčiau. Mano draugai pietautų su manim didelėse rūmų salėse, ir tarp tų paniurusių sienų garsiai skambėtų smagus juokas ir dainos.

— Žinoma,— atsakė antras,— nei šio, nei to būtų. Bet daugy-

[17] Augalas, panašus į pipirą; Rytų žmonės jį kramto laikydami burnoj. *(Vert.)*

bės draugų greit išeikvotų tau turtus, nors jie būtų didumo kaip sultono, kad jį pranašas laimintų. O jei aš taip vakare šioj puikioj vietoj sėdėčiau po palmėmis, tai vergai turėtų man dainuoti ir groti, šokėjai turėtų man šokti ir visokius nuostabius daiktus rodyti. O aš rūkyčiau sau sėdėdamas, liepčiau paduoti brangiojo sorbeto ir gėrėčiaus visu tuo kaip tikras Bagdado valdovas.

— Šeikas,— atsiliepė trečias jaunikaitis, rašytojas,— šeikas, sako, esantis mokytas ir išmintingas vyras, ir tikrai iš jo pamokslų apie Koraną gali spręsti, kiek jis yra prisiskaitęs išmintingiausių poetų ir rašytojų. Bet ar taip jis gyvena, kaip turėtų gyventi išmintingas žmogus? Aure ten stovi vergas, turėdamas pilną saują popierių rituliukų, aš atiduočiau savo išeiginius drabužius, kad galėčiau perskaityti nors vieną iš jų, nes ten, be abejo, gražūs dalykai. O jis! Jis sėdi sau, rūko ir žiūrėti nežiūri į knygas. Kad aš būčiau šeikas Ali Banas, tarnas turėtų man skaityti, kol jis beskaitydamas pridustų arba sutemtų naktis. Ir tada, pailsęs, turėtų man skaityti, kol aš užmigčiau.

— O! Puikiai jūs mokėtumėt gyventi,— nusijuokė ketvirtas.— Valgyti ir gerti, dainuoti ir šokti, skaityti galvočių raštus ir klausyti visokių poetų eiles! Ne, aš padaryčiau visai kitaip. Šeikas turi puikiausių arklių ir kuprių ir begales pinigų. Jo vietoje keliaučiau aš į pasaulio kraštą, nuvykčiau net į maskolių, net į

frankų žemę. Joks kelias nebūtų man ilgas, pamatyčiau visas pasaulio gražybes. Taip aš padaryčiau, jeigu būčiau štai tuo žmogumi.

— Jaunystė gražus laikas ir amžius, kada žmogus esti linksmas,— tarė senelis, stovėjęs šalia jų ir girdėjęs taip kalbant.— Bet leiskit man tarti, kad jaunystė yra taip pat ir kvailystė, kad kartais nušneka ji niekus, nežinodama pati, ką daro.

— Ką jūs norite tuo pasakyti? — nustebę paklausė jaunikaičiai.— Jūs čia kalbate apie mus? Kas jums darbo, kad mes niekiname šeiko gyvenimą?

— Jei kuris išmano daugiau negu kitas, tegu pataiso to klaidą, taip nori pranašas,— atsakė senelis.— Šeikas, tiesa, begal turtingas ir turi visko, ko širdis trokšta, bet jis toks nuliūdęs ir nusiminęs ne be priežasties. Jūs manote, kad jis visada toks buvo? Ne, aš esu jį matęs prieš penkiolika metų, kada jis buvo smagus ir greitas kaip paukštis, gyveno linksmai ir mokėjo naudotis šios žemės gėrybėmis. Tada jis turėjo sūnų, savo dienų džiaugsmą, gražų ir išmintingą; kam teko jį matyti arba girdėti jo kalbą, tas turėjo pavydėti šeikui tokio turto, nes jis tebuvo dešimties metų, o jau buvo toks mokytas kaip kitas aštuoniolikos.

— Ir jis jam mirė? Vargšas šeikas! — sušuko jaunasis rašytojas.

— Jis galėtų nusiraminti, jei žinotų, kad jo sūnus nukeliavo į pranašo karalystę, kur gyventų geriau kaip čia, Aleksandrijoje. Bet nelaimė daug didesnė. Tai buvo laikas, kada frankai kaip alkani vilkai atėjo į mūsų žemę ir pradėjo su mumis kariauti. Jie paėmė Aleksandriją, iš čia traukė vis tolyn ir tolyn ir pradėjo karą su mameliukais. Šeikas buvo išmintingas vyras ir mokėjo su jais gerai gyventi. Bet gal dėl to, kad juos magino jo turtai, o gal dėl to, kad jis padėdavo savo vienatikiams broliams, tikrai to nežinau, žodžiu, vieną kartą jie atėjo į šeiko namus ir ėmė jį kaltinti, kad jis slapta padedantis mameliukams ginklais, arkliais ir valgomais daiktais. Jis visaip išrodinėjo savo nekaltybę, bet nieko nepadėjo, nes frankai žiaurūs, kietaširdžiai žmonės, kai jie nori pinigų. Todėl jie paėmė laidu į savo stovyklą jo jauną sūnų, vardu Kairamą. Šeikas davė jiems už jį daug pinigų, bet frankai norėjo gauti dar daugiau ir negrąžino sūnaus. Staiga nuo jų pašos, ar kas kitas jis buvo, atėjo frankams paliepimas sėsti į laivus. Apie tai Aleksandrijoje niekas nieko nežinojo. Netrukus jie išplaukė iš Egipto, pasiėmę su sa-

vimi, matyti, mažąjį šeiko sūnų, nes niekas apie jį nuo to laiko daugiau nieko negirdėjo.

— Nelaimingas žmogus! Kaip jį nubaudė Alachas! — vienu balsu sakė jaunikaičiai ir gailestingai žvelgė į šeiką, o tas tarp žemės gražybių vienas sėdėjo po palmėmis nuliūdęs.

— Jo pati, kurią jis labai mylėjo, mirė iš gailesčio netekusi sūnaus. O jis nusipirko laivą, apginklavo jį ir prikalbėjo vieną čia gyvenusį gydytoją franką važiuoti kartu į Frankistaną ieškoti žuvusio sūnaus. Jie sėdo į laivą, ilgą laiką plaukė jūra ir galop atvyko į tų giaurų [18] žemę, tų netikinčių, kurie buvo Aleksandrijoj. Bet ten tuo metu buvusi baisi suirutė. Jie nužudę savo sultoną ir pašas, turtingi ir vargšai kapoję vieni kitiems galvas, visam krašte nebuvę jokios tvarkos. Veltui jie kiekvienam mieste ieškojo mažojo Kairamo: apie jį niekas nežinojo, ir frankų gydytojas patarė pagaliau šeikui grįžti, kad jie kartais patys nepalydėtų galvų.

Taigi jie vėl sugrįžo, ir nuo to laiko šeikas, gedėdamas sūnaus, pradėjo taip gyventi kaip dabar. Ir jis turi tiesą. Ar neturi jis manyti, kada pats geria ir valgo: gal dabar mano nelaimingasis Kairamas badauja ir trokšta? Ir kada jis velkasi brangius išeiginius drabužius, kurių reikalauja jo padėjimas, ar negalvoja jis tuomet: dabar jis gal neturi kuo savo kūno pridengti? Ir kada jo vergai jam dainuoja, šoka arba skaito, ar negali jam tada ateiti į galvą mintis: gal dabar mano sūnus, vargšas, turi šokti ir žaisti savo valdovui frankui, kada jis to geidžia? Bet labiausiai jam spaudžia širdį, kai jis ima galvoti, kad mažasis Kairamas taip toli nuo tėvų žemės, kad jis gyvena tarp svetimųjų, kurie tyčiojasi iš jo, kad jis pames savo tėvų tikėjimą, ir jam niekuomet nebeteks apkabinti savo sūnaus rojaus soduose.

Štai dėl ko jis toks geras savo vergams ir nuolat dalina didelius pinigus pavargėliams! Jis tikisi, kad Alachas atlygins už tai ir suminkštins sūnaus valdovų širdį ir jie geriau elgsis su juo. Ir kiekvieną kartą, kai ateina diena, kada jam atimtas buvo sūnus, jis paleidžia dvylika vergų.

— Apie tai ir aš esu girdėjęs,— atsakė rašytojas.— Bet yra visokių kalbų. Apie sūnų nieko negirdėjau, tik man pasakojo, kad šeikas esantis keistas žmogus ir labai mėgstantis pasakojimus. Kartą per metus jis liepiantis savo vergams pasakoti visokias istorijas ir, kas gražiausiai nusakantis, tą paleidžiantis.

---

[18] Musulmonų paniekos žodis; tuo vardu jie vadina visus kito tikėjimo žmones. *(Vert.)*

— Netikėkit, ką žmonės kalba,— tarė senelis: — čia yra taip, kaip aš sakau, o aš tai žinau tikrai. Galimas daiktas, kad jis tą sunkiąją dieną nori pasilinksminti ir liepia pasakoti sau istorijas, o vergus leidžia dėl savo sūnaus. Bet vakaras pradeda vėsti, ir aš turiu keliauti toliau. Salem aleikum [19], sudie, jaunikaičiai, ir nuo šios dienos kitaip manykit apie gerąjį šeiką.

Jaunikaičiai padėkojo seneliui už jo paaiškinimus, dar kartą pažiūrėjo į nuliūdusį tėvą ir nuėjo keliu tolyn, sakydami vienas kitam:

— Tačiau nenorėčiau būti šeiku Ali Banu.

Netrukus atsitiko, kad jaunikaičiai, kalbėję su seneliu apie šeiką Ali Baną, rytmetinių maldų laiku vėl ėjo ta gatve. Jie atsiminė senelį, atsiminė, ką jis pasakojo apie nelaimingąjį šeiką, ir pažvelgė į jo namus. Bet kaip jie nustebo pamatę, kad ten viskas puikiausiai buvo išpuošta! Nuo stogo, kur vaikščiojo gražiai apsidariusios vergės, plevėsavo gairės ir vėliavos; rūmų priebutis buvo išklotas kilimais ir šilkiniais audimais; plačios terasos pakopos buvo aptiestos puikia plona gelumbe, ta ėjo net per visą gatvę ir buvo tokia graži, jog dažnas būtų suvartojęs sau išeiginiams drabužiams arba kojų patiesalui.

— Žiūrėkit, kaip šeikas per kelias dienas atsimainė!— tarė rašytojas.— Ar jis pokylį kelia? Gal nori duoti darbo savo dainuotojams ir šokėjams? Pažvelkite į tuos kilimus! Ar turi tokių bent kas visoj Aleksandrijoj! O ta gelumbė, patiesta žemėj! Tikrai gaila jos!

— Žinai, ką aš manau? — atsiliepė antras.— Jis turbūt laukia didelio svečio. Taip žmonės ruošiasi tik tada, kai apsilanko koks galingas valdovas arba sultono efendis [20]. Kas gi šiandien gali čia atvažiuoti?

— Aure ateina iš ten mūsų senelis! O jis viską žino ir galės mums išaiškinti. Klausyk! Ar negalėtum kiek sustoti ir pakalbėti su mumis? — Taip jie šaukė, o senelis pastebėjo juos ir pažino, kad čia buvo tie patys jaunikaičiai, su kuriais jis prieš kelias dienas buvo kalbėjęs. Jie parodė, kaip buvo puošiami šeiko namai, ir paklausė, ar jis nežinotų, kokio didelio svečio laukiama!

— Jūs turbūt manote,— atsakė jis,— kad Ali Banas kelia didelę šventę arba laukia aukšto svečio? Tai ne tas. Šiandien, kaip

[19] Arabiškai reiškia: „Ramybė jums". *(Vert.)*
[20] Aukštųjų Turkijos valdininkų (ministrų) titulas. *(Vert.)*

jūs žinote, ramadano mėnesio dvylikta diena, o tą dieną išvedė jam sūnų iš namų.

— Galiu prisiekti pranašo barzda! — sušuko vienas jaunikaitis.— Čia atrodo, kad būtų vestuvės ir didelė iškilmė, o tuo tarpu yra jo liūdniausios dienos sukaktis. Kaip tai išaiškinti? Turit sutikti, kad šeikas eina iš galvos.

— Sveikas vis dar taip greit tebesprendi, mano bičiuli? — paklausė šyptelėjęs senelis.— Ir šį kartą sveiko strėlė buvo smaili ir aštri, kilpinė labai įtempta, bet vis dėlto toli gražu nepataikė į tikslą. Žinok, kad šiandien šeikas savo sūnaus laukia.

— Vadinas, rado? — tarė nudžiugę jaunikaičiai.

— Ne, ir galimas daiktas, ilgai jo neras. Bet žinokit: prieš aštuonerius arba dešimt metų, kada šeikas tą dieną taip pat buvo nuliūdęs ir susirūpinęs, taip pat leido vergus, valgydino ir girdė pavargėlius, pasitaikė, kad jis liepė paduoti valgyti ir gerti vienam dervišui, kuris nuilsęs gulėjo jo rūmų pavėsy. Dervišas buvo šventas žmogus ir mokėjo pranašauti iš žvaigždžių. Pastiprintas maloninga šeiko ranka, prisiartino jis prie jo ir tarė: „Žinau tavo sielvarto priežastį; juk šiandien dvylikta ramadano diena, ir ar ne tą dieną esi netekęs savo sūnaus? Bet tikėk, kad ši nuliūdimo diena bus tavo didelio džiaugsmo diena; žinok, kad tą dieną vėl sugrįš tavo sūnus". Taip sakė dervišas. Kiekvienam musulmonui būtų nuodėmė netikėti, ką sakė tas žmogus. Nors tai ir nepalengvino šeiko sielvarto, bet jis tą dieną visados laukia sugrįžtant sūnaus, puošia savo namus, salę ir laiptus, tarytum sūnus galėtų kiekvieną valandą atsirasti.

— Nuostabu! — tarė jaunasis rašytojas.— O aš dėlto labai norėčiau pažiūrėti, kaip ten viskas gražiai išpuošta, kaip jis pats liūdi tarp tų visų gražybių, o svarbiausia, norėčiau pasiklausyti kaip jam pasakoja vergai.

— Nėr lengvesnio daikto! — atsakė senelis.— Vergų prižiūrėtojas yra mano senas bičiulis ir tą dieną visados jis man duoda salėje vietelę, kur manęs tarp didelio būrio šeiko tarnų ir draugų niekas nepastebi. Aš pašnekėsiu su juo, kad jis įsileistų ir jus; jūs esat keturiese ir, man rodosi, galėsit gauti vietos; būkit devyniomis šiam daikte, ir aš jums duosiu atsakymą.

Jaunikaičiai padėkojo seneliui ir nuėjo, labai trokšdami pamatyti, kas ten bus.

Sutartą valandą jie atėjo į tą daiktą prieš šeiko namus ir ten rado senelį, tas jiems pasakė, kad vergų prižiūrėtojas sutikęs juos įsileisti. Senelis juos nusivedė, bet ne puikiai išpuoštais laiptais ir ne pro vartus, o pro šonines dureles, kurias paskui

vėl gražiai uždarė. Toliau juos vedė ilgais koridoriais ir galų gale pasiekė didžiąją salę. Salė buvo pilna gražiai apsitaisiusių žmonių, susirinkusių iš viso miesto paguosti nuliūdusio šeiko. Vergų buvo įvairių ir visokių tautų. Visi buvo nesmagūs, nes jie mylėjo savo viešpatį ir sielojosi kartu su juo. Salės gale, ant gražaus kilimo, sėdėjo artimiausi šeiko bičiuliai, kuriems tarnavo vergai. Greta jų asloje sėdėjo šeikas. Nuliūdimas jam neleido sėdėti ant džiaugsmo kilimo. Jis sėdėjo pasirėmęs galvą ranka ir, matyti, nelabai klausė žodžių, kuriais norėjo jį paguosti bičiuliai. Priešais jį sėdėjo keli seni ir jauni vyrai, apsivilkę vergų drabužiais. Senelis paaiškino savo jauniesiems draugams, kad tai yra tie vergai, kur tą dieną Ali Banas paleis. Keli iš jų buvo frankai. Vienas buvo nepaprastai gražus ir dar visai jaunas. Tik kelios dienos, kaip šeikas buvo jį pirkęs iš vieno vergų pirklio iš Tuniso už didelius pinigus ir vis dėlto dabar jį leido tikėdamasis, kad kuo daugiau jis sugrąžins frankų į tėvynę, tuo greičiau pranašas išvaduos jo sūnų.

Kai visiems buvo paduota šalto gėrimo, šeikas davė ženklą vergų prižiūrėtojui. Prižiūrėtojas atsistojo, ir visa salė nutilo. Jis prisiartino prie vergų, kurie turėjo būti paleisti, ir tarė skardžiu balsu:

— Jūs, kurie būsite šiandien laisvi iš mano viešpaties Aleksandrijos šeiko Ali Bano malonės, šių namų tos dienos papročiu turit pradėti pasakoti.

Tie pasišnibždėjo tarp savęs, ir vienas senas vergas ėmė sakyti:

NYKŠTUKAS NOSIS

Viešpatie! Labai klysta tie žmonės, kurie mano, kad fėjų ir žynių tebuvę Haruno al-Rašido, Bagdado valdytojo, laikais; apsirinka ir tie, kurie tvirtina, kad tos pasakos apie dvasias ir jų darbus, kurių gali išgirsti pasakojant miestų rinkose, neteisingos. Fėjų yra dar ir dabar, ir ne taip seniai man pačiam teko matyti vieną atsitikimą, kur aiškiausiai negalėjo apsieit be dvasių įsikišimo, kaip regėsit iš mano apsakymo.

Prieš daug metų viename mano brangiosios tėvynės Vokietijos mieste gyveno vargingas, bet teisingas kurpius su pačia. Dieną jis sėdėdavo prie gatvės kampo ir taisydavo kurpes ir šlepetes, siūdavo, galimas daiktas, ir naujas, jei kas pasitikėdavo jam duoti, bet tada jis turėdavo pirma pirkti odos, nes buvo netur-

tingas ir atliekamos neturėdavo. Jo pati pardavinėjo daržoves ir vaisius, auginamus mažam daržely už miesto; žmonės su noru pirkdavo iš jos, nes ji būdavo švariai apsirengusi, mokėdavo gražiai išdėstyti ir parodyti savo prekes.

Jie turėjo gražų berniuką, dailaus veido, tvirto sudėjimo ir jau pagal jo aštuonerių metų amžių, gana nebemažą. Jis paprastai sėdėdavo prie motinos daržovių rinkoje, nešiodavo į namus vaisius toms moterims arba virėjoms, kurios daug pirkdavo, ir retai grįždavo iš tos kelionės be gražios gėlelės, pinigo arba ragaišio, nes tų virėjų ponams malonu būdavo matyti atsivestą į namus gražų vaiką, ir jie visuomet gausiai jį apdovanodavo.

Vieną kartą kurpiaus pati savo papratimu vėl sėdėjo rinkoje; ji turėjo pasistačiusi priešais kelias kraiteles su kopūstais ir kitokiomis daržovėmis, visokių žolelių ir sėklų, o vienoj mažoj kraitelėj ankstyvųjų kriaušių, obuolių ir abrikosų. O Jokūbas,— tuo vardu buvo berniukas,— sėdėjo šaly motinos ir skardžiu balsu šaukė pirkėjus: „Pažiūrėkite, kokie puikūs čia kopūstai, kokios kvapios žolės; ankstyvųjų kriaušių, ankstyvųjų obuolių ir abrikosų prašom pirkti! Mano motutė atiduos pigiai!" Taip šaukė berniukas. Tuo metu atėjo į rinką viena senelė: ji buvo truputį apiplyšusi, apstirusi, jos smulkus veidas visas raukšlėtas, akys raudonos; nosis buvo be galo ilga, kumpa ir beveik siekė smakrą. Ji kūprino pasiramstydama ilga lazda, šlubavo, svyravo į visas puses, ir kiekvieną valandėlę rodėsi, kad ji bematant išgrius ir susigrūs į grindinį savo smailią nosį.

Kurpiaus pati stebėdamasi žiūrėjo į tą moteriškę. Juk jau buvo šešiolika metų, kaip ji kasdien sėdėjo rinkoje, o tos keistos žmogystos niekados nebuvo mačiusi. Pati nežinodama ko išsigando, kai senelė ėmė klebekštenti į ją ir sustojo prie jos kraitelių.

— Jūs esate Ona, daržovių pardavėja? — paklausė užkimusiu balsu senelė, nuolat kratydama galvą.

— Aš,— atsakė kurpiaus pati.— Jums ko reikia?

— Pažiūrėsim, pažiūrėsim! Paieškosim žolelių, paieškosim žolelių, gal ir rasiu, ko man reikia,— atsakė senelė.

Ji pasilenkė ant kraitelių ir savo ilgais, sudžiūvusiais pirštais ėmė vartyti gražiai sudėtas žoles, imstyti vienas po kitų ir uostyti savo kumpa nosim.

Kurpiaus pati labai raukėsi matydama knisant jos žoles, bet nieko nedrįso sakyti, nes pirkėjas juk turi teisę žiūrėti prekes ir, be to, prieš tą moteriškę ji dar kažkokią baimę jautė. Išvarčiusi visą kraitelę, senelė suniurnėjo:

— Kokios bjaurios žolės! Man reikalingų visai čia nėra. Bjaurios žolės, visai bjaurios. Prieš penkias dešimtis metų buvo daug geresnių!

Tie žodžiai supykdė Jokūbą.

— Klausyk tu, begėde,— sušuko piktai jis,— tu pirma suvertei savo suskretusiais pirštais gražias žoles, suglamžei jas ir paskui dar kiši prie savo ilgosios nosies! Kas matė, tas tikrai daugiau jų nebepirks! O dar čia ji man niekina prekes, kurias iš mūsų visados ima net kunigaikščio virėjas!

Senelė žvairai pažiūrėjo į drąsųjį berniuką, piktai nusijuokė ir užkimusiu balsu tarė:

— Sūneli, sūneli! Tai tau nepatinka mano nosis, mano puikioji, ilgoji nosis? Tu turėsi tokią pat, lig pačio smakro.

Taip sakydama, ji prišliaužė prie tos kraitelės, kur buvo padėti kopūstai. Ji ėmė į rankas puikiausias baltas galvas, gniaužė jas, net joms lapai treškėjo, paskui vėl be tvarkos metė atgal į kraitelę niurzgėdama:

— Bjaurūs kopūstai, visai bjaurūs!

— Tik nelinksėk taip galvos! — riktelėjo baimingai vaikas.— Tavo kaklas laibas kaip kopūsto kotas ir gali nulūžti, o tada tavo galva įkris į kraitelę, ir kas tuomet iš mūsų benorės pirkti?

— Tau nepatinka laibi kaklai? — juokdamasi suniurnėjo senelė.— Tu visai neturėsi kaklo; galva tau iš vieno bus suaugusi su pečiais!

— Ar nenustosi niekus kalbėjusi su mažu vaiku? — pasakė pagaliau susierzinusi kurpiaus pati, kad pirkėja taip ilgai rinko, žiūrinėjo ir uostė.— Jeigu nori ką nors pirkti, tai prašom negaišinti: man atitrauki kitus pirkėjus.

— Gerai, tegu būna taip,— atsiliepė piktai pažvelgusi senelė,— perku iš tavęs tas šešias galvas, bet, matai, aš vaikščioju su lazda ir nieko negaliu neštis, leisk savo vaiką, kad man parneštų jas namo, aš jam duosiu kokią dovaną.

Vaikas bijojo eiti su tokia bjauria boba, pradėjo verkti, bet motina jį verste privertė nešti sakydama, kad negražu visą naštą sukrauti ant pečių senai, silpnai moteriškei. Ašarodamas sudėjo vaikas kopūstus į skarelę ir nudūlino su senele per rinką.

Ji ėjo nelabai greitai, ir reikėjo kone trijų ketvirčių valandos, kol priėjo miesto pakraštį ir pagaliau ten sustojo prieš mažus, senus namelius. Čia ji išsiėmė iš kišenės seną, surūdijusį raktą, įkišo į nedidelę durų skylelę, ir durys sugirgždėjusios tuojau atsidarė. Bet kaip nustebo Jokūbas, kada įėjo! Namų vidus buvo puikiausiai išpuoštas, lubos ir sienos buvo marmuro, rakandai juodo medžio, išgražinti auksu ir brangiausiais akmenimis, o asla stiklinė ir tokia plyna, jog vaikas bent kelis kartus paslydo ir išgriuvo. Senelė išsiėmė iš kišenės sidabro švilpuką ir smagiai sušvilpė. Skardas pasklido po visus namus, ir tuojau laiptais atbėgo kelios jūrų kiaulaitės. Jokūbui buvo labai keista, kad jos lakstė su dviem kojom ir vietoj kurpių buvo apsiavusios riešutų kevalais. Bet apsivilkusios jos buvo žmonių drapanomis ir ant galvų užsidėjusios naujausios mados skrybėles.

— Kur mano šlepetės, pramuštgalvės? — suriko senelė ir taip sušėrė joms su lazda, jog tos žviegdamos pašoko.— Ar ilgai aš čia taip lauksiu?

Trūkdamos sprandus, jos nubrazdėjo laiptais aukštyn ir bematant vėl sugrįžo, nešdamos porą kokosinio riešuto kevalų, pamuštų oda, ir tas šlepetes jos bematant užmovė senelei ant kojų.

Dabar išnyko jos šlubavimas ir svyravimas į šonus. Ji nutėškė lazdą šalin ir kaip vėjas ėmė lėkti stiklo asla, traukdama su savim už rankos Jokūbą. Senelė atvilko vaiką į kambarį, kuris, nors atrodė panašus į virtuvę, bet buvo išpuoštas visokiais rakandais ir nutiestas brangiais kilimais.

— Sėsk, sūneli,— labai meiliai tarė senelė, sodindama Jokūbą į kanapos kertę ir statydama prieš jį stalą taip, jog jis nebegalėjo iš ten išeiti.— Sėsk, tau buvo labai sunku nešti, žmonių galvos ne taip lengvos, ne taip lengvos.

— Kieno galvos? Ką jūs sakote? — sušuko vaikas.— Aš, tiesa, pavargau, bet ten buvo kopūstai, kur nešiau. Jūs pirkote juos iš mano motinos.

— E, apsirinki, vaikuti! — nusijuokė senelė, atvožė kraitelę ir ištraukė žmogaus galvą, paėmusi už plaukų.

Vaikas neapsakomai nusigando. Jis negalėjo suprasti, kaip čia viskas atsitiko, ir jam labai parūpo motina. „Jei kas sužinotų apie šitas žmonių galvas,— svarstė jis sau vienas,— tai, be abejo, mano motutei būtų už tai bėda".

— Reikėtų tau duoti ką nors dovanų, kad man paklausei,— sušvapsėjo senelė.— Luktelėk valandėlę, pataisysiu tau sriubos, ją minėsi visą gyvenimą.

Taip pasakius, ji vėl sušvilpė. Iš pradžių atbėgo daug jūros kiaulaičių su žmonių drabužiais, su virtuvės prijuostėmis, o už juostų turėjo užsikišusios samčius ir didelius peilius. Paskui jas atitrinksėjo pulkas voverių, jos buvo apsimovusios plačiomis turkiškomis kelnėmis ir šokinėjo ant paskutinių kojų, o ant galvos turėjo žalias aksomines kepuraites. Jos buvo, matyt, virėjos, nes labai guviai laipiojo sienomis, imstė nuo lentynų dubenis ir kitus indus, kiaušinius ir sviestą, žoles ir miltus ir visa tai nešė į virtuvę; o ten švaistėsi senelė su savo kokosinio kevalo šlepetėmis, ir vaikas matė, kad ji nori jam išvirti labai gerą daiktą. Štai ugnis supleškėjo smarkiau, štai skarda pradėjo čirkšti ir rūkti, ir visas kambarys gardžiai pakvipo. Senelė ėmė lakstyti šen ir ten, o voverės ir jūros kiaulaitės paskui ją. Eidama pro virtuvę, kas kartą kišo savo ilgąją nosį į puodą. Pagaliau valgis užvirė ir ėmė ūžti, iš puodo pradėjo kilti garai ir virsti putos į ugnį. Tada nukaitė ji puodą, pripylė sriubos sidabro dubenį ir pastatė prieš Jokūbą.

— Štai, sūneli, štai,— tarė ji,— pasrėbk tik tos sriubutės ir turėsi viską, kas tau mano taip patiko. Tu būsi puikus virėjas, kad nors kuo galėtum būti, bet žolių, ne, žolių tu niekados nerasi: kodėl jų nebuvo tavo motinos kraitelėj?

Vaikas ne visai suprato, ką ji sakė, ir užsigulęs ėmė srėbti sriubą, ta sriuba jam labai patiko. Motina pataisydavo visokių gardžių valgių, bet tokio gardaus dar niekuomet nebuvo ragavęs. Iš sriubos kilo skanus žolelių ir šaknelių kvapas; be to, sriuba buvo saldžiai porūgštė ir labai stipri. Baigiant valgyti Jokūbui gardžiąją sriubą, jūros kiaulaitės pradėjo rūkyti arabišku smilkalu, jo dūmai draikėsi kambary melsvais debesėliais. Tie debesėliai ėjo vis juodyn ir juodyn, leisdamiesi žemėn. Nuo smilkymo vaiką pradėjo imti miegas; iš pradžios nenorėjo pasiduoti

sakydamas, kad jam reikia grįžti pas motiną, kelis kartus bandė nuvyti nuo savęs miegą, bet galų gale užmigo ant tos pačios senelės kanapos.

Jis sapnavo keistą sapną. Jam rodėsi, kad senelė jį nuvilkusi ir drabužių vietoj apdengusi voverių kaileliais. Tada jįs galėjęs šokinėti ir laipioti kaip voverės; jis gyvenęs kartu su kitomis voverėmis ir jūros kiaulaitėmis, tos buvusios labai mandagios ir išauklėtos, ir kartu su jomis tarnavęs senelei. Iš pradžių jam liepę tiktai avalą valyti, t. y. jam reikėję šveisti kokosinius riešutus, šeimininkės nešiojamus šlepečių vietoj. Tėvo namuose dažnai jį mokydavo panašių darbų, todėl šveitimas jam labai sekęsis. Toliau jis sapnavo, kad po metų jam davę geresnio darbo: jis su dar keliomis voverėmis turėjęs gaudyti dulkes ir, prigaudžius jų užtektinai, sijoti su ploniausių plaukų rėčiu. Iš tų dulkių jis kepęs šeimininkei duoną,— senelė nebeturėjusi nei vieno dančio ir kietesnio daikto negalėjusi sukramtyti.

Dar po metų jį vėl pakėlę: su kitais tarnais turėjęs gaminti senelei vandenį gerti. Nemanykit, kad ji dėl to liepė iškasti šulnį arba pastatyti ore geldą, kad ji prilytų vandens. Tai buvo daroma daug gudriau: voverės, kartu su jomis ir Jokūbas, turėję samstyti riešutų kevalais rasą nuo rožių, ir čia buvęs senelei geriamas vanduo. Senelė gėrusi labai daug, ir vandens nešimas jiems buvęs tikrai sunkus darbas. Po metų jį pristatę valyti aslą; kadangi asla buvo stiklinė ir reikėdavo ją be galo švariai laikyti, darbas buvęs visai nelengvas. Tarnai turėję ją pirma valyti šepečiu, o paskui, prisirišę prie kojų senos gelumbės, važinėti po kambarį. Ketvirtaisiais metais jį pagaliau nuskyrę į virtuvę. Tai buvusi garbinga vieta, ją galima gauti tik po ilgų bandymų. Pradėjęs tarnybą nuo virėjo padėjėjo, Jokūbas galų gale taip įsigudrinęs viską gerai kepti ir virti, jog pats savim stebėjosi: išmokęs gaminti paštetus iš dviejų šimtų esencijų, daržovių sriubą, sutaisytą su visomis pasaulio žolelėmis, ir kitus nepaprastus valgius.

Taip jis tarnavęs senelei apie septynerius metus. Kartą, eidama iš namų, liepusi ji Jokūbui papjauti vištytę, iškimšti žolėmis ir, lig jai grįžtant, gerai iškepti. Nusukęs jis tuomet vištytei galvą, nuplikęs ją karštu vandeniu, gražiai nupešęs plunksnas, išskrodęs ir paskui nuskutęs odą, kuri tada pasidariusi lygi ir minkšta. Paskui ėmęs ieškoti žolių, reikalingų iškimšti vištai. Viralinėj, kur buvo padėtos žolės, jis pastebėjęs sienoje indaują, kurios durelės buvusios praviros ir kurios jis pirmiau niekad nebuvęs matęs. Jis priėjęs arčiau pažiūrėti, kas joje yra. Ten

stovėję daug kraitelių, iš jų ėjęs smarkus ir gardus kvapas. Jis atvožęs vieną kraitelę ir joje radęs labai ypatingą žolelę. Stiebas ir lapai buvę mėlynai žali, viršūnėje žibėjęs raudonas kaip žarija su geltonais pakraščiais žiedelis. Jokūbas apvartęs, apžiūrėjęs ir pakvepinęs gėlelę. Gėlelė turėjo tokį pat smarkų kvapą kaip sriuba, kur jam buvo išvirusi senelė. Bet kvapas buvęs toks smarkus, jog Jokūbas pradėjęs čiaudyti, čiaudė vis labiau ir labiau ir pagaliau bečiaudydamas nubudo.

Jis gulėjo toj pačioj kanapoj ir nustebęs žvalgėsi aplinkui. „Kaip dėlto aiškiai gali matyti sapne,— tarė jis sau.— Juk dabar galėčiau prisiekti, kad esu buvęs voverė, jūrų kiaulaičių ir kitų bjaurybių draugas, kad, be to, tapau puikiu virėju. Kaip juoksis mamytė, kai aš jai viską papasakosiu! Bet gal ir barti gausiu, kad miegu svetimuose namuose, o ne padedu, kaip turėčiau daryti, jai rinkoj?" Taip pagalvojęs, šoko eiti. Visas jo kūnas buvo nutirpęs nuo miego, ypač kaklas, nes jis negalėjo pasukti gerai galvos. Net nusijuokė iš savęs, kad jis toks laužas, kad einant jam nosis nuolat kliūva už indaujos, durų ir kitų daiktų. Voverės ir jūros kiaulaitės žviegdamos lakstė aplinkui, lyg norėdamos jį palydėti. Tie žvėreliai jam labai tiko, ir jis norėjo išeidamas juos išsivesti su savim, bet nuo slenksčio jie vėl sulėkė į vidų, kaukšėdami savo riešutiniais kevalais. Ilgai dar girdėjo jų staugimą iš tolo.

Miesto dalis, į kurią jį buvo nuvedusi senelė, buvo gana tolima. Jis vos ne vos išsikraustė iš siaurų skersgatvių; ten labai kimšosi, nes, kaip jam pasimatė, netoli buvo rodomas nykštukas; jis visur girdėjo šaukiant:

— E, žiūrėkit, nykštukas! Koks jis bjaurus! Iš kur čia atsirado tas nykštukas? Kokia ilga nosis! Aure jam galva suaugus išvien su pečiais! Rankos kaip replės!

Kitą kartą jis turbūt ir pats būtų bėgęs, nes labai mėgo žiūrėti milžinų arba nykštukų ar kitų kraštų neregėtų padarų, bet dabar jis turėjo skubinti pas motiną.

Kai jis atėjo į rinką, jam pasirodė visai nejauku. Motina sėdėjo ten pat ir tebeturėjo kraitelėj dar daug vaisių. Vadinas, jis negalėjęs ilgai miegoti. Bet jis jau iš tolo pastebėjo, kad ji labai nuliūdusi, sėdėjo pasirėmus galvą ir nešaukė į save pirkėjų; priėjęs arčiau, jis pamatė, kad ji išblyškus labiau negu paprastai. Iš pradžios svyravo nežinodamas, ką daryti; pagaliau įsidrąsinęs prišliaužė prie jos iš užpakalio, meiliai padėjo savo ranką ant jos rankos ir tarė:

— Mamyte, kas jums yra? Gal pykstat ant manęs?

Moteriškė atsigręžė į jį, bet persigandus atšoko.

— Ko tu nori iš manęs, bjaurybe? — suriko ji.— Šalin, šalin! Aš nemėgstu tokių juokų!

— Mamyte, ką jūs sakot? — paklausė visai nusigandęs Jokūbas.— Jūs turbūt nesveika, kad varote nuo savęs savo sūnų?

— Aš tau sakiau, eik šalin! — piktai atkirto Ona.— Nei skatiko iš manęs negausi tu, išgama, kad taip lendi!

— Jai Dievas protą atėmė! — tarė persigandęs vaikas.— Kaip aš ją dabar parvesiu namo? Brangioji mamyte, tik pasižiūrėkit gerai į mane: juk aš jūsų sūnus Jokūbas!

— Ne, tai jau per daug! — sušuko Ona savo kaimynei.— Žiūrėkit į tą bjaurų nykštuką; jis čia stovi, graso nuo manęs pirkėjus ir dar drįsta tyčiotis iš mano nelaimės. Jis man, akiplėša, sako: „Juk aš jūsų sūnus, jūsų Jokūbas!"

Tada kaimynės supuolė ir pradėjo visaip jį plūsti, o rinkos moterys, kaip žinote, plūsti moka gerai. Jos jį barė, kad jis juokiasi iš nelaimingosios Onos, kuriai prieš septynerius metus pavogė jos gražųjį berniuką, grūmodamos visos užpulti ir jį sudraskyti, jei tuojau iš čia nesivilktų.

Jokūbėlis nežinojo, ką turėjo apie tai manyti. Juk šiandien rytą, kaip jam rodėsi, jis savo papratimu atėjęs su motina į rinką pardavinėti vaisių, paskui su senele nuėjęs į jos namus, truputį numigęs ir dabar vėl čia. Bet motina ir kaimynės kalba apie kažkokius septynerius metus! Ir jį vadina bjauriu nykštuku! Kas jam atsitiko? Pamatęs, kad motina apie jį nenori nieko nei girdėti, apsiašarojo, nuliūdęs nukiūtino gatve į krautuvėlę, kur jo tėvas visą dieną kurpes taisė. „Pažiūrėsiu,— tarė sau,— ar jis taip pat nepažins manęs; aš sustosiu pas duris ir pradėsiu kalbėti su juo". Prisiartinęs prie kurpiaus krautuvėlės, jis sustojo ties durimis ir pasižiūrėjo į vidų. Meistras labai buvo įknibęs į darbą ir visai jo nepastebėjo. Bet, netyčia žvilgtelėjęs į duris, jis paleido iš nagų kurpes, vielą ir ylą ir persigandęs suriko:

— Oi, kas čia toks!

— Labą vakarą! — tarė vaikas meistrui, įėjęs į krautuvę.— Kaip jums einasi?

— Prastai, prastai! — atsakė tėvas, stebindamas tais žodžiais Jokūbą; matyt, taip pat jo nepažino.— Ne geriausi mano reikalai. Nors aš vienas ir pradedu senti, bet laikyti padėjėjo neišsigaliu.

— Ar jūs neturite sūnaus, kad galėtų kiek padėti dirbti? — klausinėjo toliau vaikas.

— Turėjau sūnų. Jokūbas buvo vardu. Dabar jis jau būtų dvidešimties metų jaunikaitis ir galėtų labai man padėti. O tai kas kita būtų! Koks jis buvo gabus ir žvitrus! Dvylika metų turėjo, o jau daug nusimanė apie darbą. Be to, jis buvo gražus ir lipšnus. Kad jis dabar man čia būtų, tiek turėčiau darbo, jog senų kurpių nebetaisyčiau, siūčiau vis naujas! Bet visuomet taip esti šiam pasauly!

— O kur jūsų sūnus? — drebančiu balsu paklausė Jokūbas tėvo.

— Dievas žino kur, — atsakė jis. — Bus jau septyneri metai, kai jį mums pavogė nuo rinkos.

— S e p t y n e r i m e t a i! — persigandęs atsiduso Jokūbas.

— Taip, taip, septyneri metai. Lyg šiandien atsimenu, kaip mano pati parėjo namo raudodama, kad vaikas visą dieną negrįžęs, kad ji visur klausinėjusi ir ieškojusi, bet niekur neradusi. Aš visada manydavau ir sakydavau, kad taip atsitiks. Jokūbas, reikia pasakyti, buvo gražus vaikas, todėl mano pati labai juo didžiavosi, mėgo, kad žmonės jį girdavo, ir dažnai siuntinėjo į turtingus namus su vaisiais ir kitais daiktais. Tas buvo, sakysim, gerai: jį visuomet gausiai apdovanodavo. Bet aš nuolat sakydavau: miestas didelis, daug jame piktų žmonių gyvena, saugok man Jokūbą! Ir atsitiko taip, kaip sakiau. Kartą į rinką atėjo sena bjauri moteriškė, dera vaisius ir daržoves ir pagaliau perka tiek, jog viena negali panešti. Mano pati, gailestinga širdis, duoda jai padėti vaiką ir daugiau — tiek jo tematė.

— Ir dabar jau septyneri metai, jūs sakot?

— Lygiai septyneri pavasarį. Mes skelbėm apie jį, vaikščiojom iš namų į namus ir visur jo klausinėjom. Daugumas pažino tą gražų berniuką, mylėjo jį ir kartu su mumis ieškojo, bet veltui. O tos bobos, kuri pirko daržoves, niekas nežinojo ir nematė. Tik viena senelė, išgyvenusi jau devynias dešimtis metų, sakė, kad tai buvusi turbūt piktoji fėja Žolininkė, kuri kartą per penkias dešimtis metų ateinanti į miestą pirkti visokių žolių.

Taip pasakojo Jokūbo tėvas, kaukšėdamas su plaktuku ir traukdamas abiem rankom vielą. Vaikas po truputį suprato, kas jam atsitiko; vadinas, jis nesapnavęs, bet tikrai septynerius metus tarnavęs, paverstas į voverę, piktajai fėjai. Jo širdis ko neplyšo iš skausmo ir pykčio. Ragana jam suėdusi septynerius jaunystės metus, ir ką už tai jis gavęs? Kokia nauda, kad jis išmokęs šveisti kokosinių riešutų šlepetes ir valyti stiklinę aslą? Kokia jam laimė, kad jūros kiaulaitės jį išmokiusios visokių vir-

tuvės gudrybių? Kol jis taip stovėjo, galvodamas apie savo likimą, tėvas jo paklausė:

— Gal jūs norėtumėt, kad ką padaryčiau? Sakysim, pasiūti naujas šlepetes, o gal,— pridėjo šyptelėjęs,— makštį jūsų nosiai?

— Kas jums darbo su mano nosim? — tarė Jokūbas.— Kam jai reikalinga ta makštis?

— Tiesa,— atsakė kurpius,— kiekvienas turi savo skonį. Bet turiu pasakyti, kad aš pasisiūdinčiau iš rausvos minkštos odos makštį, jei turėčiau tokią bjaurią nosį. Žiūrėk, kokį puikų kąsnelį turiu; žinoma, makščiai reikėtų mažiausia kokios uolekties. Bet sveika būtų jūsų nosiai, mielasis! Aš gerai matau, kad jūsų nosis turi kliūti už kiekvienos staktos, už kiekvieno vežimo, kai nori su juo prasisukti.

Išgąstis užkando vaikui žadą. Jis pradėjo graibyti savo nosį: nosis buvo drūta ir ilgumo per du gniaužtus! Vadinas, ragana taip atmainė jo veidą, jog nebepažino nei motina, ir dabar visi jį vadina bjauriu nykštuku!

— Meistre,— tarė jis kone verkdamas kurpiui,— ar neturi čia kur arti veidrodžio, kad galėčiau pasižiūrėti į save?

— Jūs nesate toks gražus,— rimtai atsakė tėvas,— kad reikėtų nuolat žiūrėtis į veidrodį. Atsipratinkit nuo to ypač jums visai nereikalingo papročio.

— Vis dėlto norėčiau pasižiūrėti į veidrodį,— prašė vaikas,— sakau, aš ne iš puikybės!

— Nesuk man be reikalo galvos, aš jokio veidrodžio neturiu: yra pačios veidrodėlis, bet nežinau, kur padėtas. O jei jūs būtinai norite žiūrėti į veidrodį, tai anapus gatvės gyvena kirpėjas Urbonas; jis turi veidrodį, dukart didesnį už jūsų galvą; pasižiūrėkit ten sau, o tuo tarpu sudiev!

Taip sakydamas, tėvas išvedė jį pro duris, užsidarė ir vėl pasiėmė savo darbą. O vaikas, baisiai nusiminęs, nuėjo skersai gatvės pas kirpėją Urboną, tą seniau gerai pažino.

— Sveikas, Urbonai,— tarė jam vaikas,— aš atėjau prašyti jūsų vieno dalyko: būkit toks geras, leiskit man truputį pasižiūrėti į jūsų veidrodį.

— Prašom, prašom, štai jis stovi! — sušuko juokdamasis kirpėjas, o jo svečiai, kuriems jis turėjo skusti barzdas, taip pat garsiai nusijuokė.— Jūs gražus, lieknas ir laibas, kaklas kaip gulbės, rankos kaip kunigaikštytės, nosytė riesta, už ją dailesnės niekur nerasi. Tiesa, dėl to jūs truputį didus, bet vis dėlto pažvelkit į save; tegu žmonės nesako, kad aš iš pavydo nedaviau žiūrėti į veidrodį.

Sulig tais kirpėjo žodžiais visoj kirpykloj pakilo juokas, panašus į žvengimą. O vaikas tuo tarpu atsistojo prieš veidrodį ir pažvelgė į save. Net jam ašaros pasirodė iš akių. „Tokio, žinoma, negalėjai tu pažinti savo Jokūbo, brangioji mamyte,— tarė jis sau,— jis ne toks atrodė tose laimingose dienose, kada tu mėgai didžiuotis juo prieš žmones!" Jo akys dabar buvo tokios mažos kaip kiaulės, nosis begal ištįsus ir prasikišus net pro smakrą, kaklo visai nebuvo, galva augte suaugo išvien su pečiais, ir tiktai su dideliu vargu jis galėjo ją pasukti į dešinę ar į kairę. Jo kūnas tebebuvo toks pat kaip prieš septynerius metus, kada jis turėjo dvylika metų. Tuo tarpu, kai kiti nuo dvylikos lig dvidešimties metų auga aukštyn, jis augo platyn; nugara ir krūtinė labai išvirto, ir jis visas turėjo kietai prikimšto maišo pavidalą. Tas drūtas liemuo turėjo mažas silpnas kojas, rodos, ne tokiai sunkenybei nešioti buvo išaugę; bet užtat tuo didesnės buvo rankos, kabėjusios prie jo kūno; jos buvo visai ne mažesnės kaip suaugusio vyro; jomis nesilenkdamas galėjo jis pasiekti žemę. Be to, tos rankos buvo kažkokios rudos, šiurkščios ir bjaurios pažiūrėti, o pirštai nematytai ilgi. Taip dabar atrodė Jokūbėlis. Vadinas, jis buvo paverstas į bjaurų nykštuką!

Dabar jis atsiminė tą rytą, kada prie jo motinos kraitelių buvo priėjusi ragana. Viską, ką tik jos pajuokė,— ilgą nosį, bjaurius pirštus, viską tą dabar pats turėjo; stigo vien ilgo kretančio kaklo.

— O ką, karalaiti, jau gana prisižiūrėjai? — tarė kirpėjas, prisiartinęs prie jo.— Reikia pasakyti tiesą, kad toks juokingas kaip tu niekam nei per sapną negalėtų ateiti į galvą. Bet vienam reikalui galėtum sveikas labai tikti. Nors mano kirpyklą gerai žmonės lanko, bet nuo kiek laiko ne taip, kaip norėčiau. Ir čia yra dėl to, kad mano kaimynas Šaumas kažkur rado milžiną ir tas jam vilioja svečius. Būti milžinu, žinoma, nedidelis daiktas, bet tokiu žmogum kaip sveikas — tai jau visai kas kita. Apsiimk man tarnauti, turėsi tada butą, valgį, gėrimą, drabužį, žodžiu, viską. Darbas bus toks: stovėsi prie mano namų durų ir kviesi žmones pas mane; dar plaksi muilo putas ir padavinėsi svečiams skarinį. Žinok, kad mum abiem bus gerai. Aš turėsiu daugiau svečių kaip tas skutikas su milžinu, ir kiekvienas mielai sveikam kelis skatikus išmes.

Vaikas labai pasipiktino tokia tarnyba, bet nutylėjo ir savo pasipiktinimo neparodė. Jis visai ramiai atsakė skutikui, kad tokiam darbui neturintis laiko, ir išėjo toliau.

Nors ragana buvo sustabdžiusi jo ūglį, bet nieko negalėjo padaryti jo protui. Jis tai gerai numanė. Jis dabar galvojo ir jautė jau ne taip kaip prieš septynerius metus, ne, jam rodėsi, kad per šitą laiką jis pasidaręs išmintingesnis, supratingesnis. Plyšo jam širdis ne dėl to, kad buvo nustojęs savo gražumo, kad pavirtęs į bjaurų nykštuką, bet dėl to, kad jį kaip šunį varo nuo tėvo durų. Todėl jis nusprendė dar kartą nueiti pas motiną ir pabandyti ją įtikinti.

Jis nuėjo pas ją į rinką ir paprašė, kad ji ramiai jo išklausytų. Jis priminė jai tą dieną, kada padėjo nešti senelei, priminė kai kuriuos atsitikimus iš savo mažų dienų, paskui papasakojo jai, kaip jis septynerius metus tarnavo fėjai, paverstas į voverę, ir kaip ta jį pavertė už jos pajuokimą. Kurpiaus pati nežinojo, ar čia tikėti, ar čia ne. Viskas, ką jis pasakojo apie savo mažas dienas, buvo tiesa. Bet kada jis pradėjo pasakoti, kad septynerius metus gyvenęs paverstas į voverę, ji tarė:

— Tai negalimas daiktas, jokių fėjų nėra! — Ir, pažvelgusi į nykštuką, moteriškė tiesiog pasibjaurėjo jo negražumu ir negalėjo patikėti, kad čia būtų jos sūnus. Pagaliau ji nusprendė, kad geriausiai būtų apie tai pasitarti su vyru. Ji susidėjo savo kraiteles ir liepė jam eiti kartu. Netrukus abu priėjo prie kurpiaus krautuvėlės.

— Žiūrėk,— tarė ji vyrui,— štai šitas žmogutis tikina, kad jis esantis mūsų prapuolusis Jokūbas. Jis papasakojo man viską: kaip jį prieš septynerius metus pavogę nuo mūsų ir kaip jį pakerėjusi ragana.

— Ką? — atšovė rūsčiai kurpius.— Jis tau tą pasakojo? Palauk tu man! Bus valanda, kai aš jam viską nusakiau, o jis dabar tuo tave kvailina! Tu pakerėtas, sūneli? Palauk, aš tave vėl atkerėsiu!

Tai sakydamas, jis pagriebė kelias naujas šikšnos atrėžas, prišoko prie vaiko ir taip smagiai sudrožė jam per kuprą ir ilgąsias rankas, jog tas iš skausmo balsu suriko ir verkdamas išbėgo.

Tame mieste kaip ir visur maža buvo gailestingų žmonių, kad būtų padėję nelaimingam vargšui, o čia atrodančiam dar taip juokingai. Kiaurą dieną išlakstė nykštukas po visą miestą ir niekur negavo nei valgyti, nei gerti, o vakare nakvynei turėjo apsirinkti bažnyčios lipynę, nors ten buvo ir šalta, ir kieta.

Kada ryto metą jį pakėlė pirmutiniai saulės spinduliai, pradėjo labai galvoti, kaip jis, tėvo ir motinos išvarytas, toliau vienas

versis. Jis buvo per daug didus, kad apsiimtų būti kirpėjo iškaba arba, pasivertęs į juokdarį, rodytis už pinigus.

Tai kas liko daryti? Tada jam staiga atėjo į galvą, kad jis, būdamas vovere, išmoko puikiai virti; jam ne be pamato rodėsi, kad ne kiekvienas virėjas galėtų su juo lygintis. Dabar jis nusprendė pasinaudoti savo tuo mokėjimu.

Todėl, kai gatvėse kiek pagyvėjo ir visai išaušo rytas, jis pradėjo savo kelionę. Hercogas, tos šalies valdovas, buvo žinomas gėrikas ir smaguris, mėgo gardžius valgius ir ieškodavo sau virėjų po visus pasaulio kraštus. Vaikas pasuko į jo rūmus. Kada jis priėjo prie vartų, sargai paklausė, ko jam reikia, ir pradėjo tyčiotis iš jo. Jis pasiprašė nuvesti pas virtuvės viršininką. Jie pasijuokė ir nuvedė jį per kiemą. Kai jis ėjo, tarnai sustoję žiūrėjo į jį, garsiai juokėsi ir sekė paskui; po truputį jų prisirinko tiek daug, jog, keliantis rūmų laiptais, pasidarė didžiausia visokių tarnų uodega. Visi, pametę savo darbus, stumdėsi, grūdosi, lindo, toks buvo kimšinys ir riksmas, jog rodėsi, kad koks priešas prie vartų.

— Nykštukas, nykštukas! Ar matėt nykštuką? — šaukė visi už vienas kito.

Štai tarp durų pasirodė namų prižiūrėtojas, labai piktas ir su dideliu įnagiu rankoje.

— Ko jūs taip rėkojat, kad jus perkūnas! Ar nežinote, kad hercogas dar miega? — Tuo tarpu jis užsimojo įnagiu ir labai smagiai surėžė per nugaras keliems arklių ir vartų sargams.

— Oi gerbiamasis! — sušuko jie.— Ar jūs nematot? Štai mes vedame nykštuką, nykštuką, kokio jūs nesate matę.

Pastebėjęs vaikėzą, rūmų prižiūrėtojas vos susilaikė nesusijuokęs balsu: bijojo tik pakenkti savo vertybei. Todėl jis išvaikė visus tarnus su įnagiu, nusivedė nykštuką pas save ir paklausė, ko jam reikia. Išgirdęs, kad tas nori pasimatyti su virtuvės viršininku, atsakė:

— Tu klysti, mažuli! Tau reikia manęs, namų prižiūrėtojo, tu nori būti hercogo vyriausiuoju nykštuku, ar ne taip?

— Ne,— atsakė nykštukas.— Aš puikus virėjas, moku nepaprasčiausių valgių taisyti. Prašom vesti mane pas virtuvės viršininką: gal jam kartais bus reikalingas mano mokslas.

— Kiekvienas turi savo išmanymą, bet tavo noras, žmoguti, ne gudriausias. Į virtuvę! Būdamas vyriausiuoju nykštuku, tu neturėtum jokio darbo, o valgyti ir gerti, kiek tik širdis trokšta, ir dar gražiai vilkėtum! Bet pažiūrėsim, ar tu tiek mokėsi, kiek

reikia hercogo virėjui.— Tai sakydamas, rūmų prižiūrėtojas paėmė jį už rankos ir nusivedė į virtuvės viršininko kambarius.

— Mielasis,— tarė nykštukas ir taip žemai nusilenkė, jog nosis pasiekė patiestą asloje kilimą,— ar nereikia jums gero virėjo?

Virtuvės viršininkas apžiūrėjo jį nuo galvos ligi kojų, balsu susijuokė ir sušuko:

— Kaip? Tu virėjas? Tu manai, kad mūsų virtuvės tokios žemos, jog gali jas pasiekti bent vieną, jeigu pasistiebsi ir gerai ištiesi kaklą? O mažutėli! Kas tave atsiuntė pas mane, tas tik dėl juokų taip padarė! — Taip atsakė virtuvės viršininkas ir garsiai pradėjo juoktis, o pagal jį namų prižiūrėtojas ir visi tarnai, kur buvo kambary.

Bet nykštukas nenusigando.

— Kas čia yra vienas arba du kiaušiniai, truputis sirupo ir vyno, miltų ir dar kokių niekniekių namuose, kur visko pilna? — tarė jis.— Liepkite man pataisyti kokį nors gardų valgį, atneškite, kas tam reikalinga, ir jis bežiūrint bus pagamintas, o jūs turėsit pasakyti: tikrai jis puikus virėjas! — Taip ir panašiai kalbėjo vaikinas. Gražu buvo žiūrėti, kaip žibėjo jo mažos akelės, kaip kreipėsi ir šen, ir ten ilgoji nosis, kaip virpėjo, pritardami kalbai, jo laibieji pirštai.

— Gerai! — atsiliepė virtuvės viršininkas ir paėmė už rankos namų prižiūrėtoją.— Gerai, dėl juokų tegu būna taip, eikim į virtuvę!

Jie perėjo kelias sales ir koridorius ir galop pasiekė virtuvę. Tai buvo didelė, plati, gražiai pastatyta troba; dvidešimt krosnių kūrenosi iš karto; viduriu tekėjo tyraus vandenėlio upelis, po kurį plaukė visokios žuvys; marmuro ir brangiojo medžio indaujose buvo sudėti reikalingiausi valgomieji daiktai, o į dešinę ir kairę ėjo dešimt salių, kuriose buvo sukrauta visa, kas gali būti gardu burnai, iš Frankistano ir net Rytų žemių. Virtuvės tarnai švaistėsi, lakstė į visas puses, barškėjo katilai ir puodai, terškėjo peiliai ir samčiai. Bet kai į virtuvę įėjo viršininkas, visi nutilo ir lyg sustingo savo vietose; tuomet tegalėjai girdėti vieną ugnį pleškant ir upelio vandenį čiurlenant.

— Ką šiandien hercogas liepė pataisyti pusryčiui? — paklausė jis pirmutinio pusryčių gamintojo, seno virėjo.

— Danų sriubos ir raudonųjų Hamburgo kukulių.

— Gerai,— tarė virtuvės viršininkas.— Girdėjai, ką nori valgyti hercogas? Ar apsiimsi pataisyti šiuos skanius valgius? Kukulių tu niekuomet nepadarysi, tai sekretas.

— Nėr pigesnio daikto,— atsakė nykštukas, kuris, būdamas vovere, dažnai taisė tuos valgius.— Kas čia man yra padaryti? Duokit tik sriubai tų ir tų žolių, tokio ir tokio uždaro, šerno taukų, šaknelių ir kiaušinių, o kukuliams,— tarė jis patylomis, kad tegirdėtų virtuvės viršininkas ir virėjas, kur taisė pusrytį,— kukuliams man reikia keturių rūšių mėsos, trupučio vyno, anties taukų, imbiero ir vienos žolės, kuri vadinasi „pilvo ramintoja".

— O! Iš kokio tu žynio mokeisi? — nustebęs paklausė virėjas.— Jis pasakė viską aliai daiktą, o žolės „pilvo ramintojos" mes net patys nežinojom. Suprask, su ja kukuliai turi būti dar gardesni. O, stebuklingas tu esi virėjas!

— Turiu prisipažinti, visai nesitikėjau,— tarė virtuvės viršininkas,— bet tegu tuojau pamėgina. Duokit jam daiktų, kurių prašė, indų ir visko, ir tegu jis taiso pusrytį.

Beregint viskas buvo padaryta, ką nykštukas liepė, tik pasirodė, kad jis vos nosim tegali virtuvės kraštą pasiekti. Todėl sustatė kelias kėdes, padėjo ant jų marmuro lentą ir liepė nepaprastam virėjui pradėti savo darbą. Virėjai, jų mokiniai, tarnai ir visoki žmonės apstojo jį dideliu ratu, žiūrėjo ir stebėjosi, kaip viskas jam puikiai sekėsi, kaip jis viską darė švariai ir greitai. Pritaisęs jis liepė abu valgius užkaisti ir virti tol, kol jis suriks. Paskui pradėjo jis skaityti: „Vienas, du, trys" ir taip toliau, ir kai suskaitė penkis šimtus, suriko: „Gana!" Puodus nukaitė, ir vaikas paprašė virtuvės viršininko paragauti.

Vyriausias virėjas liepė mokiniui paduoti jam aukso šaukštą, nuplovė jį upely ir padavė virtuvės viršininkui. Šis pasipūtęs priėjo prie virtuvės, pasisėmė valgio, pamėgino, užsimerkė, pliaukštelėjo liežuviu ir tarė:

— Gardu, prisiekiu hercogo gyvybe, gardu! Ar neparagautumėt ir jūs šaukštelį, rūmų prižiūrėtojau?

Šis nusilenkė, paėmė šaukštą, paragavo ir nebesižinojo iš gardumo, ką sakyti.

— Jūs puikiai mokate, gerbiamasis pusryčių gamintojau, jūs prityręs virėjas, bet taip gardžiai negalėdavote pataisyti nei sriubos, nei Hamburgo kukulių.

Tada paragavo ir virėjas, paragavęs širdingai pakratė nykštukui ranką ir tarė:

— Mažiuli! Tu esi tikras meistras! Tavo žolelė „pilvo ramintoja" tikrus stebuklus daro.

Tuo tarpu į virtuvę įėjo šambelionas [21] ir pranešė, kad herco-

[21] Aukštas karaliaus rūmų valdininkas. *(Vert.)*

gas reikalauja pusryčio. Valgius padėjo į sidabro dubenis ir nusiuntė hercogui, o virtuvės viršininkas nusivedė vaiką į savo kambarį ir pradėjo su juo šnekėti. Bet greit atėjo hercogo pasiuntinys ir pašaukė virtuvės viršininką pas valdovą. Viršininkas skubiai apsivilko išeiginiais drabužiais ir nuėjo su pasiuntiniu.

Hercogas atrodė labai smagus. Jis buvo suvalgęs viską, kiek jam atnešė, ir gardžiuodamasis tebesišluostė barzdą, kada įėjo virtuvės viršininkas.

— Klausyk, virtuvės viršininke,— tarė jis,— man lig šiol visuomet labai tiko tavo virėjai, bet sakyk, kas man šiandien virė pusrytį! Nuo to laiko, kai aš sėdžiu savo tėvų soste, jis niekados nebuvo toks puikus! Pasakyk, kuo vardu tas virėjas, kad mes galėtume jam nusiųsti kelis raudonuosius dovanų.

— Viešpatie, čia yra nuostabi istorija,— atsakė virtuvės viršininkas ir nupasakojo, kaip tą rytą jam atvedė kažkokį nykštuką, didžiai norėjusį būti virėju, ir kaip tas viskas atsitiko. Hercogas labai stebėjosi, liepė pašaukti jam nykštuką ir pradėjo klausinėti jo, kas jis toks ir iš kur. Vargšas Jokūbas nedrįso, žinoma, prisipažinti, kad buvęs pakerėtas ir pirmiau tarnavęs virėju, paverstas į voverę. Bet jis nepamelavo pasisakęs, kad dabar neturintis nei tėvo, nei motinos ir kad virti išmokęs iš vienos senos moteriškės. Hercogas daugiau nebeklausinėjo, tik stebėjosi žiūrėdamas į savo naują virėją.

— Lik pas mane,— tarė jis,— gausi metams penkias dešimtis raudonųjų, išeiginius drabužius ir dar dvi poras kelnių. O už tai tu turėsi kasdien pats virti man pusryčius, turėsi parodyti, kaip reikia virti pietus, ir apskritai prižiūrėti mano virtuvę. Ir kadangi kiekvienas mano rūmuose gauna iš manęs tam tikrą vardą, tai ir tu dabar vadinsiesi *Nosis* ir būsi virtuvės viršininko padėjėju.

Nykštukas Nosis puolė kniūpsčias prieš frankų galingą kunigaikštį, pabučiavo jam kojas ir prisižadėjo ištikimai tarnauti.

Vadinas, mažulis bent tuo tarpu buvo įsitaisęs ir, reikia pasakyti, savo vietai padarė nemaža garbės. Net hercogas paliko visai kitas žmogus, kaip nykštukas Nosis apsigyveno jo rūmuose. Pirmiau dažnai atsitikdavo, kad dubenys ir padėklai lėkdavo virėjams į galvas; negana to, kartą perpykęs jis taip smagiai sudrožė per kaktą pačiam virtuvės viršininkui su kepta veršio koja, pasirodžiusia jam kietoka, jog tas parpuolė ir gavo tris dienas lovoje gulėti. Nors keliomis saujomis raudonųjų hercogas ir pataisė tai, ką buvo padaręs rūstybės valandoj, bet vis

dėlto virėjas niekuomet neateidavo pas jį su valgiais nedrebėdamas kinkų. Nuo to laiko, kai rūmuose įsikūrė nykštukas, viskas atsimainė lyg užburta. Dabar hercogas, norėdamas lig soties atsidžiaugti savo mažojo virėjo gardėsiais, vietoj trijų kartų valgė penkis kartus per dieną ir niekados nerodė savo pykčio. Ne, jis visados buvo linksmas, viskas jam rodėsi nauja ir gražu, su visais buvo lipšnus ir atlaidus ir nuolatos ėjo pilnyn.

Per pietus jis dažnai liepdavo pašaukti virtuvės viršininką ir nykštuką Nosį, sodindavo juos šaly savęs, vieną iš dešinės, antrą iš kairės pusės, ir savo paties pirštais dėdavo jiems į burną puikių valgių kelis kąsnelius — malonę, kurią jie abudu didžiai brangino.

Nykštukas tapo miesto stebuklu. Virtuvės viršininkas buvo nuolat prašomas, kad leistų pažiūrėti, kaip nykštukas verda, ir kai kuriems žymesniems žmonėms pavyko šiaip taip gauti hercogo sutikimą, kad jų tarnai galėtų pasimokyti iš nykštuko virimo. Iš to buvo nemažas pelnas, nes kiekvienas kasdien mokėjo po pusę raudonojo. O kad kiti virėjai būtų nykštukui geri draugai ir jam nepavydėtų, jis atiduodavo jiems visus pinigus, sumokėtus ponų už savo virėjų mokslą.

Taip išgyveno Nosis, visų mylimas ir gerbiamas, apie dvejus metus ir rodėsi laimingas, tačiau jo širdį graužė tėvų pasiilgimas. Taip jis gyveno vienodai lig vieno atsitikimo. Nykštukui Nosiai nepaprastai sekėsi pirkti. Todėl visuomet, kada tik turėjo laiko,

pats ėjo į rinką pirkti vaisių ir paukščių. Kartą rytmetį jis nuėjo į žąsų rinką ir pradėjo ieškoti sunkių, riebių žąsų, kokias mėgo hercogas. Žiūrinėdamas prekes, jis apėjo visą rinką kelis kartus skersai ir išilgai. Visi dabar žinojo, kad jis garsus hercogo virėjas, niekas daugiau nebesijuokė iš jo negražumo, o žąsų pardavėjos kiekviena tik džiaugėsi, jei jis į kurią atsisukdavo su savo ilgąja nosim.

Galop jis pastebėjo rinkos pakrašty, kampely, sėdinčią moteriškę, ta irgi pardavinėjo žąsis, bet nesigyrė savo prekėmis kaip kitos ir nešaukė pirkėjų. Jis priėjo prie jos ir pradėjo kiloti žąsis. Jos buvo tokios, kokių norėjo, ir jis nusipirko tris žąsis su visa ląsta, užsivertė ant savo plačių pečių ir grįžo namo. Tik jam pasimatė keista, kad dvi žąsys gageno ir kirksėjo, kaip žąsys paprastai daro, o trečioji tupėjo tylėdama ir lyg ką mąstydama; kartais ji kaip žmogus vaitojo. „Ji nelabai sveika,— tarė sau Nosis,— reikia greičiau ją papjauti ir iškepti". Bet žąsis atsiliepė visai aiškiai ir garsiai:

Jei paliesi tik mane,
Aš sužnaibysiu tave.
O jei galvą man nukirsi,
Pats negyvas tuoj pavirsi.

Baisiai persigandęs, nykštukas pastatė savo ląstą žemėn, o žąsis pasižiūrėjo į jį puikiomis, išmintingomis akimis ir atsiduso.

— Kad tave šimtas! — sušuko Nosis.— Tu moki kalbėti, žąsyte? Niekados nebūčiau manęs. O, prašom nebijoti. Kas gali drįsti atimti gyvybę tokiam puikiam paukščiui? Bet guldau galvą, kad ne visada buvai su tomis plunksnomis. Juk ir aš pats kadaise buvau vovere.

— Turi tiesą,— atsakė žąsis,— spėdamas, kad aš gimus ne su šituo bjauriu kailiu. O, prie mano lopšio niekas man nepranašavo, kad Mimi, didžiojo Veterboko duktė, gautų galą hercogo virtuvėj.

— Sakau, nebijok, brangioji Mimi,— ramino ją nykštukas.— Kaip mane gyvą matai, niekas nepridės tau nei piršto. Aš tau duosiu vietą savo kambary, maisto turėsi gana, o laisvomis valandomis ateisiu su tavim pašnekėti. Kitiems virtuvės žmonėms sakysiu, kad žąsį peniu hercogui tam tikromis žolėmis, ir kai pasitaikys proga, ko greičiausiai tave paleisiu.

Žąselė jam su ašaromis padėkojo, o jis padarė taip, kaip žadėjo: anas abi žąsis papjovė, o Mimi užtvėrė atskirą vietelę prasi-

metęs, kad jis ją peni hercogui tam tikru būdu. Jis jai davė maistui ne paprasto žąsų lesalo, bet ragaišio ir visokių saldumynų. Visuomet, kiek atspėdamas, eidavo su ja pasišnekėti ir suraminti. Jie pasipasakojo viens antram savo gyvenimo istorijas, ir tokiu būdu Nosis sužinojo, kad žąsis — žynio Veterboko, gyvenančio Gotlando saloje, duktė. Tas susipykęs su viena sena fėja, kuri, keršydama jam, pavertusi Mimi žąsimi ir atnešusi ją čia, taip toli nuo tėvynės. Kai nykštukas Nosis taip pat jai apsakė savo istoriją, Mimi tarė:

— Apie tuos dalykus aš bent kiek nusimanau. Mano tėvas mane ir mano seseris šio to išmokė. Iš susibarimo prie žolių kraitelių, iš tavo staigaus pavirtimo, kai pakvepinai tos žolelės, taip pat iš kai kurių senelės žodžių, kuriuos man pasakei, sprendžiu, kad tu esi žolelėmis pakerėtas, tai yra, jei rastum tą pačią žolelę, kuria tave fėja pavertė, tai būtum išvaduotas.

Menkas buvo mažuliui iš to džiaugsmas: kurgi jis dabar ras tą žolelę? Nedaug buvo vilties. Tačiau jis jai už tai gražiai padėkojo.

Tuo tarpu tą hercogą aplankė vienas karalius, jo kaimynas. Tuomet hercogas pasišaukė nykštuką ir pasakė jam:

— Dabar atėjo valanda pasirodyti savo mokslą. Tas karalius, kur pas mane vieši, valgo, kaip žinoma, geriau už visus, išskyrus mane, labai daug nusimano apie virtuvę ir yra išmintingas žmogus. Pasistenk dabar kasdien taip man taisyti pietus, kad jis kiekvieną kartą vis labiau stebėtis turėtų. Ir dar žiūrėk, kad nei vieno valgio, kol jis čia bus, nepaduotum du sykius. Tam tikslui gali sau imti iš mano iždininko, ko tik tau reikės. Kad ir auksą ar deimantą reiktų kepti taukuose, ir tada tai daryk! Aš sutikčiau greičiau likti elgeta, negu raudonuoti prieš jį.

Po tų hercogo žodžių nykštukas nusilenkė žemai ir tarė:

— Tegu būna taip, kaip tu sakai, viešpatie! Padarysiu viską taip, kad patiktų karaliui.

Ir mažasis virėjas ėmė rodyti savo mokslą. Jis nesigailėjo hercogo turto, bet dar mažiau paties savęs. Kiaurą dieną galėjai jį matyti stovint dūmų ir ugnies debesy ir jo balsą girdėti skambant virtuvėje, nes jis, kaip vyresnysis, nuolat davinėjo įsakymus savo padėjėjams ir kitiems tarnams.

Svetimos žemės karalius išbuvo pas hercogą jau dvi savaites, gyveno puikiai ir linksmai. Jie valgė ne mažiau kaip penkis kartus per dieną, o hercogas negalėjo atsidžiaugti savo nykštuko mokėjimu. Iš nušvitusio svečio veido sprendė, kad karalius irgi patenkintas. O penkioliktą dieną hercogas liepė pašaukti nykš-

tuką prie stalo, parodė jį savo svečiui ir paklausė, kaip jam tinka nykštuko darbas.

— Tu gudrus virėjas,— atsakė svetimos žemės karalius,— ir žinai, kas yra gerai pavalgyti. Visą šitą laiką, kaip aš čia esu, nepadavei du kartus nei vieno valgio ir viską puikiai sutaisei. Bet sakyk man, kodėl tu taip ilgai neduodi valgių karaliaus — siuzereno — pašteto?

Nykštukas baisiai persigando; niekuomet jis nebuvo girdėjęs apie siuzereno paštetus, bet įsidrąsinęs atsakė:

— Viešpatie, aš maniau, kad tavo veidas dar ilgai spindės mūsų padangėj, todėl nesiskubinau su tuo valgiu. Kokį gi geresnį daiktą kaip šitas valgis galės virėjas pagaminti karaliaus atsisveikinimo dienoje?

— Aure kaip? — juokdamasis atsakė hercogas.— O man tu, matyti, norėjai jį pagaminti mirties dienoje? Juk to pašteto niekuomet dar neragavau. Tačiau atsisveikinti pasirūpink kitą ką, o rytoj teikis mus pavaišinti šituo paštetu.

— Tegu būna taip, kaip tu sakai, viešpatie! — atsakė nykštukas ir išėjo. Bet išėjo nelinksmas, nes jam atėjo gėdos ir nelaimės diena. Jis visai nemokėjo daryti to pašteto. Nuvirtinęs į savo kambarį, atsisėdo ir ėmė verkti. Tada prisiartino prie jo žąsis Mimi, ji galėjo vaikštinėti po jo kambarį, ir paklausė, ko jis taip verkia.

— Nusišluostyk ašaras,— atsakė Mimi, išgirdusi apie siuzereno paštetą.— Tas valgis dažnai buvo taisomas mano tėvo namuose, ir aš maždaug žinau, ko jam reikia; paimsi to ir to, tiek ir tiek, ir jeigu tai būtų dar ne viskas, tikrai reikalinga paštetui tai ponai vis tiek neperpras.

Nykštukas iš džiaugsmo šoko ir laimino dieną, kurią pirko tą žąselę. Nieko nelaukdamas, padarė vieną paštetėlį, ir kas pasirodė? Paštetas buvo neregėtai gardus! Virtuvės viršininkas, gavęs jo paragauti, vėl pradėjo girti nykštuko nepaprastą mokėjimą.

Kitą dieną jis padarė didesnį paštetą ir, apkaišęs jį gėlėmis nusiuntė į stalą karštą, tiesiai iš krosnies. O paskui pats apsitaisė išeiginiais drabužiais ir nuėjo į valgomąjį kambarį. Jam atėjus hercogas dėjo į burną pirmą kąsnelį. Nurijęs pakėlė akis į dangų, prisimerkė ir tarė:

— Aaa! Ne be reikalo tai vadina paštetų karalium! O mano nykštukas juk taip pat visų virėjų karalius! Ar ne tiesa, mielas bičiuli?

Svečias paėmė kelis nedidelius kąsnelius, paragavo ir paragavęs šyptelėjo.

— Valgis padarytas labai gražiai,— atsakė jis, stumdamas nuo savęs lėkštę,— bet čia nėra visai siuzerenas. To, žinoma, aš ir laukiau.

Sul'aukė tada hercogas iš apmaudo kaktą ir iš gėdos paraudo.

— Šunies išėda tu! — suriko jis.— Kaip tu drįsti tą daryti savo ponui? Kuo aš dabar tave bausiu už tą bjaurų darbą? Gal aš tau galvą liepsiu nukirsti?

— O viešpatie! Galiu prisiekti, tas valgis pagamintas, naudojantis visomis mokslo taisyklėmis. Nieko jam negali trūkti! — tarė drebėdamas nykštukas.

— Melas, niekšai! — atšovė hercogas ir su koja jį paspyrė nuo savęs.— Kitaip mano svečias nebūtų sakęs, kad kažko trūksta. Aš liepsiu sukapoti tave patį ir iškepti su paštetu.

— Pasigailėk! — sušuko vaikas, prišliaužė keliais prie svečio ir apkabino jo kojas.— Pasakyk, ko trūksta tam valgiui, kad jis jums nepatinka. Neduok man numirti dėl kąsnelio mėsos ar saujelės miltų.

— Maža tau tas padės, mano bičiuli,— atsakė nusijuokęs karalius.— Aš jau vakar maniau, kad tu šito valgio negalėsi taip pataisyti, kaip taiso mano virėjas. Žinok, kad čia trūksta žolelės, kuri čia visai nėra žinoma, trūksta žolelės „valgyk į sveikatą". Be jos paštetas bus be uždaro, ir tavo ponas niekuomet jo nevalgys tokio kaip aš.

Frankistano valdovas tada ko nepasiuto.

— O aš vis dėlto valgysiu! — sušuko jis, visas degdamas piktumu.— Prisiekiu hercogo garbe; parodysiu jums aš rytoj arba paštetą, kokio nori, arba šito bjaurybės galvą, pasmeigtą ant mano rūmų vartų. Eik, šunie, dar kartą tau duodu dvidešimt keturias valandas laiko.

Taip šaukė hercogas, o nykštukas raudodamas vėl nuėjo į savo kambarį ir apsiskundė žąselei, kad jam reikės jau mirti, nes jis niekados negirdėjęs apie tą žolę.

— Jei tik tas,— tarė žąsis,— tai aš gal tave išgelbėsiu: mane tėvas išmokė visas žoles pažinti. Tiesa, kitu laiku gal ir nebūtum išsisukęs nuo mirties, bet, laimė, dabar kaip tik jaunas mėnuo, o apie šitą laiką ta žolelė žydi. Tik sakyk, ar yra arti rūmų senų kaštano medžių?

— O, yra! — kiek nudžiugęs atsakė Nosis.— Prie ežero per du šimtus žingsnių nuo rūmų auga visa krūva. Tik kam jie?

— Šita žolelė po senais kaštanais težydi,— atsakė Mimi.—

Todėl negaiškim ir ieškokim ko tau reikia. Imk dabar mane į ranką, o lauke paleisi žemėn, aš tau paieškosiu.

Nykštukas pagriebė žąselę ir bematant atsidūrė prie durų. Bet čia sargybinis ištiesė savo ginklą ir tarė:

— Brolyti, tavo dalykai prasti, negali išeiti iš namų, aš turiu aštriausią įsakymą tavęs neišleisti.

— Bet į daržą, aš manau, galiu juk eiti? — atsakė nykštukas.— Būk toks geras, pasiųsk žmogų pas namų prižiūrėtoją, kad paklaustų, ar aš negalėčiau išeiti į daržą žolių pasirinkti.

Durų sargas nusiuntė žmogų, ir leidimas buvo gautas; daržas turėjo aukštą tvorą, ir apie pabėgimą niekas negalėjo nei svajoti. Kai Nosis su žąsele Mimi pateko į daržą, jis atsargiai pastatė ją žemėn, ir ji greitai ėmė bėgti į ežerą, kur augo kaštanai. Jis sekė paskui ją drebėdamas širdį, nes tai buvo jo paskutinė, vienintelė viltis. Jei ji dabar nerastų tos žolelės, tai jis greičiau prisigirdytų ežere, negu duotų nukirsti galvą: toks jo buvo tvirtas nusprendimas. Žąselė ieškojo veltui: knapinėjo, vargšė, po visais kaštanais, vartė snapu kiekvieną žolelę, bet nieko negalėjo rasti. Iš gailesčio ir baimės ji pradėjo verkti, nes vakaras ėjo tamsyn ir buvo vis sunkiau pažinti aplink esančius daiktus.

Tuo tarpu nykštukas, žvilgtelėjęs į kitą ežero pusę, staiga sušuko:

— Žiūrėk, žiūrėk, ten anapus ežero stovi dar vienas didelis ir senas medis. Eime ten paieškoti, gal ten bus mano laimė.

Žąsis suplasnojo sparnais ir nuskrido į tą šoną, o nykštukas paknopstomis nubėgo paskui ją. Po kaštano medžiu buvo beveik visai sutemę, ir nieko ten nebegalėjai matyti. Bet staiga žąsis sustojo, supleveno iš džiaugsmo sparnais, panėrė galvą į didelę

žolę, kažką nuraškė, grakščiai su snapu padavė nustebusiam Nosiai ir tarė:

— Štai ta pati žolelė, ir čia jos tiek daug auga, jog niekuomet negalėsi pritrūkti.

Nykštukas pagriebė žolelę ir prinešė prie nosies. Jos skanus kvapas staiga jam priminė visą jo pavirtimo istoriją. Toks pat melsvai žalias stiebas ir lapai, toks pat skaisčiai raudonas su geltonais pakraščiais žiedelis.

— Kokia laimė! — sušuko jis pagaliau.— Koks stebuklas! Žinai, man rodosi, čia ta pati žolelė, kuri iš voverės mane pavertė į šitą bjaurybę. Kad čia taip išbandžius dabar man jos galybę?

— Dar ne,— sulaikė žąsis.— Pasirauk saują šitų žolių ir eikim į tavo kambarį. Ten pasiimk pinigus ir kitus daiktus, kur turi, ir tada bandysime.

Nieko nelaukdami, jie sugrįžo į rūmus. Nykštuko širdis smarkiai plakė. Susisukęs į ryšulį penkias ar šešias dešimtis sutaupytų raudonųjų kartu su drabužiais ir kurpėmis, jis giliai įkišo savo nosį į žoles ir patraukė į save jų kvapą.

Tada visi jo kūno sąnariai pradėjo braškėti ir tiestis. Jis jautė, kaip jam galva kilo iš pečių, matė, kaip nosis ėjo vis mažyn ir mažyn. Jo nugara ir krūtinė išsilygino, kojos pailgėjo. Žąsis nustebusi žiūrėjo į viską.

— O, kas tavo didumas, kas gražumas! — sušuko ji.— Garbė Dievui, nieko nebeliko iš to, koks buvai pirma!

Jokūbas džiaugėsi neapsakytai. Bet džiaugdamasis nepamiršo, kiek turėjo būti dėkingas žąselei Mimi. Nors širdis jį labai traukė pas tėvus, bet jis pergalėjo save ir tarė:

— Kam kitam, kad ne tau, turiu pirmučiausia padėkoti už išsivadavimą? Be tavęs niekuomet nebūčiau tos žolės radęs, tu-

rėjęs būčiau amžinai toks palikti arba gal žuvęs po budelio kirviu. Gerai, aš tau už tai atsilyginsiu. Aš parvešiu tave tavo tėvui, jis mokės vėl tave atkerėti.

Žąsis iš džiaugsmo ėmė verkti ir priėmė jo žadėjimus. Niekieno nepažintas, išėjo laimingai Jokūbas su žąsele Mimi iš rūmų ir nutraukė keliu į pajūrį, į jos tėvynę.

Ką toliau bepasakosiu? Jie laimingai nukeliavo, Veterbokas atkerėjo savo dukterį ir gausiai apdovanojo Jokūbą, tas sugrįžo į savo gimtąjį miestą, ir tėvai tuojau pažino savo sūnų, o už dovanas, gautas iš Veterboko, Jokūbas nusipirko sau krautuvę ir tapo turtingas ir laimingas.

Dar tiek turiu pasakyti, kad, pabėgus Jokūbui iš hercogo rūmų, pakilo ten baisus triukšmas. Kai kitą dieną hercogas atsiminė virėją ir norėjo jam nukirsti galvą, jei jis nebūtų gavęs tos žolės, nykštuko niekur nebegalėjo rasti. O svetimas karalius tvirtino, kad hercogas, bijodamas nustoti geriausio virėjo, tyčia davęs nykštukui pabėgti, ir ėmė jam prikaišinėti, kad jis neišlaikęs žodžio. O iš to ginčo tarp abiejų valdovų pakilo didelis karas, kuris, kaip gerai visiem žinoma, istorijoj vadinamas Žolių karu. Tame karę buvo ištikę daug garsių mūšių, bet viešpačiai galop susitaikino, ir šita taika vadinasi Paštetų taika, nes taikos dieną karaliaus virėjas buvo pagaminęs siuzereno paštetą, ir jį hercogas, labai gardžiuodamasis, valgė.

Tokiu būdu iš menkų priežasčių išeina dideli dalykai. Ir štai, viešpatie, visa istorija apie nykštuką Nosį.

* * *

Taip pasakojo vergas iš Frankistano. Kai jis pabaigė, šeikas Ali Banas liepė paduoti jam ir kitiems vergams vaisių, kad jie atsigautų, o pats, kol jie valgė, kalbėjosi su savo draugais. Greit kitas vergas pradėjo:

JAUNASIS ANGLAS

Viešpatie! Gimimo aš esu vokietis ir per daug neseniai gyvenu jūsų krašte, kad mokėčiau pasakyti kokią persų pasaką arba smagią istoriją apie jų kalifus ir vizirius. Todėl prašom leisti man papasakoti ką nors apie savo tėvynę, gal tas jums irgi kiek smagumo padarys. Tik turiu pasakyti, kad mūsų istorijos nėra

tokios puikios kaip jūsų, tai yra jose kalbama ne apie sultonus ir vizirius, arba, mūsiškai sakant, apie karalius ir ministrus, bet apie paprasčiausius žmonelius, apie kareivius arba ramius miestų gyventojus.

Vokietijos pietuose yra miestelis Griunvizelis, kur aš gimiau ir augau. Miestelis kaip ir kiti. Vidury yra rinka su fontanu, iš vienos pusės stovi seni ir žemi miesto valdybos rūmai, o toliau aplink rinką eina taikos teisėjo ir turtingųjų pirklių namai; kiti miestelėnai gyvena susispietę keliose kitose siaurutėse gatvelėse. Visi pažįsta kits kitą, visi gerai žino, kas kuriuose namuose darosi, ir jei, sakysim, klebonas, daktaras ar burmistras turėjo per pietus vienu valgiu daugiau, apie tai tą pačią dieną jau visur kalba lyg apie kokį nepaprastą daiktą. Pavakariais moterys eina vienos pas kitas, kaip sakoma, „vizito" ir, susėdusios prie stiprios kavos su saldžiais sausainiais, svarsto tą didelį atsitikimą. Pagaliau jos sprendžia, kad klebonas turbūt „nekrikščioniškai" daug loterijoje laimėjęs, burmistras mėgstantis „patepamas", vaistininkas nulenkęs daktarą keliais raudonaisiais, kad šis rašytų brangius receptus.

Galit numanyti, kad nesmagu buvo tokiam padoriam miestui kaip Griunvizelis, kai vieną gražią dieną atvyko žmogus, apie kurį niekas nieko nežinojo: iš kur jis, kas toks, ko jam čia reikia, kuo jis gyvena. Burmistras apžiūrėjo atvažiavusiojo pasą ir, viešėdamas pas daktarą, pasakė, kad jo popieriai esantys gerai sutvarkyti, kad jie vizuoti nuo pat Berlyno iki Griunvizelio, bet vis dėlto turintis čia kas būti, nes tas žmogus atrodantis labai įtariamas. Burmistras buvo viso miesto laikomas didelėj garbėj, todėl nenuostabu, kad nuo tos valandos visi ėmė žiūrėti į svetimšalį kaip į labai įtariamą žmogų. Antra vertus, ir jo gyvenimas negalėjo atmainyti mano tautiečių nuomonės apie jį. Svečias nusisamdė už nemažą kainą visus namus, kurie prieš tai stovėjo tušti, prisipirko visą vežimą visokių rakandų ir apsigyveno vienui vienas. Net valgyti pats sau virė, joks daugiau žmogus nekėlė kojos į jo namus, išskyrus vieną miestelio senelį, pirkusį jam mėsą, daržoves ir kitus produktus. Tiesa, ir tas neidavo toliau kaip į prieangį, kur šeimininkas paimdavo iš jo pirkinius.

Aš tada buvau dešimties metų berniukas, bet gerai, lyg vakar būtų atsitikę, atmenu tą triukšmą, kurį sukėlė jo pasirodymas mūsų miestely. Po pietų jis neidavo kaip kiti į kėgelbaną, vakarais nevaikščiojo kartu su kitais į viešbutį išrūkyti pypkelės ir pasikalbėti apie politiką. Veltui kvietė jį pietų arba kavos vienas

paskui kitą burmistras, daktaras, taikos teisėjas ir klebonas: jis vis atsisakinėjo. Todėl vieni laikė jį pamišėliu, kiti žydu, o treti stačiai tvirtino, kad jis esantis burtininkas ir žynys. Aš jau turėjau aštuoniolika ir dvidešimt metų, o jis vis dar viso miestelio tebebuvo vadinamas „svetimu žmogum".

Kartą į mūsų miestelį atsikraustė kažkokie žmonės su nematytais gyvuliais. Tai buvo paprasti valkatos, atsivedę kuprį, mokantį sveikinti, lokį — šokti, keletą šunų ir beždžionių, kurios, apvilktos žmogaus drabužiais, visaip kraiposi ir visokius juokus daro. Atvažiavę kur į miestą, paprastai tie žmonės apsistoja ant kryžkelių ir rinkų, būgnais ir vamzdžiais sukelia neapsakomai triukšmingą muziką, šokina savo gyvulius ir paskui, landydami palangėmis, renka pinigus. Atvykusieji šį kartą į Griunvizelį komedininkai turėjo su savim labai didelį orangutangą, jis buvo beveik sulig žmogum aukštumo, mokėjo vaikščioti ant paskutinių kojų ir rodyti nepaprastus daiktus. Atsitiko, jog tie komedininkai su savo gyvuliais atsigrūdo ties to svetimšalio namais. Supyškėjus jų muzikai netoli durų, už apmusijusių langų pasirodė rūstus šeimininko veidas. Bet jo akys greit nušvito, ir jis, stebindamas visus, iškišo pro langą galvą ir ėmė gardžiai juoktis iš orangutango kraipymųsi. Maža to, už tas komedijas davė didelį sidabrinį pinigą, ir apie tai visas miestas kalbėjo.

Kitą rytą žvėrynas išsikraustė toliau. Kuprys turėjo nešti pintines, kuriose labai patogiai tupėjo šunys ir beždžionės, o ganovai ir orangutangas sekė pėsti paskui kuprį. Bet, praėjus kelioms valandoms po jų iškeliavimo, svetimšalis nusiuntė į paštą žmogų, pareikalavo vežimo ir arklių, kuo labai nustebino pašto viršininką, ir tuojau išdūmė pro tuos pat vartus ir tuo pat keliu, kur nuėjo komedininkai. Visam miestui buvo baisiai pikta, kad niekas nežinojo, kur jis dingo. Buvo jau naktis, kai svetimšalis vėl atvyko su vežimu prie miesto vartų. Vežime sėdėjo dar vienas žmogus, jam skrybėlė buvo užsmaukta toli ant akių, o aplink burną ir kaklą aprišta šilkinė skarelė. Vartų sargas paklausė antrojo keleivio, kas jis toks ir pasą ar turi, o tas, atsakydamas kažką jam nesuprantama kalba, labai šiurkščiai burbtelėjo.

— Čia mano sūnėnas,— tarė svetimšalis vartų sargui, brukdamas jam į ranką kelis sidabrinius pinigus.— Čia mano sūnėnas ir dar maža moka vokiškai. Dabar jis savo kalba truputį susikeikė, kad mus ilgai turite.

— Jei jis jūsų sūnėnas,— atsakė vartų sargas,— tai gali ir be paso važiuoti. Juk jis su jumis apsigyvens?

— Žinoma,— tarė svetimšalis,— ir pabus čia turbūt gana ilgai.

Vartų sargas nieko daugiau neatsakė, ir svetimšalis su savo sūnėnu įvažiavo į miestą. Tiesa, burmistras ir visas miestas nelabai buvo vartų sargu patenkinti. Juk jis turėjęs įsidėmėti bent kelis žodžius, kur pasakė sūnėnas. Iš to paskui nesunku būtų buvę spręsti, kokios tautos jis ir jo dėdė. O vartų sargas tvirtino, kad tie žodžiai skambėję ne prancūziškai ir ne itališkai, bet kažkaip trumpai, greičiausiai angliškai, ir jei jis neklystantis, tai sūnėnas pasakęs: *„Goddam!"* [22] Taip išsipainiojo vartų sargas iš bėdos. Nuo to laiko visas miestelis ėmė kalbėti apie jaunąjį anglą.

Jaunasis anglas taip pat niekur nesirodė kaip ir jo dėdė, bet kalbos apie jį mieste buvo labai daug. Ir kaip čia nekalbėsi? Pirma to senojo ateivio namuose būdavo tylu kaip kapuose, o dabar dažnai girdėjosi ten baisus riksmas ir toks šauksmas, jog žmonių būriai rinkosi prieš namus ir žiūrėjo pro langus. Jie matydavo jaunąjį anglą, apsivilkusį raudonu fraku ir apsimovusį

---

[22] Keiksmo žodis, angliškai reikia tarti „godem". *(Vert.)*

žaliomis kelnėmis, lakstant visą pasišiaušusį galvotrūkčiais pro langus, o jo dėdę su raudonu chalatu ir įnagiu rankoj vaikant iš paskos per visus kambarius. Kartais sūnėnas, matyti, gerai gaudavo įnagiu per pečius, nes susirinkusios minios ausis pasiekdavo pirma kažkoks pliaukštelėjimas, o paskui gailus riksmas.

Miesto ponioms taip pagailo nelaimingo bernioko, jog jos privertė burmistrą įsikišti į tą dalyką. Šis parašė svetimšaliui raštą su smarkiais priekaištais, kad jis žiauriai elgiantisis su savo sūnėnu, grasydamas paimti jaunikaitį į savo ypatingą globą, jei nenustotų jo kankinti.

Bet kas galėjo labiau nustebti už burmistrą, pamačiusį ateinant pas save svetimšalį pirmą kartą per dešimtį metų! Svečias ėmė atsiprašinėti ir teisintis sakydamas, kad jaunikaitį pavedę jam išmokyti jo tėvai ir liepę kietai laikyti. Sūnėnas esantis labai išmintingas ir gabus vaikinas, tik jam nelengva mokytis kalbos. Jis labai norintis išmokyti sūnėną gražiai kalbėti vokiškai, kad paskui nebūtų gėdos parodyti Griunvizelio visuomenei, o tuo tarpu kalbos mokslas taip sunkiai jam einantis, jog dažnai negalintis rasti geresnio vaisto kaip įnagis. Burmistras tais svečio paaiškinimais visai buvo patenkintas, tik prašė būti savo sūnėnui kiek minkštesniam, o vakare alinėj visiems ėmė girtis, kad nedaug savo gyvenime matęs tokių mokytų ir išmintingų žmonių kaip tas svetimšalis. „Gaila tik,— pridėjo miesto galva,— kad jis retai tesirodo mūsų draugijoj; bet aš manau, kad jis ims dažniau mus lankyti, kai jo sūnėnas pramoks kiek vokiškai".

Tas atsitikimas griežtai permainė gyventojų nuomones. Nuo tos dienos nepažįstamas buvo visų laikomas puikiausiu žmogum, kiekvienas troško su juo artimesnės pažinties, ir niekas nebesistebėjo girdėdamas baisų riksmą, einantį iš tuščių namų. „Jis duoda sūnėnui vokiečių kalbos pamoką",— sakė griunvizeliečiai, eidami ramiai pro šalį.

Po kokių trijų mėnesių vokiečių kalbos mokslas, matyti, pasibaigė, nes dėdė jau nusprendė kito dalyko pamokyti. Mieste gyveno senas prancūzas, šokių mokytojas. Svetimšalis pasikvietė prancūzą ir pasisakė norintis pamokyti savo sūnėną šokti. Tuoj pradžioj perspėjo, kad jo sūnėnas, nors ir labai miklus, bet didelis užsispyrėlis; jis, girdi, pirma mokęsis šokti iš kito mokytojo, bet taip negerai įpratęs, jog dabar visai negalintis gerų žmonių draugijoj pasirodyti; o tuo tarpu sūnėnas tariasi esantis puikus šokėjas, nors jo šokimas visai nepanašus nei į valsą, nei į galopą (tai, viešpatie, mano tėvynės šokiai!), nei

į kitus paprastus šokius. Prancūzui prižadėjo mokėti po talerį už valandą, ir tas su didžiausiu džiaugsmu sutiko mokyti atkaklųjį anglo auklėtinį.

Prancūzas paskui pasakojo, kad savo gyvenime nematęs keistesnio daikto kaip tos šokių pamokos. Sūnėnas, gana aukštas, tiesus berniokas, kurio tik kojos buvo gal kiek trumpokos, ateidavęs į pamokas su raudonu fraku, gražiai susišukavęs, su žaliomis kelnėmis ir zomšinėmis pirštinėmis. Jis kalbėdavęs maža ir su svetimu akcentu, iš pradžios būdavęs labai klusnus ir mandagus, bet paskui pradėdavęs kažko siusti, taip kraipytis ir šokinėti, jog mokytojas nežinodavęs nei ką daryti. Jei tada prancūzas norėdavęs jį sudrausti, tai sūnėnas, nusimovęs kurpes, sviesdavęs jas tiesiog jam į galvą ir imdavęs lyg pasvaigęs lakstyti po kambarį visomis keturiomis. Pakilus triukšmui, atbėgdavęs staiga iš savo kambario jo globėjas su plačiu raudonu chalatu ir paauksuoto popieriaus kepure ir imdavęs kapoti sūnėną įnagiu per nugarą. Tada sūnėnas pradėdavęs baisiai kaukti, šokinėti ant stalų, komodų ir net langų ir kažką mykti negirdėta kalba. Bet seniokas su raudonu chalatu nieko nežiūrėdavęs, pagavęs už kojos, traukdavęs žemyn, mušdavęs nesigailėdamas ir taip jam užverždavęs kaklaraištį, jog po to sūnėnas vėl nurimdavęs, ir šokių pamoka toliau eidavusi be jokių kliūčių.

Bet, kai prancūzas tiek pralavino savo mokinį, jog šis galėjo šokti su muzika, sūnėnas kaip ir atsimainė. Buvo pakviestas miesto muzikantas, tas turėdavo griežti atsisėdęs salėje už stalo. Šokių mokytojas persivilkdavo moteriškais drabužiais ir sūnėnas vesdavo jį šokti. Bet šokdavo su tokiu įnirtimu, jog nepaleisdavo mokytojo iš savo ilgų rankų, nors šis stenėdavo ir vaitodavo, tol, kol tas visai nuilsęs išgriūdavo arba begriežiant muzikantui nutirpdavo ranka. Tos mokslo valandos ko nenuvarydavo šokių mokytoją į kapus, bet taleris, kurį jam visados gražiai išmokėdavo, ir geras vynas, kuriuo jį vaišindavo senis anglas, darė tai, jog jis vėl ateidavo, nors kas dieną tvirtai nuspręsdavo į tuos tuščius namus daugiau nebevaikščioti.

Bet Griunvizelio gyventojai žiūrėjo į tą dalyką visai kitaip negu prancūzas. Jiems matėsi, kad jaunikaitis su tokiais palinkimais tik draugijos gyvenimui ir tiko, o miestelio moterys, kurios nuolat skundėsi dėl vyrų trūkybės vakaruose, nematytai džiaugėsi turėsiančios tokį miklų šokėją.

Vieną rytą sugrįžusios nuo rinkos tarnaitės apsakė savo ponams negirdėtą daiktą. Prieš tuščiuosius namus stovėjusi puiki stiklinė karieta su gražiais arkliais, ir išpuoštas tarnas laikęs ka-

rietos dureles. Tuo tarpu atsidariusios namų durys, ir išėję du gražiai apsitaisę ponai, iš kurių vienas buvęs senasis svetimšalis, o antras, matyti, tas jaunikaitis, kuris taip sunkiai mokėsi vokiškai ir su tokiu įnirtimu šoko. Abudu sulipę į karietą, tarnas atsisėdęs aukštai užpakaly, ir arkliai — kas galėtų laukti — nušvilpę stačiai prie burmistro namų.

Išgirdusios tą naujieną iš savo tarnaičių, ponios tuojau nutėškė virtuvės prikyštes ir ne per švarias kepuraites ir užsivilko išeigines drapanas. „Nėr tikresnio daikto,— sakė jos, lakstydamos po visus namus ir kraustydamos svečių kambarius, paverstus tuo laiku kitam reikalui,— nėr tikresnio daikto, kad tas svetimšalis dabar nori savo sūnėną parodyti žmonėms. Senas kvailys per dešimtį metų nesiteikė pažvelgti į mūsų namus, bet jam galima dovanoti dėl jo sūnėno, kuris, sako, labai dailus ir malonus esantis jaunikaitis". Taip sakė jos ir mokė savo sūnus ir dukteris, kaip šie turi elgtis ir kalbėti, kada atvažiuos svečiai. Ir išmintingosios miestelio moterys ne veltui sakė pamokslus: rekomenduodamas save ir savo sūnėną, senasis ponas važiavo iš eilės per visus namus.

Visur negalėjo atsigėrėti abiem svetimšaliais, tik gailėjosi, kad jau seniau netekę įgyti tokios malonios pažinties. Dėdė pasirodė labai rimtas ir protingas vyras. Nors visą laiką kalbėdamas truputį šypsojo, todėl negalėjai žinoti, ar jis iš tiesų ką sako, ar ne, užtat taip išmintingai ir sumaniai šnekėjo apie orą, apie tą kraštą, apie vasaros pasilinksminimus kalnuose, jog tuo patraukė visus. Bet sūnėnas! Tas sužavėjo visus, užvaldė visų širdis! Nors jo veidas buvo negražus ir per daug juodas, o apatinė dalis, ypač smakras, per daug išsidavus, nors, be to, nuolat jis kraipė žandus, prisimerkęs žvalgėsi ir kaleno dantimis, tačiau visų buvo išrastas be galo ir krašto patraukiančiu. O kas jo judrumas, kas jo šmaikštumas! Nors drabužis truputį keistai jam kabėjo ant kūno, bet tai nieko nekliuvo, daugiau viskas puikiai tiko. Po kambarį jis ne vaikščiojo, bet tiesiog lakstyte lakstė, sėdinėjo tai ant kanapos, tai ant krėslo ir sėdėdamas laikė, kiek tik gali, ištiesęs kojas.

Bet kas kitam jaunam vyrui būtų palaikyta dideliu nemandagumu ir baisiu neišauklėjimu, tas sūnėnui buvo vadinama tikra dorybė. „Jis anglas,— sakė griunvizeliečiai,— jie visi tokie; anglas gali atsigulti ant minkštos kanapos ir užmigti, nors tuo tarpu dešimčiai moterų nebus kur atsisėsti ir jos turės stovėti. Dėl tokių menkniekių anglo kaltinti negali". Bet savo dėdės jis, matyt, bijojo ir labai klausė: kai jis imdavo per daug šokinėti po

kambarį ir kilnoti kojas ant krėslų, reikėjo dėdei truputį mirktelėti akį, ir sūnėnas mokėjo tuojau susivaldyti. Ir ką galėsi jam labai prikišti, jei pats dėdė kiekvienuose namuose sakė šeimininkei: „Mano sūnėnas nėr dar visai išmankštintas ir išauklėtas, bet aš tikiuosi, kad jūs, paėmę jį į savo globą, teiksitės kaip reikiant aptašyti ir nudailinti".

Taip buvo sūnėnas parodytas žmonėms, ir visas Griunvizelis per visas dienas nieko daugiau nekalbėjo, tik apie tą nepaprastą atsitikimą. Bet dėdė tuo nepabaigė; jis, matyti, visai atmainęs buvo savo gyvenimo būdą. Po pietų ėjo su savo sūnėnu į restoraną ant uoloto kalno, kur žymesni Griunvizelio gyventojai gėrė alų ir žaidė kėgeliais. Čia sūnėnas pasirodė nepaprastai miklus žaidėjas: niekuomet nemušė mažiau kaip po penkis arba šešis. Tiesa, kartais jam užeidavo nepaprastas ūpas; paims, sakysim, rutulį, pribėgs prie kėgelių ir ims juos kaip pasiutęs spardyti, taškyti į šalis arba, jei pavykdavo numušti aštuonis kėgelius ar karalių, atsistos ant savo dailiai sušukuotų plaukų ir iškels kojas aukštyn; arba, jei važiuodavo pro šalį vežimas, tai jis kaip žaibas išbėgs į gatvę, užšoks iš užpakalio ir pavažiuos kokį galą, visaip vaipydamasis; paskui vėl pastriuokomis sugrįždavo į draugiją.

Tada jo globėjas labai atsiprašinėdavo prieš burmistrą ir kitus žmones už savo sūnėno neišauklėjimą, o tie tik juokėsi sakydami, kad tokiam amžiuje patys ne geriau elgęsi. Žodžiu visi kaip įmanydami pataikavo ir nuolat gyrė jaunąjį pramuštgalvį, kaip jie tuomet jį vadino.

Bet būdavo kartais laikas, kad jie nemaža piktindavosi sūnėnu, tačiau sakyti nieko nedrįso, nes jaunasis anglas visiems buvo didžiausias mandagumo ir išminties pavyzdys. Vakarais ateidavo paprastai dėdė su juo į „Aukso Briedį", miesto viešbutį. Nors sūnėnas visai jaunas tebebuvo vaikinas, bet elgėsi kaip koks senis: pasistatys sau atsisėdęs stiklą, užsidės didelius akinius, išsitrauks nemažą pypkę, užsidegs ir leidžia dūmus kaip iš kamino. Jei imdavo kalbėti apie laikraščius, apie karą ir taiką, jei daktaras pasakydavo savo nuomonę, burmistras savo, o kiti nemaža stebėjosi jų dideliu politikos nuvokimu, tai sūnėnui staiga ateidavo į galvą būti visai kitos nuomonės; trenkdavo tada į stalą su ranka, nuo kurios niekados nemaudavo pirštinių, ir visai aiškiai duodavo burmistrui ir daktarui suprasti, kad jie apie tai nieko nesuprantantys, kad jis viską daug geriau žinantis. Paskui kažkokia keista, laužyta vokiška kalba jis pasakydavo savo nuomonę, kurią visi, išskyrus vieną nepatenkintą burmistrą,

išrasdavo visai teisinga; juk jis, būdamas anglas, suprantamas daiktas, turi viską geriau išmanyti!

Jei tada papykęs burmistras ir daktaras, kurie tačiau bijojo rodyti savo pyktį, sėsdavo prie šachmatų partijos, tai sūnėnas prisislinkdavo, žiūrėdavo burmistrui per pečius pro savo didžiuosius akinius, peikdavo jo vieną arba kitą ėjimą, daktarui liepdavo eiti taip, o ne kitaip; su savo patarimais taip jis įgrisdavo, jog tie iš piktumo tiesiog siusdavo. Jei paskui įniršęs burmistras norėdavo sužaisti su juo partiją, kad tas gautų matą, nes save laikė antruoju Filidoru [23], tuomet dėdė anksčiau suveržsaid suveržnėnui kaklaraištį, po to jis tapdavo visai mandagus ir duodavo burmistrui matą.

Lig tol Griunvizely žaisdavo kortomis beveik kas vakaras po pusę kreicerio partiją. Sūnėnas išrado, kad toks žaidimas per menkas, ėmė statyti krontalerius ir raudonuosius girdamasis, kad niekas taip puikiai nemokantis žaisti kaip jis; bet jis gaudavo visados pralaimėti, todėl įžeistieji partneriai jam mielai dovanodavo. Niekas nesidrovėjo vilioti žaidimu iš jo nemažus pinigus. „Juk jis anglas, vadinas, iš turtingų namų",— sakė jie ir ramiai dėjo raudonuosius į savo kišenę.

Taip įgijo nepaprastą garbę svetimšalio sūnėnas mieste ir apylinkėse. Kaip gyvi, niekas neminė, kad Griunvizely būtų buvęs toks puikus, toks dailus jaunikaitis. Negalėjai sakyti, kad sūnėnas būtų ko mokęsis, išskyrus gal šokius. Apie lotynų ir graikų kalbą turėjo nuovokos tiek kiek kiaulė apie debesį, kaip paprastai sakoma. Per vieną žaidimą burmistro namuose jis turėjo kažką parašyti, ir pasirodė, kad jis nemokėjo nei savo vardo padėti. Iš geografijos darydavo baisiausių klaidų: vokiečių miestas jam atsidurdavo Prancūzijoj, o danų patekdavo į lenkų žemę. Jis nieko nebuvo skaitęs, nieko mokęsis, ir klebonas dažnai kraipydavo galvą, stebėdamasis bernioko tamsumu, tačiau viskas, ką jis sakė ar darė, visų buvo laikoma didžiausia išmintim. Jis ir pats manydavosi visados turintis tiesą ir kiekvienos kalbos pabaigoj be jokios gėdos pridėdavo: „Aš tai išmanau geriau!"

Taip atėjo žiema, ir tik dabar sūnėnui prasidėjo garbės dienos. Kiekviena draugija be jo nuobodžiavo, ir visi žiovavo, kad ir išmintingiausias žmogus ką kalbėjo, bet jei sūnėnas prasta vokiška kalba pasakojo kvailiausius daiktus, tai visi patiesę lie-

---

[23] Filidoras — garsus šachmatų žaidėjas. *(Vert.)*

žuvius klausė. Dabar išėjo aikštėn, kad puikiojo jaunikaičio ir poeto būta; kiekvieną vakarą išsitraukdavo jis iš kišenės kokį popiergalį ir perskaitydavo susirinkimui kelis sonetus. Tiesa, išsirasdavo žmonių, tvirtinusių, kad tų eilių dalis be jausmo ir be prasmės, o kitos jų kažkur kitur skaitytos; bet sūnėnas nei kiek tuo nesidrovėjo, tik skaitė sau ir skaitė, o klausytojai negalėjo atsigėrėti jų gražumu.

Bet jo triumfas buvo Griunvizelio baliai. Niekas negalėjo ilgiau ir vikriau už jį šokti, niekas nedarė tokių drąsių ir neregėtai grakščių šuolių kaip jis. Be to, dėdė jį taisydavo puikiausiai ir būtinai nujamadiškai, ir nors drabužiai jam ant kūno gulėjo ne visai gerai, bet visi tvirtino, kad už jo apsivilkimą negali būti dailesnio. Vyrams, tiesa, tie šokiai nelabai patikdavo. Pirmą balių pradėdavo pats burmistras, o kitus šokius vesti turėjo teisę žymesni jaunikaičiai, bet nuo to laiko, kai čia atsirado tas pramuštgalvis, viskas virto kitaip. Daug nesiklausdamas, pagriebs už rankos pirmutinę pakliuvusią moterį ar merginą, atsistos su ja priešais, daro viską, kas jam tinka, žodžiu, elgiasi taip, lyg būtų tikras baliaus šeimininkas. O kadangi moterims tas pasielgimo būdas tiko ir rodėsi labai gražus, tai vyrai prieš tai negalėjo nei išsižioti; vadinas, niekas nedrįso iš sūnėno imti jo be jokio pamato pasisavintų teisių.

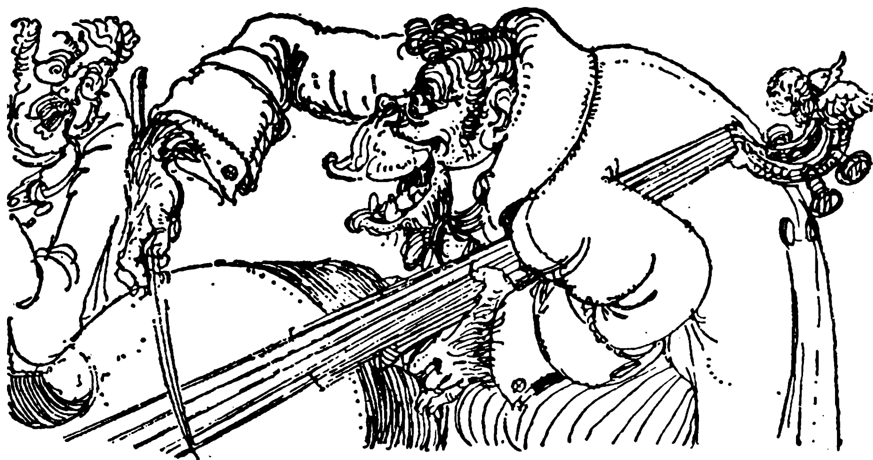
Tie baliai dėdę, matyti, neapsakytai džiugino; jis nenuleisdavo akių nuo sūnėno ir visą laiką šypsodavo; o kada visa draugija sustodavo aplink ir imdavo girti jaunikaičio mandagumą ir išauklėjimą, jis, susiėmęs pilvą, juokdavosi ir tiesiog be galvos iš džiaugsmo tada rodėsi. Tuos keistus džiaugsmo apsireiškimus griunvizeliečiai laikydavo didele sūnėno meile ir išrasdavo viską tvarkoj. Bet kartais dėdė turėdavo savo sūnėną ir tėviškai pabarti; grakščiausių šokių metu galėjo jaunikaičiui ateiti į galvą vienu šuoliu stryktelti ant estrados, kur sėdėjo miesto muzikantai, ištraukti vargonininkui iš rankų kontrabosą ir baisiausiai juo pačyruoti; arba staiga pastatydavo žardą ir imdavo šokti aukštyn kojomis. Tada dėdė nusivesdavo jį į šalį, smarkiai ten jį pabardavo, suveržsaid standžiau kaklaraištį, ir tas vėl tapdavo mandagus.

Taip elgėsi sūnėnas draugijoj ir baliuose. Bet, kaip visados esti, prasti papročiai lengviau platinasi negu geri, ir nauja netikusi mada, kad ir juokingiausia, pirmiausia užkrečia jaunimą, maža galvojantį apie save ir apie pasaulį. Taip atsitiko ir Griunvizely su sūnėnu ir jo keistais palinkimais. Jaunieji žmonės, matydami, kad sūnėnas už jo kvailas kalbas, už neskanius juo-

kus ir šiurkščius atsakinėjimus vyresniesiems labiau giriamas negu peikiamas, kad visi jo negražūs darbai laikomi dideliu sąmoju, ėmė sau galvoti: „Juk ir mums nesunku būtų tapti tokiais pat sąmojingais". Pirma jie buvo darbštūs, dori, o dabar galvojo: „Kam tas mokslas, kad nemokėliams dar geriau vyksta?" Jie nubloškė knygas ir ėmė kiauras dienas stumdytis po miesto gatves. Pirma jie buvo su visais mandagūs ir geri, laukė kitų paklausiant ir atsakinėjo gražiai, o dabar manėsi visai subrendę, nuolat kalbėjo ir kišosi su savo nuomonėmis, juokėsi burmistrui tiesiog į akis, jei tas ką sakė, ir tvirtino, kad jie viską geriau išmanantys.

Pirma Griunvizelio jaunimas bjaurėjosi viskuo, kas negražu ir nedora. Dabar ėmė dainuoti nepadorias dainas, rūkyti ilgas pypkes ir landyti po smukles; taip pat pirkosi didelius akinius, nors puikiai matė, ir, užsibalnoję juos ant nosies, manėsi esantys tikri vyrai, nes buvo panašūs į garsųjį sūnėną. Namie arba svečiuose lipo su batais ant minkštos kanapos, geroj draugijoj suposi ant krėslo, sėdėjo, pasirėmę skruostus kumščiais arba padėję alkūnes ant stalo; visa tai buvo laikoma gražiu daiktu. Veltui motinos ir draugai aiškino, kad tai nemandagu ir net kvaila,— jie nurodinėjo į puikųjį sūnėno pavyzdį. Veltui jiems sakė, kad sūnėnas anglas, kad anglui dovanotinas tam tikras jų tautybės šiurkštumas, jaunieji griunvizeliečiai vis tvirtino, kad jie tokie pat kaip geriausias anglas ir turintys teisę būti sąmojingai neišauklėti; žodžiu, gaila buvo žiūrėti, kaip prastas sūnėno pavyzdys visai pagadino gerus dorųjų miestelėnų papročius.

Tik laimė, kad jaunosios kartos džiaugimasis savo bjauriu ir patvirkusiu gyvenimu neilgai tesitraukė, nes vienas atsitikimas atmainė visą dalyką. Žiemos pramogos turėjo pasibaigti dideliu koncertu, kurį norėjo atlikti iš dalies miesto muzikantai, iš dalies geresni Griunvizelio muzikos mėgėjai. Burmistras griežė violončele, daktaras fagotu, vaistininkas, kad ir be didelio talento, pūtė neprastai vamzdį; kelios miesto merginos išmoko tam tikrų dainelių, ir viskas puikiai ėjo. Tada senasis svetimšalis priminė, kad, nors toks koncertas turės būti puikus, bet dar stinga jam dueto, o juk be dueto joks lemtas koncertas negali apsieiti. Čia iškilo nemaža kliūtis. Burmistro duktė, tiesa, turėjo balsą kaip lakštingalos, tik kur gausi vyrą, kad galėtų su ja dainuoti duetą? Pagaliau atsiminė seną vargonininką, turėjusį neprastą balsą, bet svetimšalis ėmė tvirtinti, kad to visai nereikią, kad jo sūnėnas puikiai dainuojantis. Reikia pasakyti, kad griunvizeliečiai nemaža buvo nustebinti nauja linksmojo jaunikaičio

dovana. Jam buvo duota dėl mėginimo šis tas padainuoti, ir pasirodė, kad, išskyrus kelias keistenybes, kurios buvo palaikytos angliškomis, jo dainuojama kaip angelo. Vadinas, greit išmoko duetą, ir pagaliau atėjo vakaras, turėjęs palinksminti visų miesto gyventojų širdis.

Bet senasis svetimšalis staiga apsirgo ir negalėjo regėti savo sūnėno garbės. Burmistrui, kuris jį aplankė valandą prieš koncertą, davė kelis patarimus, kaip elgtis su jaunikaičiu.

— Puikus vyras mano sūnėnas,— sakė jis,— bet kartais jam ateina keistos mintys, ir jis ima niekus daryti; todėl man labai gaila, kad negaliu būti koncerte; mano akyse jis atsargus ir gerai žino dėl ko! Tačiau turiu jo garbei pažymėti, kad čia nėra koks dvasios trūkumas, bet jo kūno tam tikra yda. Vadinas, jei jūs, ponas burmistrai, kai jam ateis, sakysim, tokios mintys, kad jis šoks ant gaidų staliuko arba pagriebęs kontrabosą ims griežti arba ką kitą daryti, jei jūs tada tik truputį atleisite jo ankštąjį kaklaraištį, arba, jei ir tuomet nebūtų geriau, visai jį nuimsite, tai pamatysite, kaip jis tada klausys ir koks bus mandagus.

Burmistras padėkojo ligoniui už pasitikėjimą ir prižadėjo, jei būtų reikalas, padaryti taip, kaip tas patarė.

Koncerto salė pilna prisigrūdo žmonių: susirinko visas miestas ir apylinkės. Norėdami pasidžiaugti nepaprasta pramoga kartu su griunvizeliečiais, suvažiavo iš aplinkos per tris valandas kelio visi medžiotojai, kunigai, valdininkai, laukininkai ir kiti kaimo žmonės drauge su pačiomis ir visais savo vaikais. Miesto muzi-

kantai grojo visai įmanomai; po jų ėjo su violončele burmistras, kuriam tarė vaistininkas, pūsdamas vamzdį; toliau visai nepaprastai atidainavo savo bosu vargonininkas; pagaliau nemaža plojo delnais ir daktarui už jo fagotą.

Pirmoji koncerto dalis pasibaigė, ir visi nekantriai laukė antrosios, kur turėjo jaunasis svetimšalis su burmistro dukteria sudainuoti duetą. Sūnėnas buvo atėjęs į koncertą puikiausiai pasipuošęs ir jau seniai kreipė į save svečių akis. Nieko nesiklausdamas, jis atsisėdo į minkštą krėslą, pastatytą vienai grafienei, turėjusiai atvykti iš kaimynijos, ištiesė kojas, kiek tik gali, ir ėmė žiūrėti su dideliu žiūronu į susirinkusius; be to, visą laiką žaidė su dideliu atsivestu šuniu, nors ir buvo uždrausta vestis šunis į salę. Grafienė, kuriai buvo paskirtas krėslas, atvyko, bet sūnėnas ne tik neatsistojo ir neužleido jai vietos,— atbulai, jis dar patogiau atsisėdo, ir niekas nieko nedrįso jam už tai pasakyti. Ta aukšta ponia gavo atsisėsti paprastam šiaudiniam krėsle kartu su kitomis moterimis, nors ir nelabai patenkinta galėjo būti.

Tuo laiku, kada burmistras nuostabiais savo instrumento balsais džiugino susirinkusių ausis, kada vargonininkas puikiai dainavo savo ariją, ir net tada, kada visi nutilę kaip negyvi klausėsi gražios daktaro fantazijos su fagotu, žaidė sūnėnas su šuniu, liepdamas jam nešioti nosinę, arba balsu šnekino savo kaimynus. Visi, kurie jo nepažino, stebėjosi keistu jaunikaičio elgesiu.

Todėl nenuostabu, kad visiems labai rūpėjo, kaip jis sudainuos savo duetą. Prasidėjo antroji dalis. Miesto muzikantai truputį kažką pagriežė, ir burmistras priėjo su savo dukteria prie jaunikaičio, padavė jam gaidas ir tarė: „Mesjė! Ar ne metas jums būtų pradėti duetą?" Jaunikaitis nusijuokė iškišęs dantis, pašoko ir nubėgo prie gaidų staliuko; burmistras su dukteria nuėjo paskui. Vargonininkas ėmė mušti taktą ir sūnėnui davė ženklą pradėti. Sūnėnas pažiūrėjo į gaidas ir užtraukė kažkokiu baisiu ir gailingu balsu. Vargonininkas sušuko: „Dviem tonais žemiau, *do* prašom giedoti, *do!*"

Bet, užuot giedojęs *do*, sūnėnas nusimovė vieną savo kurpę ir kad tėkš vargonininkui į galvą, net pudra sudulkėjo aplinkui. Pamatęs tai, burmistras tarė sau: „A, dabar jį vėl priemėtis tampo", prišoko, pagriebė sūnėną už kaklo ir atleido jam kiek kaklaraištį, bet nuo to jaunikaičiui dar prasčiau pasidarė. Jis kalbėjo daugiau nebe vokiškai, bet kažkokia keista kalba, kurios niekas negalėjo suprasti, ir lakstė dideliais šuoliais. Burmistras tiesiog be galvos buvo. Pagaliau nusprendė jaunikaičiui, kuriam

turėjo atsitikti koks nepaprastas dalykas, visai kaklaraištį nutraukti. Bet koks jo buvo nusigandimas, kai jis tai padarė! Jaunikaičio kaklas ne žmogaus oda buvo apaugęs, o apžėlęs tamsiai rudais plaukais! Tada tas ėmė dar pikčiau šokinėti, pagriebė sau zomšinėmis pirštinėmis už plaukų, nuplėšė juos, ir — o stebuklas! — tie gražūs plaukai buvo perukas, kurį jis sviedė burmistrui į veidą, ir pasirodė, kad galva buvo apaugusi lygiai tokiais pat gaurais!

Jis šokinėjo per stalus ir suolus, vartė visokius daiktus, mindė griežtuvus ir klarnetus, žodžiu, elgėsi kaip pasiutęs.

— Sugaukit jį, sugaukit jį! — rėkė nežmoniškai burmistras.— Jis iš galvos išėjo, sugaukit jį!

Bet tai padaryti sunkus buvo daiktas; sūnėnas nusitraukė pirštines ir parodė rankų nagus, kuriais ėmė kibti žmonėms į veidus ir baisiai juos draskyti. Pagaliau vienam medžiotojui pavyko jį sučiupti. Jis pagavo jį už rankų ir taip suspaudė, jog tas kojomis tegalėjo spardytis, užkimusiu balsu rėkė ir juokėsi. Susirinkusieji apstojo ir ėmė žiūrėti į keistą ponaitį, dabar jau visai į žmogų nebepanašų. O vienas mokytas vyras, gyvenęs kaimynijoj ir turėjęs didelį gamtos retenybių muziejų ir visokių iškimštų žvėrių, priėjo arčiau, gerai apžiūrėjo ir paskui nustebęs sušuko:

— Dieve mano! Kaip jūs, gerbiamieji ponai ir ponios, leidžiatės į padorią draugiją tą gyvulį? Juk čia beždžionė, *Homo troglodytes Linnaei*[24]; atiduokit man ją, tuoj užmoku šešis talerius ir iškimšęs turėsiu savo kabinetui puikų papuošalą.

Kas aprašys griunvizeliečių nustebimą, kai jie tai išgirdo!

— Kas? Beždžionė, orangutangas mūsų draugijoj? Jaunasis svetimšalis — paprasčiausia beždžionė! — šaukė jie ir lyg pamišę žiūrėjo į viens kitą. Jie tarėsi apsirikę, nenorėjo tikėti, ką girdėjo ausys. Vyrai vėl ėmė gyvulį tirti, žiūrinėti, bet jis buvo ir liko tikrų tikriausia beždžionė.

— Kaip tai galimas daiktas! — sušuko burmistro pati.— Argi jis neskaitė man savo eilių? Argi jis nepietavo pas mane kaip kiti žmonės?

— Ką? — karštavo daktarienė.— Kaip? Ar jis ne dažnai ir daug gėrė mano namuose kavą, ar nerūkė ir nesikalbėjo su mano vyru apie mokslą?

---

[24] *Homo troglodytes Lnnaei* — Linėjo beždžionė, panaši į žmogų. Linėjas — garsus švedų botanikas ir zoologas. *(Vert.)*

— Kaip? Ar galimas daiktas? — šaukė vyrai.— Ar jis nemušė su mumis kėgelių kalno restorane ir nesiginčijo apie politiką kaip mes kiekvienas?

— Ir kaip? — skundėsi jie visi.— Ar jis nešoko pirmutine pora mūsų baliuose? Beždžionė! Beždžionė? Čia stebuklai, čia kerai!

— Taip, čia kerai ir velnio padarymas,— tarė burmistras, rodydamas sūnėno kaklaraištį.— Tam kaklaraišty buvo visi kerai, kurie mūsų akyse jį darė malonų. Štai standaus pergamento plati juostelė, išrašyta visokiais keistais ženklais. Man rodos, kad čia bus lotyniškai. Ar nemokėtų kas paskaityti?

Klebonas, mokytas vyras, dažnai pralaimėdavęs beždžionei šachmatų partiją, priėjo arčiau, pažiūrėjo į pergamentą ir tarė:

— Taip, čia lotyniškos raidės ir reiškia:

O koks beždžionė yr juokingas gyvulys,
Kai ypač kartais tenka graužt jai obuolys!

— Taip, taip, tai velnioniškas apgavimas, tikri kerai,— kalbėjo jis,— ir reikia gerai už tai nubausti.

Burmistras buvo tos pačios nuomonės ir nusprendė tuojau bėgti ir ištardyti svetimšalį, kuris turėjo, be jokio abejojimo, būti koks žynys. Einant į jo namus, šeši kareiviai nešė iš paskos beždžionę.

Aplink svetimšalio namus susirinko tuomet didžiausia minia žmonių: kiekvienam baisiai rūpėjo, kaip tas dalykas pasibaigs. Beldė į duris, skambino, bet veltui — niekas nesirodė. Papykęs burmistras liepė išlaužti duris ir tada įėjo į vidų. Bet ir ten nieko daugiau nebuvo, tik seni namų baldai. Svetimšalis buvo kažkur dingęs. Ant jo dirbamojo stalo gulėjo uždarytas laiškelis, adresuotas burmistrui; tas tuojau jį atplėšė ir rado ten parašyta:

„Brangieji griunvizeliečiai!

Kai Jūs skaitysite šitą laišką, manęs jau nebebus Jūsų mieste, ir tada, tikiuosi, būsite pamatę, kokio gimimo ir iš kur mano sūnėnas. Palaikykite juoką, kurį aš Jums padariau, geru pamokslu netraukti varu į savo draugiją žmogaus, norinčio sau gyventi. Aš negalėjau kęsti amžino Jūsų liežuvavimo, keistų papročių ir juokingo gyvenimo būdo. Todėl išauginau savo vietoj jauną orangutangą, kurį Jūs taip pamėgote. Likite sveiki ir naudokitės kiek galėdami mano pamokslu".

Griunvizeliečiams buvo didelė gėda prieš visą kraštą. Vienintelę paguodą jie turėjo iš to, jog viskas atsitikę ne be piktosios dvasios įsikišimo. Bet daugiausia turėjo gėdos Griunvizelio jaunimas, kuris elgėsi imdamas iš beždžionės negražius įpratimus ir darbus. Nuo to laiko niekas daugiau nebesėdėjo pasirėmęs alkūnes, nebesisupo su krėslu, tylėjo, ligi kas klausė, nusiėmė akinius ir buvo mandagūs kaip pirma. Bet jei kas vėl imdavo nepadoriai elgtis ir pliuškuoti, tada griunvizeliečiai sakydavo: „Tai beždžionė!" O beždžionė, taip ilgai vaidinusi puikiojo jaunikaičio vaidmenį, buvo atiduota tam mokslininkui, turėjusiam gamtos retenybių kabinetą. Jis leidžia jai lakstyti po kiemą, šeria ir kaip retenybę rodo kiekvienam svečiui. Ten gali dar ir šiandien ją matyti.

* * *

Kai vergas baigė sakyti, pakilo salėje didelis juokas; mūsų jaunikaičiai irgi nemaža juokėsi.

— Tikrai keisti žmonės tie frankai,— tarė vienas iš jų,— ir aš greičiau sutikčiau gyventi kartu su šeiku ir mufčiu Aleksandrijoj negu su klebonu, burmistru ir paikomis miesto moterimis Griunvizely!

— Turi tiesą,— atsakė jaunasis pirklys.— Nenorėčiau mirti Frankistane. Frankai — šiurkšti, nedora, laukinė tauta, ir kultūringam turkui arba persui, manau, baisiai sunku būtų ten gyventi.

— Netrukus tai išgirsite,— atsiliepė senelis.— Kiek teko sužinoti iš vergų prižiūrėtojo, daug papasakos apie Frankistaną anas gražus berniokas, nes jis ilgai ten išbuvo, nors pats gimimo yra musulmonas.

— Ar tas aure ten, kur sėdi paskutinis? Juk tai nuodėmė, kad šeikas jį atleidžia! Čia viso krašto gražiausias vergas. Pažvelkite į tą narsų veidą, tas drąsias akis, tą gražų sudėjimą! Juk jam šeikas gali duoti lengvo darbo: jį gali pastatyti muses baidyti arba pypkę nešioti. Tas darbas nusispjauti tėra, o toks vergas visus namus puoštų. Ir jis trečia diena pas jį teesti, ir jau leidžia? Tai kvailystė, tai nuodėmė!

— Nemokyk to, kurs išmintingesnis už visą Egiptą! — atšovė senelis.— Ar aš jums nesakiau, kad, leisdamas jį, šeikas tikisi įgyti Alacho malonę? Jūs sakote, kad jis gražus ir gerai sudėtas, ir sakote tiesą. Bet šeiko sūnus, kad jį pranašas sugrąžintų į tėvo namus, šeiko sūnus buvo gražus berniukas ir dabar turi būti

taip pat didelis ir gerai sudėtas. Vadinas, šeikas turi taupyti auksą ir leisti pigų bjaurų vergą, kad už tai gautų savo sūnų? Jei kas ką daro šiam pasauly, tai tegu daro gerai arba visai nieko nedaro!

— Pažvelkite, šeiko akys nuolat įsmeigtos į tą vergą. Aš tai regėjau visą vakarą. Pasakojant dažnai jo akys krypo į tą pusę ir stebėjosi į gražų leidžiamojo vergo veidą. Vis dėlto, matyti, jam jo gaila leisti.

— Negalvok taip apie tą žmogų! Manai, kad gaila tūkstančio tomanų tam, kuris kasdien treja tiek daugiau gauna? — tarė senelis.— O jei jis nuliūdęs nuolat žiūri į tą jaunikaitį, tai turbūt galvoja apie savo sūnų, vargstantį svetimoj šaly; jis, galimas daiktas, galvoja, ar nesusiras ten kartais gailestingo žmogaus, kad jį išpirktų ir parsiųstų tėvui.

— Gali būti tiesa,— atsiliepė jaunasis pirklys,— ir man gėda, kad aš apie žmones visados negerai manau. Jūs esate visuomet geros apie juos nuomonės, bet vis dėlto man rodos, kad žmonės paprastai yra pikti. Ar jūs to nepastebėjot?

— Tas ir yra, kad nepastebėjau, ir todėl gerai manau apie žmones,— atsakė senelis.— Pirma ir aš toks buvau kaip jūs. Gyvenau taip iš dienos į dieną, girdėjau apie žmones daug pikto, pats patyriau daug negerumų ir ėmiau visus žmones laikyti netikusiais. Aš ėmiau galvoti apie tai, ką mačiau, ką išgyvenau. Ir kas pasirodė? Visur vieną piktybę teregėjau. Nemokėjau pastebėti, jei kas darė gailestingą darbą, laikiau paprastu dalyku, jei ištisos šeimos gyveno šventai. Bet piktus daiktus visuomet gerai nešiojau atminty. Tada pradėjau visai kitomis akimis aplinkui žvalgytis. Džiaugiausi regėdamas, kad gerumo ne tiek maža yra, kaip iš pradžios maniau; piktumo mažiau bemačiau, arba ne taip jau jis man į akis krito. Taigi išmokau mylėti žmones, išmokau apie juos gerai manyti ir per ilgus metus klydau rečiau, kai apie ką sakiau gerai negu tuomet, kai aš jį begėdžiu, besąžiniu laikiau.

Toj vietoj senelį sutrikdė vergų prižiūrėtojas, priėjęs prie jo ir taręs:

— Mano viešpats Aleksandrijos šeikas Ali Banas nudžiugo, pamatęs jus salėje, ir kviečia ateiti pas jį ir šalimais atsisėsti.

Jaunikaičiai nemaža nustebo, kad tokia garbė teko seneliui, kurį jie buvo elgeta palaikę, ir kai jis paėjo į tą pusę, kur sėdėjo šeikas, jie sulaikė vergų prižiūrėtoją, ir jaunasis rašytojas jo paklausė:

— Sakyk, kas tas senelis, su kuriuo mes kalbėjom ir kurį šeikas taip gerbia?

— Kaip! — sušuko be galo nustebintas vergų prižiūrėtojas.— Jūs nepažįstat to žmogaus?

— Ne, nežinom, kas jis toks.

— Tačiau kelis kartus aš mačiau jus kalbant su juo gatvėj, ir mano viešpats, šeikas, taip pat tą pastebėjo ir andai sakė: „Puikūs turi būti jaunikaičiai, jei juos šnekina toks žmogus".

— Tai sakyk gi, kas jis! — atsiliepė nekantriai jaunasis pirklys.

— Eikite sau, jūs tik norit iš manęs pasijuokti,— atsakė vergų prižiūrėtojas.— Į tą salę niekas daugiau, tik kviesti tepakliūva, o šiandien senelis prašėsi šeiko, kad jam čia leistų atsivesti kelis jaunikaičius, ir Ali Banas liepė atsakyti, kad jis jo namais gali kaip tinkamas naudotis.

— Sakydamas greičiau sakyk ir mūsų ilgiau nebevargink! Kaip gyvi nežinom, kas tas žmogus. Mes susipažinom su juo netikėtai ir pradėjom šnekėtis.

— Tai galite save laimingais vadinti: jūs kalbėjote su mokytu, garsiu vyru, ir todėl dabar čia visi į jus žiūri pavydėdami ir stebėdamiesi. Juk jis ne kas kitas, tik Mustafas, mokytas dervišas.

— Mustafas! Išmintingasis Mustafas, kuris auklėjo šeiko sūnų, kuris prirašė daug mokslo knygų ir apkeliavo visas pasaulio šalis? Mes kalbėjomės su Mustąfu? Ir kalbėjomės taip, lyg jis būtų mūsų draugas, be jokios pagarbos!

* * *

Jaunikaičiai dar tebesikalbėjo apie dervišą Mustafą. Jie buvo smagūs, kad toks senas ir garsus vyras teikėsi juos prašnekinti ir net pasiginčyti su jais. Staiga prisiartino prie jų vergų prižiūrėtojas ir pasakė, kad šeikas nori su jais pasikalbėti. Jaunikaičiams ėmė smarkiai širdys plakti. Niekados dar nebuvo jie kalbėję su tokiu aukštu žmogum, net su juo vienu, o dar mažiau tokiam dideliam susirinkime. Bet jie atsidrąsino, kad nepasirodytų piemenys, ir nusekė su vergų prižiūrėtoju pas šeiką. Ali Banas sėdėjo ant puikaus pagalvio ir gėrė sorbetą. Dešinėj jo pusėj sėdėjo senelis; jo menki drabužėliai gulėjo padėti ant gražių pagalvių, o prasti sandalai pastatyti ant dailaus persų darbo kilimo, bet jo graži galva ir pilnos išminties akys rodė, kad jis vertas sėdėti greta tokio žmogaus kaip šeikas.

Šeikas buvo nuliūdęs, ir senelis, matyti, jį ramino. Jaunikaičiai net spėjo, kad jų pakvietimas pas šeiką yra senelio gudrybė, jo sugalvota, turbūt norint pasmaginti susikrimtusį tėvą.

— Prašom čia, jaunikaičiai,— tarė šeikas,— prašom arčiau. Mano senas draugas daug man džiaugsmo padarė, čia jus atvedęs, tik aš ant jo pykstu, kam jis anksčiau mūsų nesupažindino. O kuris iš jūsų rašytojas?

— Aš, viešpatie! Žemas esu jūsų tarnas! — atsiliepė vienas jaunikaitis, dėdamas kryžmais ant krūtinės rankas ir žemai lenkdamas galvą.

— Tai tu, vadinas, mėgsti klausyti istorijų ir skaityti gražias knygas?

Jaunikaitis nusigando ir paraudo: jis atsiminė, kaip kartą senelio akyse niekino šeiką sakydamas, kad pats jo vietoj lieptų sau pasakoti ir skaityti balsu knygas. Manydamas, kad senelis bus viską išpasakojęs šeikui, pažvelgė į jį kreivai ir paskui tarė:

— Viešpatie! Tiesa, kad man nėr smagesnio darbo kaip tas. Tai lavina protą ir trumpina laiką. Bet kiekvienas turi savo palinkimą. Todėl aš neniekinu tų, kurie ne...

— Gerai, gerai,— tarė jam šypsodamas šeikas ir davė ženklą prisiartinti antram.

— Kas tu toks? — paklausė jo.

— Viešpatie, amato aš esu gydytojo padėjėjas ir jau išgydžiau kelis ligonius.

— Taip,— atsakė šeikas,— ir mėgsti linksmą gyvenimą. Kartais norėtum puikiai pavalgyti su draugais ir pasilinksminti. Ar ne tiesa, aš įspėjau?

Jaunikaitis susigėdo; jis matė, kad senelis ir jį bus išdavęs. Bet atsidrąsino ir tarė:

— O taip, viešpatie, galėjimą pasilinksminti kartais su draugais aš laikau gyvenimo laime. Nors dabar mano kišenė tokia, jog draugus meliūnais arba kitais panašiais pigiais daiktais tegaliu vaišinti, bet mums ir su tiek smagu, todėl reikia manyti, kad mums būtų kur kas smagiau, jei turėčiau daugiau pinigų.

Šeikui taip patiko jaunikaičio atvirumas, jog jis negalėjo susilaikyti iš to nesusijuokęs.

— O kuris iš jūsų pirklys? — paklausė jis toliau.

Jaunasis pirklys dailiai pasveikino šeiką, nes buvo puikiai išauklėtas vyras, ir šeikas jam tarė:

— O sveikas? Sveikas mėgsti muziką ir šokius? Mėgsti klausyti, jei kas gražiai groja ar gieda, mėgsti žiūrėti, jei kas dailiai šoka?

— Man aišku, viešpatie,— atsakė pirklys,— kad tas senelis, norėdamas jus pasmaginti, susakė visas mūsų kvailystes. Jei jam pavyko jus tuo pasmaginti, tai man labai malonu būti jūsų smagumo priežastim. O kaip muzika ir šokiai, turiu prisipažinti, kad nėr pasauly kito tokio daikto, kas taip džiugintų mano širdį. Bet prašom nemanyti, kad aš dėl to peikčiau jus, viešpatie, jei jūs ne taip pat...

— Gana, gana! — tarė šeikas, modamas ranka.— Jūs norėjote pasakyti, kad kiekvienas turi savo palinkimų. Bet ten stovi dar vienas ir turi būti tas, kur norėtų keliauti? Kas gi esat jūs, jaunikaiti?

— Aš tapytojas, viešpatie,— atsakė tas.— Aš tapau vaizdus iš dalies ant salių sienų, iš dalies ant drobės. Regėti svetimus kraštus, žinoma, mano didžiausias troškimas; juk ten matai visokių gražių vietų ir jas gali nupiešti; o ką matai ir matydamas nupieši, visados geriau atrodo negu tas, ką pats išgalvoji.

Šeikas pažiūrėjo tuomet į gražius jaunikaičius, kažko susimąstė ir nuliūdo.

— Aš taip pat turėjau sūnų,— tarė jis galop,— ir jis būtų dabar to amžiaus kaip jūs. Jūs būtumėte jo draugai, ir kiekvienas tada turėtumėte, ko dabar trokštate. Su vienu jis skaitytų, su kitu klausytų muzikos, su trečiu kviestų draugus, vaišintų ir linksmintųs, o su tapytoju leisčiau keliauti į gražius kraštus ir tada būčiau tikras, kad jis visados man vėl sugrįžtų. Bet Alachas to nenorėjo, ir aš be murmėjimo atsiduodu jo valiai. Tačiau ir be to galiu patenkinti jūsų troškimus, ir jūs turit smagūs iš mano namų grįžti. Jūs, mano mokytas drauge,— kalbėjo jis toliau, kreipdamasis į jaunąjį rašytoją,— gyvenkit nuo šios dienos mano namuose ir žiūrėkit mano knygas. Jei panorėtumėt, galite dar daugiau sau reikalingų prisipirkti, bet už tai turėsite man papasakoti, jei skaitydamas rasite gražių dalykų. Tas, kur mėgsta pasilinksminimus su draugais, turi būti mano pokylių tvarkytoju. Nors pats gyvenu atsiskyręs ir niekas manęs nebedžiugina, bet kartais turiu susikviesti daug svečių; to reikalauja mano padėjimas. Tada jūs viską vietoj manęs tvarkysite ir galėsite kviestis savo draugus, kuriuos panorėsite; vaišinsite, be abejo, geresniais daiktais negu meliūnai. To jauno pirklio netrauksiu, žinoma, nuo darbo, duodančio jam pinigų ir garbės, bet kiekvieną vakarą eikite į mano namus ir gėrėkitės šokėjais, muzika ir dainomis kiek tik širdis trokšta. O jūs,— tarė jis tapytojui,— jūs regėsite svetimas šalis ir ten lavinsite akį. Mano iždininkas išduos jums pirmajai kelionei, kurią galite rytoj pra-

dėti, tūkstantį raudonųjų, du arklius ir vergą. Keliaukite kur širdis traukia, ir jei pamatysite ko gražaus, tai nupieškite man.

Jaunikaičiai paliko be galvų iš nustebimo, be žado iš džiaugsmo ir dėkingumo. Jie norėjo pabučiuoti net žemę ties geraširdžio šeiko kojomis, bet tas juos sulaikė.

— Jei jūs turit kam dėkoti,— tarė jis,— tai tam išmintingajam vyrui, kur apie jus man apsakė. Ir man jis padarė nemaža malonumo supažindinęs mane su keturiais tokiais puikiais jaunikaičiais.

Bet dervišas Mustafas irgi atsisakė nuo dėkojimo.

— Matote,— tarė jis,— jog niekuomet nereikia, gerai nepasvarsčius, kitą teisti; ar aš per daug pasakiau apie to žmogaus prakilnumą?

— Dabar paklausykime, ką papasakos paskutinis iš tų vergų, kur aš šiandien leidžiu,— perkirto jį Ali Banas, ir jaunikaičiai nuėjo į savo vietas.

Tada pakilo tas jaunas vergas, kur seniai kreipė į save visų akis savo gražumu ir žvilgsnio drąsumu, nusilenkė šeikui ir skardžiu balsu pradėjo sakyti:

ALMANSORO APSAKYMAS

Viešpatie! Žmonės, kurie kalbėjo prieš mane, pasakojo įvairias gražias istorijas, jų girdėtas svetimuose kraštuose, o aš su gėda turiu prisipažinti, kad nemoku nieko, kas būtų įdomu jums paklausyt. Bet, jei jums nebus nuobodu, papasakosiu nuostabius vieno mano draugo nutikimus.

Tame Alžyro kapere [25], iš kurio mane išvadavo jūsų maloninga ranka, buvo mano metų jaunikaitis, gimęs, kaip man rodėsi, ne vergo drabužiams dėvėti. Kiti laivo vergai buvo žmonės arba šiurkštūs, su kuriais negalėjau sugyventi, arba tokie, kurių kalbos nesupratau, todėl vis, kada tik atspėdamas, susieidavau su tuo jaunikaičiu. Jis vadino save Almansoru ir iš kalbos turėjo būti egiptietis. Mes labai draugiškai tarp savęs pasišnekėdavome, ir kartą atėjo mums į galvą nusipasakoti vienas antram savo gyvenimą; pasirodė, kad mano draugo gyvenimas buvo daug įdomesnis nekaip mano.

Almansoro tėvas buvo didelis žmogus ir gyveno viename

[25] Kaperas — lengvas jūros plėšikų laivas. *(Vert.)*

Egipto mieste, to miesto vardo jis man nepasakė. Linksmai ir gražiai leido Almansoras savo mažas dienas, jokių jam nestigo žemės gėrybių ir džiaugsmų. Tačiau jo nelepino, ir jo protas anksti pradėjo bręsti, nes tėvas buvo išmintingas žmogus ir sūnui visokių dorybių geras pavyzdys; be to, jį auklėjo vienas didelio mokslo vyras, tas mokė jį visko, ką reikia žinoti jaunam vaikinui. Almansoras buvo dešimties metų, kada iš užjūrio atvyko į tą šalį frankai ir pradėjo kariauti su jo tauta.

Berniuko tėvas turėjo nepamėgti frankams, nes vieną kartą, kada jis buvo beeinantis laikyti rytmetinių maldų, jie atėjo ir pareikalavo iš pradžios užstatyti pačią, kad jis bus ištikimas frankų tautai, o kai tas nenorėjo jos atiduoti, jie pagriebė jo sūnų ir nusivedė į savo stovyklą.

Taip ėmus jaunam vergui pasakoti, šeikas užsidengė veidą; salėje pakilo pasipiktinęs murmėjimas.

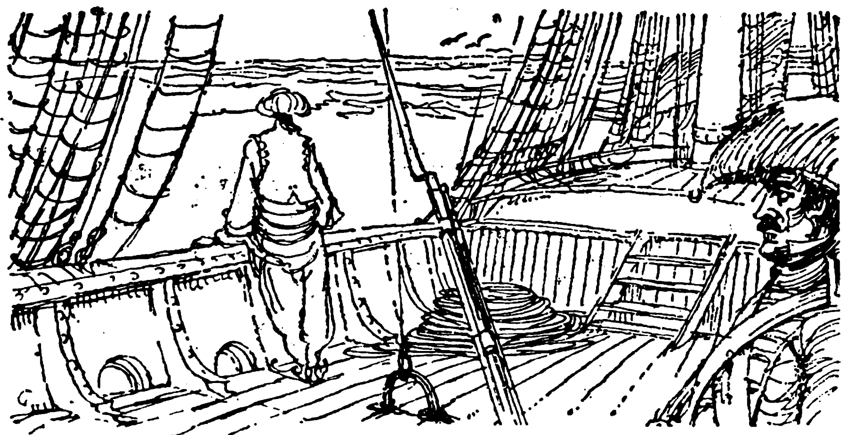
— Kaip,— šaukė šeiko bičiuliai,— kaip drįsta tas jaunas berniokas taip kvailai elgtis ir draskyti savo istorijomis Ali Banui žaizdas, kurias reikia gydyti? Kaip jis gali naujinti jo širdies skausmą, kurį reikia dildyti?

Pats vergų prižiūrėtojas pašoko iš apmaudo ir liepė jam nutilti. Jaunasis vergas rodėsi labai tuo nustebintas ir klausė šeiko, kuriais žodžiais jis galėjo įžeisti savo viešpatį. Šeikas tada pakilo ir tarė:

— Nurimkite, draugai! Kaip gali ką žinoti apie mano nelaimę jaunikaitis, kur vos trys dienos po mano stogu gyvena! Žinant, kiek baisenybių pridarė frankai, ar gali tvirtinti, kad neištiko ir kitą ką toks likimas kaip mane? Ar negali kartais tas pats Almansoras. . , sakyk toliau, mano jaunasis bičiuli!

Vergas nusilenkė ir nusilenkęs tarė toliau:

— Vadinas, jaunasis Almansoras buvo nuvestas į frankų stovyklą. Negali sakyti, kad jam ten prastai būtų buvę; vienas jų vadas kviesdavosi vaiką į savo palapinę ir ten jį šnekindavo; jo atsakymus vertė dragomanas. Vadas rūpinosi, kad jam netrūktų nei valgio, nei drabužio, bet tėvo ir motinos pasiilgimas darė berniuką labai nelaimingą. Paimtas kelias dienas verkė, bet jo ašaros negalėjo tų žmonių sugraudinti. Kartą stovykla pakilo, ir Almansoras tikėjosi tada galėsiantis grįžti namo, bet atsitiko kitaip: kariuomenė kilojosi iš vienos vietos į kitą, kariavo su mameliukais, ir Almansoras visą laiką buvo tampomas kartu. Kai jis paskui meldė viršininkų, kad jį leistų grįžti vėl į namus, tie nesutiko sakydami, kad jis turi likti savo tėvo ištikėjimo laidu. Taigi ilgai jam teko visur klajoti su kareiviais.

Bet staiga kariuomenėj pakilo bruzdesys: ėmė kalbėti apie daiktų kraustymą, atsitraukimą ir jūros važiavimą. Almansoro džiaugsmas buvo neapsakomas, nes vargšas tikėjosi, kad dabar, frankams grįžtant į savo šalį, jis tikrai bus paleistas. Jie nutraukė su arkliais ir visais vežimais prie jūros kranto, iš kur buvo regėti laivai. Kareiviai pradėjo lipti į laivus, bet sutemo naktis, o jų didesnė pusė dar liko ant kranto. Almansoras buvo nusprendęs nemigti, nes kiekvieną valandą galėjo būti paleistas, bet galop jį suėmė miegas, ir jis kietai užmigo. Jis spėjo, kad frankai buvę jam ką įmaišę į gėrimą. Jam atbudus, saulė skaisčiai švietė į mažą kambarėlį, kurio niekuomet nebuvo matęs. Jis pašoko nuo lovos, bet, atsistojęs ant grindų, bematant pargriuvo, nes grindys į visas puses suposi ir viskas tarytum sukosi ir šokinėjo aplink jį. Jis vėl pakilo ir, laikydamasis už sienos, ėmė eiti iš kambario.

Aplinkui baisiai ūžė, švilpė, šnypštė. Jis nežinojo, ar čia sapnas buvo, ar kas kitas, nes panašaus ūžesio niekados nebuvo girdėjęs ir matęs. Pagaliau jis prislinko mažus laiptus, su dideliu vargu pakilo aukštyn, ir koks siaubas jį pagavo! Aplinkui nieko daugiau nebuvo matyti, tik dangus ir vanduo: jis plaukė laivu. Ir ėmė jis gailiai verkti. Prašėsi vežti atgal, norėjo šokti į jūrą ir plaukte plaukti į namus, bet frankai jį sulaikė. Vienas jų viršininkas pasišaukė vaiką pas save ir pažadėjo netrukus jį grąžinti tėvams, jei klausys frankų, aiškindamas, kad nuo kranto jau nebegalėję siųsti jo namo, kad jis būtų vienas gavęs žūti, nes buvę per toli nuo namų.

Bet frankai neišlaikė savo žodžio: laivas plaukė vis tolyn, ir kai pagaliau priplaukė sausumą, tai buvo ne Egipto krantas, bet Frankistanas! Ilgos kelionės laiku ir dar pirmiau stovykloj Almansoras pramoko kiek frankų kalbos, o tai labai jam buvo naudinga tam krašte, kur jo kalbos niekas nemokėjo. Daug dienų vežė jį tuo kraštu vis gilyn, ir visur rinkosi didelės žmonių minios žiūrėti vaiko, nes jo palydovai sakė, kad čia esantis Egipto karaliaus sūnus, tėvo siunčiamas į Frankistaną mokytis.

Bet tie kareiviai taip sakė tik norėdami įtikinti savo krašto žmones, kad jie nugalėję Egiptą ir gyvenantys didelėj santaikoj su ta šalimi. Po kelių važiavimo dienų sausuma jie atvyko į didelį miestą, savo kelionės tikslą. Ten Almansorą atidavė vienam daktarui, tas parsivedė jį į savo namus ir ėmė mokyti Frankistano papročių.

Almansoras pirmiausia turėjo užsivilkti frankų drabužius, jie buvo labai siauri ir ankšti ir toli gražu ne tokie puikūs kaip Egipto. Toliau jis jau nebegalėjo sveikindamas nusilenkti sudėjęs rankas kryžmais, bet, jei norėjo kam išreikšti pagarbą, turėjo viena ranka nusiimti nuo galvos didelę juodo tūbo kepurę, kurią nešiojo visi vyrai ir kurią jis pats gavo užsidėti, o kita ranka turėjo mostelėti į šalį ir čiūžtelėti su dešine koja. Taip pat nebegalėjo sėdėti parietęs kojas, kaip mėgsta daryti Rytų žmonės, bet turėjo sėstis į aukštas kėdes ir nuleisti kojas žemyn. Valgymas irgi labai jį vargino, nes visa, ką tik jis norėjo dėti į burną, pirmiau turėjo pasmeigti ant geležinių šakelių.

O daktaras buvo žmogus aštrus ir piktas ir vaiką visaip kankino. Jei jis kada pasimiršęs pasakydavo svečiams: „Salem aleikum!", daktaras mušdavo jį su lazda, nes vaikas turėdavo sakyti: *„Votre serviteur!"* [26]

Almansorui lygiai draudžiama buvo kalbėti ir rašyti savo tėvų kalba, ir, galimas daiktas, visiškai būtų ją pamiršęs, jei tame mieste nebūtų gyvenęs vienas žmogus, nemaža lengvinęs jam vargo dienas.

Tai buvo senas, bet labai mokytas vyras, jis mokėjo daug rytinių kalbų: arabų, persų, koptų ir net kinų. Toj šaly jis buvo laikomas mokytumo stebuklu, ir mokėdavo jam didelius pinigus, kad mokytų tų kalbų ir kitus. Tas mokslo vyras kelis kartus per savaitę kviesdavosi pas save jaunąjį Almansorą, vaišindavo jį vaisiais ir kitais gardėsiais, ir tada jaunikaičiui rodėsi, kad jis

---

[26] Jūsų tarnas *(pranc.)*. *(Vert.)*

gyvenantis namie. Tikrai tas mokslininkas buvo labai keistas žmogus. Jis pasiuvo Almansorui tokius drabužius, kuriuos tik dideli Egipto žmonės dėvi. Tuos drabužius jis laikė savo namuose tam tikrame kambary. Kada Almansoras ateidavo, siųsdavo jį su savo tarnu į tą kambarį ir liepdavo jį aptaisyti taip, kaip vilkėja jo krašte. Iš čia jie eidavo į „Mažąją Arabiją": taip buvo vadinama viena mokslininko namų salė.

Ta salė buvo išpuošta visokiais Rytų medžiais ir augalais: palmėmis, bambukais, jaunais kedrais ir įvairiais žolynais. Ant grindų buvo patiesti persų kilimai, o pasieniais pagalviai, bet niekur jokio frankų krėslo arba stalo. Ant vieno pagalvio sėdėdavo pats profesorius, bet jis atrodydavo visai kitaip negu paprastai: aplink galvą apsivyniodavo lyg turbaną ploną turkų šalką ir pasirišdavo žilą barzdą, kuri jam ėjo lig juostos ir buvo panaši į tikrąją rimto žmogaus barzdą. Be to, jis užsivilkdavo gražią mantiją, užsimaudavo plačias turkiškas kelnes ir geltonas šlepetes. Nors jis buvo taikaus būdo, bet tomis dienomis pasikabindavo turkišką kalaviją, o už diržo užsikišdavo durklą, nusagstytą netikraisiais akmenimis. Tuomet jis rūkydavo pypkę, ilgumo per dvi uolektis, ir jam tarnaudavo žmonės, apsidarę irgi persiškai, o pusė iš jų dažė juodai savo veidą ir rankas.

Iš pradžios tas viskas jaunajam Almansorui rodėsi labai juokinga, bet jis greit pamatė, kad iš to senio lankymo turi pats nemaža naudos. Daktaro namuose jis negalėjo nei vieno žodžio tarti egiptiškai, o čia aštriai draudžiama buvo frankų kalba. Įeidamas Almansoras turėjo linkėti ramybės; į tą pasveikinimą senis persas atsakydavo labai iškilmingai. Paskui duodavo ženklą sėstis šalimais ir pradėdavo kalbėti tai persiškai, tai arabiškai, tai koptiškai ir dar kitomis kalbomis; jis tai vadindavo rytų mokslo pašnekesiu. Šaly jo stovėdavo tarnas, arba, kaip jis tą dieną buvo vadinamas, vergas, ir laikydavo didelę knygą; ta knyga buvo žodynas, ir kai senis užmiršdavo kokį žodį, pasišaukdavo vergą, atsiversdavo knygą, greit susirasdavo, ką norėdavo sakyti, ir paskui vėl toliau kalbėdavo.

O vergai atnešdavo turkiškuose induose sorbeto ir kito daikto, ir jei Almansoras norėdavo nuteikti senį, tad sakydavo, kad jo viskas taip įtaisyta kaip Rytuose. Almansoras puikiai skaitė persiškai, kas labai džiugino senąjį mokslininką. Jis turėjo daug persiškų rankraščių ir liepdavo jaunikaičiui juos skaityti garsiai, kad galėtų tokiu būdu pagauti taisyklingą ištarimą.

Vargšui Almansorui buvo tai laimingos dienos, nes senasis profesorius niekuomet neišleisdavo jo be dovanų; dažnai jis

parsinešdavo iš jo net pinigų, audeklo arba kitų reikalingų daiktų, kurių jam neduodavo daktaras. Taip Almansoras išgyveno frankų žemės sostinėj keletą metų, bet tėvynės pasiilgimas nei kiek nemažėjo. Kada jis buvo maždaug penkiolikos metų, susitiko kartą netikėtai žmogų, turėjusį didelę svarbą tolimesniam jo gyvenimui.

Frankai tuo laiku buvo išsirinkę karalium ir valdovu savo vyriausiąjį karvedį, tą patį, su kuriuo Egipte Almansoras taip dažnai kalbėdavosi. Almansoras buvo girdėjęs ir net supratęs iš didelių iškilmių mieste, kad kažkas atsitikę, bet negalėjo tikėti, kad būtų išrinktas tas pats, kurį matė Egipte: jis jam rodėsi per jaunas. Sykį Almansoras ėjo dideliu tiltu, pastatytu ant plačios upės, tekančios per miestą; staiga jis ten išvydo vyrą, apsivilkusį kareivio drabužiais, atsišliejusį į tilto turėklą ir žiūrintį į vandenį. To vyro veidas jam pasirodė lyg matytas. Kiek pagalvojęs, staiga jis atsiminė, kad čia bus tas pats frankų karvedys, su kuriuo dažnai jis kalbėjosi ir kuris visuomet taip juo rūpinosi. Almansoras nežinojo jo tikrojo vardo, bet atsidrąsinęs prisiartino ir, sudėjęs kryžmais rankas ant krūtinės savo krašto papratimu, pašaukė jį tuo vardu, kuriuo paprastai tarp savęs jį kareiviai vadino: „Salem aleikum, Mažasis Kapralai!"

Tas vyras nustebęs pažiūrėjo į jaunikaitį, kažką pagalvojo ir paskui tarė:

— Ar gali būti! Tu čia, Almansorai? Ką beveikia tavo tėvas? Kas girdėti Egipte? Kokie vėjai tave čia atpūtė?

Tada Almansoras, nebegalėdamas toliau susivaldyti, pravirko ir atsakė jam:

— Vadinas, tu nežinai, Mažasis Kapralai, ką man padarė tie šunys, tavo tautiečiai? Tu nežinai, kad jau daug metų, kaip nemačiau savo tėvų žemės?

— Nemanau,— tarė tas suraukęs kaktą,— kad jie būtų tave vežte išvežę su savim.

— Tas ir yra, kad išvežė! — atsakė Almansoras.— Tą pačią dieną, kada tavo kareiviai sėdosi į laivus, aš mačiau savo gimtąjį kraštą paskutinį kartą. Jie paėmė mane ir išgabeno su savim. Vienas viršininkas, sujaudintas mano nelaimės, moka dabar už mano laikymą vienam prakeiktam daktarui, kuris mane muša ir beveik badu marina. Bet klausyk, Mažasis Kapralai,— kalbėjo jis nuo širdies,— gerai, kad aš tave čia sutikau, tu turi man padėti.

Vyras, kuriam jis tai sakė, nusišypsojo ir paklausė, kokio padėjimo jis norėtų.

— Štai kas,— tarė Almansoras,— būtų neteisinga, jei aš iš tavęs ko norėčiau gauti; tu visada buvai man labai geras, bet žinau, kad tu taip pat neturtingas ir, net vadu būdamas, niekuomet nevilkėjai taip gerai kaip kiti; dar ir dabar, sprendžiant iš tavo drabužio ir skrybėlės, turi ne puikiausiai gyventi. Bet juk frankai neseniai išrinko sultoną, ir tu, be abejo, pažįsti žmonių, kurie su juo sueina, sakysim, jo janičarų agą arba jo reisefendį, arba jo kapudan-pašą; nepažįsti?

— Taip,— atsakė tas,— o kas toliau?

— Tu galėtum jiems pakalbėti už mane žodelį, Mažasis Kapralai, kad jie paprašytų frankų sultono mane paleisti. Paskui man reiktų šiek tiek pinigų kelionei per jūrą, bet pirmiausia turi man prižadėti, kad nieko nesakysi apie tai nei daktarui, nei arabų profesoriui.

— O kas toks arabų profesorius? — paklausė tas.

— A, tai nuostabus žmogus, bet apie jį tau papasakosiu kitą kartą. Jei jie tą išgirstų, tai aš jau nebegalėčiau išvažiuoti iš Frankistano. Tik ar pakalbėsi už mane su aga? Sakyk man tai atvirai!

— Eik su manim,— tarė Mažasis Kapralas,— gal aš ir dabar galėsiu tau padėti.

— Dabar? — baimingai sušuko jaunikaitis.— Dabar nieku gyvu, nes daktaras mane muš; man reikia tuojau bėgti namo.

— O ką tu ten nešiesi toj kraitelėj? — paklausė Mažasis Kapralas, sulaikydamas jį. Almansoras paraudo ir iš pradžios nenorėjo rodyt, bet paskui tarė:

— Žiūrėk, Mažasis Kapralai, aš čia turiu tarnaut kaip paskutinis mano tėvo vergas. Daktaras šykštus žmogus ir kasdien siuntinėja mane į žuvų ir daržovių rinką, į kurią nuo mūsų namų valanda kelio; aš turiu pirkti iš suskretusių pardavėjų, nes ten keliais skatikais pigiau negu mūsų miesto daly. Žiūrėk, dėl tos bjaurios silkės, dėl tos saujos salotų, dėl to gabalėlio sviesto kasdien gaunu dvi valandas lakstyti. Kad tai žinotų mano tėvas!

Vyras, kuriam taip skundėsi Almansoras, susigraudino jaunikaičio nelaime ir atsakė:

— Eik tik su manim ir nebijok. Daktaras nieko tau nedarys, kad ir negautų šiandien nei silkės, nei salotų paragauti. Nusiramink ir einam! — Taip pasakęs, jis paėmė Almansorą už rankos ir nusivedė su savim. Nors, atsiminus daktarą, smarkiai plakė Almansoro širdis, bet to žmogaus žodžiuose ir veide tiek buvo tvirtybės, jog išdrįso sekti paskui jį. Vadinas, laikydamas kraitelę rankoj, jis nuėjo drauge su tuo kareiviu gatvėmis, tik jam rodėsi

nuostabu, kad prieš juos visi kėlė kepures ir sustoję lydėjo akimis. Jis dėl to paklausė savo vadovo, bet šis tik nusijuokė ir nieko į tai neatsakė.

Galų gale jie pasiekė puikią pilį, ties kuria abudu sustojo.

— Tu čia gyveni, Mažasis Kapralai? — paklausė Almansoras.

— Čia gyvenu,— atsakė tas,— ir noriu tave nuvesti pas savo pačią.

— O, puikiai tu gyveni! — tarė Almansoras.— Turi būti sultonas tau davė čia namus?

— Tavo tiesa, tie mano namai gauti nuo imperatoriaus,— atsakė vadovas ir įvedė jį į pilį. Ten jie pakilo plačiais laiptais, ir vienoj gražioj salėj jis liepė Almansorui pastatyt kraitelę, o paskui įėjo su juo į puikų kambarį, kur kanapoje sėdėjo moteriškė. Jis pašnekėjo kiek su ja nepažįstama kalba, po to abudu kažko labai juokėsi, o paskui moteriškė frankiškai daug klausinėjo Almansoro apie Egiptą. Pagaliau Mažasis Kapralas tarė jaunikaičiui: — Žinai, kas geriausiai būtų? Aš tuojau tave pats nuvesiu pas imperatorių ir pakalbėsiu su juo apie tave.

Almansorui labai pabaiso, bet jis atsiminė savo nelaimę ir savo tėvynę.

— Vargšui,— tarė jis jiem abiem,— vargšui nelaimės valandoj Alachas duoda didelę drąsybę; jis neapleis ir manęs, vargingo berniuko. Aš nebijau, aš eisiu pas imperatorių. Bet sakyk, Kapralai, ar aš turiu pulti prieš jį kniūpsčias, ar turiu kakta paliesti žemę? Ką aš turiu daryti?

Vėl abudu susijuokė ir ėmė tikinti, kad nieko to nereikia.

— Atrodo jis baisus ir didingas? — klausinėjo jis toliau.— Didelė jo barzda? Blizgančios akys? Sakyk, kaip jis atrodo?

Jo vadovas vėl nusijuokė ir nusijuokęs tarė:

— Aš tau visai nesakysiu, kaip jis atrodo, Almansorai; geriau tu pats pažink, kuris jis. Kad geriau pažintum, tau duodu vieną ženklą: imperatoriaus salėj, jei jis ten bus, visi nusiims iš pagarbos kepures, su kepure vienas imperatorius tepaliks.

Pasakęs tuos žodžius, paėmė jį už rankos ir nusivedė su savim į imperatoriaus salę. Kuo arčiau salės Almansoras buvo, tuo smarkiau jo krūtinėj plakė širdis, o kai prisiartino prie durų, tai net kinkos pradėjo jam drebėti. Atidarius tarnui duris, jis išvydo mažiausia apie tris dešimtis pusračiu stovinčių vyrų, visi puikiai apsitaisę ir apsikabinėję auksu ir žvaigždėmis, kaip paprastai mėgsta puoštis frankų žemės galingieji agos ir karaliaus pašos. Almansoras sprendė, kad jo vadovas, taip menkai apsidaręs, turi būti jų tarpe paskutinis. Visi nusimovė kepures, ir Al-

mansoras ėmė ieškoti akimis to, kas liko su kepure; juk tas turėjo būti imperatorius. Bet veltui. Visų skrybėlės buvo rankose, ir, vadinasi, jų tarpe imperatoriaus negalėjo būti. Tik kažkaip netyčia žvilgtelėjo į savo vadovą ir — ką jis paregėjo? Tas stovėjo su skrybėle ant galvos!

Jaunikaitis be galo nustebo. Ilgai jis žiūrėjo į savo vadovą ir paskui, maudamas kepurę, tarė:

— Salem aleikum, Mažasis Kapralai! Kiek žinausi, aš nesu frankų sultonas, todėl man nedera stovėti su kepure. Vadinas, tu esi tas, kas nesiima kepurės! Mažasis Kapralai, juk tu esi imperatorius?

— Spėjai,— atsakė tas,— ir, maža to, tavo bičiulis. Savo vargų kaltininku laikyk ne mane, tik nelaimingai susidėjusias aplinkybes ir žinok, kad su pirmuoju laivu grįši į savo tėvynę. O dabar vėl eik pas mano pačią ir papasakok jai apie arabų profesorių ir tą, ką žinai. Silkės ir salotai bus parsiųsti daktarui, o pats lig išvažiavimo gyvenk mano rūmuose.

Taip sakė žmogus, kur buvo imperatorius. Almansoras puolė prieš jį kniūpsčias, bučiavo jo rankas ir meldė dovanoti, kad jo nepažinęs, kad, matant jo apdarą, jam nei į galvą nebuvo atėję, kas prieš jį stovi.

— Tavo tiesa,— atsakė tas šypsodamas.— Jei kas imperatorius kelios dienos tėra, tai to jam nebus parašyta ant kaktos.

Tai pasakęs, jis ženklu parodė Almansorui išeiti.

Nuo tos dienos Almansoras pasidarė laimingas ir smagus. Tą arabų profesorių, apie kurį jis papasakojo imperatoriui, dar kelis sykius aplankė, bet daktaro daugiau neberegėjo. Praslinkus kelioms savaitėms, jį pasišaukė imperatorius ir apreiškė, kad laivas, su kuriuo jis nori plaukti į Egiptą, jau parengtas kelionei. Almansoras nebeišmanė, kaip džiaugtis ir kaip bedėkoti savo išvaduotojui. Po kelių dienų, apipiltas pinigais ir visokiomis dovanomis, jaunikaitis atsisveikino su imperatorium ir, nuvykęs prie jūros, sėdo į laivą.

Bet negreitai skirta buvo Almansorui išvysti tėvynės krantus. Alachas norėjo užgrūdyti jaunikaičio dvasią ir siuntė jam mėginimus po mėginimų. Kita frankų tauta, anglai, kariavo tuomet vandenyse su imperatorium. Visus jo karo laivus anglai gaudė, ir atsitiko, kad šeštą kelionės dieną tą laivą, kuriuo plaukė Almansoras, priešininkai apsupo ir ėmė šaudyti; laivas turėjo pasiduoti; visi žmonės buvo perkelti į mažesnį laivą, kuris kartu su kitais nuplaukė toliau. Jūroje ne mažiau pavojinga kaip dykumoje, kur galvažudžiai netikėtai užpuldinėja karavanus, plė-

šia ir žudo keleivius. Ištikus audrai, mažasis laivas buvo atskirtas nuo didžiųjų ir bangų nuneštas tolyn; ten jį patiko jūros plėšikai, suėmė jo žmones ir, atvežę į Alžyrą, visus pardavė.

Nors Almansoras pateko ne į tokią sunkią vergiją kaip krikščionys, nes jis buvo tikratikis musulmonas, tačiau vėl nustojo vilties dar kartą pamatyti gimtąjį kraštą ir tėvą. Ten jis išgyveno penkerius metus pas vieną turtingą žmogų, kuriam turėjo laistyti gėles ir žiūrėti daržą. Tas turtingas žmogus staiga mirė ir nepaliko artimų įpėdinių. Jo žemes susidraskė, vergus pasidalino kiti, o Almansoras pakliuvo į rankas vienam vergų pirkliui, rengiančiam tuo metu laivą vežti savo prekes į kitą vietą ir ten parduoti jas brangiau. Reikėjo, kad ir aš likau to pirklio vergu ir patekau į tą patį laivą kartu su Almansoru. Ten mes susipažinome, ir jis man apsakė visus savo gyvenimo nutikimus. Kai mes išlipom iš laivo į krantą, aš gavau regėti tikrą stebuklą. Krantas, ant kurio mus iškėlė laivė, buvo jo tėvynės krantas; rinka, kur mus pastatė parduoti, buvo jo gimtojo miesto rinka, ir, viešpatie, pasakysiu stačiai, jį nupirko jo tikras, jo brangusis tėvas.

* * *

Šeikas Ali Banas per visą tą apsakymą buvo labai susimąstęs — matyti, ta istorija didžiai jį patraukė; jo krūtinė kilojos, akys žibėjo, ir jis kelis kartus buvo norėjęs savo vergą sustabdyti. Bet apsakymo pabaiga, rodos, jo nenudžiugino.

— Tu sakai, jis dabar galėtų turėti dvidešimt vienus metus? — paklausė nusiminusiu balsu šeikas.

— Viešpatie, jis mano metų, nuo dvidešimt vienų lig dvidešimt dvejų.

— Ir kokį miestą jis vadino savo gimtuoju miestu? To dar mums nepasakei.

— Jei neklystu,— atsakė tas,— tai buvo Aleksandrija.

— Aleksandrija! — sušuko šeikas.— Tai mano sūnus! Kur jis pasidėjo? Ar jis nesivadino Kairamu? Jo juodos akys, tamsūs plaukai?

— Tiesa, atvirumo valandomis jis save vadino Kairamu, o ne Almansoru.

— O Alachai! Alachai! Tu sakai: tėvas jį nupirko tavo akyse. Ar jis tau sakėsi, kad čia jo tėvas? Jis vis dėlto ne mano sūnus!

Vergas tarė:

— Jis man sakė: „Garbė Alachui po tiek ilgų vargų; tai mano gimtojo miesto rinka". Netrukus pasirodė ateinant kažkoks gražiai apsitaisęs vyras; tada jis sušuko: „O, kokia didelė dangaus dovana, tos akys! Aš dar kartą regiu savo brangųjį tėvą!" Tuomet priėjo tas vyras prie mūsų, apžiūrėjo vieną, kitą ir nupirko tą, kuriam tas viskas atsitiko. Padėkojo tada Almansoras karšta malda Alachui ir pakuždėjo man į ausį: „Dabar aš vėl žengiu į savo laimės rūmus. Mane nupirko mano tikras tėvas!"

— Jis vis dėlto ne mano sūnus, ne mano Kairamas! — tarė šeikas su širdies skausmu.

Čia jaunikaitis nebegalėjo išturėti. Ėmė jam trykšti iš akių džiaugsmo ašaros, puolė jis keliais prieš šeiką ir sušuko:

— O vis dėlto jis jūsų sūnus Kairamas Almansoras; juk jūs jį pirkot!

— Alachai, Alachai! Stebuklas, didis stebuklas! — sušuko visi žmonės ir pasistūmė arčiau. O šeikas stovėjo be žado ir nustebęs žiūrėjo į jaunikaitį, pakėlusį į jį savo gražų veidą.

— Broli Mustafai! — tarė jis senajam dervišui.— Man akys užtemo nuo ašarų, ir aš nematau, ar jo veidas panašus į motinos veidą. Motinos veidą turėjo mano Kairamas. Eik arčiau ir gerai įsižiūrėk į jį.

Senelis prisiartino, ilgai stebėjosi į jaunikaitį, padėjo jam ant kaktos ranką ir tarė:

— Kairamai! Atsimeni tuos žodžius, kuriais tave atsisveikinau nelaimės dienoje, išlydėdamas į frankų stovyklą?

— Brangiausias mano mokytojau! — atsakė jaunikaitis, traukdamas senelio ranką prie savo lūpų.— Atsimenu, jie yra šie: „Kas myli Alachą ir turi gryną sąžinę, tas ir nelaimės dykumoj ne vienas; juk jį neatstodami lydi du draugai, kurie ir sunkiausioj valandoj žmogų suramina".

Pakėlė tada senelis dėkodamas akis į dangų, prispaudė jaunikaitį prie savo krūtinės ir atidavė šeikui sakydamas:

— Atsiimk jį! Kaip tiesa, kad tu dešimtį metų dėl jo krimtaisi, taip tiesa, kad čia yra tavo sūnus Kairamas.

Šeikas negalėjo atsigauti iš džiaugsmo ir laimės. Jis vis žiūrėjo į sūnaus veidą, ir jam rodėsi, kad jis visai toks pat, kokio buvo netekęs. Ir visi susirinkusieji jam padėjo džiaugtis; jie taip mylėjo šeiką, jog kiekvienam matėsi, kad jis pats šiandien radęs savo sūnų.

Dabar vėl giesmės ir juokai pasklido po tą salę kaip laimės ir džiaugsmo dienomis. Jaunikaitis turėjo kelis kartus apsakyti plačiau savo istoriją, ir visi gyrė arabų profesorių, imperatorių

ir kiekvieną, kas tik globė Kairamą. Visi išbuvo kartu lig nakties, ir kai ėmė skirstytis, šeikas gausiai apdovanojo kiekvieną savo bičiulį, kad jie visados atmintų tą džiaugsmingą dieną.

O visus keturis jaunikaičius jis supažino su savo sūnum, prašė juos visados jį lankyti, ir buvo nuspręsta, kad su rašytoju Kairamas skaitytų, su tapytoju nedideles keliones darytų, kad pirklys padėtų dainuoti ir šokti, o ketvirtasis pokylius taisytų. Jie taip pat gausiai buvo apdovanoti ir linksmi išėjo iš šeiko namų.

— Kam už tai mes turim būti dėkingi,— kalbėjosi jie tarp savęs,— kam kitam, kad ne seneliui? Kas galėjo tai manyti tada, kada mes stovėjom prieš tuos namus ir vainojom šeiką!

— Ir kaip lengvai galėjo mums ateiti į galvą nepaklausyti senelio pamokymo,— tarė kitas,— arba tiesiog iš jo pasijuokti? Juk jis buvo toks nuplyšęs ir atrodė toks pavargęs, ir kam tuomet buvo galvoj, jog čia išmintingasis Mustafas?

— Ir nuostabu! Ar ne čia gi mes balsu reiškėm savo norus? — sakė rašytojas.— Vienas norėjo tuomet keliauti, antras dainuoti ir šokti, trečias gerą draugiją turėti, aš — skaityti ir klausyti istorijų, ir ar ne visi mūsų norai įvyko? Ar negaliu skaityti visas šeiko knygas ir pirkti, kas man tinka?

— Ar aš negaliu taisyti jam pietus, rengti puikiausias pramogas ir pats jose būti? — tarė antras.

— O aš ar ne kiekvieną kartą, kai mano širdis panorės paklausyti dainavimo ir stygų muzikos arba pažiūrėti šokių, ar ne kiekvieną kartą galiu nueiti ir pasiprašyti sau jo vergų?

— Ir aš,— atsiliepė tapytojas,— lig šios dienos buvau vargšas ir negalėjau kojos iškelti iš to miesto, o dabar galiu keliauti kur tik noriu.

— Taip,— sakė jie visi,— gerai padarėm, kad paklausėm to senelio; kas žino, kas iš mūsų būtų išėję!

Taip jie kalbėjo ir grįžo smagūs ir laimingi.

ŠPESARTO SMUKLĖ

Prieš daug metų, kada Špesarto keliai tebebuvo prasti ir ne taip važinėjami kaip dabar, ėjo mišku du jauni berniokai. Vienas turėjo arti aštuoniolikos metų; jis buvo mechanikas. Antras, auksakalys, kuriam negalėjai daugiau duoti kaip šešiolika, keliavo toliau savo gyvenime dar pirmą kartą. Buvo arti vakaras,

ir netrukus, beeinant siauru keliu tarp milžiniškų pušų ir skroblų, ėmė temti. Mechanikas drąsiai žengė tolyn, linksmai sau švilpodamas ir rėkodamas su savo šuniu, ir, matyti, nelabai rūpinosi, kad nebetoli naktis, nors lig artimiausios smuklės dar nemaža buvo kelio. Bet auksakalys Feliksas dažnai baimingai žvalgėsi aplinkui. Sušlamėjus vėjui medžiuose, jis, rodos, girdėjo užpakaly kieno žingsnius; sujudėjus kokiam prie kelio krūmui, jam matėsi, kad kas už krūmo stovi ir į jį žiūri.

Tačiau auksakalys nebuvo prietaringas ir bailus. Viurcburge, kur jis mokėsi, buvo draugų laikomas tiesiog drąsuoliu. Bet šiandien kažkodėl ėmė jį baimė. Apie Špesartą jis buvo girdėjęs daug visokių daiktų: ir didelė gauja galvažudžių ten susimetusi, ir daugybė keleivių buvę apiplėšti paskutiniu laiku; maža to, dar pasakojo apie kelis baisius žmonių nužudymus, atsitikusius visai neseniai. Jis ėmė bijoti, kad nepalydėtų savo galvos, nes jie tebuvo dviese ir priešintis apsiginklavusiems galvažudžiams maža tegalėjo. Jis gailėjosi, kad paklausė mechaniko, prikalbėjusio jį eiti dar ligi kitos stoties, o ne nakvojo pagiry.

— Jei šią naktį mane užmuš ir kartu su gyvybe nebeteksiu, ką aš turiu, tai būsi kaltas tu, kad mane pagundei eiti į tą baisų mišką.

— Nebūk bailys,— atkirto tas.— Tikras gizelis nieko neturi bijoti. Bet ką čia ir galvoti? Argi tu manai, kad Špesarto galvažudžiai teiksis padaryti mums tiek garbės, jog jie mus užpuls ir užmuš. Kas jiems iš to? Gal jiems reikalingas mano išeiginis surdutas, kur nešuosi krepšy, gal reikalingi tie keli pfenigai, kur liko nuo talerio! Važiuok ketvertu, būk apsirengęs auksu ir šilkais, tuomet tai muš, jei bus verta.

— Palauk! Ar negirdi, kad miške kas švilpia? — tarė išsigandęs Feliksas.

— Tai vėjas švilpia medžiuose. Eik tik greičiau, nedaug beliko.

— Bepigu tau nebijoti,— atsakė auksakalys.— Tavęs paklaus, ką turi, iškratys ir paims daugiausia tavo išeiginį surdutą, guldeną ir dar tris dešimtis kreicerių. O mane, mane jie tuojau nužudys, nes aš nešu aukso ir brangių daiktų.

— Gerai, tik kam jie tave dėl to žudys? Štai išlįs ten iš krūmų keturi ar penki su primuštais šautuvais ir, atstatę juos į mus, labai mandagiai paklaus: „Ką čia sveiki turite? Duokite, padėsime nešti!" Išgirdęs taip gražiai kalbant, tu, žinoma, nebūsi avinas, atriši savo krepšelį ir, nesakydamas nei žodžio, padėsi ant žemės geltoną liemenę, mėlyną surdutą, dvejus marš-

kinius, visus karolius ir apyrankes, šukas ir kitus daiktus, kur turi, ir dar padėkosi jiems už tau dovanotą gyvybę.

— Taip? Tu manai,— atkirto Feliksas,— aš atiduosiu grafienės, mano krikšto motinos, brangenybes? Greičiau savo galvą! Greičiau sukapos jie mane į mažus kąsnelius! Argi ji nebuvo man motinos vietoj ir neaugino manę nuo dešimties metų! Ar ji nemokėjo už mano mokslą, drabužį ir viską? Ir dabar, kada galiu ją aplankyti, kada nešu jos užsakymą, mano paties atliktą, kada savo padarytais karoliais galiu pasirodyti ko išmokęs,— dabar turiu atiduoti viską ir dar geltoną liemenę, gautą taip pat iš jos? Ne, geriau mirčiau, negu tiems niekšams atiduočiau krikšto motinos brangenybes!

— Nebūk kvailas! — atsakė mechanikas.— Jei tave užmuš, grafienė vis tiek negaus tų daiktų. Todėl bus daug geriau, jei juos palydėsi, bet išgelbėsi savo gyvybę.

Feliksas nieko neatsakė. Jau buvo visai naktis, o jaunas mėnuo taip menkai švietė, jog per penkis žingsnius vos galėjai matyti. Jam pasidarė dar klaikiau; jis ėjo nesitraukdamas nuo šono savo draugui ir svarstė, kiek jo žodžiai teisingi, kiek ne. Taip ėjo abudu arti valandos ir pagaliau iš tolo pamatė šviesą. Feliksas tarė, kad ten gali būti galvažudžių gyvenimas, bet mechanikas jį padrąsino sakydamas, kad galvažudžiai gyvenantys po žemių urvuose, o čia turi būti esanti ta pati smuklė, apie kurią, jiems įeinant į mišką, sakė kažkoks žmogus.

Tai buvo ilgi, žemi namai. Priešais stovėjo vežimas, o neto-

limais, tvarte, žvengė arklys. Mechanikas su savo draugu prislinko prie vieno lango, jo langinės buvo atviros, ir pasistiebę apžiūrėjo visą trobą. Prie krosnies, ant suolo, miegojo kažkoks vyras; iš jo drabužio galėjai spręsti, kad jis yra vežėjas arba, teisingiau sakant, stovinčio prieš namus vežimo savininkas. Kitam krosnies šone susėdusios verpė moteriškė ir mergaitė. Pasieny už stalo, prieš vyno stiklą, sėdėjo kitas vyras. Galvą jis turėjo padėjęs ant rankų, ir jo veido negalėjai matyti. Bet mechanikas iš jo drapanų sprendė, kad jis yra didelis koks ponas.

Jiems ten bestovint prieš langą, sulojo troboj šuva. Jam atsiliepė Munteris, mechaniko šuva, ir tuojau duryse pasirodė mergaitė ir pastebėjo keleivius.

Ji prižadėjo pataisyti jiems vakarienės ir pakloti patalą. Suėję į vidų, jie padėjo savo sunkiuosius krepšius, lazdas ir kepures į kampą ir susėdo už stalo šaly to pono. Ateiviai linktelėjo, tas atsistojo, ir jie išvydo gražų jaunikaitį, širdingai atsakiusį į jų pasveikinimą.

— Vėlyvi svečiai! — tarė jis.— Ir jūs nebijote keliauti Špesarto giria tokią tamsią naktį? O aš nei žingsnio nebedrįsau toliau važiuoti, pasistačiau čia arklį ir apsinakvojau.

— Puikiai jūs padarėte,— atsakė mechanikas.— Gero arklio bėgimas plėšikų ausims tiesiog muzika, viliojanti juos nuo didžiausio tolumo. Bet, jei mišku eina tokie suskiai kaip šit mes, kuriems galvažudžiai gali greičiau ką duoti negu atimti, jie nei piršto nepajudins.

— Tikra tiesa,— atsiliepė artindamasis prie stalo vežėjas, pakeltas atvykusių keleivių šnekos iš miego.— Neturtingo žmogaus dėl pinigų nelies. Bet buvo atsitikimų, kad žudydavo ir neturtingus, o kartais priversdavo iš vieno su jais plėšti.

— Jei taip yra,— atsakė auksakalys,— tai mums labai praverstų pagalvoti apie tai, ką reikėtų daryti, kad lengviau būtų gintis tuose namuose. Mes tik keturiese, o su tų namų bernu penkiese. Jei jų užpultų mus kokia dešimtis, ką mes tuomet darytume? Ir, be to,— pridėjo jis pašnibždomis,— kas gali guldyti galvą, kad šeimininkai teisingi žmonės?

— Čia nėr ko bijoti,— tarė vežėjas.— Aš pažįstu šią smuklę jau dešimt metų, bet niekados jokio pikto daikto nepastebėjau. Šeimininkės vyras retai tebūna namie. Sako, vynų prekybą varantis. Pati šeimininkė visai padori moteris, svetimo šiaudo nepajudins. Ne, taip sakydamas, sveikas ją tiesiog žeidi.

— Bet vis dėlto,— įsikišo pakeleivingas jaunikaitis,— vis dėlto negalėčiau labai prieštarauti tiems žodžiams. Atsiminkit, ką

pasakoja apie žmones, dingusius tam miške. Prieš tai daugelis iš jų ketino nakvoti šioj smuklėj. O kada po dviejų ar trijų savaičių jokios žinios apie juos nebūdavo, imdavo jų ieškoti ir kai paklausdavo čia, tai visados atsakydavo, kad smuklėj jų nei matę, nei regėję. Juk tai įtariama!

— Šunys žino! — atsiliepė mechanikas.— Matyti, geriau būtume padarę, jei būtume apsinakvoję girioj po medžiu negu čia tarp tų keturių sienų, kur apie pabėgimą nėra ko nei galvoti, jei užstos visas duris: juk langai išpinti geležiniais virbalais!

Po tų kalbų visi susimąstė. Buvo labai panašu, kad girios smuklė susižino su galvažudžiais. Dėl tos priežasties nakvynė negalėjo būti rami, tuo labiau jog jie buvo girdėję daug atsitikimų apie keleivius, užpultus miegant ir nužudytus. Kad jų gyvybės ir neliestų, vis dėlto kai kurie smuklės svečiai didžiai nukentėtų, jei jiems atimtų dalį turto. Ir jie nusiminę žiūrėjo į savo stiklus. Nepažįstamas jaunikaitis dabar norėjo važiuoti su savo arkliu lygiais, ramiais laukais, mechanikas norėjo turėti prie savęs dvylika draugų stipruolių, apsiginklavusių su lazdomis, auksakalys Feliksas ėmė labiau drebėti dėl jo globėjos apdaro negu dėl savo gyvybės. Vežėjas, susimąstęs ir nuolat vaikydamas nuo savęs savo pypkės dūmus, tarė:

— Vyrai, šiaip ar taip, jie neturi mūsų užklupti miegant. Jei kas padėtų, aš sutinku visą naktį budėti.

— Ir aš sutinku... aš irgi! — atsiliepė visi kiti.

— Vis tiek miegoti negalėčiau,— pridėjo jaunikaitis.

— Bet, kad neimtų miegas, reikia prasimanyti kokio darbo,— tarė vežėjas.— Kadangi mes kaip tik keturiese, tai, aš manau,

galėtume kortomis paskelti. Bekortuojant greičiau laikas eis, ir miego nenorėsime.

— Aš niekados nekortuoju,— atsiliepė jaunikaitis,— todėl mažiausia galiu palaikyti jūsų kompaniją.

— Ir aš visai nemoku žaisti,— pridėjo Feliksas.

— Tai ką mes veiksim, kad nekortuosim? — pasakė mechanikas.— Dainuot? Viena, čia nepatogu, o antra, dar greičiau prisišauktumėm plėšikus. Tai gal mįsles minti? Tas vėl neilgam... Žinot ką? Kas būtų, jei mes imtume vieni kitiems ką pasakoti? Ar tai bus dalykai linksmi, ar rimti, teisybė ar pasakos, vis tiek mums padės gintis nuo miego, o laikas eis taip pat greitai kaip prie kortų.

— Sutinku, jei pradėsite jūs,— tarė šypsodamas jaunikaitis.— Jūs, amatininkai, keliaujat po visokius kraštus ir dėl to jau galite ką papasakoti. Juk kiekvienas miestas turi savo istorijų, savo pasakų.

— Žinoma, ką veiksi negirdėjęs,— atsakė mechanikas.— Bet jūs skaitote visokias knygas ir sužinot daug gražesnių ir įdomesnių dalykų. Todėl jūs galėtumėt papasakoti išmintingiau ir geriau negu prastas amatininkas kaip aš. Juk jūs, jei neklystu, esate studentas, mokytas?

— Mokytas — ne,— šyptelėjo jaunikaitis,— o kad studentas — tas tiesa; dabar man vakacijos, ir važiuoju namo. Bet ką rašo mūsų knygos, pasakoti tinka mažiau kaip tas, ką jūs girdite įvairiose vietose. Todėl pradėk ką nors, mes visi pasiklausysim.

— Tai dar geriau kaip kortos,— atsiliepė vežėjas,— jei kas pasakoja gražią istoriją. Aš dažnai tyčia važiuoju laukais pėstomis ir klausausi, jei kas eidamas šalimais man pasakoja įdomius daiktus. O jei esti prastas oras, aš ne vieną pasisodinu sau tiesiog į ratus, bet už tai jis turi man pasakyti kokią pasaką. Aš turėjau vieną draugą, jį turbūt dėl to taip labai mylėjau, jog jis mokėdavo istorijų, kurias sakydavo po septynias ir daugiau valandų.

— Aš irgi,— pridėjo auksakalys,— baisiai mėgstu klausytis pasakojant. Mano šeimininkas Viurcburge turėjo tiesiog atimti iš manęs knygas, kad neskaityčiau per daug visokių istorijų ir neapleisčiau savo darbo. Tai gerai, pradėk,— paragino jis mechaniką,— tik žiūrėk, kad pasakytum tikrai gražų dalyką: žinau, kad pradėjęs gali pasakoti kiaurą naktį.

Mechanikas išmetė dėl stiprumo stikliuką, atsikosėjo ir taip pradėjo:

PASAKA APIE GULDENĄ

Aukštojoj Švabijoj dar ir dabar tebestūkso kadaise puikiausios tam krašte Colernų pilies griuvėsiai. Ji stovėjo ant stataus apvalainio kalno, nuo kurio toli matyti buvo visa apylinkė. Drąsūs ir narsūs pilies valdytojai buvo žinomi ir gerbiami ne tik toj apylinkėj, bet visose vokiečių žemėse. Prieš daugelį amžių, kada, man rodos, dar nebuvo parako, viešpatavo toj tvirtovėj vienas iš Colernų, labai keisto būdo žmogus. Negali sakyti, kad jis per daug būtų spaudęs savo valdinius arba negerai gyvenęs su kaimynais, tačiau niekas juo nepasitikėdavo dėl jo paniurusių akių, raukšlėtos kaktos ir stačios, piktos kalbos. Maža buvo žmonių, neskaitant pilies tarnų, kurie būtų kada girdėję jį kalbant paprastai, kaip visi. Jei jis jodavo lauku ir kas pasitikęs nusiimdavo kepurę ir sveikindavo: „Labą vakarą, ponas grafai, šiandien puikus oras", jis teatsakydavo: „Kvailas daiktas" arba „Pats žinau". Jei jam ar jo arkliui kas neįtikdavo, jei kely sutikdavo sodžiaus žmogų su vežimu ir negalėdavo greitai pralėkti su savo juodoku pro šalį, tada baisiai imdavo keiktis. Tačiau nebuvo girdėti, kad jis būtų kada sumušęs žmogų. Tam krašte jį vadino Colernas Audra.

O Colerno pati buvo gera ir meili kaip pavasario saulutė. Širdingu žodžiu ar maloniu žvilgtelėjimu ji dažnai suramindavo tuos, kuriuos įžeisdavo aštriais pasakymais jos vyras. Neturtėliams visur padėdavo, kur tik galėjo. Vasaros kaitromis ir žiemos šalčiais leisdavosi ji nuo stataus kalno lankyti neturtingų arba sergančių vaikų. Jei tuomet ją sutikdavo kely grafas, susiraukęs sakydavo: „Žinoma, kvailas daiktas", ir jodavo toliau.

Kitas moteris tie rūstūs žodžiai įbaugintų ir nuo to darbo atgrasytų. Viena pamanytų: kas man tie vargšai, jei mano valdovas juos niekais verčia? Kita iš puikybės arba apmaudo gal atšaltų nuo tokio pikčiurnos vyro. Bet ne tokia buvo Jadvyga, grafo pati. Ji vis mylėjo vyrą; savo balta, gražia ranka glostė raukšles ant tamsios kaktos, juo rūpinosi ir gerbė. Ir kai po kelerių metų jai gimė sūnus, nenustojo mylėti ir vyrą; rūpindamasi vaiku, nepamiršo ir tėvo. Praėjo treji metai. Grafas Colernas matydavo sūnų tik sekmadieniais po pietų, kada jam atnešdavo parodyti auklė. Įsmeigęs akis pažiūrėdavo į jį, kažką sau į barzdą pabambėdavo ir atiduodavo vaiką auklei. Tačiau, kai vaikas išmoko tarti „tėte", grafas padovanojo nešiotei guldeną, bet kūdikiui nenusišypsojo.

Kai atėjo sūnaus trečioji gimimo diena, grafas liepė pirmą kartą jam užmauti kelnikes ir visą gražiai aptaisyti šilkais ir aksomu. Paskui, liepęs atvesti savo juodoką ir dar antrą gražų arklį, jis pasiėmė kūdikį ant rankų ir, žvangėdamas pentinais, ėmė leistis žemyn suktiniais laiptais. Pamačiusi tai, Jadvyga labai nustebo. Bet ji nebuvo pratusi klausinėti, kur jis rengias ir kada grįš. Tačiau šį kartą baimė dėl vaiko atvėrė jai lūpas.

— Tu išjoji, grafai? — paklausė ji. Atsakymo nebuvo.

— Kam tu kūdikį imi? — klausė ji toliau.— Su manim eis Kunas vaikščioti.

— Žinoma,— burbtelėjo Colernas Audra ir išėjo pro duris. Kieme įkėlė vaiką už kojos į balną ir pririšo tvirtai skarele. Paskui pats šoko ant savo žirgo ir išjojo risčia pro pilies vartus, laikydamas rankoj savo sūnaus arklio pavadį.

Iš pirmo vaikui, matyti, labai tiko joti su tėvu nuo kalno. Jis plojo delneliais, juokėsi ir tampė savo arklį už karčių, kad greičiau bėgtų, o grafas džiaugdamasis kelis kartus pasakė:

— Vyras iš tavęs bus!

Bet, išjojus į lygumą, vaiko narsumas tuojau prapuolė. Iš pradžių jis nedrąsiai prašė tėvo joti palengviau. Bet tėvas, suraginęs arklį, pradėjo dar greičiau lėkti. Vaikas išsigando ir ėmė verkti, iš karto tylomis, o paskui visą gerklę paleidęs.

— Žinoma, kvailas daiktas,— tarė piktai tėvas.— Išjojo pirmą kartą ir bliauna. . . tylėk, o ne. . .— Bet tuo laiku, kaip jis norėjo padrąsinti savo sūnų smarkiais žodžiais, jo arklys ėmė šokti piestu, ir kito arklio pavadis ištrūko iš jo rankos. Kai, apstabdęs

savo gyvulį, atsigręžė atgal pažiūrėti sūnaus, pamatė arklį vieną, be mažojo raitelio, bėgant į pilį.

Nors grafas Colernas kietos buvo širdies, bet sūnaus nebuvimas jį nugandino. Jis pamanė, kad sūnus bus nutiškęs ir guli kur ant kelio. Jis pagriebė sau už barzdos ir suvaitojo. Šoko grįžti atgal, bet vaiko niekur nebuvo. Jis jau tarė, kad išsigandęs arklys jį numetęs į vandens griovį, buvusį šaly kelio. Staiga išgirdo, kad užpakaly vaiko balsas šaukia jo vardą, ir grįžtelėjęs pamatė — netoli kelio, po medžiu, sėdi sena moteris ir supa ant kelių vaiką.

— Kur tu radai tą vaiką, ragana? — suriko baisiai perpykęs grafas.— Tuojau duok jį man čia!

— Prašom nesikarščiuoti, šviesiausias grafai, prašom nesikarščiuoti,— susijuokė ta moteris,— kad neatsitiktų nelaimė jūsų puikiajam žirgui! Jūs klausiate, kur radau berniuką? O štai kur: jo arklys bėgo pro šalį, o jis pats kabėjo, pririštas tik už vienos kojos, ir plaukai tik nesiekė žemės. Aš jį ir pagavau į savo prijuostę.

— Žinoma! — sušuko piktai grafas.— Dabar duok šen. Matai, negaliu nulipt: arklys spardosi ir gali jį užmušt.

— Tai prašom išmesti man guldeną,— nužemintai paprašė moteris.

— Kvailas daiktas! — atsiliepė grafas ir sviedė kelis pfenigus po medžiu.

— Ne, man reikia guldeno,— spyrėsi ji.

— Guldeno! Tu pati neverta guldeno! — perpyko grafas.— Greičiau duok šen kūdikį, kitaip tuoj užpjudysiu tave šunimis!

— Aure kaip! Aš neverta guldeno? — atsakė ji juokdamasi.— Palauk, pamatysime, ar bus vertas vieno guldeno visas jūsų palikimas. O pfenigus gali grafas sau atsiimti.— Taip sakydama, ji metė grafui tris mažus pinigėlius ir taip tiesiai pataikė, jog jie visi įlėkė į šikšninį maišelį, kurį grafas tebelaikė rankoj.

Grafas taip buvo tuo nustebintas, jog kelias minutes negalėjo nei žodžio ištarti. Paskui, lyg pasiutęs iš piktumo, pagriebė šautuvą, atlenkė gaidžiuką ir ėmė taikinti į senelę. O ta visai ramiai glamžavo ir bučiavo grafiuką, laikydama jį prieš save taip, jog kulipka turėjo pirma tekti jam.

— Koks tu geras, koks tu puikus vaikelis,— sakė ji,— visada būk toks, ir būsi laimingas.

Paskui ji paleido vaiką ir pagrasė grafui pirštu.

— Atsimink, grafai, kad likai skolingas guldeną,— tarė ji ir, pasiramstydama su skroblo lazdele, nukūprino į mišką, neklau-

sydama grafo plūdimo. Tarnas Konradas drebėdamas nulipo nuo arklio, užsodino vaiką ant balno, pats užšoko iš užpakalio ir nujojo su savo ponu į pilį.

Nuo to laiko grafas niekados daugiau nebeėmė sūnaus jodinėtis su savim. Kadangi jis buvo pradėjęs verkti ir rėkti, kai arkliai risčia bėgo, tėvas nusprendė, kad jis išlepintas vaikas, kad iš jo nieko nebus, todėl nenorėjo į jį nei žiūrėti; visada, kada berniukas meilindamasis ėjo prie tėvo kelių, tas jį varė nuo savęs, šiurkščiai sakydamas:

— Žinoma, kvailas daiktas!

Jadvyga kantriai kentė, kada vyras darė nuoskaudas jai, bet jos širdis negalėjo skausmu tverti, kai ji matė tėvą neteisingai elgiantis su nekaltu vaikeliu. Ji tiesiog sirgo iš gailesčio, kai žiaurusis grafas smarkiai baudė kūdikį už menką nusikaltimą, ir galų gale neišturėjusi mirė geriausiais savo metais. Visi jos verkė, bet labiausiai gailėjo sūnus.

Nuo to laiko grafas dar mažiau rūpinosi sūnum: atidavė jį auklėti svetimai moteriai ir pilies kunigui, o netrukus ir visai pamiršo, ypač kai vedė kitą pačią, turtingą merginą, kuri po metų padovanojo jam dvynius, du mažus grafiukus.

Maloniausias Kuno pasivaikščiojimas būdavo tada, kai jis galėdavo aplankyti senelę, išgelbėjusią jam gyvybę. Ji pasakodavo jam visados daug apie jo mirusią motiną ir apie tai, kiek ta gero yra jai padariusi. Pilies tarnai sakė jam nevaikščioti pas tą žiniūnę, gąsdindami, kad ji esanti kokia ragana; bet vaikas nebijojo, nes kunigas jam išaiškino, kad jokių raganų pasauly nėra, kad žmonių kalbos apie moteris, mokančias kerėti ir lakstyti raitas su šluotomis, yra pasakos ir tušti prasimanymai. Tiesa, jis buvo matęs tos senelės visokių daiktų, kurių nesuprato, kam reikalingi; dar jis minė, kaip nepaprastai tiesiai ji pataikė įmesti tris pfenigus į tėvo piniginę; be to, ji mokėjo taisyti visokių tepalų ir skystimų, tais gydė žmones ir gyvulius. Bet buvo visai netiesa, kad ji turinti kažkokią audros keptuvę, kad, kai laikanti ją ant ugnies, pakilstanti baisiausia audra. Ji išmokė grafiuką daug naudingų dalykų, sakysim, taisyti vaistų nuo pasiutimo ir arklių ligų, daryti strigtų žuvims gaudyti ir visokių kitų gerų daiktų. Netrukus senelė paliko vienintelė jo draugė, nes auklė mirė, o pamotė visai jo nežiūrėjo.

Paaugėjus broliams, Kuno gyvenimas dar sunkesnis pasidarė. Jojant pirmą kartą, jiems pavyko nenukristi nuo arklio, ir Colernas Audra nusprendė, kad jie išmintingi ir geri vaikai, labai juos pamilo, jodinėjo su jais kiauras dienas ir mokė visko, ką tik pats

mokėjo. Bet nedaug gero jie taip išmoko; rašyti, skaityti grafas pats nemokėjo, todėl ir mylimųjų sūnelių tuo mokslu nevargino. Bet užtat dešimties metų keiktis jie mokėjo ne menkiau kaip tėvas, su kiekvienu pešėsi, tarp savęs gyveno kaip šuva su kate, ir tik tada eidavo išvien ir pasidarydavo draugai, kai norėdavo nuskausti Kuną.

Motina jų nedraudė, sakė, kad peštynės berniukams sveikas ir naudingas yra daiktas. Bet kartą apie tai pasakė seniui grafui vienas tarnas. Nors tas savo papratimu burbtelėjo: „Žinom, kvailas daiktas", bet vis dėlto susirūpino ir ėmė galvoti, ką reikėtų daryti, kad jie kartais viens antro mirtinai nenudėtų; senelės grasymas, kad jo visas palikimas nebūsiantis vertas guldeno, vis dar negalėjo jam išeiti iš galvos. Medžiodamas kartą po savo pilies apylinkes, jis pastebėjo du kalnus, tie jam pasirodė labai geri pilims statyti, ir tuojau nusprendė pastatyti ten pilis. Ant vieno pastatė Gudruolio pilį, davęs tą vardą jai dėl to, jog jaunėlį savo sūnų iš dvynių dažnai vadino Gudruoliu už visokias jo gudrybes. Antrą pastatytąją pilį, norėdamas pasijuokti iš senelės, sakiusios, kad jo palikimas nevertas nei vieno guldeno, jis buvo manęs pavadinti Guldeno pilim, bet paskui pasitenkino paprastesniu Elnio kalno vardu. Abudu kalnai ir lig šiol taip vadinasi, ir kas lanko Alpes, tas gali ir šiandien juos matyti.

Senis grafas iš pradžios buvo ketinęs palikti vyresniajam sūnui Colerną, antrajam Gudruolio pilį, o jauniausiajam — Elnio kalną. Bet jo pati nenurimo tol, kol jis neatmainė to sprendimo.

— Kvailasis Kunas,— taip ji vadino nelaimingąjį vaiką už tai, kad jis nebuvo toks ištvirkėlis ir peštukas kaip jos sūnūs,— kvailasis Kunas ir be to turtingas, būdamas savo motinos įpėdinis. Kam jam tas turtingas Colernas? O mano sūnums nieko daugiau neteks kaip tik vienos pilys su miškais.

Nors grafas visaip išrodinėjo, jog teisybė reikalaujanti, kad ta pilis tektų vyresniajam sūnui, bet ji verkdama prašė maldavo tol, kol Colernas Audra, pirma niekam neduodavęs priešintis, sutiko nusileisti ir užrašė jaunėliui Gudruolio pilį, vyresniajam iš dvynų Volfui — Colerną, o Kunui — Elnio kalną su Balingeno miesteliu. Netrukus po to, kai parašė testamentą, grafas sunkiai susirgo. Gydytojui, pasakiusiam, kad jam reiks mirti, jis atšovė: „Žinoma", o kunigui, liepusiam gailėtis už nuodėmes prieš mirtį, atsakė: „Kvailas daiktas", keikdamasis jį nuvarė nuo savęs ir numirė.

Velionis dar nebuvo palaidotas, o grafienė jau atėjo pas Kuną su testamentu ir juokdamasi pasakė posūniui, kad jis dabar

galintis parodyti savo mokslą, paskaityti, kas parašyta tam popieriuj, būtent, kad jis turi iš Colerno kraustytis. Ji su savo sūnumis džiaugėsi gavę tiek gražios žemės ir abidvi pilis, atimtas iš pirmagimio.

Kunas nesipriešino mirusiojo valiai. Jis su ašaromis atsisveikino pilį, kur gimė, kur buvo palaidota jo brangioji motina, kur gyveno gerasis kunigas, o netolumais — vienintelis senas jo draugas, vaistininkė senelė. Nors Elnio kalno pilis buvo graži, rūmai puikūs, bet toli nuo žmonių, todėl Kunas greit ėmė ilgėtis gimtojo Colerno.

Vieną vakarą grafienė ir jos sūnūs, dabar turėję po aštuoniolika metų, sėdėjo pilies balkone ir žiūrėjo tolyn. Staiga jie pamatė jojant gražų riterį. Paskui jį sekė keli tarnai su puikiais neštuvais. Jie ilgai spėjo, kas čia toks būtų. Galų gale jaunėlis sūnus sušuko:

— Juk čia ne kas kitas, kaip mūsų broliukas nuo Elnio kalno!

— Tas kvailiukas Kunas? — nustebusi tarė grafienė.— A, tai jis čia nori mus pasikviesti pas save, o puikiais neštuvais mane nusinešti ant Elnio kalno. Ne, aš nelaukiau iš savo sūnaus, kvailojo Kuno, tokio gerumo ir meilumo. Vienas mandagumas vertas antro, lipkim žemyn ir eikim jo patikti prie pilies vartų. Būkit geri, gal jis jums ką ant Elnio kalno padovanos: tau arklį, tau šarvą, o aš jau seniai laukiu jo motinos karolių.

— Aš jokių dovanų nenoriu iš to kvailio,— atsakė Volfas,— jam geras taip pat nebūsiu. Aš manau, kad jis padarytų daug geriau, jei nukeliautų į aną pasaulį pas savo tėvą, tada mums tektų Elnio kalnas ir visas turtas. Jums, motute, pigiai parduotumėm tuomet karolius.

— Ką tu, snargly! — sušuko papykus motina.— Aš turiu iš tavęs pirkti karolius? Tai padėka už tai, kad aš tau išrūpinau Colerną? Ne, mano gudragalvi, karolius turiu gauti dykai!

— Dykai nei arklys arklio nekaso! — atšovė rodydamas dantis sūnus.— Jei tiesa, kad karoliai verti gražiausios pilies, tai mes būtumėm paskutiniai mulkiai, užkabinę jums juos ant kaklo. Kai tik Kunas užmerks akis, mes tuoj nuvažiuosim į ten, pasidalinsime viską ir savo karolių dalį parduosiu. Jei jūs, motute, duosite daugiau negu žydas, tai bus jūsų.

Taip kalbėdami, jie priėjo prie pilies vartų. Nelengvai grafienė pergalėjo savo pyktį už karolius. Grafas Kunas jau užjojo ant keliamojo tilto. Pamatęs pamotę ir brolius, jis sustabdė arklį ir nušokęs mandagiai juos pasveikino. Nors jie buvo jam pridir-

bę daug pikto, bet jis nenorėjo jiems keršyti atsimindamas, kad jie jo broliai, kad tą nedorą moteriškę mylėjo jo tėvas.

— Kaip gražu, kad sūnelis mūsų nepamiršta,— tarė saldžiu balsu šypsodama grafienė.— Kas girdėti ant Elnio kalno? Kaip ten gyveni? Ir neštuvus turi? Kokie puikūs! Karalienė nesigėdintų tokiuose sėdėti. Tik stinga jaunos, gražios šeimininkės su jais keliauti.

— Lig šiol apie tai dar negalvojau, motute,— atsakė Kunas,— dabar noriu pasiimti į namus ką kitą savo draugijai, dėl to ir atsigabenau neštuvus.

— Koks jūs geras ir rūpestingas! — perkirto jį meiliai nusišypsojusi grafienė.

— Juk jis, vargšas, nebepajoja,— tarė Kunas,— pilies kapelionas, kunigas Juozapas. Aš jį noriu pasiimt pas save. Jis mano senas mokytojas. Aš taip buvau su juo susitaręs, kai važiavau iš Colerno. Taip pat norėčiau atsiimti tą senelę vaistininkę, kur gyvena pakalnėje. Pažvelkit, kokia dabar ji sena, o kadaise man gyvybę išgelbėjo, kai buvau pirmą kartą išjojęs su savo mirusiu tėveliu. Juk ant Elnio kalno mano nemaža kambarių, tegu ji ten numiršta.

Tai pasakęs, jis nutraukė per kiemą pas kunigą.

Volfas iš piktumo kramtė lūpas, grafienė iš apmaudo pagelto, o mažasis Gudruolis pradėjo garsiai juoktis:

— Kiek man duodat už arklį, gautą iš jo dovanų? — tarė jis.— Broli Volfai, duok man už jį šarvą, kur tau davė! Ka ka ka! Jis nori pasiimti kunigą ir seną raganą? Tai graži porelė! Dabar lig pietų jis galės mokytis su kunigu graikų kalbos, o po pietų imti kerėjimo pamokas iš tos raganos. Tai bent juokus krečia tas pusgalvis Kunas!

— Tiesiog netašytas žmogus! — atsakė grafienė.— Nėra ko tau iš to juoktis, mažasis Gudruoli. Tai gėda visai giminei. Dabar niekur negalėsi akių parodyti. Visa apylinkė juoksis, kai išgirs, jog grafas Colernas labai iškilmingai parsigabeno neštuvais seną raganą ir priglaudė ją savo namuose. Nusekė į motiną, visados draugavusią su ligoniais ir visokiais valkatomis. O, jo tėvas apsiverstų grabe, kad tai sužinotų.

— Taip,— pridėjo mažasis Gudruolis,— tėvas ir iš kapo pasakytų: „Žinoma, kvailas daiktas!"

— Tikrai, aure jis eina su seniu ir nesigėdina jį vestis už rankos,— bjaurėdamasi sušuko grafienė,— einam iš čia, aš nenoriu daugiau su juo susitikti.

Tie prasišalino, o Kunas atvedė savo seną mokytoją lig tilto ir pats padėjo jam įlipti į neštuvus. Pakalnėj jis sustojo prieš senelės trobelę ir rado ją jau apsitaisiusią. Ji turėjo pilną krepšį visokių stiklinių, puodelių, buteliukų su įvairiais skystimais ir skroblo lazdelę.

Tačiau buvo ne taip, kaip papykusi pranašavo grafienė. Visoj apylinkėj niekas nemanė juoktis iš grafo Kuno. Visi jį gyrė, kad jis palengvinęs senas moteriškės dienas. O už tai, kad jis pasiėmė pas save kunigą, jį laikė doru vyru. Tiktai pamotė ir broliai jį niekino ir jo gėdinosi. Bet tuo jie tik sau kenkė, nes kiekvienas piktinosi tokiu negirdėtu jų pasielgimu; buvo kalbų, kad jie su motina piktuoju gyvenantys ir tarp savęs nuolat riejantysis. Kunas kelis kartus bandė susigerinti su broliais, nes jam buvo nesmagu, kad tie, jodami pro Elnio kalną, niekados neužsuka jo aplankyti arba, sutikę jį miške ar lauke, sveikinasi su juo šalčiau negu su svetimaisiais. Bet jo bandymai baigdavosi niekais, ir dar broliai paskui iš to juokus darydavo. Kartą jam atėjo į galvą dar vienas būdas patraukti į save brolių širdis. Tarp trijų pilių beveik vidury buvo tvenkinys, bet Kuno žemėj. Tam tvenkiny buvo puikiausių visoj apylinkėj lydžių ir karpių, ir broliai, mėgdavę žuvauti, labai pyko, kad tėvas to tvenkinio neužrašė jiems. Jie buvo per daug didūs, kad gaudytų žuvį be brolio žinios, tačiau nenorėjo prašyti leidimo. Žinodamas, kaip broliams tinka tas tvenkinys, pakvietė jis juos kartą ten susieiti.

Buvo gražus pavasario rytas. Visi trys broliai iš trijų pilių atvyko prie tvenkinio beveik tą pačią minutę.

— Žiūrėk,— sušuko mažasis Gudruolis,— kaip gerai išėjo! Aš išjojau, kai pily mušė septintą valandą.

— Aš irgi! Ir aš! — atsakė broliai iš Elnio kalno ir Colerno.

— Tai, vadinas, tvenkinys yra pačiam vidury,— kalbėjo jis.— Puikus vanduo.

— Taip, todėl jus ir pakviečiau čia. Aš žinau, kad jūs labai mėgstate žuvaut, ir nors aš taip pat dažnai meškerioju, bet žuvies užteks trims pilims, o ant jų krantų išsitektumėm, jei ateitumėm gaudyti ir visi vienu kartu. Dėl to aš nuo šios dienos noriu, kad tas vanduo būtų visų trijų bendras turtas, kad kiekvienas iš mūsų turėtų tokias pat teises į jį kaip aš.

— O, mūsų brolelis šiandien labai dosnus,— tarė juokdamasis Gudruolis: — jis mums duoda šešis margus vandens ir kelis šimtus žuvų? O ką iš mūsų už tai nori gauti? Juk dykai nei arklys arklio nekaso!

— Aš jums dovanoju,— atsakė Kunas.— Aš tik norėčiau dažniau su jumis susitikti prie tvenkinio ir pasišnekėti. Juk mes *vieno* tėvo vaikai.

— Ne,— atkirto Gudruolis,— tas neišdegs! Nėr kvailesnio daikto, kaip žuvauti draugijoj, visada vienas kitam baidys žuvį. Padalinkim geriau dienas: sakysim, pirmadieniais ir ketvirtadieniais tu, Kunai, antradieniais ir penktadieniais — Volfas, trečiadieniais ir šeštadieniais — aš. Manyčiau, taip tiktų labiau.

— O aš manyčiau, kad ne,— atsiliepė rūstusis Volfas.— Aš jokių dovanų nenoriu ir dalintis su nieku nemėgstu. Tiesą sakant, mes visi turim lygias teises į tą tvenkinį, todėl meskime kauliukus ir tada matysim, kam jis atiteks. Jei aš būsiu laimingesnis už jus, tai jūs visada galėsit prašyti manęs leidimo ten žuvauti.

— Aš niekados nežaidžiu kauliukais,— atsakė Kunas nuliūdęs, kad negali susikalbėti su savo broliais.

— Žinoma,— susijuokė Gudruolis,— mūsų broliukas labai dievobaimingas ir kauliukų žaidimą laiko didele nuodėme. Bet aš jums teikčiau kitą dalyką, kurio nesigėdintų nei dievobaimingiausia davatka. Atsineškime meškeres, ir kas šį rytą, lig Colerno varpui išmušant dvyliktą valandą, pagaus daugiausia žuvų, to bus tvenkinys.

— Tikrai neišmintingas būčiau,— tarė Kunas,— jei sutikčiau gintis dėl to, kas yra man palikta tėvo. Bet, kad jūs matytumėt, jog aš iš širdies norėjau su jumis pasidalinti, atsinešiu savo meškerę.

Jie parjojo namo, kiekvienas į savo pilį. Dvyniai tuojau liepė savo tarnams išvartyti visus akmenis ir pririnkti sliekų žuviai gaudyti, o Kunas pasiėmė savo paprastą meškerę ir ėdesį, kurį daryti buvo jį išmokiusi ta žiniūnė, ir pirmutinis atėjo į vietą. Kai atvyko broliai, davė jiems išsirinkti geriausias vietas, o pats užmetė meškerę paskui. Ir žuvys tartum pažino savo šeimininką. Pulkai karpių ir lydžių kibždėjo apie jo meškerę. Senesnės ir didesnės žuvys vijo tolyn mažesnes, ir kas valandėlę jis traukė po vieną. Metant vėl meškerę, jau koks dvidešimt griebė išsižioję kabliuką. Nepraėjo dar nei dviejų valandų, o aplinkui visa žemė priversta buvo puikios žuvies. Tada jis padėjo savo meškerę ir nuėjo pažiūrėti, kaip sekasi broliams. Gudruolis buvo pagavęs mažą karpelį ir dvi menkas baltžuves, o Volfas tris mekšrus ir dvi nedideles aukšles. Abudu pikti žiūrėjo į vandenį, nes iš savo vietų jie matė didelę daugybę žuvų, Kuno

pagautų. Kai Kunas priėjo prie Volfo, tas baisiai perpykęs pašoko ir, sutraukęs ašutus ir sulaužęs meškerykotį, sumetė į tvenkinį.

— Aš norėčiau turėt vietoj vieno tūkstantį kabliukų, ir kad ant kiekvieno purtytųsi po vieną žuvį! — sušuko jis.— Bet čia, matyti, tau, Kunai, velnias padeda, kad per vieną valandą sugavai daugiau žuvų negu aš per metus!

— Taip, taip, dabar suprantu,— įsikišo Gudruolis.— Jis išmoko gaudyti žuvį iš tos prakeiktos raganos, o mes, kvailiai, einam žuvauti kartu su juo! Juk jis pats greit pavirs į žynį.

— Jūs netikę žmonės! — pasakė įerzintas Kunas.— Šį rytą man buvo progos įsitikinti, kad jūs besočiai, begėdžiai ir tamsuoliai. Dabar eikit sau namo ir niekad nebegrįžkit čia: tikėkit, jūs būtumėt daug laimingesni, kad būtumėt nors pusę tiek dori ir geri kaip ta moteriškė, kur vadinate ragana.

— Ne, ji netikra ragana! — atsakė pajuokdamas Gudruolis.— Visos raganos moka pranašauti, o tavo žiniūnė tiek tegali pranašauti, kiek žąsis pavirsti į gulbę. Ji dar tėvui yra sakiusi, kad jo palikimą galėsi pirkti už vieną guldeną, kitaip sakant, viskas išeis vėjais. Tačiau lig savo mirties jis valdė tiek žemės, kiek akys mato nuo Colerno viršūnės. Ne, tavo ta žiniūnė ne kas kitas kaip tamsi, kvaila boba, o tu — mulkis, ir tiek!

Po tų žodžių Gudruolis pasiskubino tuojau prasišalinti, bijodamas smagios brolio rankos. Su juo nurūko kartu ir Volfas, pirma paleidęs iš burnos visus keiksmus, išmoktus iš savo tėvo. Kunas nuėjo namo be galo nuliūdęs, nes jam dabar visai paaiškėjo, kad broliai niekados daugiau nenorės su juo taikintis. Jis

dėl to taip susigraužė, jog kitą dieną sunkiai apsirgo, ir tik kunigo Juozapo paguodos žodžiai ir senelės vaistai jį išgelbėjo nuo mirties.

Sužinoję apie Kuno ligą, broliai iškėlė puotą ir pasigėrę susitarė, kad tas, kas pirmas išgirs apie jo mirtį, turės iššauti iš visų armotų ir gaus iš Kuno rūsio šulę geriausio vyno. Nuo to laiko Volfas laikė sargybą netoli Elnio kalno, o Gudruolis už didelius pinigus papirko vieną Kuno tarną, kad šis jam tuojau praneštų, kai brolis pradės merdėti. Bet tarnas buvo labiau atsidavęs savo geram ir teisingam ponui negu piktam Gudruolio pilies grafui. Vieną vakarą jis paklausė žiniūnės apie savo pono sveikatą ir, išgirdęs jį einant geryn, papasakojo apie brolių susitarimą paskelbti jo mirtį džiaugsmingais armotų šūviais. Senelė labai tuo pasipiktino. Ji tuojau viską pranešė grafui, ir kadangi šis nenorėjo tikėti, kad jo broliai būtų tokie beširdžiai, ji patarė paleisti žinią, kad jis miręs, ir žiūrėti, ką jie darys: ar šaus iš armotų, ar ne. Grafas liepė ateiti tarnui, papirktam brolio, dar kartą išklausinėjo ir tada liepė jam joti į Gudruolio pilį ir paskelbti, kad jis tuoj mirsiantis.

Jam leidžiantis nuo Elnio kalno, pastebėjo grafo Volfo sargas, sustabdė jį ir paklausė, kur jis taip skubina.

— Oi,— tarė Kuno tarnas,— mano nelaimingas ponas nebesulauks vakaro, visi nustojom vilties.

— Taip? — sušuko jis ir paknopstoms nubėgo pas savo arklį. Užšokęs ant jo, kaip žaibas nurūko į Colerną. Arklys pailsęs krito vartuose, ir jis tik spėjo surikti: „Kunas miršta" ir apalpo. Subaubė tada armotos nuo Colerno aukštybių. Grafas Volfas džiaugėsi su motina dėl šulės vyno, palikimo, tvenkinio, karolių ir didelio armotų skardo. Bet ką jie palaikė skardu, buvo armotų šūviai nuo Gudruolio pilies. Volfas nusijuokęs tarė savo motinai:

— Vadinas, Gudruolio irgi turėta šnipas, ir mes tuojau pasidalinsim vyną ir visą palikimą.

Bijodamas, kad Gudruolis nenuvyktų į ten pirma ir nepasiimtų kokių mirusio brangenybių, sėdo, nieko nelaukdamas, ant arklio. Prie tvenkinio susitiko abu broliai ir iš gėdos paraudo, nes tas ir tas norėjo atvykti į pilį anksčiau. Apie Kuną nepaminėjo nei žodelio, jodami visą kelią kalbėjosi, kas ir kaip valdys Elnio kalną. Kai jie jojo per tiltą į pilies kiemą, jų brolis, sveikas ir gyvas, žiūrėjo į juos pro langą; jo akys buvo pilnos rūstybės. Pamatę jį, tie baisiai išsigando ir, tardamiesi išvydę šmėklą, pradėjo žegnotis. Bet, įsižiūrėję geriau, jie įsitikino, kad

prieš juos buvo tikras jų brolis, o ne kokia šmėkla, ir Volfas sušuko:

— O kad tave!.. Kas per velnias, aš maniau, kad tu mirei!

— Kas atidėta, tas nepralaimėta,— tarė jaunesnysis, žiūrėdamas į brolį. Tada Kunas tarė griausmingu balsu:

— Nuo šios valandos visokie giminystės ryšiai tarp mūsų sutraukyti. Aš gerai supratau jūsų džiaugsmingus šūvius. Bet atsiminkite: mano kieme stovi penkios armotos, ir aš dėl jūsų liepiau jas primušti. Traukitės iš čia greičiausiai, kitaip tuojau pamatysit, kaip šaudo nuo Elnio kalno.

Matydami taip rimtai kalbant, jie nelaukė, kad sakytų antrą kartą. Paspaudę arklius, beregint nubrazdėjo nuo kalno, o brolis juos pavykėjo armotos šoviniu, kuris taip baisiai prakaukė per juos, jog jie labai žemai ir mandagiai palenkė savo galvas. Bet jis nenorėjo į juos pataikinti, tik taip pagąsdinti.

— Kam tu šaudei, kvaily? — paklausė piktai Gudruolis.— Aš šoviau tik dėl to, kad išgirdau tave šaunant.

— Priešingai, klausk nors motinos! — atsakė Volfas.— Tai tu šovei pirmas ir padarei tiek gėdos, žalty!

Jaunesnysis neapsileido, ir kol jie prijojo tvenkinį, taip išsikeikė ir išsipravardžiavo paskutiniais žodžiais, jog persiskyrė su didžiausia neapykanta.

Kitą dieną Kunas parašė testamentą, žiniūnė tarė kunigui:

— Gali derėtis iš ko nori, kad broliams jis nieko neužrašė.

Nors jai labai rūpėjo ir labai klausinėjo savo mylimojo grafo, bet šis nepasakė, kas yra parašyta testamente, ir jai visai neteko to sužinoti, nes po metų geroji moteriškė mirė, nebeišsigelbėjo nei savo tepalais, nei gėrimais. Ji mirė ne dėl ligos, bet dėl to, kad buvo devyniasdešimt aštuonerių metų, tokio amžiaus, kur ir visai sveiką žmogų gali nuvaryti į kapus. Grafas Kunas liepė ją palaidoti ne kaip vargingą moteriškę, bet kaip savo motiną. Netrukus paskui ją mirė ir kunigas Juozapas, ir gerasis grafas paliko visai vienas savo pily.

Bet neilgai teko jam vargti toj atskirybėj. Dvidešimt aštuonerių metų gerasis Kunas mirė, ir pikti žmonės tvirtino, kad jį nunuodijęs Gudruolis.

Ar tas buvo taip, ar ne, bet, praėjus kelioms valandoms po jo mirties, vėl pasigirdo armotų trenksmas. Iš Colerno ir Gudruolio pilies buvo paleista dvidešimt penki šūviai.

— Šį kartą tikrai gali sakyti, kad jis mirė,— tarė Gudruolis, susitikęs kely brolį.

— Taip,— atsakė Volfas.— O jei jis ir šį kartą prisikels iš numirusių ir rėkos prie lango kaip tada, tai aš šautuvu, kur nešuosi, priversiu jį nutilti ir būti mandagų.

Jojant į Elnio kalną, prie jų pritapo kažkoks nepažįstamas riteris su palydovais. Jie sprendė, kad čia bus jų brolio draugas, atvykęs jo laidoti. Tada jie dėjosi labai nuliūdę, gyrė riteriui mirusįjį, gailestavo dėl jo ankstyvos mirties, o Gudruoliui pasisekė net kelias ašaras išspausti. Bet nepažįstamas riteris tylėdamas jojo į pilį, neatsakė jiems nei žodžio.

— Dabar galim pasilsėti. Tarnai, duokit čia vyno, tik paties gerojo! — riktelėjo šokdamas nuo arklio Volfas.

Suktiniais laiptais jie užėjo ant viršaus į salę, paskui į ten atsekė ir tylusis riteris. Kai broliai susėdo už stalo, jis išėmė iš kišenės sidabrinį pinigą ir metė jį ant stalo. Tas skambėdamas nuriedėjo, o riteris tarė:

— Štai jūsų palikimas, lygiai guldenas. Taip turi būti.

Broliai nustebę pasižiūrėjo į vienas antrą ir nusijuokę paklausė, ką tai turėtų reikšti.

Tada riteris išsiėmė pergamentą su daugybe antspaudų. Ten Kunas buvo surašęs visus piktuosius darbus, padarytus jam brolių, o gale aiškiai ir tiksliai pažymėjo, kad visas jo turtas, judinamasis ir nejudinamasis, išskyrus motinos karolius, po jo mirties turi būti parduotas Viurtembergui, viskas būtent už vieną guldeną. Už karolius turi būti pastatyta Balingene pavargėlių prieglauda.

Netikėta naujiena broliams žadą užkando. Pažvelgė jie į vienas antrą, bet jau be juoko, tik sukandę dantis iš piktumo, nes Viurtembergui nieko negalėjo padaryti. Tokiu būdu jiems ištrūko iš nagų puikūs rūmai, girios, laukai, Balingeno miestelis ir net tvenkinys, ir gavo jie tiktai vienui vieną guldeną.

Volfas įsikišo piktai į kišenę pinigą, užsitraukė ant akių kepurę ir, neatsisveikinęs su Viurtembergo riteriu, šoko ant arklio ir nujojo į Colerną.

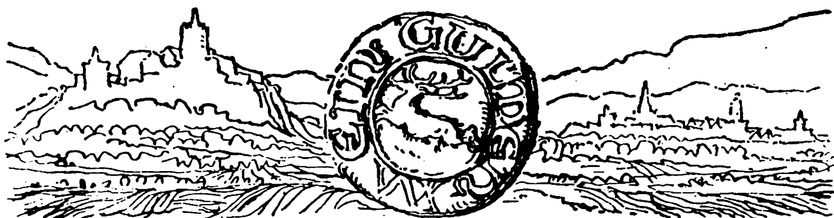
Bet kai kitą rytą jį pradėjo motina barti, kad jie prakišę palikimą ir karolius, jis nuvyko pas Gudruolį į jo pilį.

— Ar mes pragersim, ar pralošim savo palikimą? — paklausė jis.

— Geriau pragerkim,— tarė Gudruolis.— Juk mūsų abiejų yra. Jojam į Balingeną ir tyčia parodysim žmonėms, kad mums visai negaila to miestelio.

— O koks gardus „Ėro" restorane raudonasis!

— Karalius negeria geresnio,— pridėjo Volfas.

Jie kartu nujojo į Balingeną, suėjo į „Ėrą" ir išgėrė raudonojo už visą guldeną. Tada Volfas atsistojo, išsiėmė iš kišenės sidabrinį pinigą su bėgančiu elniu, metė jį ant stalo ir tarė:

— Štai guldenas, lygiai tiek, kiek išgėrėm.

Šeimininkas paėmė guldeną, apžiūrėjo jį iš vienos ir antros pusės ir šypsodamas tarė:

— Taip, jei čia būtų guldenas ne su elniu. Vakar naktį atvyko iš Štutgarto pasiuntinys ir šiandien rytą viešai paskelbė Viurtembergo kunigaikščio vardu, kuriam dabar priklauso šis miestelis, kad tie pinigai nebeturi jokios vertės, todėl man duokit kitą.

Broliai išbalę pažvelgė į viens antrą.

— Mokėk,— tarė vienas.

— O tu nieko neturi? — paklausė antras. Vienu žodžiu, jie liko Balingeno „Ėrui" kalti guldeną.

Tylėdami ir susimąstę grįžo jie namo. Atvykus lig kryžkelės, kur vienas kelias eina į Colerną, antras į Gudruolio pilį, jaunėlis brolis tarė:

— Kas gi dabar bus? Vadinas, mes gavom palaikų mažiau kaip nieko, ir dar vynas buvo netikęs.

— Taip,— atsakė brolis,— įvyko žiniūnės pranašavimas: „Pamatysim, ar bus vertas vieno guldeno visas jūsų palikimas". Dabar mes už jį nebegalim nupirkti nei stiklo vyno.

— Žinoma,— tarė Gudruolis.

— Kvailas daiktas! — pridėjo Volfas ir nujojo į pilį, pykdamas ant savęs ir ant viso pasaulio.

* * *

— Tokia tai istorija apie guldeną,— pabaigė mechanikas,— ir ji tikra. Diurvangeno smuklės šeimininkas, kur gyveno netoli tų trijų pilių, papasakojo tai mano geram draugui, jis dažnai vadovu keliauja per Švabijos Alpes ir nuolat sustoja Diurvangene.

Smuklės svečiai pagyrė mechaniką.

— Kokių daiktų gali išgirsti šiam pasauly! — atsiliepė vežėjas.— Tikrai, man dabar smagu, kad negaištame prie kortų. Čia kur kas geriau. Aš gerai įsidėjau į galvą tą istoriją, rytą papasakosiu savo draugams, nepraleisiu nei vieno žodelio.

— Tai bepasakojant, ir man šis tas atėjo į galvą,— tarė studentas.

— Sakyk, sakyk! — prašė jo mechanikas ir Feliksas.

— Gerai,— atsakė jis,— juk vis tiek dabar ar paskui bus mano eilė. Suprantamas daiktas, aš pasakosiu, ką pats esu girdėjęs. Ir tas, ką aš noriu pasakoti, kartą tikrai atsitiko.

Jis atsisėdo patogiau ir buvo bepradedantis sakyti, bet šeimininkė patraukė ratelį į šalį ir priėjo prie svečių.

— Dabar, ponai, metas jau gulti,— tarė ji,—išmušė devynias, o rytoj vėl bus diena.

— Gerai, tai ir eik sau gulti! — atsiliepė studentas.— Duok čia mums dar butelį vyno ir daugiau keliauk sau sveika.

— To negalima,— atsakė ji piktai.— Kol svečiai sėdi, šeimininkė ir tarnai negali migti. Aiškiai pasakyta, kraustykitės į savo kambarius! Ilgiau kaip lig devynių neleisiu savo namuose girtuokliauti!

— Kas jums galvoj? — tarė mechanikas nustebęs.— Juk vis tiek, ar mes sėdim čia, ar ne, kai jūs miegate? Mes teisingi žmonės, nebijokite, nieko jūsų neliesim ir neužmokėję neišvažiuosim. Nei vienoj smuklėj taip su manim nesielgė.

Moteris piktai pažvelgė į jį.

— Gal jūs manot, kad dėl kiekvieno valkatos, duodančio uždirbti dvylika kreicerių, aš ardysiu namų tvarką? Sakau paskutinį kartą, kad netvarkos nesikęsiu!

Mechanikas norėjo dar kažką atsiliepti, bet studentas pamerkė jam akį, kad tylėtų.

— Gerai,— tarė jis,— jei šeimininkė nenori čia mūsų palikti, tai prašom nuvesti į mūsų kambarius. Tik prašom duoti mums tiek šviesos, kad galėtumėm rasti kelią.

— Tuo negaliu patarnauti,— atsakė ji šiurkščiai.— Kiti ras kelią ir patamsy, o sveikam ganės to žvakgalio. Daugiau šviesos mano namuose nėra.

Jaunikaitis tylėdamas paėmė žiburį ir atsistojo. Amatininkai pasiėmė savo krepšius, norėdami juos nusinešti ir pasidėti pas save kambary. Jie nusekė paskui studentą, tas, eidamas priešais, švietė laiptus.

Užlipus į viršų, studentas atidarė duris ir susikvietė visus į savo kambarį.

— Nebėr abejojimo,— tarė jis,— mes pakliuvom į galvažudžių varžą. Ar jūs nepastebėjot, kaip ji rūpinosi, kad mes greičiausiai eitumėm gulti, ar nematėt, kaip ji nenori duoti mums budėti ir būti krūvoj? Dabar ji, matyti, tikisi, kad mes sumigsim ir mus kaip луštelius sugaudys.

— O kaip jūs manot, ar negalėtumėm dar pabėgti? — paklausė Feliksas.— Miške vis dėlto lengviau būtų išsigelbėti negu čia, troboj.

— Langai ir čia išpinti geležiniais virbalais! — atsakė studentas, mėgindamas ištraukti vieną iš jų, bet negalėdamas nei iš vietos pajudinti.— Pabėgti belieka vienas kelias — pro duris, bet nemanau, kad mus išleistų.

— Reikia bandyti,— tarė vežėjas.— Pamėginsiu, ar negalėsiu išeiti į kiemą. Jei pavyktų, sugrįšiu paimti jūsų.

Visi sutiko, ir vežėjas, nusiavęs batus, pirštais ėmė leistis laiptais žemyn, o jo draugai iš viršaus klausėsi. Jis jau nušliaužė lig pusės laiptų laimingai ir niekieno nepastebėtas. O kai jis prisišliejo ten prie vieno stulpo, staiga priešais iššoko didelis šuva ir įsikabino nagais į pečius, rodydamas jam prieš akis dvi aštrių dantų eiles. Jis nedrįso nei iš vietos pasijudinti, kitaip tas baisus šuva tuojau būtų jam pagriebęs už gerklės. Šuva pradėjo loti, ir tuojau atbėgo tarnas ir šeimininkė su žvakėmis.

— Kur eini? Ko tau reikia? — suriko moteriškė.

— Man reikia šį tą atsinešti iš vežimo,— atsakė drebėdamas vežėjas, nes, atsidarius durims, jis pastebėjo kelis įtariamus vyrus su šautuvais rankose.

— Negalėjai anksčiau atsinešti? — niurnėdama atsakė šeimininkė.— Jokūbai, užkelk kiemo vartus ir pašviesk jam prie vežimo.

Šuva su baisiu snukiu paleido vežėją ir vėl atsigulė skersai laiptų, o tarnas uždarė kiemo vartus ir jam pašvietė. Apie pabėgimą nebuvo ko nei manyti. Kai vežėjas galvojo, ką čia jam reiktų pasiimti iš vežimo, atsiminė svarą vaškinių žvakių, kur turėjo nuvežti į artimiausią miestelį. „To žvakgalio vargiai išteks ilgiau kaip ketvirčiui valandos,— tarė jis sau,— o šviesa mums reikalinga". Išsitraukė iš vežimo porą vaško žvakių ir paslėpė rankovėj, o dėl akių nusinešė savo apsiaustą, juo, kaip jis aiškinosi tarnui, norėjo naktį užsikloti.

Laimingai sugrįžęs į kambarį, jis papasakojo apie baisųjį šunį, sergstintį laiptus, apie ginkluotus vyrus, matytus iš tolo, apie kitus dalykus, iš ko galėjai spręsti, kad juos nori suimti, ir pabaigė atsidusęs:

— Šios nakties mes nebeišgyvensim!

— Aš to nemanau,— atsakė studentas.— Nemanau, kad tie žmonės būtų tokie kvaili, jog dėl menkos naudos, kurią gali turėti iš mūsų, mus keturis žudytų. Gintis mums nėra ko. Aš nustočiau daugiausia. Mano arklys jau jų rankose, o aš prieš keturias savaites už jį mokėjau penkias dešimtis dukatų. O pinigus ir drabužius atiduosiu nesipriešindamas: gyvybė juk brangesnė už viską.

— Gera jums kalbėti,— atsakė vežėjas.— Tuos daiktus, kur gali nustoti, lengvai jūs vėl įgysite. O aš juk esu pasiuntinys iš Ašafenburgo, ir mano vežime yra daug visokios gėrybės, o tvarte pora gražių arklių — visas mano turtas.

— Ir aš nemanau, kad jie darytų jums ką pikto,— atsiliepė auksakalys.— Apiplėšus pasiuntinį, gali sukelti visur daug riksmo ir ašarų. O aš manau lygiai taip, kaip sakė studentas. Aš greičiau atiduosiu viską, ką turiu, ir prisieksiu niekam nieko nesakyti ir niekados nesiskųsti, negu dėl menko turto priešintis žmonėms, turintiems šautuvus ir pistoletus.

Tuo tarpu vežėjas ištraukė savo vaškines žvakes, prilipdė jas prie stalo ir uždegė.

— Tai atsiduokim savo likimui ir laukim, kas toliau bus,— tarė jis.— Sėskime visi kartu ir pradėkim ką pasakoti, kad lengviau nuvarytumėm miegą.

— Gerai! — atsakė studentas.— Dabar mano eilė, tai aš jums ką nors papasakosiu.

ŠALTOJI ŠIRDIS

Pirma dalis

Kas keliauja per Švabiją, tas neturėtų pamiršti bent truputį užsukti į Švarcvaldą. Ne dėl girių, nors ne visur galėtum matyti tokią daugybę didelių ir puikių eglynų, bet dėl žmonių, kurie griežtai skiriasi nuo visų apylinkės gyventojų. Jie aukštesni už kitus žmones, plačių pečių ir tvirto sudėjimo. To skirtumo priežastis yra ne kas kitas, tik gaivinantis girios oras, apdovanojęs juos stipresniais plaučiais, geromis akimis ir tvirtu būdu, nors gali būti kiek šiukštesniu kaip žemų vietų ir lygumų gyventojų. Jie žymiai skiriasi nuo plačių laukų gyventojų ne tik veidu ir ūgiu, bet taip pat papročiais ir drabužiu. Geriausiai vilkėja Badeno Švarcvaldo gyventojai. Vyrai visą laiką vaikščioja barzdoti: savo barzdų niekad neskuta ir nekerpa. Juodi švarkai, plačios kelnės ir smailios, dideliais kraštais skrybėlės duoda jiems daug ypatingumo, taip pat rimtumo ir orumo. Ten žmonės paprastai verčiasi stiklo gaminimu; be to, jie dirba laikrodžius, tais jie aprūpina pusę pasaulio.

Kitoj pusėj miško gyvena kita tos pačios giminės šaka, bet jie dirba kitus darbus ir turi ne tuos papročius kaip stikladirbiai. Jie verčiasi mišku; kerta ir tašo egles, paskui varo jas Nagolda į Nekarą, o iš aukštutinio Nekaro — į Reiną ir toliau lig pat Olandijos, todėl net jūros gyventojai pažįsta švarcvaldiečius ir jų ilguosius sielius. Plaukdami stoja jie prie kiekvienos upės miesto ir laukia, ar kas nepirks jų rąstų arba lentų. O patys gerieji ir ilgieji rąstai jų už didelius pinigus parduodami laivams statyti. Tie žmonės, besikilodami iš vienos vietos į kitą, priprato nebijoti jokių sunkybių. Jų džiaugsmas — plaukti su savo medžiais vandeniu, o vargas — grįžti upės krantu atgal. Todėl ir jų puikūs drabužiai taip skiriasi nuo drabužio, dėvimo stikladirbių iš kitos Švarcvaldo pusės. Jie vilki tamsios drobės marškinius, nešioja per delną platumo petnešas ant didelės krūtinės, juodos šikšnos kelnes, iš kurių kišenės visuomet kyšo vario pėda, jų skirtingumo ženklas. Bet ypač jie skiriasi iš kitų savo batais, tų batų aulai tokie ilgi, jog niekur kitur pasaulyje tokių nesiuva. Tikrai, jie gali juos užsitempti aukščiau kelių per du sprindžius ir braidžioti su jais po vandenį per tris pėdas gilumo.

Dar neseniai to miško gyventojai tikėjo į girių dvasias ir tik paskutiniu laiku pametė tuos prietarus. Bet labai nuostabu, kad

net tos girių dvasios, kurios, žmonių nuomone, gyveno Švarcvalde, skyrėsi drabužiais. Sakysim, jie tvirtino, kad Stiklo Žmogelis, geroji dvasia, pusketvirtos pėdos aukštumo, niekuomet kitaip nesirodantis kaip tik su smailia, dideliais kraštais skrybėle, su švarku, su plačiomis kelnėmis ir raudonomis kojinėmis. O olandas Mikas, šeimininkavęs kitoj miško pusėj, milžiniško ūgio, tvirto sudėjimo ir su sielininko drabužiais. Daugumas, kas jį matę, galvas guldė, kad jų kišenės neišneštų užmokėti už tuos veršiukus, iš kurių odos pasiūti jo batai. „Jie tokie dideli, jog paprastas žmogus ligi kaklo galėtų juose pasinerti",— sakė tie žmonės ir tikino, kad neperdedantys.

Su tomis girių dvasiomis vienam jaunam švarcvaldiečiui atsitiko kartą nepaprasta istorija, apie ją ir norėčiau aš papasakoti.

Gyveno Švarcvalde viena našlė — Barbora Munkienė; jos vyras buvo angliadegys. Po jo mirties ji po truputį išmokė to amato ir savo šešiolikos metų sūnų. Jaunas, lieknas jaunikaitis Petras Munkas tą darbą, tiesą sakant, mėgo, nes jis prie tėvo galvos nieko daugiau neveikė, tik ištisas savaites sėdėjo prie rūkstančio laužo arba visas paišinas vežiojo į miestą pardavinėti savo anglis. Bet angliadegys turi daug laiko galvoti apie save ir kitus, ir kai Petras Munkas sėdėdavo prieš ugnelę, jam tamsūs girios medžiai ir amžina miško tyla kėlė kažkokį nesuprantamą ilgesį. Graudu ir pikta jam tuomet būdavo, bet nemokėjo išaiškinti dėl ko. Pagaliau jis pastebėjo, kas čia kaltas: tai buvo jo gyvenimas. „Paišinas, vienui vienas angliadegys! — sakė jis pats sau.— Koks menkas gyvenimas! Kiek garbės turi stikladirbiai, laikrodininkai ir net muzikantai, ypač šventvakariais! O tegu pasirodo Petras Munkas, baltai nusiprausęs ir susišukavęs, užsivilkęs tėvo išeiginį drabužį, su sidabro sagomis, su naujomis raudonomis kojinėmis, tai, iš užpakalio pamatęs, kiekvienas pamanys: „Kas jis toks, tas puikus jaunikaitis?" Ims pavydėdamas stebėtis į mano kojines, į mano gražią eiseną, bet kai jis iš priešais pažiūrės, tai, žinomas daiktas, turės pasakyti: „A, čia tas angliadegys, Petras Munkas!"

Sielininkai iš kitos miško pusės irgi kėlė jo pavydą. Kada tie girios milžinai puikiais drabužiais važiuodavo pro šalį, apsikabinėję sidabro grandinėmis ir sagutėmis, kada jie įsisprendę rimtais veidais žiūrėdavo į šokius, olandiškai keikėsi ir rūkė uolekties ilgumo pypkes, tada jis manė, kad per sielininką nėra laimingesnio žmogaus pasauly. O kai tie laimės žmonės, įkišę rankas į kišenę, ištraukdavo pilnas saujas didelių talerių ir, žaisdami kauliukais, statydavo po penkis ir net po dešimt guldenų

iš karto, tai jam imdavo galva suktis, ir jis nuliūdęs dūlindavo į savo trobelę. Juk jis savo paties akimis matydavo, kaip kartais šventvakariais tas arba kitas „girios ponas" pralaimėdavo daugiau, negu jo vargšas tėvas Munkas uždirbdavo per visus metus. Iš jų skyrėsi ypač trys vyrai, ir jis nežinojo, kuriuo reikia labiau stebėtis. Vienas buvo drūtas, didelis vyras, raudono veido. Jis buvo laikomas turtingiausiu žmogumi visoje apylinkėje. Tai buvo *dručkis Ezekielis*, kaip jį visi vadindavo. Kasmet du sykius jis plaukdavo su rąstais į Amsterdamą ir taip brangiai ten juos parduodavo, jog, kai kiti kulniuodavo namo pėsti, jis visados grįždavo važiuotas. Antras buvo visų didžiausias ir liesiausias žmogus visame Švarcvalde; jis vadinosi *ilgakojis Šlurkeris*. Petras Munkas žiūrėjo į jį su pavydu dėl jo nepaprasto drąsumo. Tas prieštaraudavo visiems, nei kiek nepaisydamas, kas jis toks; atėjęs į smuklę, užimdavo vietos daugiau, negu reikia keturiems drūčiausiems vyrams. Atsisės, pasirems su alkūnėmis ant stalo, o savo ilgąsias kojas užkels ant suolo,ir niekas nieko nedrįs pasakyti, nes jis velnioniškai daug turėjo pinigų. Trečias buvo jaunas gražus berniokas, šoko geriau už visus ir už tai turėjo *šokių karaliaus* vardą. Pirma jis buvo neturtingas, tarnavo pas vieną sielininką ir tada staiga praturtėjo. Vieni sakė jį radus pilną puodą pinigų po sena egle, kiti tvirtino, kad jis ištraukęs iš Reino su žeberklu, kuriuo sielininkai kartais gaudo žuvis, visą maišą auksinių, o tas maišas buvęs dalis iš to didžiojo Nibelungų lobio, kuris buvo ten paslėptas. Žodžiu, jis iš karto praturtėjo ir nuo to laiko buvo seno ir jauno gerbiamas tartum koks princas.

Sėdėdamas vienas eglyne, Petras dažnai galvodavo apie tuos tris vyrus. Tiesa, visi trys turėjo nemažą ydą, dėl kurios žmonės jų nemėgo: tai buvo jų nežmoniškas šykštumas ir žiaurus elgimasis su kaltininkais ir varguoliais; o švarcvaldiečiai — žmonės gailestingi ir nemėgsta žiaurumo. Bet ką padarysi? Jų nemėgo už šykštumą, bet garbino už pinigus; juk jie kiekvienas taip mėtė talerius, lyg juos būtų pasikrėtęs nuo eglės.

„Taip toliau būti negali",— tarė sau kartą Petras. Buvo šventvakaris, ir visi žmonės sėdėjo susirinkę smuklėje. „Jeigu aš greitai neprakusiu, gausiu pasikarti. O kad aš būčiau toks turtingas kaip tas dručkis Ezekielis, arba toks drąsus ir smarkus kaip ilgakojis Šlurkeris; arba jei būčiau toks garsus ir galėčiau mėtyti muzikantams po talerį vietoj kreicerio kaip šokių karalius! Ir iš kur tas žaltys traukia tokius pinigus?"

Jis ėmė svarstyti visokius būdus, kaip galima įgyti pinigų, bet nei vienas netiko. Pagaliau jam atėjo į galvą pasakojimai

apie tuos žmones, kurie kadaise pasidarę turtingi iš olando Miko ir Stiklo Žmogelio malonės. Kai dar tebegyveno tėvas, dažnai ateidavo pasiviešėti neturtingi kaimynai, ir tuomet ilgai jie kalbėdavosi apie lobingus žmones ir apie tai, kaip jie pralobo. Čia dažnai minimas būdavo ir Stiklo Žmogelis. Gerai pasukęs galvą, jis galėjo net kiek priminti eilutes, reikalingas pasakyti vidury girios, ant apaugusio eglėmis kalnelio, kad pasirodytų dvasia. Eilutės prasideda taip:

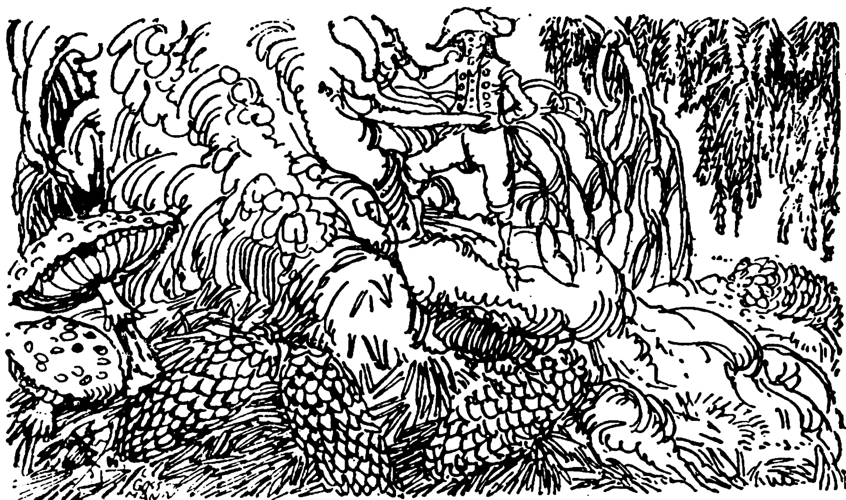
Miškų dvasia! Tenai tu gyveni,
Kur girios medžiai tankūs ir seni;
Tenai per metų jau kelis šimtus
Tu krauni savo didelius turtus.
Išgirsk, atvyk ir pasirodyk tam...

Kad ir visaip suko berniokas galvą, toliau nebegalėjo nieko atsiminti. Iš pradžios buvo norėjęs nueiti ir pasiklausti kokio senelio, kaip yra sakoma toliau, bet paskui susilaikė pasvarstęs, kad tokiu būdu jo norą gali sužinoti kiti. Be to, jis sprendė, kad tas eilutes retai kas tegali mokėti, nes turtingų žmonių apylinkėje beveik visai nebuvo. Dėl ko tad jo tėvas ar kiti neturtėliai nepamėgino tos laimės? Pagaliau jam kartą teko išsišnekėti apie dvasias su savo motina, ta papasakojo jam tik tiek, kiek jau jis pats žinojo; jos irgi tų eilučių pradžia temokėta. Bet jis tuomet išgirdo, kad dvasia tesirodanti tik tam, kas gimęs sekmadienį tarp vienuoliktos ir antros valandos. Mokėdamas eilutes, jis visai galėtų tuo pasinaudoti, nes buvo gimęs sekmadienį lygiai dvyliktą valandą dienos.

Sužinojęs tai, Petras Munkas buvo be galvos iš džiaugsmo: juk dabar jis galėjo išmėginti savo laimę. Jam rodėsi, kad visai gana mokėti eilučių dalį ir gimti sekmadienį, ir Stiklo Žmogelis turės jam pasirodyti. Todėl, pardavęs kartą anglis, nebekūrė naujos ugnelės, bet, užsivilkęs tėvo liemenę, užsimovęs raudonas kojines ir užsidėjęs šventadienę skrybėlę, pasiėmė penkių pėdų ilgumo erškėčio lazdą ir nuėjo atsisveikinti su motina:

— Turiu reikalą į miestą. Netrukus pradės statyti kareivius, todėl dar kartą priminsiu viršininkui, kad esu vienintelis našlės sūnus.

Motina pagyrė išmintingą sūnaus kalbą, ir tas iškeliavo iš namų. Jis nuėjo stačiai į eglyną, buvusį pačioj didžiojoj Švarcvaldo aukštumoj. Aplinkui per dvi valandas kelio niekur nebuvo nei vieno sodžiaus, net nei vienos trobelės, nes prietaringi

žmonės manė, kad ten gyventi pavojinga. Tam daikte net medžių niekas nedrįso kirsti, nors niekur nebuvo tokių aukštų ir puikių eglių, nes kirtėjus ten dažnai ištikdavusi nelaimė: tai kirvis nusmukdavęs nuo koto ir šokdavęs stačiai į koją, tai medžiai per greitai virsdavę ir užgriūdavę žmones, juos sužeisdavę ir net negyvai užmušdavę. Bet kertant geriausi medžiai tegalėjo būti vartojami kurui, nes sielininkai neimdavo nei vieno rąsto: ėjo gandas, kad žmogus su visais medžiais būtinai žūsiantis, jei jam į sielį pakliūsiantis bent vienas to eglyno sienojas. Dėl tos priežasties giria toj vietoj suaugo tokia tanki ir aukšta, jog šviesią dieną ten buvo beveik taip tamsu kaip naktį. Petrą Munką šiurpulys visą nukratė. Jis negirdėjo jokio daugiau balso, tik savo vieno žingsnius; net paukščiai, rodos, vengė tankių eglių tamsybės.

Štai angliadegys Petras pasiekė kalnelio viršūnę ir sustojo prieš vieną didžiai drūtą eglę, už kurią Olandijos laivininkas vietoj duotų daug šimtų guldenų. „Turbūt čia gyvena,— pamanė jis,— ir krauna savo turtus miškų dvasia". Paskui nusiėmė didelę šventadienę skrybėlę, žemai nusilenkė prieš medį, atsikosėjo ir drebančiu balsu ištarė:

— Labą vakarą, Stiklo Žmogeli!

Bet niekas jam neatsiliepė, ir aplinkui vis buvo tylu kaip pirma. „Gal reikia tas eilutes pasakyti",— pagalvojo jis toliau ir ėmė sakyti:

Miškų dvasia! Tenai tu gyveni,
Kur girios medžiai tankūs ir seni;
Tenai per metų jau kelis šimtus
Tu krauni savo didelius turtus.
Išgirsk, atvyk ir pasirodyk tam...

Ištarus tuos žodžius, jam pasimatė, kad iš anapus pušies žvilgtelėjęs kažkoks mažas, keistas žmogutis, ir jis baisiai nusigando. Sprendžiant iš nusakymo, čia turėjęs būti ne kas kitas, tik Stiklo Žmogelis: tokia pat juoda liemenėlė, tokios raudonos kojinės, skrybėlaitė ir viskas. Maža to: jis aiškiausiai regėjęs išblyškusį, smulkų ir išmintingą veidą, lygiai tokį, kaip jam pasakojo. Tik bėda, kad tas Stiklo Žmogelis taip pat greitai išnyko, kaip pasirodė!

— Stiklo Žmogeli! — luktelėjęs kiek, sušuko Petras.— Būk toks geras, nelaikyk manęs kvailiu. Stiklo Žmogeli, jei manai, kad aš tavęs nemačiau, tai labai apsirinki: aš aiškiausiai mačiau tave žvilgtelėjus iš anapus medžio.

Irgi jokio atsakymo, tik už medžio jam lyg pasigirdo tylus, duslus juokas. Pagaliau nekantrybė nugalėjo baimę, kurią jis vis dar jautė.

— Palauk, mažuli,— suriko jis,— tuoj aš tave pagausiu! — ir vienu šuoliu atsidūrė už eglės. Bet jokios dvasios tenai nebuvo, tik maža, graži voverytė, pašokus nuo žemės, šaute įšovė į medį.

Petras Munkas pakraipė galvą. Matyti, eilutės padėjo, bet dar stigo vienos eilutės, be kurios negalėjo prisivadinti Stiklo Žmogelio. Petras labai trynė kaktą, galvojo norėdamas atsiminti tą eilutę, bet nieko negalėjo išgalvoti. Voveraitė tuo tarpu atšoko į apatines eglės šakas ir, rodos, drąsino ir juokėsi iš jo. Ji prausėsi, kraipė savo gražią uodegą ir žiūrėjo į jį savo išmintingomis akimis; pagaliau jam pabaiso vienam būti su tuo žvėreliu. Čia jam rodėsi, kad ta voveraitė su žmogaus galva ir ant jos trikampė skrybėlė, čia vėl ji buvo visai tokia kaip kitos voverės, ir tik ant paskutinių kojų turėjo raudonas kojines ir juodas kurpeles. Žodžiu, tai buvo keistas gyvulėlis; tada Petrui atėjo į galvą mintis, kad čia gali būti koks piktas daiktas, ir jam pasidarė visai nejauku.

Jis pradėjo trauktis iš girios atgal ir skubino daug greičiau negu ateidamas. Eglyno tamsumas tapo dar didesnis, ir medžiai lyg patankėjo; jam pasirodė tiesiog baisu, ir jis bėgte ėmė bėgti ir tik tada kiek atsigavo, kai išgirdo iš tolo šunis lojant ir pamatė tarp medžių dūmus, kilstančius iš trobelės.

Bet, priėjęs arčiau ir pamatęs žmonių apdarą, suprato, kad iš baimės jis nubėgęs į priešingą pusę ir vietoj stikladirbių atklydęs pas sielininkus. Žmonės, gyvenę toj trobelėj, buvo kirtėjai: vienas senis, jo sūnus — namų šeimininkas, ir suaugę anūkai. Pasiprašiusį nakvynės Petrą jie priėmė su mielu noru, neklausė nei vardo, nei iš kur, pamylėjo obuolių vynu, o vakare dideliu tetervinu, mėgstamuoju švarcvaldiečių valgiu.

Po vakarienės šeimininkė ir jos dukterys susėdo su rateliais prie didelės skalos, ištrintos geriausiais eglės sakais. Senis, svečias ir šeimininkas rūkė užsidegę pypkes, o jaunieji vyrai drožė medžio šaukštus ir šakutes. Miške pakilo audra, vėjas kaukdamas švilpė eglių viršūnėmis, kartais girdėjosi baisus braškėjimas ir trenksmas, lyg visi medžiai sykiu būtų lūžę ir žemėn griuvę. Nebailūs jaunikaičiai norėjo bėgti į mišką ir pažiūrėti to baisaus ir puikaus reginio, bet senis griežtu pasakymu juos sulaikė:

— Šiandien niekam nepatarčiau kelti kojos iš namų,— tarė jis jiems.— Kas išeis, tas atgal negrįš. Juk šią naktį olandas Mikas kertasi rąstus naujam sieliui.

Jaunuosius paėmė smalsumas. Tiesa, jie jau buvo kiek girdėję apie olandą Miką, bet dabar ėmė senio prašyti dar sykį apie jį papasakoti. Petras Munkas, tik truputį girdėjęs apie tą Miką, gyvenantį anapus miško, prisidėjo prie jų ir paklausė senio, kas jis toks, olandas Mikas, ir iš kur jis.

— Jis to miško šeimininkas,— tarė senis.— O jei jūs tokiuose metuose to nežinote, tai aš galiu spręsti, kad esate iš anapus girios arba iš dar toliau. Todėl papasakosiu apie olandą Miką, ką aš pats žinau ir ką girdėjau iš pasakų. Prieš šimtą metų, taip bent pasakojo mano senelis, visoje žemėje nebuvo teisingesnių žmonių už švarcvaldiečius. O dabar, kai šalyje atsirado daug aukso, žmonės virto nesąžiningi ir pikti. Jaunimas šventomis dienomis šoka, girtuokliauja, mušasi, net baisu sakyti. Seniau buvo kitaip. Pirma sakydavau ir dabar sakau, nors čia man pats olandas Mikas pažvelgtų pro langą, kad to ištvirkimo kaltininkas jis. Vadinas, prieš šimtą ar daugiau metų gyveno turtingas miško verteiva, turėjęs daug darbininkų. Jis plačiai varė Reinu prekybą ir turėjo didelį pasisekimą savo darbe, nes buvo žmogus doras. Vieną vakarą atėjo į jo namus kažkoks nepažįstamas vyras, kokio jis niekuomet dar nebuvo matęs. Jo drapanos buvo tokios kaip ir kitų Švarcvaldo berniokų, bet jis buvo visa galva aukštesnis už visus. Lig tol dar niekas nebuvo matęs tokio milžino. Jis paprašė miško verteivos darbo, ir tas, matydamas tokį

tvirtą vyrą, tuojau sutiko ir suderėjo jam algą. Mikas buvo darbininkas, kokio miškų verteiva dar neturėjo. Kertant medžius, jis galėjo atstoti tris, ir kada vieną sienojo galą vilko šešiese, kitą galą jis nešė vienas. Pakirtęs pusę metų, sykį jis atėjo pas šeimininką ir sako:

— Nemaža prikirtau medžių, dabar norėčiau pamatyti, kur tie mano sienojai plaukia. Ar negalėtumėt mane jūs nors kartą išleisti su sieliais?

Šeimininkas atsakė:

— Nenorėčiau, Mikai, tau neleisti žmonių pamatyti; nors man kirsti reikalingi stiprūs žmonės, kaip, sakysim, tu, o prie sielio reikalingas mitrumas, bet šį kartą daryk kaip nori.

Taip ir buvo. Sielis, kuriuo jis turėjo plaukti, buvo aštuonių sunėrimų, o rąstai ko didžiausi. Mikas pažiūrėjo į juos, bet nieko nepasakė. O tą vakarą prieš plaukimą Mikas nuleido į vandenį dar aštuonis sienojus, tokius drūtus ir ilgus, jog tokių dar niekas nebuvo regėjęs. Jis nešė juos ant pečių taip lengvai, lyg tai būtų sielininko kartis; visi, kas matė, net nusigando. Kur jis juos kirto, ir šiandien dar niekas nežino. Matant tokius rąstus, šeimininkui net širdis džiaugėsi; jis tik skaitė, kiek gaus pelno už tas sijas. O Mikas tarė:

— Štai tie tai tinka man plaukti, o su anomis skiedromis negaliu nei pradėti.

Iš dėkingumo šeimininkas norėjo jam už tai padovanoti porą batų, bet jis juos numetė į šalį ir atsinešė porą tokių, kokių niekur negalima gauti. Mano senelis tvirtino, kad jie šimtą svarų svėrę ir buvę penkių pėdų ilgumo.

Sielis išplaukė. Mikas pirma stebino kirtėjus, o dabar gavo nustebti ir sielininkai. Tikrai didžiausių rąstų sielis turėjo, rodos, šliaužti upe palengva, bet kai pateko į Nekarą, tai lyg vėjas ėmė lėkti. Kad ties Nekaro pasisukimais sielis neišeitų iš upės vidurio arba neužšoktų ant negilaus daikto ar smėlio, sielininkai seniau baisiai prisikamuodavo, o dabar Mikas kiekvieną sykį, įšokęs į vandenį, viena ranka pasuka sielį į kairę arba į dešinę, ir tas vėl be kliūčių lekia tolyn. Pasitaikius tiesiai vietai, bėgo jis į sielio priešakį ir, atrėmęs savo didžiąją kartį į akmenį, kad pasispirs, tai jie su savo sienojais taip ima švilpti vandeniu, jog krantai, sodžiai ir medžiai tik mirga akyse. Taip jie priplaukė Kelno miestą prie Reino, kur paprastai išparduodavo savo medžius per pusę to laiko, kurį padėdavo kelionei. Bet čia Mikas tarė:

— Vadinatės gudrūs žmonės, o savo naudos nesuprantate! Manote, kad Kelno pirkliai einantį iš Švarcvaldo mišką visą suvartoja sau? Ne! Iš jūsų jie superka už pusę kainos, o patys Olandijoj parduoda kur kas brangiau. Parduokime laibesnius medžius čia, o su drūtaisiais drožiam į Olandiją. Ką laimėsim viršaus, tas bus mūsų.

Taip kalbėjo klastingasis Mikas, ir niekas neprieštaravo: vieni sutiko vykti į Olandiją dėl jos pamatymo, kiti dėl pinigų. Tiktai vienui vienas atsirado teisingas vyras, tas atkalbinėjo juos nuo kelionės, kad kartais nepražudytų svetimo turto ir neapgaudinėtų savo šeimininko didesnėmis kainomis. Bet jo nepaklausė ir jo žodžius užmiršo. Neužmiršo jų tik olandas Mikas. Nuplaukė jie tokiu būdu su sienojais Reinu tolyn; Mikas varė sielius greitai, ir netrukus jie pasiekė Roterdamą. Ten jiems davė keturis kartus brangiau, ypač didelius pinigus užmokėjo už drūtuosius Miko rąstus. Matydami tokius pinigus, švarcvaldiečiai iš džiaugsmo nei susivaldyti nebemokėjo. Vieną dalį Mikas atskyrė šeimininkui, o kitas tris padalino darbininkams. Čia jie susipažino su matrosais ir su visokiais valkatomis ir smuklėse su jais pragėrė ir pralošė visus savo pinigus. O darbininką, atkalbinėjusį juos nuo važiavimo, olandas Mikas pardavė vergų pirkliui, ir apie jį niekas daugiau nieko negirdėjo. Nuo to laiko Švarcvaldo bernams Olandija virto rojum, o olandas Mikas — jų karalium. Miško pirkliai ilgai nieko nežinojo apie jų darbus, o tuo tarpu iš Olandijos nejučiomis ėjo pinigai, keiksmai, pikti papročiai, girtybė ir žaidimai.

Kada ta istorija išėjo aikštėn, olandas Mikas kažkur dingo, tačiau jis nemirė. Arti šimto metų jis daro miške visokias akeivas, ir žmonės sako, kad jis daugeliui padėjęs pralobti, bet jų nelaimingųjų vėlių kaina. Daugiau aš nieko negaliu pasakyti. Tiek tėra žinoma, kad ir dabar audringomis naktimis jis renkasi sau eglyne, kur niekas nedrįsta kirsti, pačius geruosius medžius. Mano tėvas matė, kaip jis nulaužė keturių pėdų drūtumo eglę kaip kokią nendrę. Jomis jis apdalina tuos, kurie, pametę teisingą kelią, eina pas jį. Vidunaktį jie sutraukia rąstus į vandenį, ir jis plaukia su jais į Olandiją. Bet, jei aš būčiau Olandijos valdovas ir karalius, liepčiau jį iš armotos sušaudyti, nes visi laivai, kur yra nors vienas olando Miko rąstas, turi žūti. Tai yra priežastis, dėl ko taip dažnai girdime laivus skęstant. Kitaip kaipgi galėtų gražus, tvirtas laivas, sulig bažnyčia didumo, nei iš šio, nei iš to grimzti į dugną? Bet kiekvieną audringą naktį, kai olandas Mikas kerta Švarcvalde eglę, vienas iš seniau nu-

kirstų jo sienojų iššoka iš laivo šono ar vidurio; vanduo tuojau ima sunktis į vidų, ir laivas su žmonėmis ir visu turtu žūsta. Taip žmonės kalba apie olandą Miką, ir tikriausia tiesa, kad visa piktybė eina iš jo.

— O, jis gali žmogų turtingą padaryti! — pridūrė senis paslaptingai.— Bet aš nieko nenorėčiau nuo jo turėti. Už jokius pinigus aš nesutikčiau būti dručkio Ezekielio arba ilgakojo Šlurkerio kailyje! Ir šokių karalius bus greičiausiai jam parsidavęs!

Tuo tarpu audra nutilo. Mergaitės užsidegė lempą ir drebėdamos išėjo gulti. Vyrai padėjo Petrui Munkui ant priežدos maišą su lapais pagalvio vietoj ir skirdamiesi jam pasakė labanakt.

Niekuomet dar angliadegiui nesisapnavo tokie baisūs sapnai kaip tą naktį. Tai matęs baisųjį milžiną Miką su trenksmu darant langą ir kišant savo didelę ranką su maišeliu, pilnu auksinių pinigų; pinigus jis kratęs, ir jie labai maloniai jam ausyse skambėję. Tai matęs mažąjį Stiklo Žmogelį, jojantį į kambarį ant ilgo žalio butelio, ir jam rodęsi, kad jis vėl girdintis tokį pat duslų juoką kaip eglyne. Tai vėl jo kairėje ausyje skambėję:

Olandai aukso tur baisybę,
Ir tu gali jo gaut daugybę;
Skatiką vieną užmokėsi
Ir aukso maišą jau turėsi!

Tai vel dešinėje ausyje jis girdėjęs dainelę apie didžius girios turtus ir meilų balsą jam šnibždant: „Petrai, Petrai, koks tu kvailas esi! Negali atsiminti paskutinės eilutės, negali jai rasti rimo, nors esi gimęs sekmadienio dvyliktą valandą. Suk galvą! Petreli, suk galvą!"

Ieškodamas rimo, per sapną jis dūsavo, stenėjo ir visaip kankinosi, bet, nerašęs savo gyvenime eilių, nieko dabar negalėjo padaryti. Kada jis auštant atsikėlė, sapnas jam pasirodė labai keistas. Suspaudęs kumščius, atsisėdo už stalo ir pradėjo galvoti apie šnibždėjimus, kur jam ausyse tebespengė. „Rimuok, Petrai, rimuok!"— sakė jis sau, krapštydamas pakaušį, bet jokio rimo negalėjo išgalvoti. Kai jis taip paniuręs sėdėjo ieškodamas rimo žodžiui „tam", į mišką pro namus ėjo trys berniokai. Vienas iš jų dainavo:

Sudieu sakau dar kartą tam,
Kurio daugiau neberegėsiu;
Atėjus vakarui šventam,
Per lygų lauką nelydėsiu...

Tartum žaibas blykstelėjo Petro galvoje. Pašokęs iš vietos, trūkčiagalviais išbėgo iš trobos, manydamasis ne visai gerai nugirdęs. Pavijęs tris berniokus, kapt pagriebė dainininkui už rankovės ir suriko:

— Stok, bičiuli! Kokį žodį rimuoji su žodžiu *tam*? Būk toks geras, pasakyk, ką čia padainavai.

— O kam tau reikia? — atkirto berniokas.— Aš dainuoju, kas man tinka. O tu tuojau leisk man ranką, arba...

— Ne, pirma pasakyk, ką dainavai! — beveik supykęs sušuko Petras ir dar tvirčiau jam įsikabino. Tai matydami, kiti du ilgai netrukdami puolė ant Petro ir savo stipriais kumščiais taip jam šonus atvanojo, jog tas tuojau paleido rankovę ir iš skausmo krito ant kelių.

— Gavai ko norėjai! — tarė berniokai juokdamies.— Žinok, kvaily, ir daugiau nebedrįsk užpuldinėti ant vieškelio tokių vyrų kaip mes.

— Žinosiu, kaip nežinojęs! — atsakė atsidusęs Petras.— Bet primušę bent pasakykite dabar, ką jis tikrai dainavo.

Jie vėl pradėjo juoktis ir tyčiotis. Tačiau tas, kur dainavo, atkartojo jam visą dainelę, ir jie rėkodami ir švilpodami nuėjo toliau.

„Vadinasi, *tam* ir *šventam*,— tarė sau, vos keldamasis nuo žemės, sumuštas Petras.— Dabar, Stiklo Žmogeli, mes vėl pasikalbėsime". Jis sugrįžo į pirkelę, pasiėmė savo skrybėlę ir lazdą ir, atsisveikinęs su šeimininkais, patraukė į giria. Eidamas keliu nesiskubino, nes turėjo sugalvoti dar vieną eilutę. Pagaliau įėjęs į mišką, kur eglės pasidarė aukštesnės ir tankesnės, sugalvojo tą eilutę ir iš džiaugsmo net aukštyn pašoko. Tuo laiku iš kitapus eglės pasirodė didelio ūgio vyras su sielininko drabužiais, laikydamas rankoje kartį, sulig stiebu ilgumo. Matydamas jį, tokį aukštą, einant šalimais, Petras Munkas baisiai persigando ir tik neparkrito ant kelių, nes suprato, kad čia yra ne kas kitas kaip olandas Mikas. Nors ta keista šmėkla ėjo vis tylėdama, bet Petras kartais skersas baimingai žiūrėjo į ją. Miko galva buvo kur kas aukštesnė negu didžiausio žmogaus, kokį tik buvo Petras matęs; veidas buvo nei jaunas, nei senas, visas raukšlėtas. Mikas buvo užsivilkęs drobiniu palaidiniu ir užsimovęs didelius viršum šikšninių kelnių batus, Petrui gerai pažįstamus iš pasakų.

— Petrai Munkai, ką tu čia girioj veiki? — paklausė miškų karalius dusliu baisiu balsu.

— Labą rytą, bičiuli,— atsakė Petras drąsiu balsu, nors tuo tarpu visas drebėjo.— Aš einu namo per girią.

— Petrai Munkai,— atsiliepė tas, žiūrėdamas į jį baisiomis akimis,— tavo kelias eina ne per tą girią.

— Tai nieko nereiškia,— tarė Petras,— šiandien karšta; čia, manau, bus kiek vėsiau eiti.

— Nemeluok, Petrai,— suriko perkūnišku balsu olandas Mikas: — matai kartis, tuoj būsi šaltas! Manai, aš nemačiau tave maldaujant to neūžaugos? — pusbalsiu pridūrė.— Kvailas žaidimas, ir gerai, kad nemokėjai tų eilių. Tas neūžauga iš skatiko gimęs, duoda nedaug, o kam duoda, tas niekados nesidžiaugia. Paikas esi, Petrai, ir iš tikrųjų gaila man tavęs. Toks miklus ir puikus berniokas, galėtum verstis kuo geresniu negu anglių degimu. Kada kiti blaško talerius ir dukatus, tu gali išleisti kokį dvylika skatikų! Koks skurdus gyvenimas!

— Tikra tiesa: skurdus gyvenimas.

— Man, sakysim, vis tiek,— tarė baisusis Mikas: — ne vienam tokiam esu padėjęs išsipainioti iš bėdos, padėsiu ir tau. Sakyk tik, kiek reikia talerių pirmam sykiui?

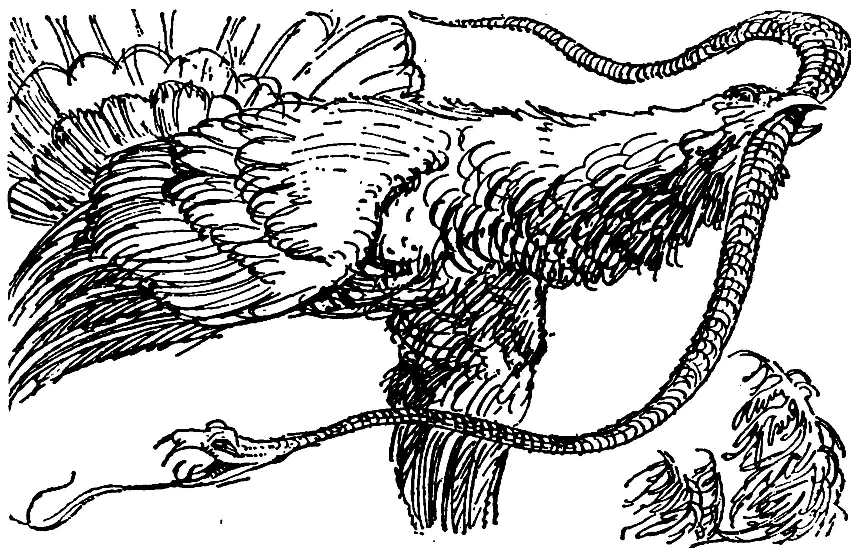
Ir tada jis pradėjo barškinti pinigus savo didelėje kišenėje, ir jie skambėjo taip kaip praėjusią naktį jam per sapną. Bet Petrą visą baimė apėmė; tai šalta, tai šilta jam darėsi, nes matyti buvo, kad olandas Mikas duoda pinigus ne iš pasigailėjimo ir ne dovanai. Čia Petrui atėjo į galvą pilni paslaptingos prasmės senelio žodžiai apie turtinguosius žmones ir, paimtas kažkokios nesuprantamos baimės, jis atsiliepė:

— Žemai dėkui, ponuli! Dabar sveiką pažinau ir nenoriu turėti daugiau jokio reikalo! — ir šoko bėgti kiek tik gali. Bet miško dvasia žingsniavo savo dideliais žingsniais greta, rūsčiu balsu jam kalbėdama:

— Pasigailėsi, Petrai, ir dar ateisi pas mane. Tai parašyta tau ant kaktos, ir gali spręsti iš akių. Nesiskubink, vis tiek neišbėgsi iš manęs. Paklausyk mano gerų žodžių, nes ten aure jau siena, kur aš valdžios nebeturiu.

Išgirdęs tai ir pamatęs netoli priešais nedidelį griovį, Petras, norėdamas greičiausiai atsidurti anapus tos sienos, dar smarkiau ėmė bėgti. Mikas sekė vis pridurmais, keikdamas ir plūsdamas jį. O tada, kai jaunikaitis pamatė miško dvasią užsimojus su savo ilgąja karčia, kad Petrą vietoj nudobtų, jis pasispyręs kaip žaibas peršoko griovį. Petras jau buvo kitoje pusėje, o kartis sutrupėjo ore, lyg būtų atsimušus į akmeninę sieną, ir tiktai ilgas galas nukrito arti jo.

Apsidžiaugęs Petras pakėlė jį, norėdamas blokšti atgal baisiajam Mikui. Tuo tarpu jis pajuto, kad tas pagalys jo rankoje

kruta, ir, visas persigandęs, pasimatė rankoje belaikantis baisią gyvatę, keliančią aukštyn savo galvą ir, iškišus liežuvį, žiūrinčią į jį žibančiomis akimis. Jis norėjo ją išmesti, bet gyvatė stipriai apsivyniojo apie jo ranką ir raitydama galvą artinosi prie veido. Čia staiga suplasnojo didelis tetervinas ir, pagriebęs savo snapu gyvatę už galvos, pakilo aukštyn į orą. Olandas Mikas, tai matydamas iš kitos griovio pusės, ėmė rėkti, draskytis ir kaukti.

Prikankintas ir prigąsdintas Petras šoko eiti. Štai takelis tapo statesnis, vieta klaikesnė, ir jis bematant atsidūrė prieš didžiulę eglę. Žemai nusilenkęs kaip vakar nematomam Stiklo Žmogeliui, ištarė:

Miškų dvasia! Tenai tu gyveni,
Kur girios medžiai tankūs ir seni;
Tenai per metų jau kelis šimtus
Tu krauni savo didelius turtus.
Išgirsk, atvyk ir pasirodyk tam,
Kas gimęs yr sekmadieny šventam.

— Nors ir ne visai įspėjai, bet tiek tos bėdos,— atsiliepė arti jo malonus, laibas balselis. Nustebęs Petras apsidairė aplinkui; po puikiąja egle sėdėjo mažutis senas žmogelis, juodai apsivilkęs, su raudonomis kojinėmis ir didele skrybėle ant galvos. Jo veidas buvo smulkus ir malonus, barzdikė gležna kaip voratink-

lis. Jis rūkė — ir tai rodėsi labai nuostabu — iš mėlyno stiklo pypkės. Pažengęs arčiau, Petras nustebęs pamatė, kad mažulio drabužiai, kurpės ir skrybėlė dažyto stiklo, bet tas stiklas buvo toks lankstus, lyg tebebūtų dar nesustingęs, ir, kiek žmogeliui pakrutėjus, jis klostėsi kaip gelumbė.

— Vadinasi, tu buvai susitikęs tą nepraustaburnį olandą Miką? — tarė jis, kažkaip kosėdamas po kiekvieno žodžio.— Jis manė gerokai tave pagąsdinti, tik aš atėmiau jam tą pakerėtą pagalį, ir jis jo daugiau nebeegės.

— Taip, gerasis turtų valdytojau,— atsakė Petras, žemai lenkdamas galvą,— tikrai nemaža išsigandau. Bet juk sveikas buvai tas tetervinas, kur gyvatei galą padarė? Vadinas, priimk nuo manęs širdingiausią padėką. Bet aš čia atėjau prašyti sveiko patarimo. Gyvenu sunkiai ir skurdžiai; angliadegys nedaug tegali sutaupyti. Aš dar jaunas, todėl ir manau, kad iš manęs gali išeiti kas geresnis. Kiekvieną sykį, kai pažiūriu į kitus, aš matau, kiek jie sutaupė per trumpą laiką: paimkim nors Ezekielį arba šokių karalių. Jie pinigų kaip skiedrų turi!

— Petrai! — tarė rimtai mažulis, tolyn pūsdamas savo pypkės dūmus.— Petrai! Apie juos geriau man nieko nesakyk. Kas iš to, kad jie čia kelerius metus bus kaip ir laimingi; paskui jie bus tuo labiau nelaimingi. Tu neturi niekinti savo amato. Tavo tėvas ir senelis buvo teisingi ir dori žmonės, tačiau galėjo juo verstis. Tikiuos, Petrai, tave čia atvedė pas mane ne noras dykiniuoti.

Petras išsigando rimtos žmogelio šnekos ir paraudonavo.

— Ne,— tarė jis,— dykiniavimas, aš gerai žinau, yra visų nuodėmių motina, bet negali manęs kaltinti, kad man tinka kitas darbas labiau negu dabar tas mano. Angliadegį laiko prasčiausiu žmogum pasauly; stikladirbiai, sielininkai ir visi kiti kur kas labiau gerbiami.

— Didybė į gerą neveda,— jau kiek draugiškiau tarė mažasis girios valdovas.— Kokie keisti jūs esate, žmonės! Retai kam patinka tas gyvenimas, kur gimė ir augo. Ir kas gi iš to bus: jei liksi stikladirbiu, tai panorėsi tapti sielininku, o jei tapsi sielininku — norėsi gauti medininko arba dar geresnės vietos. Pagaliau tebūna kaip tu nori. Jeigu tu duodi žodį gerai dirbti, aš tau padėsiu, Petrai, pasiekti ko geresnio. Paprastai aš išpildau tris norus kiekvienam, gimusiam sekmadienį, jei jis moka manę rasti. Du pirmuosius — kokius pasirenka. Trečią galiu atsakyti, jei jis bus neišmintingas. Tokiu būdu panorėk sau ką nors; tik-

tai, Petrai, žiūrėk, kad tas norimas daiktas būtų geras ir naudingas.

— A, koks puikus esi žmogelis! Visai teisingai esi girios turtų valdovu vadinamas! Gerai, jei aš tikrai drįstu panorėti to, ko trokšta mano širdis, tai pirmiausia aš norėčiau šokti geriau už šokių karalių ir visuomet turėti kišenėje tiek pinigų, kiek tas dručkis Ezekielis.

— Kvailas esi! — piktai sušuko mažulis.— Koks paikas noras mokėti gerai šokti ir turėti pinigų žaisti. Gėda, Petrai, tu pats save apgaudinėji, čia jokios laimės nėra! Kokia nauda tau ir tavo vargšei motinai, jei mokėsi šokti? Kokia nauda iš pinigų, kur manai nešti į smuklę ir ten juos palikti kaip tas šokių karalius? O paskui visą savaitę vėl nieko neturėsi ir skursi kaip pirma. Dar vieną tavo norą galiu išpildyti, tik žiūrėk, kad paprašytum kokio išmintingesnio daikto!

Petras pakrapštė sau pakaušį ir kiek patylėjęs tarė:

— Aš norėčiau valdyti geriausią ir turtingiausią stiklo dirbtuvę visame Švarcvalde su visais įrankiais ir kapitalu.

— Daugiau nieko? — paklausė akis išpūtęs mažulis.— Daugiau nieko, Petrai?

— Tai gal dar pridėtum arklį ir vežimą...

— O, koks tu kvailas, angliadegy! — rūstybės paimtas, sušuko mažulis ir taip skėlė į drūtą eglę stiklo pypkę, jog ta į trupinėlius subyrėjo.— Arklį? Vežimą? Proto, sakau tau, proto, sveiko žmogaus proto ir išminties reikėjo norėti, o ne arklio su vežimu. Bet per daug nenusimink, mes pasirūpinsime, kad ir tas tau išeitų į naudą. Juk antrasis noras, tiesą sakant, ne visai buvo kvailas. Gera stiklo dirbtuvė išmaitins savo šeimininką; tik jei dar įgytum daugiau sveiko proto ir išminties, tada vežimas su arkliu tikrai savaime atsirastų.

— Bet, gerasis turtų valdytojau,— atsakė Petras,— man dar liko vienas noras. Tada aš norėčiau paprašyti dar ir proto, jei jis man taip reikalingas, kaip sakai.

— Ne, gana. Tau teks patirti daug visokių bėdų ir nelaimių, ir tada džiaugsiesi žinodamas, kad turi dar vieną neišpildytą norą. O dabar keliauk sau namo. Čia,— tarė girios dvasia, imdamas iš kišenės nedidelį maišelį,— čia du tūkstančiai guldenų, ir tau, man rodos, tam kartui pakaks. Pas mane daugiau nebegrįžk pinigų reikalauti, kitaip aš tave pakarsiu aukščiausioj eglėj. Tokios taisyklės aš jau laikausi nuo to laiko, kai gyvenu girioj. Prieš tris dienas mirė senis Vinkfricas, jis paliko didelę stiklo dirbtuvę Untervalde. Eik ir pamėgink tą dirbtuvę paderėti.

Elkis gerai, netingėk, o aš tave lankysiu ir padėsiu žodžiu ir darbu, nes tu visai neprašei proto. Bet tavo pirmasis noras,— aš tau sakau rimtai,— tikrai buvo negudrus. Venk smuklės, Petrai, kaip ugnies; nei vieno ji lig šiol dar nesukūrė.

Sulig tais žodžiais žmogelis išsitraukė naują stiklo pypkę, prikišo ją sausų skujų ir įsidėjo į mažą burnikę be dantų. Paskui išsiėmė didelį degamąjį stiklą ir išėjęs į saulę uždegė pypkę. Tada jis draugiškai ištiesė Petrui ranką, davė prieš kelionę dar kelis gerus pamokymus ir ėmė rūkyti. Jis rūkė ir rūkė, vis labiau ir labiau leisdamas dūmus, ir pagaliau išnyko tirštam dūmų debesy, kuris turėjo olandų tabokos kvapą, ir palengvėle kildamas prapuolė eglės viršūnėje.

Parėjęs namo, Petras rado motiną labai susirūpinusią, kad jis ilgai negrįžo. Geroji moteriškė buvo pradėjus manyti, kad jos sūnų bus paėmę į kariuomenę. Bet sūnus buvo linksmas ir visas nušvitęs papasakojo motinai, kad buvęs susitikęs miške savo gerą bičiulį, tas davęs jam pinigų, kad jis, užuot degęs anglis, imtų verstis kuo kitu.

Nors jo motina arti trisdešimt metų išgyveno angliadegio pirkioj ir buvo pripratus prie aprūkusių žmonių taip kaip malūnininko pati prie savo miltuoto vyro, bet vis dėlto jos širdis apsidžiaugė išgirdus apie jų gyvenimo pagerėjimą.

— Dabar aš,— sakė ji,— kaip stiklo dirbtuvės savininko motina, būsiu laikoma visai kitoj garbėj negu mano kaimynės. Dabar galėsiu sėdėti bažnyčioj prie altoriaus, kur sėdi kilnieji žmonės.

Jos sūnus greitai sulygo su stiklo dirbtuvės įpėdiniais. Jis pasiliko sau ten rastus darbininkus ir pradėjo dieną naktį dirbti stiklą. Iš pradžios jam darbas tas labai tiko. Kas rytas jis ateidavo į dirbtuvę, vaikščiodavo pasipūtęs, rankas kišenėje laikydamas, čia pažiūrėdavo, čia parodydavo ką; darbininkai iš tokių parodymų kartais negalėdavo juokais susilaikyti. Jam tiko žiūrėti, kaip pučia stiklą, dažnai jis pats imdavos darbo ir dirbo įvairias figūras iš nesustingusio dar stiklo. Tačiau greit jam viskas pakyrėjo; iš pradžios atėjęs pagaišdavo vieną valandą per dieną, paskui per dvi dienas, pagaliau tik vieną sykį per savaitę, ir jo darbininkai dirbo ką norėjo. Užtat dažniau jis lankė smuklę. Sekmadienį, sugrįžęs iš eglyno, Petras nuėjo į smuklę. Ten jau buvo šokių karalius ir dručkis Ezekielis, tas sėdėjo už stalo ir žaidė kauleliais iš pinigų. Petras tuojau griebė už kišenės, norėdamas įsitikinti, ar Stiklo Žmogelis laiko žodį, ir pamatė, kad kišenės tikrai pilnos aukso ir sidabro. Kojose irgi pajuto

kažkokią galybę, traukte jį traukusią šokti. Pabaigus pirmą šokį, Petras paėmė sau mergaitę, išėjo į vidurį ir atsistojo greta su šokių karalium. Visi ėmė gėrėtis žiūrėdami į juos. Iššoks aukštyn šokių karalius per tris pėdas, žiūrėk — Petras beveik per keturias; ims anas rodyti kojomis visokias gudrybes, tas dar puikiau padarys, ir visi matydami negali atsižiūrėti. O kai smuklės svečiai sužinojo, kad Petras pirko stiklo dirbtuvę, tai nežinojo, ką iš nustebimo ir besakyti. Vieni sprendė, kad jis radęs miške lobį, kiti sakė, kad jis gavęs didelį palikimą, bet už jo pinigus visi jį laikė puikiausiu vyru. Tą vakarą jis pralošė dvidešimt guldenų, bet jo kišenė taip barškėjo ir skambėjo, jog rodėsi, tenai dar šimtas talerių likę.

Matydamas Petras sau rodant tiek garbės, iš džiaugsmo buvo tiesiog be galvos. Jis saujomis barstė pinigus, nesigailėdamas dalino pavargėliams, nes dar nebuvo pamiršęs, kaip jį patį vargas spaudė. Šokių karalius turėjo pasitraukti už krosnies prieš nepaprastą Petro mokėjimą šokti ir užleisti jam nuo to laiko šokių karaliaus vardą. Patys smarkieji šventadienio žaidėjai nedrįsdavo tiek daug statyti pinigų, kiek jis, bet tiek daug jie ir nepralaimėdavo. O jis, kuo daugiau pralaimėdavo, tuo daugiau pelnydavo. Norint žinoti, dėl ko jis pralaimėdamas pelnydavo, reikia atsiminti, ko jis yra prašęs Stiklo Žmogelio: jis norėjo visuomet turėti savo kišenėj tiek pinigų kiek dručkis Ezekielis. O kadangi dabar paprastai su vienu Ezekieliu jis težaidė, tai ir pinigai, kuriuos jam pralaimėdavo, vėl atsirasdavo Petro kišenėj. Palengva jis taip įprato žaisti ir daužytis po smukles, jog tuo išgarsėjo visam Švarcvalde. Dėl nerūpestingumo ir nemokėjimo varyti darbo Petro dirbtuvė pamaži smuko. Jis pridirbo stiklo labai daug, bet nežinojo, kur padėti. Tada jis ėmė pardavinėti visokiems verteivoms už pusę kainos, kad tik galėtų darbininkams užsimokėti.

Vieną vakarą Petras grįžo iš smuklės namo gerai išgėręs, kad linksmesnis būtų, bet mintis apie prastus dirbtuvės reikalus nedavė jam ramybės. Staiga jis pajuto kažką šalimais einant, žvilgtelėjo ir išvydo Stiklo Žmogelį. Petrą paėmė tartum koks pasiutimas. Įsidrąsinęs pradėjo mažuliui piktai prikaišinėti, kad jis visų jo nelaimių kaltininkas esantis.

— Ką aš veiksiu su arkliu ir vežimu? — sušuko jis.— Kokia man nauda iš dirbtuvės ir to viso stiklo? Būdamas angliadegiu, gyvenau linksmiau ir neturėjau jokių rūpesčių. O dabar aš tik laukiu antstolio, kad surašytų mano turtą ir išparduotų už skolas.

— Aure kaip? — atsakė Stiklo Žmogelis.— Vadinasi, aš kaltas, kad tu nelaimingas? Tai tokia padėka už mano gerumus? Kas gi tau liepė norėti tokių kvailysčių? Nori būti stiklininku ir nežinai, kur parduoti stiklą? Ar aš tau nesakiau, kad reikėjo prašyti daugiau išminties? Išminties tau stinga, Petrai, išminties!

— Išminties! — atrėžė jis.— Aš toks pat išmintingas kaip ir kiekvienas kitas ir tai tuojau tau išrodysiu, Stiklo Žmogeli! — Po tų žodžių pagriebė jį už kaklo sakydamas: — Pakliuvai dabar man į nagus, girios didžturti! Turi dabar išpildyti trečią mano norą, jį tuojau aš pasakysiu. Taigi aš noriu, kad man toj vietoj būtų du šimtai tūkstančių talerių, rūmai ir... oi! — suriko jis kratydamas ranką. Tai girios valdovas pavirto įkaitintu stiklu, karštesniu už liepsną, ir nudegino jam ranką. Bet paties žmogelio jau nebebuvo.

Kelias dienas Petras išbuvo namie su ištinusia ranka ir graužėsi dėl savo nedėkingumo ir kvailumo. Bet paskui ramindamas sąžinę vienas sau kalbėjo: „Kad ir parduos stiklo dirbtuvę ir visą kitą mano turtą, vis dėlto man liks dar dručkis Ezekielis. Kol šventadieniais turėsiu pinigų, aš nieko nedejuosiu".

Taip, Petrai! O kad jų nebebus! Tas ir atsitiko kartą, ir tai buvo labai nuostabus daiktas. Vieną sekmadienį jis atvažiavo į smuklę. Kiti svečiai iškišo galvas pro langą. Kažkas pasakė: „Štai atvyko Petras, didžiausias žaidėjas", kitas: „Taip, tai šokių karalius, turtingas stiklo dirbtuvės savininkas", o trečias pakraipęs galvą tarė: „Dėl jo turto galima dar pasiginčyti: visur kalba apie skolas, o mieste vienas žmogus sakė, kad antstolis neilgai trukus surašys jo turtus". Tuo tarpu Petras gražiai pasisveikino su svečiais, žiūrinčiais pro langą, ir išlipęs iš vežimo tarė smuklės šeimininkui:

— Labą vakarą, bičiuli! Ar jau čia mano Ezekielis?

Duslus balsas atsiliepė:

— Eik čia, Petrai! Tau palikta vieta, o mes jau čia ir daužom kortas.

Petras Munkas įėjo į vidų ir, įkišęs ranką į kišenę, nusprendė, kad Ezekielis gerai apsirūpinęs, nes jo paties kišenė buvo pilnintelė.

Jis atsisėdo už stalo ir pradėjo žaisti, kartais laimėdamas, kartais pralaimėdamas.

Taip jie žaidė tol, kol, pradėjus temti, rimtesni žmonės išvaikščiojo į namus; tada ėmė žaisti su žvakėmis, ligi galop du kiti žaidėjai pasakė:

— Šiam kartui gana. Mums reikia eiti namo; laukia pačios ir vaikai.

Petras ėmė prikalbinėti dručkį Ezekielį palikti. Tas ilgai netiko, bet pagaliau tarė:

— Gerai, aš suskaitysiu pinigus, o paskui žaisime. Statysim po penkis guldenus, mažiau — tai vaikų žaidimas.

Jis išėmė piniginę ir suskaitė: buvo šimtas guldenų. Petras neskaitęs žinojo, kiek jis dabar turi pinigų. Nors Ezekielis pirma buvo laimėjęs, bet dabar jis turėjo vis mokėti. Mokėdamas nežmoniškai keikėsi. Jei jis metė lygų akių skaičių, Petras tiek pat metė ir visuomet dviem akim daugiau. Tada Ezekielis padėjo ant stalo paskutinius guldenus ir sušuko:

— Dar kartą, o jei aš ir dabar pralaimėsiu, tai daugiau tavęs nebeklausysiu. Tada, Petrai, tu man paskolinsi iš to, ką esi laimėjęs. Teisingas žmogus turi padėti kitam.

— Kiek tik nori, nors ir šimtą guldenų! — tarė šokių karalius, džiaugdamasis savo laime. Dručkis Ezekielis pakratė kauliukus ir išmetė penkiolika.

— Dabar mes pažiūrėsime! — tarė jis. Bet Petras išėmė aštuoniolika. Tuo tarpu iš užpakalio pažįstamas duslus balsas ištarė:

— Tas paskutinis kartas.

Jis apsigręžė: užpakaly stovėjo didysis olandas Mikas. Petras iš baimės išmetė pinigus, kur jau buvo paėmęs. Bet dručkis Ezekielis nematė miško dvasios ir reikalavo, kad Petras paskolintų jam dešimtį guldenų žaisti. Kaip per sapną Petras įkišo ranką į kišenę, bet pinigų ten nerado. Jis ėmė ieškoti kitoje kišenėje, bet, ir čia nieko nerasdamas, išvertė savo švarką; ir iš švarko neiškrito nei vienas varinis skatikas. Tik dabar jis atsiminė pirmą savo norą — visados turėti tiek pinigų, kiek jų turi dručkis Ezekielis. Viskas išnyko kaip dūmai.

Šeimininkas ir Ezekielis nustebę žiūrėjo, kaip jis vis ieško pinigų ir negali rasti, ir jie nenorėjo tikėti, kad jis daugiau neturėtų. Bet, kada pagaliau jie patys apieškojo jo kišenes, juos apėmė net apmaudas; jie ėmė tvirtinti, kad jis esantis piktas žynys ir kad visus laimėtus ir savo paties pinigus nematoma galybe parsiuntęs namo. Petras smarkiai gynės, bet nemokėjo išsiteisinti. Ezekielis ketino visam Švarcvaldui apsakyti tą baisią istoriją, o šeimininkas davė žodį, kad kitos dienos rytą eisiantis į miestą ir įskųsiantis Petrą, kad jis žynys. Ne jis būsiantis, jei nesulauksiantis tos dienos, kada Petrą gyvą sudeginsią. Daugiau

abu šoko ant Petro, pagriebė jį ir nuvilkę švarką išmetė pro duris.

Nei viena danguj nežibėjo žvaigždė, kai Petras nuliūdęs dūlino į savo pirkelę. Čia jis kely staiga pastebėjo tamsią žmogystą, ta ėjo kartu su juo ir pagaliau jam tarė:

— Galas tau atėjo, Petrai, galas tavo triukšmingam gyvenimui. Aš tai ir tada numačiau, kai tu atsitraukei nuo manęs ir pabėgai pas tą kvailąjį Stiklininką. Dabar žinosi neklausyti mano pamokymų! Bet pabandyk grįžti prie manęs, man gaila tavęs, vargšo. Dar niekas nesigraudeno, kas turėjo su manim reikalą. Jei tavęs nebaido kelias, ateik rytoj į Eglyno kalnelį: aš tuojau pasirodysiu, kai mane pašauksi.

Petras puikiai žinojo, kas su juo kalba, bet iš baimės negalėjo ištarti žodžio. Jis šoko bėgti namo.

* * *

Čia kažkas prieš smuklę sutrinko ir pertraukė sakytoją. Buvo girdėti, kad privažiavo vežimas, keli balsai reikalavo ugnies, paskui kas smarkiai subarškino į vartus, o tuo tarpu ėmė loti šunys. Pavestas vežėjui ir amatininkams kambarys buvo atsuktas į kelią. Norėdami pamatyti, kas atsitiko, visi keturi prišoko prie lango. Kiek galima buvo įžiūrėti žibinto šviesoj, prieš smuklę stovėjo didelė karieta; kažkoks aukštas vyras padėjo dviem poniom su šydais išlipti iš vežimo, o tuo metu vežėjas su livrėja kinkė arklius, kitas tarnas rišo lagaminus.

— Kad juos dievas laimintų,— tarė atsidusęs vežėjas.— Jei jie išeis iš tos smuklės sveiki, man visai nėra ko drebėti dėl savo vežimėlio!

— Tylėk! — pakuždėjo studentas.— Man rodos, kad čia laukė ne mūsų, bet tų ponių. Galimas daiktas, smuklė žinojo anksčiau, kad pro šalį jos važiuos. Kad taip galėtum joms pasakyti! Palauk! Visoj smuklėj nėra ponioms tinkamesnio kambario kaip gretimas su mano. Čia jas ir atves. Luktelėk tam kambary, o aš pamėginsiu perspėti tarnus.

Jaunikaitis nuslinko į savo kambarį, užgesino žvakes, tik paliko degti tą žiburėlį, kur jam buvo davusi šeimininkė. Paskui jis ėmė prie durų klausytis.

Netrukus ant laiptų pasirodė šeimininkė su poniomis, tas ji, meiliai šnekindama, nuvedė į gretimą kambarį. Ji kalbino viešnias greičiau gulti, kad galėtų iš kelionės atsilsėti. Paskui ji vėl

nusileido žemyn. Tuojau po to jis išgirdo lipant laiptais sunkiais žingsniais vyrą. Jis atsargiai pravėrė duris ir pro mažą plyšelį pamatė tą patį aukštą vyrą, kur padėjo ponioms išlipti iš karietos. Užsivilkęs buvo medžioklio drabužiais, o prie šono turėjo peilį; matyti, jis buvo nepažįstamų ponių palydovas. Kai studentas įsitikino, kad šis įėjo vienas, greit atidarė duris ir pamojęs įsišaukė pas save. Tas nustebęs prisiartino, norėdamas paklausti, ko jam reikia. Studentas pašnibždomis pasakė:

— Jūs, žiūrėkit, šią naktį patekote į galvažudžių smuklę!

Vyras persigando. Studentas visiškai įsivedė jį už durų ir apsakė, kaip viskas tuose namuose įtariama.

Išgirdęs tai, tarnas labai susirūpino. Jis pasakė jaunikaičiui, kad tos ponios, grafienė ir jos kambarinė, iš pradžios buvo norėjusios važiuoti kiaurą naktį. Bet per pusvalandį kelio nuo tos smuklės jas patikęs kažkoks raitelis ir paklausęs, kur jos važiuoja. Išgirdęs, kad jos nori važiuoti visą naktį per Špesartą, jis ėmęs jas atkalbinėti sakydamas, kad čia kelionė tokiu laiku labai pavojingas daiktas. „Jei jums ką reiškia teisingo žmogaus patarimas,— pridėjęs jis,— tai atsisakykit to noro. Netoli nuo čia yra smuklė. Nors ji gal ir labai menka ir nepatogi, bet geriau

jums ten pernakvoti, negu keliauti tokioj nakty per mišką, kur gali visaip atsitikti". Žmogus, davęs tuos patarimus, atrodęs visai ištikimas ir teisingas, ir grafienė, bijodama galvažudžių užpuolimo, liepusi sustoti prie tos smuklės.

Medžioklis laikė savo priederme tuojau pranešti ponioms apie tą pavojų. Nuėjęs į kitą kambarį, jis greit po to atidarė duris, ėjusias iš grafienės į studento kambarį. Grafienė, keturių dešimčių metų moteriškė, išblyškusi iš baimės, įėjo pas studentą, prašydama dar kartą viską apsakyti. Paskui pasitarę, ką turėtų kokioj daryti, jie nusprendė pasikviesti kiek galima atsargiau abudu tarnus, vežėją ir amatininkus, kad, jei kartais juos užpultų, galėtų visi iš vieno gintis.

Kai tas buvo padaryta, duris iš koridoriaus į grafienės kambarį užstūmė komoda ir užstatė krėslais. Grafienė su savo kambarine susėdo ant lovos, du tarnai ėmė saugoti. O pirmieji svečiai ir medžioklis susėdo studento kambary už stalo ir nusprendė laukti pavojaus. Galėjo būti maždaug dešimta valanda, namuose buvo viskas tylu ir ramu, ir svečiams nebuvo didelės priežasties ko labai bijoti. Tada mechanikas tarė:

— Kad neimtų miegas, būtų geriausiai daryti tą ką ir pirma. Mes iš eilės pasakojom kokias nors mums žinomas istorijas, ir jei grafienės palydovas nieko neturėtų prieš, mes galėtumėm varyti toliau.

Tas ne tik nieko neturėjo prieš, bet, norėdamas parodyti savo pritarimą, pats apsiėmė tuojau ką papasakoti. Jis pradėjo taip:

SAIDO NUTIKIMAI

Viešpataujant Harunui al Rašidui, Bagdado valdovui, Balsoroj gyveno vienas žmogus, vardu Benezaras. Jis tiek turėjo turto, jog, nesiversdamas prekyba ar kuo kitu, galėjo patogiai ir ramiai gyventi. Savo ramaus gyvenimo jis nekeitė ir tada, kada jam gimė sūnus.

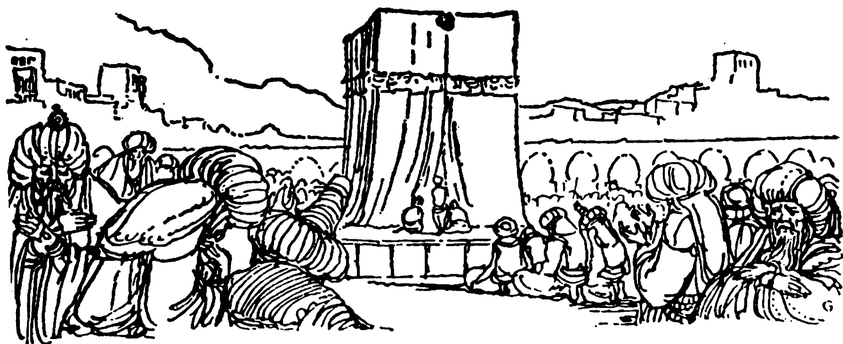
— Kam aš senatvėj besirūpinsiu pelnu? — sakė jis savo kaimynams.— Kad numiręs palikčiau savo sūnui Saidui gali būti vienu tūkstančiu auksinių daugiau, jei reikalai eis gerai, arba, jei prastai, tūkstančiu mažiau? Kur valgo du, ten bus sotus ir trečias. Tegu tiktai iš jo išauga doras ir išmintingas vyras, daugiau jam nieko nestigs.

Taip kalbėjo Benezaras ir taip jis darė. Jis nevertė sūnaus imtis prekybos arba kokio amato, bet skaitė su juo išminties knygas. Kadangi, jo nuomone, niekas taip nepuošia jauno žmogaus,— išskyrus mokslą ir vyresnių gerbimą,— kaip drąsa ir miklumas, tai jis anksti ėmė pratinti sūnų vartoti ginklą, ir Saidas greitai išgarsėjo tarp savo draugų kaip nepaprastas narsuolis, o raitas jojo ir plaukė taip gerai, jog čia niekas negalėjo su juo susilyginti.

Sukakus aštuoniolikai metų, tėvas nutarė siųsti sūnų į Meką, kad ten pasimelstų prie pranašo grabo ir atliktų šventas priedermes, kurių reikalavo papročiai ir tikėjimas. Prieš kelionę tėvas dar kartą jį pasišaukė pas save, pagyrė už gražų elgesį, davė kelis gerus patarimus, aprūpino pinigais ir po to tarė:

— Dar vienas daiktas, sūnau! Aš esu žmogus, pakilęs aukščiau už minios prietarus. Kad ir mėgstu klausyti istorijų apie fėjas ir žynius, bet tik dėl to, kad klausant laikas greitai eina; tačiau aš toli gražu netikiu, kaip tai daro daugybė tamsių žmonių, kad tos dvasios, arba kas kita jos ten būtų, turėtų kokią reikšmę žmogaus gyvenime. Bet tavo motina, mirusi prieš dvylika metų, tikėjo į tai taip tvirtai kaip į Koraną. Ir štai vieną kartą ji, paėmusi iš manęs žodį, kad niekam to, išskyrus vaiką, nesakysiu, man prisipažino turinti nuo pat savo gimimo pažintį su viena fėja. Aš nusijuokiau iš jos, nors turiu pasakyti, kad tuo laiku, kaip tu gimei, buvo mane patį didžiai stebinusių dalykų. Kiaurą dieną lietus lijo, griaudė, ir dangus buvo toks tamsus, jog be žiburio negalėjai skaityti. Apie ketvirtą valandą po pietų man pasakė, kad gimė sūnus. Norėdamas pamatyti ir palaiminti savo pirmagimį, aš šokau tuojau eiti pas tavo motiną. Prie jos kambario durų radau stovint visas tarnaites, tos mane sulaikė sakydamos, kad dabar niekas negalintis įeiti, nes Zemira, tavo motina, liepusi visiems išeiti ir ją palikti vieną. Aš pabarškinau į duris, bet jų niekas nedarė.

Kai aš nekantraudamas stovėjau tarnaičių tarpe prie durų, dangus taip staiga nušvito, kaip aš dar niekados savo gyvenime nebuvau matęs, ir tas buvo nuostabiausia, kad dangus prasiblaivė tik ties mūsų miestu, Balsora; aplinkui tebegulėjo juodi debesiai, ten griaudė ir žaibavo. Man bežiūrint į tą nuostabų reginį, staiga atsidarė durys į mano pačios kambarį. Liepęs tarnaitėms kiek palaukti už durų, aš pats įėjau į kambarį, norėdamas paklausti tavo motinos, kam ji buvo taip užsidariusi. Vos įėjau, mane pagavo toks smarkus rožių, žibučių ir jacintų kvapas, jog

pradėjau svaigti. Motina parodė man tave; tuomet tau ant kaklo su laiba kaip šilkas aukso grandinėle kabėjo sidabro švilpukas.

— Ta geroji moteriškė, apie kurią aš tau pasakojau, buvo čia,— tarė motina.— Ji atnešė vaikui tą dovanėlę.

— Vadinas, čia buvo burtininkė, tai ji padarė giedrą dangų ir paliko tą gėlių kvapą,— atsakiau aš šypsodamas, lyg abejočiau.— Tik ji galėjo dovanoti geresnį kokį daiktą kaip švilpukas; sakysim, pilną maišelį pinigų, žirgą arba kitą kokį naudingą dalyką.

O tavo motina ėmė prašyti, kad aš iš burtininkės nesijuokčiau, nes ji supykusi lengvai galinti savo malonę paversti į nemalonę.

Aš nusileidau ir nutilau, nes dar motina buvo nesveika, ir daugiau apie tai nebekalbėjom. Po šešerių metų motina mirė, būdama pačiame jaunume. Prieš mirtį padavė ji man švilpuką ir liepė jį tau atiduoti, kai tau sueis dvidešimt metų, o lig to laiko prašė niekur tavęs iš namų neleisti. Štai ta dovana,— pridėjo Benezaras, imdamas iš dėžutės sidabrinį švilpuką su aukso grandinėle.— Ir aš jį atiduodu, kada tau ne dvidešimt metų, o tik aštuoniolika, nes tu iškeliauji, ir gali būti, kai sugrįši namo, aš jau būsiu anam pasauly. Aš nematau svarbios priežasties laikyti čia tave dar dvejus metus, kaip to norėjo tavo rūpestingoji motina. Tu esi mitrus ir sumaningas jaunikaitis, vartoji ginklą ne prasčiau kaip kitas dvidešimt ketverių metų, todėl drąsiai galiu apskelbti tave šiandien pilnamečiu, kaip jei būtum dvidešimties metų. O dabar keliauk sveikas, tegu tave dangus visur saugoja. Laimėj ir nelaimėj nepamiršk savo tėvo!

Taip kalbėjo išleisdamas sūnų Benezaras iš Balsoros. Sujaudintas Saidas atsisveikino su tėvu, užsikabino aplink kaklą grandi-

nėlę, užkišo švilpuką už juostos, šoko ant arklio ir nujojo į tą vietą, kur rinkosi karavanas į Meką. Netrukus susirinko lig aštuoniasdešimt kuprių ir keli šimtai raitelių. Karavanas susiruošė, ir Saidas išjojo iš savo gimtojo miesto, kurio jam ilgą laiką likta buvo nematyti. Tokios kelionės naujumas ir niekados nematytos vietos išblaškė iš pradžios jo mintis; bet kai pradėjo artintis į dykumą ir kai apylinkės tapo tuščios ir skurdžios, jis ėmė galvoti apie visokius daiktus ir, tarp kitko, apie tuos jam tėvo pasakytus žodžius atsisveikinant iš Balsoros.

Jis išsiėmė švilpuką, apvartė, pagaliau įsidėjo į burną ir papūtė, tikėdamas išgirsti skardų ir malonų balsą. Bet švilpukas visai nešvilpė! Saidas dar kartą pridėjo prie lūpų ir pūtė kiek tik galėjo, bet nei mažiausio garso negalėjo išgauti. Galų gale, nepatenkintas nenaudinga dovana, jis vėl įsidėjo švilpuką už juostos. Bet netrukus jo mintys vėl nukrypo į paslaptingus motinos žodžius. Jis daug buvo girdėjęs apie fėjas, bet niekados neteko jam patirti, kad vienas ar kitas kaimynas Balsoroj būtų turėjęs su jomis kokių pažinčių. Kadangi pasakos apie tas dvasias yra keliamos į labai tolimus kraštus ir seniai praėjusius laikus, tai ir jis manė, kad šiuo laiku tokių dalykų nebėra ir kad fėjos išnykusios iš šio pasaulio ir nebesikišančios į žmonių gyvenimą. Nors ir dabar jis manė taip pat, tačiau vis lindo ir lindo jam į galvą klausimas, ką galėjo reikšti ta nepaprasta ir paslaptinga jo motinos istorija. Jis dėl to buvo taip susimąstęs, jog visą dieną išsėdėjo ant žirgo lyg sapnuodamas ir nepadėjo kelionės draugams nei kalbėti, nei dainuoti, nei juokauti.

Saidas buvo labai gražus jaunikaitis, jo akys buvo šviesios ir drąsios, ir nors jis dar buvo jaunas, bet iš jo veido galėjai matyti savo vertybės nusijautimą, kas ne taip dažnai tame amžiuje pasitaiko. Jo mokėjimas puikiai su visu kario apdaru sėdėti balne, jo mokėjimas lengvai ir tvirtai valdyti žirgą dažno kreipė akis. Jis patiko vienam senam vyrui, jojusiam greta jo, ir tas visokiais būdais ėmė bandyti jo protą. Saidas, papratęs gerbti senatvę, atsakinėjo mandagiai ir išmintingai, tai senam keleiviui padarė nemaža malonumo. Bet kadangi jaunikaitis visą dieną buvo apie vieną dalyką galvojęs, tai suprantamas daiktas, kad ir kalba jų nukrypo į tą pusę, ir Saidas tiesiog paklausė, ar tas tiki į fėjas, tai yra į gerąsias ir piktąsias dvasias, ginančias arba žudančias žmogų.

Senis pasiglostė barzdą, pakraipė galvą ir tarė:

— Negaliu tvirtinti, kad panašių dalykų nėra buvę, nors lig

šiol nesu matęs nei dvasių nykštukų, nei dvasių milžinų, nei žynių ar fėjų.

Paskui jis pradėjo pasakoti ir prisakė jaunikaičiui tiek nuostabių istorijų, jog tam net galva ėmė suktis. Dabar Saidas tiek ir tegalvojo, kad viskas, kas atsitiko per jo gimimą,— oro atsimainymas, malonus rožių ir jacintų kvapas,— visas tas esantis daug didesnių ir laimingesnių dalykų pranašavimas, kad jis pats esantis ypatingoj galingos ir geros fėjos globoj, kad švilpukas dovanotas ne kokiems niekniekiams, bet tam, kad, ištikus nelaimei, galėtų fėjai žinią duoti. Visą tą naktį jis sapnavo pilis, užburtus žirgus, dvasias ir panašius dalykus, ir jis gyveno tikroj fėjų karalystėj.

Bet jau kitą dieną jis gavo patirti, kaip niekingi buvo visi jo svajojimai. Karavanas jau daugiau kaip pusę dienos keliavo lygiu žingsniu į priekį, ir Saidas visą laiką jojo greta su senuoju keleiviu, tik staiga viename dykumos pakrašty pasirodė kažkokie juoduliai. Vieni juos palaikė keleiviais, kiti debesiais, o treti — nauju karavanu. Bet senis, kuris buvo daug savo gyvenime keliavęs, balsu suriko:

— Imkite ginklus, artinasi arabai galvažudžiai!

Vyrai tuoj pagriebė ginklus, moteris ir prekes pastatė vidury, ir visi pasirengę laukė užpuolant. Juoduliai palengva slinko lyguma artyn. Buvo panašu į virtinę gužų, kada jie skrenda į tolimus kraštus. Netrukus arabai ėmė greitai artintis, ir vos galėjai atskirti žmones nuo iečių, jie kaip žaibas užpuolė karavaną.

Vyrai gynėsi narsiai, bet galvažudžių buvo daugiau kaip keturi šimtai žmonių. Jie apstojo karavaną iš visų pusių ir, nukovę daugelį iš tolo, ėmė apstotus spausti ietimis. Tą baisiąją valandą Saidui, drąsiai kovojusiam pirmose eilėse, atėjo į galvą švilpukas. Greit išsiėmęs įsidėjo į burną, papūtė ir vėl nusiminęs įsikišo, švilpukas vis tylėjo. Iš piktumo dėl nusivylimo jis prisitaikė ir iššovė į krūtinę vienam arabui, kur skyrėsi nuo kitų savo puikiu apdaru. Tas pasverdėjo ir nuvirto nuo arklio.

— Alachai! Ką tu padarei, jaunikaiti! — sušuko senasis keleivis.— Dabar mes visi žuvom!

Taip ir atsitiko. Kai galvažudžiai pamatė tą arabą kritus, pakėlė baisų riksmą ir taip puolė įnirtę, jog greitai ir tie nedaugelis nesužeistų vyrų buvo nugalėti. Akies mirksniu Saidą apstojo penki ar šeši. Bet jis taip puikiai vartojo ietį, jog jie niekas nedrįso prie jo artintis. Galop vienas arabas paėmęs strėlę įsidėjo

į lanką, prisitaikė ir norėjo ją paleisti, tik kitas jį sulaikė. Jaunikaitis pasirengė sutikti naują užpuolimą, bet nei justi nepajuto, kaip tuo tarpu kitas arabas užmetė jam ant kaklo kilpą. Kad ir labai stengėsi pertraukti virvę, bet negalėjo: kilpa vis labiau ir labiau veržėsi. Saidas buvo suimtas.

Galų gale visi žmonės buvo arba išžudyti, arba paimti į nelaisvę. Arabai pasidalino belaisvius ir visą grobį. Jie buvo ne vienos giminės ir grįždami vieni patraukė į pietus, kiti į rytus. Šalia Saido jojo keturi ginkluoti vyrai. Jie nuolat skersomis į jį žiūrėjo ir vis plūdo. Saidas suprato, kad jo užmuštas arabas turi būti koks jų vyresnysis arba net kunigaikštis. Jo laukusi vergija jam rodėsi baisesnė už mirtį. Todėl jis laikė sau laime užtraukęs ant savęs galvažudžių rūstybę, manydamas, kad, atvykęs į jų stovyklą, būsiantis nužudytas. Palydovai sekė, neatstodami nuo jo nei per nago juodymą, ir grasė ietimis, jei jis kiek kreipėsi į šoną. Bet kartą, kai vienam iš jų paknupo arklys, jis greit atsuko galvą ir nudžiugęs pamatė senį, savo kelionės draugą, kurį jis laikė žuvusiu.

Pagaliau iš tolo pasirodė medžiai ir palapinės. Kiek pajojus, jų patikti iš sodžiaus išbėgo visas būrys moterų ir vaikų. Apsikeitę keliais žodžiais su galvažudžiais, jie pakėlė baisų riksmą ir apstojo Saidą keikdamiesi ir rodydami jam kumščius.

— Štai tas,— šaukė jie,— tas nukovė didįjį Almansorą, narsiausią vyrą! Galas jam! Atiduokim jo kūną sudraskyti dykumos šakalams!

Ir jie su pagaliais, su grumstais ir kas ką pagavę baisiai įnirtę šoko ant Saido, bet čia turėjo įsikišti patys galvažudžiai.

— Šalin, snargliai, šalin, bobos! — rėkė jie, ietimis skirstydami minią.— Jis nukovė didįjį Almansorą mūšyje ir už tai žus, tik ne nuo moteriškės rankos, o nuo narsuolio kalavijo.

Galvažudžiai sustojo aikštelėje tarp palapinių. Belaisvius surišo po du ir po tris, grobį sugabeno į palapines, o Saidą, visą surakintą, įvedė į didelę palapinę. Čia sėdėjo senas puikiai apsitaisęs vyras. Jo rimtas, didus veidas rodė, kad jis yra tos giminės viršininkas. Atvedę Saidą arabai sustojo prieš jį nuliūdę ir nuleidę galvas.

— Moterų klyksmas man pasakė, kas atsitiko,— tarė didingasis vyras, žvelgdamas paeiliui į kiekvieną galvažudį.— Jūsų veidai tvirtina tai — Almansoras žuvo.

— Almansoras žuvo,— atsakė vyrai,— bet čia, Selimai, dykumos valdove, mes atvedėm jo nužudytoją, kad jam teismą padarytum. Kokią mirtį jam paskirsi? Ar liepsi mums iš tolo ietimis

jį nukauti, ar su virve pakarti, ar pririštą prie arklių sudraskyti?

— Kas tu toks? — paklausė Selimas, rūsčiai pažvelgęs į belaisvį, ramiai stovėjusį ir be drebėjimo laukusį mirties.

Saidas į jo klausimą atsakė trumpai ir atvirai.

— Ar mano sūnų tu nukovei klastingai? Perdūrei jį su ietimi iš užpakalio ar pervėrei su strėle iš tolo?

— Ne! — atsakė Saidas.— Aš jį nukoviau atviram mūšy, gindamas draugus. Aš jį nukoviau į krūtinę už tai, kad jis mano akyse padėjo aštuonis mūsiškius.

— Ar taip buvo, kaip jis sako? — paklausė Selimas savo vyrų.

— Taip, viešpatie, jis nukovė Almansorą atviram mūšy,— atsakė vienas paklaustas.

— Vadinas, jis padarė ne daugiau ir ne mažiau, kaip mes patys būtumėm padarę,— tarė Selimas,— jis nugalėjo ir nukovė savo priešininką, norėjusį atimti jam laisvę ir gyvybę; todėl tuojau nuimkite jam pančius!

Galvažudžiai nustebę pažiūrėjo į jį nenoromis ir ėmė vykdyti jo paliepimą.

— Vadinas, tavo sūnaus, narsiojo Almansoro, nužudytojas neturi mirti? — paklausė vienas, žvairom pažvelgęs į Saidą.— Gaila, kad mes jo vietoj nenudėjom!

— Jis neturi mirti! — sušuko Selimas.— Aš imu jį sau į palapinę, aš jį imu kaip savo grobio dalį. Jis bus mano tarnas.

Saidas nemokėjo kaip bedėkoti aukštaširdžiui valdovui. Galvažudžiai pikti išėjo iš palapinės, ir kai jie pasakė moterims ir vaikams, laukusiems už valdovo durų Saido mirties, Selimo nusprendimą, tie pakėlė baisų riksmą ir prisiekė atkeršyti už Almansoro mirtį, tegu pats tėvas ir atsisakytų nuo kruvino keršto.

Visus belaisvius galvažudžiai pasidalino tarp savęs; vienus paleido pranešti turtingesniųjų giminėms, kad jie saviškius iš nelaisvės išpirktų, o kitus pristatė ganyti bandą, ir tie, nors kai kurie iš jų patys pirma turėjo po dešimt vergų, dabar dirbo pačius sunkiausius stovyklos darbus. Kas kita buvo Saidui. Ar čia jo drąsumas ir karingumas, ar tos gerosios fėjos nematoma pagelba nupelnė jaunikaičiui valdovo malonę? To niekas nemokėjo pasakyti, bet Saidas gyveno baisiojo dykumos valdovo palapinėje labiau kaip sūnus, o ne tarnas. Nesuprantama valdovo meilė sukėlė kitų tarnų neapykantą jaunikaičiui. Visur jis matė piktas akis, o jei ėjo vienas per stovyklą, dažnai galėjo išgirsti keiksmus ir plūdimus, ne kartą jam švilpė pro šalį net strėlės, matyti, paleistos į jį. Jei nė viena iš jų jam nepataikė, tai jis

aiškino tuo, kad jį saugojo sidabrinis fėjos švilpukas, kur visados su savim nešiojo. Dažnai jis skundėsi Selimui dėl tų mėginimų jam galą padaryti, bet tas niekaip negalėjo rasti kaltininkų, nes visa giminė buvo prieš svetimšalį susimokius. Tada Selimas nusprendė jį paleisti.

— Aš tikėjausi,— tarė jis Saidui,— kad tu man atstosi sūnų, kur man atėmė tavo ranka. Bet nei tu, nei aš nekaltas, kad negalėjom to padaryti. Visi prieš tave įnirtę, ir aš negaliu tavęs apginti. Pagaliau kokia nauda tau arba man, jei kas patykojęs tave iš pasalų kur nudobs ir aš kaltininką nubausiu? Todėl geriau, kai mano vyrai sugrįš iš karavanų medžioklės, aš pasakysiu, kad tavo tėvas atsiuntęs pinigus tau išpirkti, ir tave atleisiu su savo ištikimais žmonėmis.

— Argi aš galiu daugiau kuo, be tavęs, pasitikėti? — paklausė nustebęs Saidas.— Ar kely jie manęs nenužudys?

— To nepadarys. Jie dėl to turės man prisiekti, o priesaikos dar niekas nėra dykumoj sulaužęs,— atsakė ramiai Selimas.

Po kelių dienų sugrįžo vyrai iš medžioklės, ir Selimas įvykdė savo prižadėjimą. Jis padovanojo Saidui ginklų, drabužių ir žirgą, sukvietė visą giminę, išrinko penkis vyrus, liepė jiems padaryti baisią priesaiką, kad jie jo nežudys, ir jaunikaitį su ašaromis atleido.

Tylėdami jojo penki vyrai dykuma su Saidu. Jaunikaitis aiškiai matė, kaip jie nenoromis pildo valdovo įsakymą. Nemaža jam rūpesčio darė ir tas dalykas, kad du iš jų buvo tam mūšy, kur žuvo Almansoras. Pajojus aštuonetą valandų, Saidas išgirdo arabus kažką šnibždantis ir pastebėjo, kad jų veidai dar labiau apsiniaukę. Jis ėmė klausytis. Gyvendamas pas Selimą, jis buvo išmokęs kalbos, kuria šneka arabai tik tada, kada esti pavojus ir jie nenori, kad juos kas suprastų. Iš to, ką Saidas dabar išgirdo, tikrai maža buvo džiaugsmo.

— Čia yra ta vieta,— tarė vienas,— kur mes buvom užpuolę karavaną ir kur žuvo narsiausias mūsų vyras nuo vaiko rankos.

— Vėjas užpūkštė jo žirgo pėdsakus,— tarė kitas,— bet aš jų neužmiršau.

— Ar mums ne gėda, kad gyvas ir laisvas tebėr tas, kurs pakėlė prieš jį ranką? Kur girdėtas daiktas, kad tėvas nekeršytų už vienturčio sūnaus mirtį? Selimas eina senyn ir vaikėja.

— O jei tėvas nesirūpina atkeršyti,— įsikišo ketvirtasis,— draugai turi užsistoti už žuvusįjį. Štai čia toj vietoj jam reikia galą padaryti. Taip yra ir būdavo daroma iš senovės.

— Bet mes prisiekėm valdovui,— pasakė penktasis,— mes neturim teisės jo žudyti, negalim savo priesaikos laužyti.

— Tiesa,— sutiko kiti,— mes siekėm, ir nužudytojas sveikas turi pabėgti iš savo priešininkų rankų.

— Palaukit! — atsiliepė vienas, atrodęs visų pikčiausias.— Senasis Selimas išmintingas, bet ne toks išmintingas, kaip kiti mano. Ar esam mes prisiekę pristatyti tą vaikezą į vieną arba kitą vietą? Ne, jis iš mūsų paėmė priesaiką nežudyti, tai mes gyvybės jo neliesim. Bet už mus atkeršys karštoji saulė ir šakalų dantys. Suriškim jį ir surištą palikim toj vietoj.— Taip kalbėjo galvažudys. Bet jau prieš kelias minutes Saidas buvo nusprendęs išbandyti paskutinę priemonę. Nebuvo dar tas pabaigęs paskutinių žodžių sakyti, tik Saidas pasuko žirgą į šalį, gerai sudrožė ir kaip paukštis nulėkė lyguma. Iš pradžios visi penki stabtelėjo, bet paskui, būdami įpratę gaudyti bėgančius, išsiskirstė: vieni šoko į dešinę, kiti į kairę. Jie geriau mokėjo jodinėti po dykumą, du beregint pralenkė bėglį ir užjojo jam už akių. Tada jis pasuko į šoną, bet čia sutiko priešais dar du ir vieną iš užpakalio. Priesaika jo nežudyti jiems neleido pavartoti ginklo. Jie vėl užmetė ant kaklo kilpą, nutraukė nuo žirgo ir, baisiai sumušę, surišo rankas ir kojas ir paguldė ant įkaitinto dykumos smėlio.

Saidas meldė jo pasigailėti, žadėjo didelius pinigus, bet jie juokdamiesi sušoko ant savo arklių ir nurūko. Dar kelias minutes jis girdėjo jų arklių lengvą bėgimą, bet paskui viskas nutilo, ir jis laikė save tikrai žuvusiu. Jam atėjo į galvą tėvas ir jo susikrimtimas, kai sūnus nebegrįš, jis ėmė galvoti apie savo nelaimingą likimą ir ankstyvą mirtį. Jis aiškiai matė, kad nuo mirties nebeišsigelbės, kad mirs iš bado ir troškulio ant degančio smėlio arba jį sudraskys plėšrusis šakalas. Saulė kilo aukštyn ir neapsakomai kaitino jam veidą. Vargais negalais jam pavyko apsiversti, bet tas jo kančių nepalengvino. Besiverčiant iškrito iš drabužio švilpukas su grandinėle. Tada Saidas ėmė stengtis jį pasiekti, galop šiaip taip sučiupo lūpomis ir papūtė, bet ir toj baisioj nelaimėj švilpukas tylėjo. Nusiminęs jis nuleido galvą ir netrukus nuo didelio karščio neteko sąmonės; jis susvaigo ir nieko nebejautė.

Po kelių valandų Saidas atbudo nuo trinkėjimo ir pajuto, kad jį kas už pečių tampo. Jis suriko iš baimės manydamas, kad čia atėjęs šakalas ir tuojau jį pradės draskyti. Paskui kažkas jį paėmė už kojų, bet jis suprato, kad jį palietė ne savo nagais žvėris, bet švelnia ranka žmogus, kuris elgiasi su juo atsargiai ir kalbasi su dviem ar trim kitais.

— Jis gyvas,— tarė patylomis,— bet mus laiko priešais!

Pagaliau Saidas atmerkė akis ir išvydo ties savim nedidelio ūgio drūtą žmogų su mažomis akimis ir ilga barzda. Jis draugiškai prašneko, padėjo jam pasikelti ir davė valgyti ir gerti. Saidui besistiprinant, jis pasisakė esantis pirklys iš Bagdado, vardu Kalum Bekas, ir varantis šalkų ir plonų moteriškų dangalų prekybą. Jis keliavęs prekybos reikalais, o dabar, grįždamas namo, pastebėjęs jį, nelaimingą ir pusgyvį, gulintį ant smėlio. Jo akis atkreipę puikūs drabužiai ir durklo akmenų žibėjimas. Po didelio vargo jam pavykę jį atgaivinti. Jaunikaitis padėkojo už išgelbėjimą, gerai nusimanydamas, kad be to žmogaus padėjimo jis tikrai būtų žuvęs. Kadangi Saidas pėsčias vienas negalėjo keliauti dykuma, tai jis, pirklio pakviestas, su džiaugsmu sutiko sėsti ant sunkiai apkrauto kuprio, ketindamas tuo tarpu vykti kartu su juo į Bagdadą, o ten pritapti prie karavano, einančio į Balsorą.

Kely pirklys labai daug pasakojo savo kelionės draugui apie garsųjį tikratikių valdovą Haruną al Rašidą. Jis pasakojo apie kalifo teisingumą ir sąmojį, apie jo nuostabų mokėjimą spręsti painiausias bylas paprasčiausiu būdu. Tarp kitko jis pridūrė virvininko ir alyvų puodo istorijas, kurias žino kiekvienas vaikas, bet kurios Saidą labai stebino.

— Mūsų viešpats, tikratikių valdovas,— sakė pirklys,— nuostabus žmogus. Jei sveikas manytum, kad jis miega kaip visi paprasti žmonės, labai klystum. Dvi trys valandos auštant — ir viskas. Aš tai gerai žinau, nes mano pusbrolis Mesuras — jo ištikimiausias tarnas, ir nors apie tai, kas yra jo viešpaties paslaptis, jis tyli kaip žemė, bet vis dėlto savo geram giminei šį tą pasako, jei mato, kad tas iš smalsumo beveik iš galvos eina. Užuot miegojęs kaip kiti žmonės, kalifas naktį klaidžioja Bagdado gatvėmis, ir reta išeina savaitė be kokio jam nutikimo. Reikia žinoti, kas jau, tiesą sakant, turi būti aišku iš alyvų puodo istorijos, kuri tokia pat tikra kaip pranašo žodžiai, kad kalifas tas savo keliones atlieka ne su sargyba arba raitas, visas apsiginklavęs ir su visu šimtu švyturių, kaip jis, žinoma, galėtų padaryti, jei tik panorėtų, bet apsivilkęs tai pirkliu, tai matrosu, tai kareiviu, tai mufčiu, jis vaikščioja visur ir žiūrinėja, ar visur tvarka. Todėl naktį jokiame mieste nepasielgs taip mandagiai su kokiu nors kvailiu, kurį netikėtai susitinki, kaip Bagdade, nes tas kaip tik gali pasirodyti kalifu, persirengusiu nešvariu dykumos arabu, o mūsų krašte visados išteks miško, kad galėtų išplakti lazdomis visus Bagdado ir apylinkių gyventojus.

Taip kalbėjo pirklys, ir Saidas, kad ir labai buvo tėvo pasiilgęs, džiaugėsi pamatysiantis Bagdadą ir garsųjį Haruną al Rašidą.

Po dešimties dienų jie atvyko į Bagdadą. Saidas buvo nustebintas ir sužavėtas to miesto gražumu; tais laikais buvo pats jo žydėjimas. Pirklys pakvietė Saidą pas save, ir tas tuojau sutiko, nes dabar, tarp tokios žmonių daugybės, jam pirmą kartą atėjo į galvą, kad čia turbūt, be oro, Tigro vandens ir nakvynės prie mečetės durų, nieko daugiau dykai negalėtų gauti.

Kitą dieną po jo atvažiavimo, kai Saidas persitaisė ir pagalvojo, kad su savo puikiu karo apdaru jis drąsiai gali pasirodyti Bagdade ir net kieno akis į save atkreipti, į kambarį įėjo pirklys. Pažiūrėjo jis šypsodamas į gražų jaunikaitį, paglostė barzdą ir tarė:

— Tas viskas puiku, jaunikaiti! Bet ką dabar veiksi? Sveikas, man rodosi, esi didelis svajotojas ir nieko negalvoji apie rytojaus dieną. O gal turi tiek pinigų, jog gali gyventi pagal savo apdarą?

— Gerasis Kalum Bekai! — tarė susidrovėjęs ir paraudęs jaunikaitis,— pinigų, žinoma, aš neturiu, bet ar negalėtum man truputį paskolinti, kad galėčiau atgal grįžti. Mano tėvas tikrai sugrąžins.

— Tavo tėvas? — sušuko balsu juokdamasis pirklys.— Matyti, saulė bus tau smegenis iškepinusi. Manai, aš patikėjau, kad čia yra tiesa, o ne pasaka visa ta istorija, kur man apsakei kelionėj apie savo tėvą, kad jis esantis turtingas Balsoros žmogus, o tu vienturtis jo sūnus, ir apie arabų užpuolimą, ir apie savo gyvenimą jų tarpe, ir apie šį, ir apie tą. Aš jau tąda piktinausi tavo negirdėtu drąsumu taip meluoti. Aš žinau, kad Balsoroj visi turtingieji žmonės pirkliai, su visais aš turėjau reikalų ir galėjau girdėti apie Benezarą, nors jo turto tik šeši tūkstančiai tomanų tebūtų. Vadinas, arba tu melavai, kad esi iš Balsoros, arba tavo tėvas valkata, ir jo pabėgusiam sūnui nepatikėsiu nei vieno varinio skatiko. O užpuolimas dykumoj! Negirdėtas daiktas nuo to laiko, kai išmintingasis kalifas Harunas pašalino pirkliams visus kelio pavojus per dykumą, kad galvažudžiai drįstų užpulti karavaną ir dar žmones imti į nelaisvę. Juk tai būtų tikrai žinoma, bet nei per visą mano kelionę, nei čia, Bagdade, kur suplaukia žmonių iš viso pasaulio kraštų, niekas nieko apie tai nekalbėjo. Tai antras tavo melas, besąžini jaunikaiti!

Pabalęs iš piktumo ir apmaudo, Saidas norėjo atsikirsti tam pikčiurnai, bet šis pradėjo dar balsiau už jį šaukti kėtodamas rankas:

— Trečias tavo melas, nematytas melagi, tai Selimo stovyklos istorija! Selimo vardas gerai žinomas visiems, kam teko bent kartą matyti arabą. Selimas visų vadinamas baisiausiu ir žiauriausiu galvažudžiu, o tu drįsti sakyti nukovęs jo sūnų ir nebuvęs tuojau sukapotas į kąsnelius. Bet tu tiek jau nebeturi gėdos, jog sakai tiesiog nebūtus daiktus; giriesi, kad Selimas tave gynęs nuo visos bandos, paėmęs į savo palapinę ir paleidęs be jokio išpirkimo, užuot pakores ant sausos šakos; tai Selimas, kuris dažnai karia keleivius tiktai dėl to, kad pamatytų, kokį daro veidą, kai juos kabina. O tu, bjaurusis melagi!

— Prisiekiu savo vėle ir pranašo barzda,— sušuko jaunikaitis,— jog čia tikra tiesa ir nieko daugiau negaliu pasakyti!

— Ką, tu prisieki savo vėle? — sušuko pirklys.— Savo purvina ir juoda vėle? Kas patikės? Ir tu dar prisieki pranašo barzda, kada pats jos neturi? Kas tau patikės?

— Žinoma, aš žmonių, kurie matė, neturiu,— atšovė Saidas,— bet ar neradai mane surištą ir mirštantį?

— Man tas visai nieko nereiškia,— tarė pirklys.— Tu buvai apsitaisęs kaip koks turtingas galvažudys, ir labai galimas daiktas, kad tau teko užpulti kitas, tas pasirodė stipresnis, jis nugalėjo ir surišo tave.

— Norėčiau pamatyti vieną tokį arba du,— atkirto Saidas,— kurie galėtų mane parversti ir surišti, neužmetę iš užpakalio arkano. Gyvendamas savo rinkoj, jūs, žinoma, neturite supratimo, ką gali padaryti vienas žmogus, jei jis gerai vartoja ginklą. Jūs išgelbėjote man gyvybę, ir aš esu už tai jums dėkingas. Bet ką gi jūs dabar norite man daryti? Jei manęs nepaspirsite, tai aš turėsiu elgetauti. O aš negaliu prašyti iš sau lygių, gausiu kreiptis į kalifą.

— Aure kaip? — tarė pirklys, piktai šypsodamas.— Tu niekur kitur nenori kreiptis, tik į mūsų maloningiausią viešpatį? Tai man prakilnus elgeta! Tik prašom atminti, kilmingasis jaunikaiti, kad kelias į kalifą eina per mano pusbrolį Mesurą, ir gana man tarti vieną žodį, kad šambelionas įsitikintų, kaip puikiai sveikas moki meluoti. Bet man, Saidai, gaila tavo jaunystės. Tu gali pasitaisyti, iš tavęs gali dar šis tas išeiti. Aš manau tave paimti į savo krautuvę. Ten tu ištarnausi metus, o po metų, jei nebenorėsi daugiau pas mane būti, užmokėsiu algą, ir galėsi sau keliauti kur norėsi: į Alepą ar į Mediną, į Stambulą ar į Balsorą, nors ir į netikratikių žemę. Aš duodu tau laiko iki pietų pagalvoti. Sutiksi — gerai, o nesutiksi — suskaitau visas man padarytas kelio išlaidas, kokia panorėsiu kaina, ir vietą ant kuprio,

o kad neturi pinigų, paimsiu tau drabužius ir tave patį išmesiu į gatvę. Tada galėsi eiti ir prašyti išmaldos iš kalifo arba iš mufčio prie mečetės, arba į rinką.

Taip pasakęs, pirklys paliko nelaimingą jaunikaitį vieną. Saidas palydėjo išeinantį pirklį pilnomis paniekos akimis. Jis buvo baisiai pasipiktinęs tuo niekšu, kuris tyčia įsiviliojo jį sau į namus, kad galėtų pasinaudoti sunkiu jo padėjimu. Jis norėjo bėgti, bet negalėjo, nes langai buvo apkaustyti geležim, o durys užrakintos. Pagaliau po didelių svyravimų nusprendė sutikti ir laikinai patarnauti pirklio krautuvėje. Antra vertus, ką jis daugiau bedarys? Kad ir pabėgtų, vis tiek negalėtų Balsoros pasiekti. Tačiau jis nusprendė, pasitaikius pirmai progai, ieškoti kalifo užtarimo.

Kitą dieną Kalum Bekas nusivedė naująjį tarną į savo krautuvę. Jis aprodė Saidui šalkas, dangalus ir visas kitas prekes, kuriomis jis vertėsi, ir paaiškino, ką jam reikėjo veikti. Saidas, aptaisytas pirklio pardavėjo drabužiais, turėjo stovėti prieš krautuvės duris su šalka vienoje rankoje ir puikiausiu dangalu kitoje, šaukti einančius pro šalį vyrus ir moteris, rodyti prekes, sakyti jų kainą ir įkalbinėti pirkti. Dabar Saidas suprato, kam Kalum Bekas paskyrė jį prie to darbo. Jis buvo mažas bjaurus senis, ir kai pats stovėjo prieš krautuvę ir šaukinėjo pirkėjus, tai kaimynai, praeiviai ir net vaikai visokius iš jo juokus darė, o moterys baidykle vadino. Bet į jauną liekną Saidą, mokantį gražiai pakalbėti su pirkėjais ir dailiai parodyti prekes, kiekvienas mielai žiūrėjo.

Pastebėjęs, kad nuo to laiko, kai Saidas stovi prie durų, krautuvė pradėjo eiti aukštyn, Kalum Bekas ėmė švelniau su juo elgtis, geriau maitinti ir rūpintis, kad jo drabužiai visada būtų gražūs ir dailūs. Bet tokia šeimininko meilė Saido visai nedžiugino. Ištisas dienas ir net per sapną jis galvojo, kaip galėtų pargrįžti į gimtąjį miestą.

Kartą krautuvėje puikiai ėjo prekyba. Visi tarnai, kurie nešioja prekes į namus, buvo išsiuntinėti. Tuo tarpu įėjo moteriškė pirkti prekių. Ji greit išsirinko ir paprašė, kad pirkinius jai kas parneštų į namus.

— Aš jums nusiųsiu už pusvalandžio,— atsakė Kalum Bekas.— Jums reiks tiek laiko palaukti arba pasiimti kur kitą nešėją.

— Koks gi esi pirklys, kad savo prekes nori atiduoti svetimiems nešėjams? — atsiliepė moteriškė.— Argi toks benešdamas negali pabėgti su mano pirkiniais? Kurgi aš tada ieškosiu? Ne, jūs pirklys, ir jūsų priedermė parnešt man pirkinį namo. Aš turiu teisę to iš jūsų reikalauti.

— Prašom luktelėti tik pusvalandį, gerbiamoji ponia! — tarė pirklys, visą laiką rūpestingai dairydamasis.— Visi mano nešėjai išsiuntinėti.

— Menka ta krautuvė, kur neturi atliekamo tarno,— atkirto moteriškė.— O ko aure ten stovi anas tinginys? Eik šen, imk mano ryšulį ir nešk paskui mane!

— Palauk! — suriko Kalum Bekas.— Tai mano iškaba, mano pirkėjų viliotojas, mano magnetas! Jis negali pasitraukti nuo krautuvės slenksčio!

— Šit kas! — atšovė moteriškė ir, nieko nelaukdama, įbruko Saidui į rankas ryšulį.— Prastas tas pirklys ir prastos jo prekės, jei negali pačios save pasirodyti ir reikalauja iškabos vietoj tokio dykaduonio. Eikš, žioply, šiandien būsi mano apdovanotas.

— Tai bėk, kad tave paimtų Arimanas ir visos piktosios dvasios,— tarė piktai Kalum Bekas savo magnetui,— ir žiūrėk, kad greitai sugrįžtum. Ta prakeikta ragana savo riksmu čia sušauks visą rinką, jei aš dar ilgiau neleisiu!

Saidas nusekė paskui moteriškę, ėjusią rinka ir gatve greičiau, negu galima buvo laukti pagal jos amžių. Pagaliau ji sustojo prieš vienus puikius namus ir pabeldė į duris. Atsidarė suvertinės durys, ir moteriškė, davusi Saidui ženklą sekti paskui, ėmė kilti aukštyn marmuro laiptais. Pagaliau jie atsidūrė didelėj ir aukštoj salėj, ji buvo taip puikiai išpuošta, jog tokios gražios Saidas niekur nebuvo daugiau matęs. Čia nuvargusi senelė atsi-

sėdo ant kanapos, liepė ryšulį jam padėti ir, padavusi mažą sidabrinį pinigėlį, atleido jį namo.

Jis jau buvo tarpdury, tik staiga kažkieno skardus ir malonus balsas pašaukė: „Saidai!" Nustebęs, kad jį čia kas pažįsta, greit apsigręžė. Vietoj senutės kanapoj sėdėjo neapsakytai graži moteris, o aplink ją stovėjo daugybė vergių ir tarnaičių. Čia Saidas, netekęs žado iš nustebimo, sudėjo kryžmais rankas ant krūtinės ir žemai nusilenkė.

— Brangusis mano Saidai,— tarė moteris,— aš labai tave užjaučiu dėl tų vargų, kurie tave atvedė į Bagdadą, bet tai vienintelė, prilikimo skirta vieta, kur tavo laimė gali pagerėti, jei tu prieš dvidešimt metų palikai savo tėvo namus. Ar dar tebeturi, Saidai, savo švilpuką?

— Žinoma, tebeturiu,— nudžiugęs atsakė Saidas.— O jūs turi būti esate ta pati geroji fėja, kur, man gimus, davė tą dovaną?

— Aš buvau tavo motinos bičiulė,— atsiliepė fėja,— ir tavo būsiu bičiulė, jei tu liksi geras vyras. O, jei tavo tėvas, lengvamanis žmogus, būtų manęs paklausęs! Daug vargo nebūtum matęs.

— Bet taip, matyti, buvo lemta! — kalbėjo Saidas.— Tačiau, maloningoji fėja, ar nesiteiktum užkinkyti į savo debesinius ratus didelį žiemryčių vėją, paimti mane drauge ir per kelias minutes nunešti pas tėvą į Balsorą? Tenai aš kantriai pralaukčiau tuos šešis mėnesius, dar likusius man iki dvidešimt metų.

— Gražiai tu moki su manim kalbėti,— tarė nusijuokusi fėja,— bet tas negali įvykti. Dabar, kada tu esi toli nuo tėvo namų, aš nieko gero tau negaliu padaryti. Aš net negaliu tavęs išvaduoti iš to piktojo Kalum Beko valdžios. Jis yra tavo galingos priešininkės globoj.

— Vadinas, aš turiu ne tik vieną maloningą užtarytoją,— paklausė Saidas,— bet dar ir priešininkę? Anos darbus, rodos, gaunu patirti dažniau negu šios. Tad ar negalėtum nors patarimu man padėti? Ar nevertėtų man eiti ir prašyti kalifo užtarimo? Jis išmintingas žmogus, jis apgins mane nuo Kalum Beko.

— Taip, kalifas išmintingas žmogus! — atsakė fėja.— Bet vis dėlto žmogus. Jis pasitiki savo šambelionu Mesuru taip kaip savim ir neklysta, nes ne kartą yra išbandęs jo teisingumą. Bet Mesuras ištiki tavo priešininkui Kalum Bekui kaip sau, ir jis klysta, nes Kalum Bekas netikęs žmogus, nors ir Mesuro giminaitis. Ir, be to, Kalumas gudri galva. Tik atvykęs čia, jis sudėjo apie tave visą pasaką ir papasakojo ją savo pusbroliui. Tas savo keliu papasakojo ją kalifui. Ir jeigu dabar eitum į Haruno

rūmus, tai tave nelabai maloniai priimtų, nes kalifas netikėtų. Bet yra ir kitas kelias prie jo prieiti, ir žvaigždės rodo, kad tu jo įgysi malonę.

— Tai, žinoma, prastai,— pasakė nuliūdęs Saidas.— Vadinas, aš turiu dar kiek laiko stypsoti prie to niekšo Kalum Beko krautuvės. Bet ar negalėtumėt jūs man nors mažą malonę padaryti? Aš išėjęs karo mokslą, ir karo žaidimai yra didžiausias mano džiaugsmas; juose galima pasižymėti kovojant ietimis, lankais ir bukais kalavijais. Čia kas savaitė kilmingieji jaunikaičiai taiso tokius žaidimus. Bet joti į tam tyčia aptvertą vietą turi teisę tik visai apsiginklavę žmonės ir tik laisvi, bet anaiptol ne krautuvių tarnai. Todėl, jei jūs galėtumėt taip padaryti, kad aš kas savaitę turėčiau arklį, drabužius, ginklus ir kad mano veido negalėtų lengvai pažinti...

— Tikrai vertas prakilnaus vyro noras! — atsiliepė fėja.— Tavo motinos tėvas buvo visų drąsiausias Sirijos žmogus, ir tu, matyt, paveldėjai jo dvasią. Įsidėmėk tuos namus. Tu kas savaitė rasi čia žirgą, du raitus ginklanešius, ginklus, drabužius ir nusiprausti veidui vandenį, nuo kurio niekas tavęs nebepažins. O dabar, Saidai, sudiev! Ištverk iki galo, būk išmintingas ir doras! Praeis šeši mėnesiai, tavo švilpukas atkims, ir Zulimos ausis visados girdės jo balsą.

Jaunikaitis persiskyrė su savo stebuklingąja užtarytoja pilnas dėkingumo ir pagarbos. Įsidėmėjęs namus ir gatvę, jis sugrįžo į rinką.

Sugrįžti jis pataikė kaip tik tuo laiku, kada reikėjo apginti ir išvaduoti savo šeimininką Kalum Beką. Prieš krautuvę buvo baisus triukšmas. Vaikigaliai šokinėjo aplink pirklį ir tyčiojos iš jo, o vyresnieji juokėsi. Pats jis, drebėdamas iš pykčio ir labai susigėdinęs, stovėjo prieš krautuvę su šalka vienoj rankoj ir su moterišku dangalu kitoj. Ši nepaprasta scena atsitiko šit kaip. Pasitraukus Saidui, Kalum Bekas atsistojo prie krautuvės durų vietoj savo gražaus tarno ir ėmė šaukti pirkėjus, tačiau niekas iš bjauriojo senio nenorėjo pirkti. Tuo laiku per rinką ėjo du vyrai, ieškodami, ką pirkti savo pačioms dovanų. Kelis kartus praėję pro krautuvę, paskui jie grįžo dairydamies atgal.

Tikėdamas čia pasinaudoti, Kalum Bekas pašaukė praeivius:

— Čia, vyrai, čia! Ko jūs ieškote? Štai gražūs dangalai, puikios prekės!

— Žmoguti,— tarė vienas,— gal ir geros tavo prekės, bet mūsų pačios niekur daugiau nenori pirkti, tik ten, kur stovi prie krautuvės gražus pardavėjas Saidas. Dabar mieste tokia mada.

Mes jau pusvalandis klaidžiojame visur jo ieškodami ir nerandame. Ar negalėtum mums pasakyti, kur jį rasti? Kitą kartą ir iš tavęs ką nupirksim.

— Garbė Alachui! — sušuko nudžiugęs Kalum Bekas.— Pats pranašas jums parodė šias duris. Jūs ieškot gražiojo pardavėjo ir norit dangalą iš jo pirkti? Tai prašom eiti, čia jo krautuvė!

Vienas vyras pradėjo juoktis iš mažo bjauraus Kalumo ir iš jo žodžių, kad jis esantis gražusis pardavėjas. O antrasis, manydamas, kad Kalumas nori iš jo pasijuokti, nepasiliko skoloje ir gerokai jį išdėjo. Kalum Bekas iš piktumo nebežinojo, ką daryti. Jis šaukėsi kaimynų patvirtinti, kad tik jo krautuvė vadinasi gražiojo pardavėjo krautuvė. O kaimynai, jam pavydėdami, kad nuo kurio laiko jis įgijo daug pirkėjų, nieko nenorėjo žinoti. Tada abu vyrai be juoko ėmė kibti senam melagiui, kaip jie jį vadino, į kailį. Kalumas gynėsi daugiau riksmu ir keiksmu kaip kumščiais ir tokiu būdu surinko ties savo krautuve didžiausią minią žmonių. Visas miestas laikė jį baisiausiu šykštuoliu ir sukata, todėl kiekvienas dabar džiaugėsi, kad atsiradęs žmogus jam už viską atmokėti. Vienas jau vyras buvo pagavęs jį už barzdos, tik staiga kažkas pagriebė jam už rankos ir taip trenkė į žemę, jog tam turbanas nulėkė į vieną pusę, o šlepetės į kitą.

Minia, matyt, labai troškusi regėti periant Kalum Beką, pradėjo baisiai ūžti, o parverstojo draugas pastatęs šerius atsigręžė į tą, kur drįso parblokšti jo bičiulį. Bet, išvydęs prieš save aukštą tvirtą jaunikaitį žaibuojančiomis akimis ir drąsiu veidu, nedrįso jo užkabinti, o čia dar Kalumas, kuriam jo išgelbėjimas rodėsi beveik stebuklas, pradėjo rėkti rodydamas į tą jaunikaitį:

— Ir ko gi jūs dar norit? Štai, vyrai, jis čia! Štai Saidas, gražusis pardavėjas!

Aplinkui visi juokėsi, puikiai suprasdami, kad Kalum Bekas kenčia be reikalo. Parblokštasis vyras atsikėlė susigėdęs ir šlubuodamas nuėjo su draugu tolyn, nepirkęs nei šalkos, nei dangalo.

— O tu, visų pardavėjų žvaigžde, rinkos vainike! — sušuko Kalum Bekas, įsivedęs savo tarną į krautuvę.— Tai vadinasi ateiti laiku ir ištiesti nelaimingam ranką. Puikiai jį paguldei žemėn, tartum niekuomet nebūtų mokėjęs stovėti! O aš, aš nebūčiau daugiau šukavęs savo barzdos, jeigu tu būtum atėjęs dviem minutėm vėliau. Kuo už tai aš tau atsimokėsiu?

Tai buvo tiktai staigus pasigailėjimo jausmas, privertęs Saidą savo ranka gelbėti pirklį. Bet dabar, kai praėjo jam tas jaus-

mas, jis beveik gailėjosi nedavęs senajam šykštuoliui gerai atvanoti šonus. Netekęs kuokštelės plaukų barzdoj, galvojo Saidas, senis būtų bent dvi savaites minkštesnis. Tačiau Saidas nusprendė pasinaudoti netikėtu pirklio gerumu ir paprašė padaryti jam malonę — leisti vieną vakarą per savaitę pasivaikščioti arba kur kitur nueiti. Kalumas sutiko, gerai žinodamas, kad jo tarnas be pinigų ir gerų drabužių niekur nepabėgs.

Netrukus Saido noras įvyko. Kitą trečiadienį, dieną, kada puikioji jaunuomenė rinkosi miesto viešoj vietoj ir taisė karo žaidimus, jis pasiprašė Kalumo jį tą vakarą atleisti. Gavęs Kalum Beko sutikimą, jis tuojau nuėjo į tą gatvę, kur gyveno fėja, ir paklebeno duris; durys tuojau atsidarė. Tarnai, matyt, žinojo apie jo atėjimą, nes, nieko neklausdami, nuvedė laiptais į aukštą puikų kambarį. Ten jam padavė praustis vandenį, kur turėjo visai jį atmainyti. Pavilgęs juo veidą, jis pažiūrėjo į veidrodį ir vos save pažino. Jo veidas buvo tamsus, lyg saulės nudegęs, atsirado puiki juoda barzda, ir visas jis atrodė bent dešimčia metų vyresnis, nekaip tikrai buvo.

Paskui jį nuvedė į kitą kambarį, kur jis rado tokius puikius drabužius, jog jais apsivilkti nebūtų gėdos Bagdado kalifui tą dieną, kada jis visame savo puikume žiūri kariuomenę. Be turbano iš ploniausio audimo su briliantų sagute ir didelėmis garnio plunksnomis, be drabužių iš sunkaus raudono šilko su įaustais sidabriniais raštais, Saidas dar ten rado sidabro grandžių šarvus, taip dailiai padarytus, jog lankstėsi su kiekvienu kūno judesiu, ir kartu taip tvirtai, jog jų negalėjo pramušti nei ietis, nei kalavijas. Damasko kalavijas puikiose makštyse su rankena, išdėta brangiaisiais akmenimis, baigė jo karo apdarą. Kai jis, visas apsiginklavęs, vėl išėjo pro duris, čia vienas tarnas padavė jam šilkinę skarelę ir pasakė, kad ta skarelė jam esanti atsiųsta namų šeimininkės; kai jis su ja nusišluostysiantis, jam vėl nukrisianti barzda ir išnyksiantis veido tamsumas.

Kieme stovėjo trys gražūs pabalnoti žirgai. Saidas užsėdo ant puikiausio, o du tarnai ant kitų dviejų, ir jis linksmas nujojo į tą vietą, kur turėjo būti karo žaidimai. Jo gražūs drabužiai ir puikūs ginklai atkreipė visų akis, o jam įjojus į ratą, aplink kurį stovėjo minia, visi nustebę ėmė kuždėtis. Ten buvo susirinkusi narsiausia ir prakilniausia Bagdado jaunuomenė, net kalifo broliai jodinėjo iškėlę ietis. Kada Saidas įjojo į ratą, matyt, niekieno nepažintas, prie jo prijojo su keletu draugų didžiojo vizirio sūnus ir, mandagiai pasisveikinęs, pakvietė jį dalyvauti žaidimuose ir paklausė, kas jis toks ir iš kur. Saidas pasisakė va-

dinantisis Almansoras ir atvykęs iš Kairo; jis keliaujantis dėl savo malonumo ir, girdėdamas apie didį Bagdado jaunikaičių narsumą ir vikrumą, nusprendęs čia užsukti, kad juos pamatytų ir iš jų ko pasimokytų. Jaunikaičiams labai patiko Saido—Almansoro žodžiai. Jam padavė ietį, sakydami išsirinkti partiją, nes visi žaidėjai buvo pasidalinę į dvi dalis, kad galėtų muštis arba vienas prieš vieną, arba būriais.

Saidas pirma buvo gražus pažiūrėti, o dabar dar labiau stebino savo nepaprastu vikrumu ir smarkumu. Jo žirgas buvo greitesnis už paukštį, o kalavijas dar smagiau švaistėsi į visas puses. Saidas mėtė ietį taip lengvai, taip toli ir mokėjo taip pataikyti, jog rodėsi, kad čia buvo strėlė, paleista iš geriausio lanko. Jis nuveikė narsiausius priešingos pusės jaunikaičius ir, pasibaigus žaidimams, buvo vienu balsu apšauktas pergalėtoju. Vienas kalifo brolis ir didžiojo vizirio sūnus, kurie kovėsi jo pusėj, prašė jo pasikauti su jais. Kalifo brolis Alis buvo jo nugalėtas, bet didžiojo vizirio sūnus taip narsiai jam priešinosi, jog, ilgai negalėdami nei vienas persiveikti, kovos galą nusprendė atidėti kitam kartui.

Kitą dieną po tų žaidimų visas Bagdadas apie nieką daugiau nekalbėjo, tik apie gražų, turtingą ir narsų svetimšalį. Visi, kurie buvo jį matę, net nugalėtieji, stebėjosi jo prakilnumu ir gailestavo negavę sužinoti, kur jis gyvena. Saidas, būdamas Kalum Beko krautuvėj, girdėjo visus tuos pagyrimus. Kitą kartą fėjos namuose jis rado dar gražesnius drabužius, dar puikesnius ginklus. Tą sykį susirinko pusė Bagdado, ir pats kalifas žiūrėjo nuo balkono į žaidimus. Jis irgi gėrėjosi svetimšaliu Almansoru ir, pasibaigus žaidimams, užkabino jam ant kaklo, reikšdamas savo nustebimą, aukso medalį su aukso grandinėle. Toks pasisekimas sukėlė prieš Almansorą Bagdado jaunikaičių pavydą. „Ar girdėtas daiktas,— sakė jie,— kad kažkoks svetimšalis, atsibastęs čia į Bagdadą, atimtų mums garbę? Kokia gėda, jei jis imtų kitur girtis, kad iš Bagdado jaunimo neatsiradę nei vieno, kur būtų galėjęs bent susilyginti su juo!" Taip jie kalbėjosi ir nusprendė per kitus žaidimus užpulti jį, lyg netyčia, penkiese arba šešiese.

Bet akylasis Saidas pastebėjo tuos piktumo ženklus. Jis matė, kaip jie už kertės kažką tarp savęs tarėsi ir piktai į jį rodė. Jis jautė, kad, be kalifo brolio ir didžiojo vizirio sūnaus, niekas daugiau draugiškai nesielgė; net ir tie jam įgriso savo klausinėjimais, kur jis gyvenantis, ką veikiantis, kas jam Bagdade ypatingai patinkantis.

Reikėjo atsitikti, kad vienas iš tų kerštininkų buvo tas pats vyras, kurį Saidas buvo parmušęs prie Kalum Beko krautuvės tuo laiku, kada tas rengėsi nelaimingajam pirkliui nurauti barzdą. Jis nuolat sekė akimis ir su pavydu į jį stebėjosi. Nors Saidas jį buvo kelis kartus nugalėjęs, tačiau čia nematė jokios priežasties tokiam pykčiui, ir Saidas pradėjo bijoti, ar tik nebus jis iš augumo arba iš balso pažinęs, kas jo priešininkas. Tas pažinimas būtų galėjęs jam padaryti daug nemalonumų. Bet Saido atsargumas ir drąsumas pavydninkų pinkles niekais pavertė. Čia jam nemaža padėjo ir jo nauji bičiuliai — kalifo brolis ir vizirio sūnus. Pastebėję, kad Saidas apstotas mažiausia šešių raitelių, jie tuojau prišoko, išvaikė susimokėlius ir juos prigrasė už tokį darbą išvaryti iš žaidimo vietos.

Daugiau per keturis mėnesius stebino Saidas visą Bagdadą savo narsumu. Vieną vakarą, grįždamas namo iš žaidimų, išgirdo kelis balsus, kurie jam pasirodė pažįstami. Priešais ėjo keturi vyrai, jie, iš lengvo žengdami, matyti, kažką tarp savęs tarėsi. Tylomis prisiartinęs, Saidas išgirdo juos kalbant Selimo dykumos gaujos šneka ir suprato, kad jų norima kas apiplėšti. Pirmas jo jausmas buvo pabėgti nuo tų žmonių. Bet pagalvojęs, kad jis galėtų sukliudyti piktadarius ir atitolinti kam nelaimę, prislinko dar arčiau, kad viską girdėtų.

— Durininkas aiškiai pasakė, kad gatvė į dešinę nuo rinkos,— kalbėjo vienas,— ir šiandien naktį jis būtinai eis ten su didžiuoju viziriu.

— Puiku,— atsakė antras,— didžiojo vizirio nebijau: jis senas ir nekaip narsus. Bet kalifas turi smagią ranką, ir aš jo bijau, tikrai kokia dešimtis palydovų seka iš paskos.

— Nei gyvos dvasios,— atkirto jam trečias.— Visados, kam teko jį matyti ir naktį pažinti, jis būdavo vienas su didžiuoju viziriu arba su Mesuru. Šią naktį jis bus mūsų, tik jam nereikia nieko pikto daryti.

— Aš manau, geriausiai būtų užmetus jam ant kaklo kilpą,— tarė pirmasis.— Žudyti jo neverta, už kūną gautumėm vienus niekus, o gal ir išpirkti nenorėtų.

— Vadinas, vienuoliktą valandą! — jie susitarė ir į visas puses išsiskirstė.

Piktadarių kalba Saidą labai išgąsdino. Jis nusprendė tuojau bėgti į kalifo rūmus ir perspėti, koks jam yra pavojus. Bet, pralėkęs kelias gatves, atsiminė fėją sakius, kad kalifas esantis prastos apie jį nuomonės. Bijodamas, kad nebūtų išjuoktas arba palaikytas norinčiu įsiteikti Bagdado valdovui, jis sustojo ir nutarė

nebeiti į rūmus, nusprendęs pats su kalaviju gelbėti kalifą nuo galvažudžių rankų.

Todėl Saidas nebegrįžo atgal į Kalum Beko namus, bet atsisėdo ant kažkokios mečetės lipynės ir palaukė, kol visai sutemo. Tada jis nutraukė į tą gatvę, apie kurią sakė galvažudžiai, ir pasislėpė už vienų namų kertės. Pastovėjęs ten arti valandos, išgirdo du palengva einant gatve. Iš pradžios jis juos palaikė kalifu ir didžiuoju viziriu, bet vienas iš jų suplojo delnais, ir iš kitos rinkos pusės tuojau atsirado dar du. Pasikuždėję jie persiskyrė: trys pasislėpė netoli Saido, o vienas ėmė vaikščioti išilgai gatvės. Naktis buvo tamsi, bet tyli, ir Saidas turėjo beveik vienomis savo ausimis pasitikėti.

Praėjo dar koks pusvalandis, ir nuo rinkos pusės pasigirdo kieno žingsniai. Galvažudys turi būti taip pat išgirdo ir nusiskubino pro Saidą rinkos linkui. Žingsniai vis artinosi, ir Saidas jau galėjo įžiūrėti kelias tamsias žmogystas, tik staiga galvažudys suplojo, ir viena akimirka kiti trys prišoko. Bet užpultieji, matyti, buvo apsiginklavę, nes Saidas išgirdo susikirtusių kalavijų garsą. Jis tuojau ištraukė savo kalaviją ir šaukdamas: „Šalin, didžiojo Haruno piktadariai", puolė į galvažudžius. Pirmu kirčiu paguldė vieną žemėn, o paskui šoko prie kitų, norėjusių nuginkluoti žmogų, kuriam užmetė ant kaklo kilpą. Saidas įniršęs taip smogė per virvę, jog kartu su virve nukirto ir galvažudžiui ranką; baisiai surikęs, galvažudys susmuko vietoj. Tuo tarpu ketvirtasis, kovęsis su kitu, atsigręžė prieš Saidą, tebesiėmusį su trečiuoju, bet vyras, kuriam buvo užmesta kilpa, pasijutęs dabar laisvas, išsiėmė durklą ir įsmeigė užpuolikui į šoną. Tai matydamas, palikęs sveikas paskutinis galvažudys metė savo kalaviją ir pabėgo.

Neilgai truko, ir Saidas sužinojo, ką jis išgelbėjo. Tas vyras, kuris iš jų buvo aukštesnis, prisiartino prie jo ir tarė:

— Tas viskas labai nuostabu: ir piktadarių užpuolimas, ir netikėta pagelba, ir mūsų išvadavimas. Kaip sužinojai, kas aš? Gal tau buvo žinomas tų žmonių susimokymas?

— Tikratikių valdove,— atsakė Saidas,— juk aš neabejoju, kad čia tu! Šiandien vakare ėjo El Maleko gatve keli žmonės, kalbėdamiesi svetima ir paslaptinga šneka, kurios man teko pramokti. Jie tarėsi tave paimti į nelaisvę, o tą garbingą vyrą, tavo vizirį, nužudyti. Kadangi jau buvo vėlu tave perspėti, tai aš nusprendžiau eiti į tą vietą, kur jie tave ketino patykoti, ir mėginti gelbėti.

— Dėkui tau,— tarė Harunas.— Tačiau šioj vietoj gaišti nereikėtų. Imk tą žiedą ir rytoj su juo ateik į mano rūmus, tada mes pasikalbėsim ir pamatysim, kuo tau galėsiu atsilyginti už išgelbėjimą. Eime, viziri, čia pavojinga stovėti, jie dar gali grįžti.

Užmovęs jaunikaičiui ant piršto žiedą, jis norėjo nusivesti vizirį, bet tas paprašė dar truputį luktelėti, apsigręžė ir padavė Saidui sunkią piniginę.

— Jaunikaiti,— tarė jis,— mano viešpats kalifas gali tave padaryti viskuo, kuo norės, net mano įpėdiniu, o aš nedaug tegaliu padaryti, ir tas, ką aš galiu padaryti, tegu būna padaryta geriau šiandien negu rytoj. Tad imk tą piniginę. Bet visai nemanau tuo išsivaduoti nuo dėkingumo. Jei tau ko prireiks, drąsiai eik pas mane.

Saidas grįžo namo, visai apsvaigintas laimės. Bet čia jį ištiko tikra audra. Kalum Bekas, jam ilgai nepareinant, iš pradžios buvo labai piktas, o paskui nerimastavo bijodamas, kad gali netekti tokios puikios savo krautuvei iškabos. Išvydęs Saidą, šoko plūsti, šaukti ir siautėti lyg patrakęs. Bet Saidas, turėdamas pilną maišelį auksinių pinigų ir nusimanydamas dabar galintis grįžti į tėvynę ir be kalifo malonių, o jos, be abejo, būtų ne mažesnės už vizirio, todėl, nenusileisdamas pirkliui nei vienu žodžiu, pasakė trumpai ir aiškiai, kad pas jį daugiau nebebūsiantis nei vienos valandos. Iš karto Kalum Bekas nusigando, bet paskui, piktai nusijuokęs, tarė:

— Tu driskius ir valkata, tu nelaimingas bėglys! Kurgi tu be mano pastogės prisiglausi? Kas tave papenės?

— Prašom tuo nesirūpinti, ponas Kalum Bekai,— atšovė Saidas.— Sudie, daugiau manęs neberegėsi.

Taręs tuos žodžius, jis išbėgo pro duris, o Kalum Bekas paliko vienas, iš nustebimo išsižiojęs. Bet kitą rytą, viską gerai apgalvojęs, jis visur išsiuntinėjo savo nešėjus, liepdamas jiems surasti bėglį. Tie ilgai ieškojo, pagaliau vienas sugrįžęs pranešė, kad jis matęs Saidą išėjus iš mečetės ir nutraukus į karavanserajų. Tačiau jis visai nebuvęs panašus, buvęs užsivilkęs puikius drabužius, turėjęs kalaviją, durklą ir puikų turbaną.

Tai išgirdęs, Kalum Bekas ėmė šaukti, draskytis:

— Jis mane apvogė! Jis mano pinigais apsitaisė! O, aš nelaimingas žmogus!

Paskui jis nubėgo pas policijos viršininką, ir kadangi tas žinojo, kad jis yra Mesuro, kalifo šambeliono, giminė, tuojau davė kelis policininkus Saidui areštuoti. Saidas tuo laiku sėdėjo prie karavanserajaus ir visai ramiai šnekėjosi su vienu netikėtai ras-

tu pirkliu apie kelionę į Balsorą, jo gimtąjį miestą. Staiga jį apstojo keli vyrai ir nežiūrėdami, kad jis priešinosi, surišo jam už nugaros rankas. Kada jis paklausė, kas juos įgaliojo nekaltam žmogui atimti laisvę, jie atsakė, kad tai yra daroma policijos ir jo šeimininko Kalum Beko vardu. Tuo tarpu priėjo tas mažas bedantis žmogelis ir ėmė tyčiotis iš Saido: paskui jis įkišo ranką į jo kišenę ir išėmęs parodė piniginę, pilną aukso. Visi, kas ten buvo, labai tuo stebėjosi.

— Žiūrėkite! Viską tas niekšas man pavogė! — rėkė jis. Visi žmonės bjaurėjosi suimtuoju ir šaukė:

— Kaip! Toks jaunas, gražus ir jau taip pagedęs! Į teismą jį, į teismą! Tegu jis gauna lazdų!

Saidą vedant, susirinko didžiausia žmonių minia, ir kiekvienas šaukė:

— Žiūrėkite, aure tas gražusis pardavėjas! Jis apvogė savo šeimininką ir pabėgo! Jis pavogė du šimtus auksinių!

Teisėjas elgėsi su areštuotuoju šiurkščiai. Saidas norėjo pasiaiškinti, bet teisėjas liepė tylėti ir išklausė tik pirklį. Paėmęs piniginę, jis paklausė Kalum Beko, ar jo tie pinigai. Kalum Bekas prisiekė. Bet, kreivai prisiekęs, jis laimėjo tik pinigus, o ne gražųjį pardavėją, jo įkainotą tūkstančiu auksinių, nes teisėjas tarė:

— Įstatymu, išleistu šiomis dienomis mano galingiausiojo viešpaties kalifo, kiekvienas vogimas, didesnis už šimtą auksinių, jei jis esti padarytas rinkoj, baudžiamas amžinu ištrėmimu į negyvenamą salą. Tas vagis pakliuvo kaip tik laiku; jis pribaigs antrą dešimtį tokių lengvadarbių. Rytoj jie bus susodinti į valtį ir išvežti į jūrą.

Saidas nusiminė. Jis maldavo teisėjo išklausyti jo, leisti jam tarti kalifui vieną žodį, bet tos malonės negavo. Kalum Bekas dabar gailėjosi taip prisiekęs, todėl irgi ėmė prašyti už Saidą, bet teisėjas atsakė:

— Tu gavai savo pinigus ir džiaukis. Keliauk namo, čia ne tavo darbas, o jei kišiesi kur nereikia, tai už kiekvieną žodį būsi nubaustas po dešimtį auksinių.

Kalumas nutilo, o Saidą teisėjas liepė išvežti.

Jį nuvedė į tamsų ir drėgną kalėjimą. Čia gulėjo ant šiaudų devyniolika nelaimingųjų, jie pasveikino jį šiurkščiu juoku ir keiksmu prieš kalifą ir jo teisėjus. Nors ir baisus laukė jo likimas, nors ir baisi buvo mintis apie ištrėmimą į negyvenamą salą, tačiau jis čia raminosi tuo, kad rytoj išeisiantis iš to bjauriojo kalėjimo. Bet jis baisiai apsiriko manydamas, kad laive jam bus

geriau. Visus kalinius suvarė į patį laivo dugną, ten buvo baisiai ankšta, ir jie ėmė stumdytis ir dėl geresnių vietų tarpusavy peštis.

Inkaras buvo pakeltas, ir gailios ašaros pasruvo Saidui per veidą, kai laivas, kur jį vežė tolyn nuo tėvynės, pradėjo plaukti. Tik kartą per dieną jam davė truputį duonos, vaisių ir gurkšnelį prėsko vandens. Kalinių kambarėlis buvo toks tamsus, jog valgant reikėjo degti žiburį. Kas antrą trečią dieną rasdavo kurį nors nebegyvą: toks buvo nesveikas to jūros kalėjimo oras, ir Saidas išturėjo tik dėl to, kad buvo jaunas ir geros sveikatos.

Jau dvi savaitės jie buvo vandeny, kai sykį bangos ėmė smarkiau siūbuoti, ir laive pakilo nepaprastas bruzdesys ir lakstymas.

Saidas suprato, kad artinasi audra. Jis tuo net džiaugėsi, tikėdamasis dabar numirti.

Laivas ėmė vis labiau ir labiau suptis, pagaliau, baisiai sutreškėjęs, užšoko ant kieto daikto. Nuo dangčio pakilo riksmas ir sumišo su audros kaukimu. Galop viskas nutilo, ir tuo tarpu vienas kalinys pastebėjo vandenį sunkiantis į laivą. Jie ėmė belsti į duris, bet niekas neatsiliepė. Vanduo vidun vis tvino, ir jie surėmę pečiais išstūmė duris.

Jie pakilo laiptais aukštyn, bet ten nerado nei vieno žmogaus. Visų keleivių būta išsigelbėta su laivėmis. Tada dauguma kalinių nusiminė visai, nes audra vis didžiau siuto, laivas braškėjo ir grimzdo. Jie pasėdėjo dar kelias valandas ant dangčio, pasitaisę paskutinį kartą pietus iš rastų laive likučių. Paskui audra dar baisesnė staiga pakilo, laivą nuplėšė nuo akmens, ant kurio buvo užšokęs, ir paskandino baltose vilnyse.

Saidas apsikabino stiebą ir, sudužus laivui, tvirtai jį laikė savo rankomis. Jis taip plaukė pusvalandį, nuolat regėdamas akyse mirtį. Staiga išsmuko iš drabužių švilpukas su grandinėle, ir Saidui vėl atėjo į galvą mintis pabandyti, ar jis neatsilieps. Su viena ranka spausdamas stiebą, su kita pridėjo švilpuką prie burnos, papūtė, ir pasklido skardus ir aiškus balsas. Viena akimirka audra nutilo, bangos nurimo, ir jūros paviršius pasidarė lygus kaip veidrodis. Saidas lengviau atsiduso ir ėmė dairytis, ar nematyt kur žemės. Žemės niekur nebuvo, bet jis pajuto, kad stiebas po juo kažkaip juda, kruta, pažvelgė į medį ir pasimatė, baisiai nustebęs, beplaukiantis ant didelio delfino. Iš karto jis nusigando, bet netrukus atsigodo, ypač pastebėjęs, kad delfinas, nors greitai, bet visai ramiai plaukią. Suprato, kad jis

išgelbėtas yra sidabrinio švilpuko ir gerosios fėjos, ir iš krūtinės jam ištrūko džiaugsmingas dėkingumo šauksmas.

Nuostabusis žirgas kaip žaibas nešė jį bangomis, ir dar prieš vakarą Saidas išvydo žemę ir plačią upę, į kurią delfinas pasuko. Prieš vandenį jis plaukė palengviau. Saidas baisiai išalko valgyti ir nusprendė bandyti gauti pietus taip, kaip girdėjo darant senose pasakose. Jis sušvilpė su švilpuku ir paprašė gerų pietų. Žuvis tuojau sustojo, ir iš vandens iškilo visai sausas stalas, tartum kokią savaitę būtų stovėjęs prieš saulę, visas apkrautas puikiausiais valgiais. Saidas valgė labai gardžiai, nes kalėdamas nemaža buvo pridvėsęs bado, ir, stipriai pasisotinęs, padėkojo nematomajai dvasiai. Stalas dingo vandeny, o delfinas, Saido suragintas, vėl ėmė plaukti upe.

Jau saulė leidosi, kada Saidas išvydo tokį didelį miestą, kurio minaretai [27] buvo panašūs į Bagdado minaretus. Bagdadas nelabai džiugino Saidą, bet pasitikėjimas gerąja fėja buvo toks didelis, jog jis nei kiek neabejojo, kad ji neduos jam vėl į bjauriojo Kalum Beko nagus pakliūti. Ant kranto, maždaug per vieną mylią nuo miesto, prie pat upės, margavo puikūs rūmai, ir jaunikaitis stebėdamasis pamatė, kad jį žuvis neša į tą daiktą.

Ant namų stogo stovėjo keli puikiai apsidarę vyrai, o ant kranto Saidas išvydo didelį būrį tarnų; visi žiūrėjo į jį ir stebėdamiesi plojo rankomis. Prie marmuro laiptų, einančių nuo vandens į pilį, delfinas sustojo, ir vos Saidas padėjo koją ant pirmutinės pakopos, žuvis bematant išnyko. Tuo tarpu laiptais atbėgo keli tarnai, liepė Saidui savo viešpaties vardu pakilti į viršų ir davė jam sausus drabužius. Greitai persivilkęs, jis nusekė paskui tarnus ant stogo, kur rado tris vyrus. Aukščiausias ir gražiausias iš jų sutiko jį maloniai ir tarė:

— Kas esi, nuostabusis svetimšali? Tavęs klauso jūros žuvys, ir tu jas valdai kaip puikiausias raitelis savo karo žirgą! Ar tu žynys, ar toks pat žmogus kaip ir mes?

— Viešpatie,— atsakė Saidas,— paskutiniu laiku aš mačiau daug vargo. Bet, jei jums įdomu, aš galiu viską apsakyti.— Ir jis pradėjo pasakoti tiems trims vyrams savo istoriją nuo to laiko, kada paliko tėvo namus, lig pat savo stebuklingo išgelbėjimo. Jo žodžiai dažnai buvo trikdomi nustebintų klausytojų šauksmais, o kada jis pabaigė, namų šeimininkas, kur taip maloniai jį priėmė, tarė:

---

[27] Minaretas — didysis mečetės bokštas. *(Vert.)*

— Aš tikiu, Saidai! Bet tu pasakojai mums, kad vienoj kovoj esi gavęs grandinėlę ir kad kalifas dovanojęs tau žiedą. Ar gali juos mums parodyti?

— Aš nešioju juos čia, ant savo krūtinės,— tarė jaunikaitis,— ir skirsiuos su tomis brangiomis dovanomis tiktai kartu su savo gyvybe, nes laikau garbingu ir puikiu darbu, kad išvadavau kalifą iš galvažudžių rankų.— Sulig tais žodžiais jis išėmė grandinėlę su žiedu ir abudu daiktu padavė vyrams.

— Pranašo barzda siekiu, čia jis, čia mano žiedas! — sušuko gražusis vyras.— Didysis viziri, pabučiuokim jį! Juk čia stovi mūsų išvaduotojas!

Saidui rodėsi lyg sapnas, kada tie vienas po kito ėmė jį bučiuoti. Sujaudintas jis puolė ant kelių ir tarė:

— Dovanok, tikratikių valdove, kad aš taip drąsiai su tavim kalbėjau, nes tu juk ne kas kitas kaip Harunas al Rašidas, didysis Bagdado kalifas.

— Taip, čia aš, ir aš tavo bičiulis! — atsakė Harunas.— Nuo šios dienos visos tavo nelaimės turi pasibaigti. Vyk kartu su manim į Bagdadą, lik prie manęs. Tu būsi mano artimiausias valdininkas, nes tą naktį tikrai parodei, kaip tau brangi Haruno gyvybė. Ne kiekvieną savo tarną aš galėčiau išbandyti, kiek jis ištikimas.

Saidas padėkojo kalifui ir prižadėjo visados pas jį likti, tiktai prašė dar leisti aplankyti savo tėvą, turėjusį labai juo rūpintis. Kalifas išpildė tą pagirtiną jo norą. Netrukus jie sėdo ant arklių ir, iki saulei leidžiantis, atvyko į Bagdadą. Kalifas davė savo rūmuose Saidui keliolika puikiai išpuoštų kambarių ir dar prižadėjo pastatyti jam atskirus namus.

Vos išgirdo tą naujieną, tuojau atėjo pas Saidą jo senieji ginklo bičiuliai — kalifo brolis ir didžiojo vizirio sūnus. Apkabinę savo brangiųjų žmonių išgelbėtoją, jie prašė būti jų draugu. Bet kai tas atsakė: „Aš jau seniai jūsų draugas",— ir čia išėmė grandinėlę, laimėtą imtynėse, ir priminė smulkmenas, jie nustebinti neteko žado. Pirma jis būdavo su ilga barzda ir tamsaus veido, o dabar prieš juos stovėjo be barzdos skaistaveidis jaunikaitis. Norėdamas juos įtikinti, Saidas liepė atnešti bukus ginklus, susikovė su jais ir parodė, kad jis yra tas pats narsusis Almansoras. Nudžiugę jaunikaičiai apkabino Saidą, ir tas jiems apsakė, kam ir kaip jis mainė savo veidą.

Kitą dieną, kada Saidas ir didysis viziris buvo pas kalifą, įėjo šambelionas Mesuras ir tarė:

— Tikratikių valdove, ar aš galiu tavęs prašyti vienos malonės?

— Pirmiausia aš noriu žinoti, kas yra,— tarė Harunas.

— Gatvėje stovi mano brangus pusbrolis Kalum Bekas, žinomas rinkos pirklys. Jis turi nepaprastą bylą su vienu žmogumi iš Balsoros. To sūnus tarnavo pas Kalum Beką, paskui apvogė jį ir kažkur dingo. Dabar tėvas reikalauja iš Kalumo savo sūnaus, o tas jo nebeturi. Todėl Kalum Bekas prašo, kad tavo išmintis nuspręstų ginčą tarp jo ir to žmogaus iš Balsoros.

— Gerai, aš nuspręsiu,— atsakė kalifas.— Tegu už pusvalandžio ateina tavo pusbrolis su savo priešininku į teismo salę.

Kada Mesuras padėkojęs išėjo, kalifas tarė:

— Čia ne kas kitas, tik tavo tėvas, Saidai. Kadangi aš dabar viską žinau, kaip buvo, tai aš nuspręsiu teisingai kaip Saliamonas. Tu, Saidai, pasislėpk už mano sosto uždangos ir ten būk, kol aš tave pašauksiu, o tu, didysis viziri, tuojau atsiųsk tą nesąžiningą teisėją: jis bus man reikalingas tardant.

Abudu padarė, kaip buvo liepta. Saido širdis smarkiai pradėjo plakti, kada jis pamatė savo tėvą, išblyškusį ir išvargusį, įeinant netvirtais žingsniais į salę. Kalum Bekas, gudriai šypsodamas ir pilnas pasitikėjimo, kažką kuždėdamas su savo pusbroliu, taip erzino Saidą, jog tas vos susilaikė nepuolęs į jį iš kitapus uždangos. Juk dėl to pikto žmogaus jis turėjęs tiek nelaimių ir vargo!

Salėje buvo daug žmonių, norinčių paklausyti, kaip kalifas teis. Kada Bagdado valdytojas atsisėdo į sostą, didysis viziris liepė nutilti ir paklausė, kas čia ką kaltina.

Kalum Bekas užrietęs nosį pažengė į priekį ir tarė:

— Prieš kelias dienas aš stovėjau rinkoje prie savo krautuvės durų, kada šauklys, eidamas kartu su tuo žmogum pagal krautuves, iškėlęs rankoje pinigus šaukė: „Aukso maišelis tam, kas gali ką pasakyti apie Saidą iš Balsoros". Tas Saidas tarnavo pas mane, todėl aš ir surikau: „Čia, bičiuli, aš turėsiu gauti tą auksą". Žmogus, kur į mane dabar taip piktai žiūri, maloniai prie manęs prisiartino ir paklausė, kas man žinoma. Aš atsakiau: „Jūs turbūt esate jo tėvas Benezaras?" Kada jis nudžiugęs tą patvirtino, aš apsakiau jam, kad radau jaunikaitį dykumoje, kaip jį išgelbėjau, kaip juo rūpinaus ir jį atgabenau į Bagdadą. Jis iš džiaugsmo padovanojo man pinigus. Bet paklausykit dabar to bepročio! Kaip aš toliau pradėjau jam pasakoti, kad jo sūnus pas mane tarnavęs, paskui apsivogęs ir kažkur dingęs, jis nenorėjo tikėti. Štai jau kelios dienos jis man lenda į akis, reikalaudamas atgal sūnaus ir pinigų. Bet nei to, nei kito aš negaliu jam

grąžinti, nes pinigai už pasakytas žinias priklauso man, o jo ištvirkęs sūnus kažkur žuvo.

Paskui prabilo Benezaras. Jis nusakė, koks prakilnus ir doras buvo jo sūnus, kuris niekados negalėtų taip ištvirkti, kad imtų vogti. Jis meldė, kad kalifas tą dalyką gerai ištirtų.

— Tikiuos, Kalum Bekai,— tarė Harunas,— tu paskelbei, kad tave apvogė?

— Žinoma! — sušuko tas šypsodamas.— Aš jį nuvedžiau pas teisėją.

— Pakvieskit man teisėją! — liepė kalifas.

Teisėjas beregint atvyko. Kalifo paklaustas, jis atsakė, kad tą bylą atsimenantis.

— Ar tu tardei jaunikaitį ir ar jis prisipažino pavogęs? — klausė Harunas.

— Ne, jis buvo toks atkaklus, jog daugiau niekam, tik jums prisipažinti tenorėjo! — atsakė teisėjas.

— Bet aš nemenu, kad jį būčiau matęs,— tarė kalifas.

— Ir kam reikia! Tada kasdien turėčiau siuntinėti būriais tų valkatų, norinčių su jumis kalbėtis.

— Tu žinai, kad mano ausys visiems atviros yra,— tarė Harunas.— Bet, matyti, taip buvo aišku, kad jis vogė, jog nereikėjo vesti jaunikaičio pas mane. Tu, be abejo, turėjai žmonių, kur patvirtino, kad pavogti pinigai tikrai yra tavo, Kalumai?

— Žmonių? — atkartojo tas baldamas.— Ne, žmonių aš neturėjau. Juk jūs žinote, tikratikių valdovai, kad vienas pinigas panašus į kitą. Iš kur aš būčiau galėjęs gauti žmonių, kur patvirtintų, kad mano kasoje trūksta būtent to šimto pinigų?

— Tai iš kur tu pažinai, kad tie pinigai yra tikrai tavo? — paklausė kalifas.

— Iš piniginės, kur jie buvo,— atsakė Kalumas.

— Ar čia turi dabar tą piniginę? — tardė kalifas.

— Taip, čia,— tarė pirklys imdamas piniginę ir duodamas ją viziriui, kad tas paduotų kalifui.

Viziris, dėdamasis nustebęs, sušuko:

— Pranašo barzda siekiu! Čia tavo piniginė, šunie? Ta piniginė mano, ir aš ją su šimtu auksinių esu atidavęs vienam narsiam jaunikaičiui, išgelbėjusiam mane iš didelio pavojaus.

— Ar tu gali prisiekti? — paklausė kalifas.

— Tas taip tiesa, kaip yra tiesa, kad aš noriu patekti į rojų,— atsakė viziris.— Juk mano duktė pati ją mezgė.

— Šit kas! — sušuko Harunas.— Vadinas, neteisingas tavo nu-

sprendimas, teisėjau? Kodėl tu patikėjai, kad piniginė priklauso tam pirkliui?

— Jis prisiekė,— išsigandęs atsakė teisėjas.

— Tai tu kreivą davei priesaiką? — suriko susirūstinęs kalifas ant pirklio, kuris stovėjo prieš jį išblyškęs ir drebėdamas iš baimės.

— Alachai, Alachai! — šaukė pirklys.— Žinoma, aš negaliu prieštarauti didžiajam viziriui, jis vertas pasitikėjimo žmogus, bet piniginė, tegu čia kažkas, priklauso man, o ją pavogė tas niekšas Saidas. Aš tūkstantį tomanų duočiau, kad Saidas būtų čia!

— Kur tu Saidą padėjai? — paklausė kalifas teisėjo.— Sakyk, kur ieškoti, kad jis man pats atėjęs prisipažintų!

— Aš jį išsiunčiau į vieną negyvenamą salą,— tarė teisėjas.

— O Saidai! Sūnau mano, sūnau mano! — sušuko nelaimingas tėvas ir ėmė verkti.

— Vadinas, jis prisipažino vogęs? — paklausė Harunas.

Teisėjas nubalo. Jis dairėsi į visas puses ir pagaliau tarė:

— Kiek galiu atsiminti — prisipažino!

— Tai tu to tikrai nežinai? — sakė toliau didžiu balsu kalifas.— Tad mes jo paties paklausime. Saidai, išeik, o tu, Kalum Bekai, pirmiausia užmokėk tūkstantį auksinių, nes jis dabar čia.

Kalumui ir teisėjui pasirodė, kad jie šmėklą išvydę. Puolė abudu ant kelių ir šaukė:

— Pasigailėk, pasigailėk!

Benezaras, be galvos iš džiaugsmo, prišokęs krito į dingusio sūnaus rankas. Bet kalifas aštriu balsu paklausė:

— Teisėjau, čia stovi Saidas; ar jis prisipažino?

— Ne, ne! — kaukė teisėjas.— Aš tik klausiau, ką sakė Kalumas, nes jis yra žinomas žmogus.

— Ar aš tam tave padėjau teisėju, kad tu klausytum tik žinomų žmonių? — pilnas rūstybės sušuko Harunas al Rašidas.

— Ištremiu tave dešimt metų į negyvenamą salą, esančią vidury jūros, kad ten galėtum pasigalvoti apie teisybę. O tu, niekingas žmogeli, kur gelbėji žūvančius tik dėl to, kad juos savo vergais padarytum, turi užmokėti, kaip sakyta, tūkstantį tomanų, pažadėtų, jei atsirastų Saidas.

Kalumas apsidžiaugė, kad taip pigiai išsipainiojęs iš tokios sunkios bylos, ir jau norėjo už tai padėkoti maloningajam kalifui. Bet tas toliau sakė:

— Už kreivą siekimą dėl tų šimto auksinių gausi šimtą lazdų per padus. Paskui Saidui leidžiu išsirinkti, kas jam labiau tinka:

paimti visą tavo krautuvę ir tave už tarną arba po dešimtį auksinių už kiekvieną dieną, kurią jis pas tave išbuvo.

— Prašyčiau, kalifai, paleisti tą nelaimingą žmogų, tegu jis sveikas keliauja,— atsiliepė jaunikaitis.— Aš jo nieko nenoriu.

— Ne,— pasakė Harunas,— aš noriu, kad tu būtum atlygintas. Aš už tave renku dešimtį auksinių kiekvieną dieną, tau belieka suskaityti, kiek dienų buvai jo naguose. O dabar išveskit iš čia tuos begėdžius!

Juos išvedė, o kalifas Benezarą ir Saidą nusivedė į kitą salę, ten jis apsakė tėvui, kaip Saido jis buvo stebuklingai išgelbėtas. Pasakojant kartais girdėti buvo vaitojant Kalum Bekas, jam tuomet kieme skaitė lazdas per padus.

Kalifas pakvietė Benezarą apsigyventi kartu su Saidu Bagdade. Tas sutiko ir tik grįžo namo atsigabenti savo gėrybės. Saidas kaip kunigaikštis gyveno savo rūmuose, kuriuos jam pastatė dėkingas kalifas. Kalifo brolis ir didžiojo vizirio sūnus buvo jo draugai, ir Bagdade virto priežodžiu: „Norėčiau būti toks pat geras ir laimingas kaip Saidas, Benezaro sūnus".

* * *

— Klausant tokios kalbos, miegas nelįs į akis, nors tektų nemiegoti dvi, tris ir net daugiau naktų,— tarė mechanikas, pabaigus medžiokliui sakyti savo istoriją.— Aš jau ne kartą esu patyręs, koks tai geras vaistas nuo snaudulio. Pirmiau tarnavau gizeliu pas vieną varpų liejiką. Meistras buvo žmogus turtingas ir toli gražu ne šykštus. Todėl mes nemaža buvom nustebinti, kai vieną darbą dirbant jis pasirodė nepaprastai šykštus. Tada mes liejom varpą naujai bažnyčiai, ir mums visiems, mokiniams ir gizeliams, reikėjo visą naktį sėdėti prieš krosnį ir kurstyti ugnį. Buvom manę, kad meistras atkiš savo geriausią šulikę ir mus pamylės puikiausiu vynu. Bet ne taip buvo. Kas valandą jis mums davinėjo po vieną gurkšnelį, o pats tuo tarpu pasakojo apie savo keliones ir visokias savo gyvenimo istorijas. Paskui ėmė sakyti vyresnysis gizelis, toliau kiti iš eilės, ir niekas nenorėjo miego, nes visi patiesę liežuvius klausėm. Ir kai ėmė aušti, tik tada pastebėjom, koks vėlus buvo laikas. Tuomet supratom meistro gudrybę, supratom, kaip jis pasakojimais mus privertė budėti. O kada varpas buvo nulietas, vyno jau nebegailėjo ir atitaisė tai, ką jis išmintingai tą naktį nebuvo padaręs.

— Tai išmintingas buvo žmogus,— tarė studentas.— Nuo miego, žinoma, niekas taip nepadeda kaip kalbos. Todėl nenorėčiau šią naktį likti vienas, nes apie vienuoliktą negaliu atsilaikyti nuo miego.

— Tai pastebėjo ir kaimo žmonės,— tarė medžioklis.— Kai moterys ir mergaitės ilgais žiemos vakarais verpia prie žiburio, jos niekados nelieka vienos namuose iš baimės, kad bedirbdamos neužmigtų. Jos susirenka vakaroti į vieną šviesesnę pirkią, susėda visos drauge ir ima pasakoti.

— Taip,— įsikišo vežėjas,— ten visados pasakoja tokius baisius daiktus, net šiurpas ima. Pasakoja apie ugnies dvasias, klaidžiojančias po pievas, apie šmėklas, vaikščiojančias naktį lubomis, ir apie vaiduoklius, gąsdinančius žmones ir gyvulius.

— Tiesa, bet tos jų kalbos nelabai man tinka,— atsakė studentas.— Prisipažįstu, niekas manęs taip neerzina kaip pasakos apie vaiduoklius.

— O man visai kitaip,— atsiliepė mechanikas.— Man labai malonu klausytis istorijos su visokiomis baisybėmis. Tai visai tas pat, kas lyjant miegoti geroj pastogėj. Girdi lietaus lašus krintant į stogą pupt pupt, pupt pupt, o tuo tarpu sausoj vietoj jautiesi labai šiltai. Lygiai taip malonu ir nieko nebaisu, kai klausai pasakų apie vaiduoklius, būdamas šviesoj ir draugijoj.

— Bet paskui? — pratarė studentas.— Jei klausė žmogus, kur tiki į vaiduoklius, tai ar jis nebijos, kai atsidurs kur vienas patamsy? Ar jam neateis į galvą visos tos baisybės, kur prisiklausė? Dar ir dabar mane apmaudas ima už tas vaiduoklių pasakas, kada atsimenu savo mažas dienas. Aš buvau greitas ir neramus vaikas, gali būti labiau neramus, negu to norėjo mano auklė. Norėdama, kad aš nurimčiau, nieko daugiau nemokėdavo sugalvoti, kaip mane gąsdinti. Ji man pasakodavo visokias baisias istorijas apie raganas ir piktąsias dvasias, kurios gyvenančios trobose. Jei, sakysim, ant aukšto subildėdavo katė, ji kugždėdavo man išgąstingai: „Girdi, vaikeli? Dabar laipioja kopėčiomis aukštyn ir žemyn numirėlis. Jo galva pažasty, o akys blizga kaip žibintai. Pirštų vietoj jis turi nagus, ir jei ką prigriebs patamsy, tam tuojau sprandą nusuks".

Vyrai susijuokė dėl tų žodžių, bet studentas toliau varė:

— Tada aš buvau per jaunas ir negalėjau suprasti, kad tai prasimanymai ir nebūti daiktai. Aš nebijojau didžiausio šunies ir galėjau paristi bet kurį savo draugą; bet, kai ėjau į tamsų kambarį, iš baimės merkiau akis manydamas, kad štai dabar slenka artyn numirėlis. Galop aš taip išsigąsdinau, jog be žibu-

rio bijojau išeiti už durų, jei buvo tamsu. Ir kiek esu gavęs nuo tėvo už tą netikusį įprotį! Bet aš ilgą laiką negalėjau pamesti tos vaikiškos baimės. Juk čia buvo kalta viena mano paikoji auklė.

— Taip, tai didelė klaida,— atsiliepė medžioklis,— kada vaikų mintis užkrečia tokiais niekais. Turiu pasakyti, pažinau drąsių ir smarkių vyrų, medžiotojų, kurie šiaip neišsigąstų nei trijų priešininkų, bet, jei jiems tekdavo naktį tykoti žvėrį arba vagį, jų drąsumas dažnai visai išnykdavo: medį palaikydavo baisia šmėkla, krūmą — ragana, žibančias kirmėlaites — bjaurybės, taikančios juos praryti, akimis.

— Ir ne tik vaikams,— sakė studentas,— bet ir suaugusiems tokios kalbos labai kenkia. Koks, sakykit, sveiko proto žmogus tau pasakos apie daiktus, kurie tėra kvailio galvoj? Bet daugiausia tie prasimanymai kenkia sodžiaus žmonėms. Jie šventai tiki į tas kvailystes, ir tas jų tikėjimas yra dar tvirtinamas smuklėse ir šiaip įvairiuose suėjimuose, kur jie išgirsta visokių baisiausių istorijų.

— Taip, ponuli! — atsakė vežėjas.— Jūs turite tiesą. Daug nelaimių atsitiko dėl tų istorijų, ir net mano paties sesuo labai liūdnai pabaigė savo gyvenimą dėl tos priežasties.

— Kaip tat? Dėl kokių istorijų? — ėmė klausti nustebinti vyrai.

— Gi nuo panašių istorijų,— atsakė jis.— Kaime, kur gyveno mano tėvas, irgi yra paprotys, kad žiemos vakarais moterys ir

mergaitės susirenka kartu verpti. Tenai ateina ir berniokai ir pasakoja visokius daiktus. Vieną vakarą ėmė kalbėti apie vaiduoklius. Berniokai pasakojo apie vieną seną pirklį, mirusį prieš dešimt metų, bet grabe neturėjusį ramybės. Kas naktį jis numesdavęs nuo savęs žemę, atsikeldavęs iš kapo ir kosėdamas palengva kūprindavęs, kaip jis tat darydavęs gyvas, į savo krautuvėlę. Ten jis imdavęs sverti cukrų ir kavą, vis bambėdamas sau:

Naktį tėr ketvirčiai trys,
Dieną svarą sudarys.

Kiti sakėsi tikrai jį matę, ir mergaitės ir moterys ėmė bijoti. O mano sesuo, šešiolikos metų mergaitė, norėjo būti išmintingesnė už kitas ir sakė: „Aš į tai netikiu; kas mirė, tas jau nebesikels!" Tai ji pasakė neatsargiai, nes ne kartą buvo nusigandusi. Tada vienas berniokas atsiliepė: „Jei tu taip nebaikšti, tai tikrai nebijosi ir jo; jo kapas per dvejetą žingsnių nuo Katrytės kapo, ji neseniai mirė. Tad nueik į kapus, nuraškyk gėlelę nuo jos kapo ir atnešk mums, tuomet patikėsim, kad nebijai pirklio!" Sesuo pabijojo, kad jos neužjuoktų, ir atsakė: „O, tai man gyvi niekai! Kokios jūs norite gėlės?" Viena jos draugė tarė: „Visam sodžiuj niekieno daugiau nėra baltų rožių, tik ten; tai atnešk jų mums paraškiusi". Ji atsistojo ir išėjo. Visi vyrai ėmė girti jos drąsumą, o moterys tik kraipė galvas sakydamos: „Kad tik gerai pasibaigtų!" Sesuo ėjo į kapus. Mėnuo švietė gražiai, ir ji ėmė drebėti, kai išmušė dvyliktą ir ji atidarė kapų vartus.

Ji praėjo pro kelis pažįstamus kapus, bet, kuo arčiau buvo į baltąsias rožes ir pirklio kapą, tuo jai darėsi baisiau ir baisiau.

Pagaliau ji buvo ten. Drebėdama priklaupė ir ėmė raškyti rožes. Staiga ji išgirdo visai arti kažką šnarant. Ji atsigręžė: per du žingsnius nuo jos iš vieno kapo lėkė žemės, ir iš jo palengva kilo kažkokia žmogysta. Tai buvo senas, išblyškęs žmogus su balta nakties kepuraite ant galvos. Sesuo persigando. Norėdama įsitikinti, ar čia tiesa, kad ji mato, ji dar kartą pažvelgė. O kada, stovėdamas prie kapo, tas žmogus kažkokiu balsu per nosį jos paklausė: „Labą vakarą, mergyte! Iš kur taip vėlai?", ją pagavo mirties siaubas. Ji šoko kiek tik gali per kapus namo. Vos gaudydama kvapą, ji apsakė ką mačiusi ir taip nusilpo, jog namo reikėjo nešte ją parnešti. Kokia buvo mums nauda iš to, jog kitą dieną sužinojom, kad ten buvęs duobkasys, tas ten kasė kapą ir paklausė mano sesers? Ją uždegė, dar lig sužinoti tai

galėjo, karštis, nuo kurio po trijų dienų mirė. Vadinas, rožių savo laidotuvių vainikui ji pati prisiraškė.

Vežėjas nutilo, ir ašaros pasirodė jam akyse; kiti, pilni užuojautos, žiūrėjo į jį.

— Taip mirė vargšė mergaitė dėl prietaringo tikėjimo,— tarė jaunasis auksakalys.— Man irgi atėjo į galvą pasaka, ir ją norėčiau pasakyti, nes ji turi panašumo su tuo nelaimingu atsitikimu.

STINFOLIO GRIOVA

Skotų saka

Vienoje uolotoj Skotų žemės saloj prieš daug metų didelėj santaikoj gyveno du žvejai. Abu buvo nevedę, abu neturėjo jokių giminių, abu kiek galėdami dirbo ir tuo visai gražiai gyveno. Amžiaus jie buvo beveik lygūs, bet iš pažiūros ir būdo buvo panašūs į viens antrą ne daugiau kaip erelis į ruonį.

Kasparas Štrumpas buvo žemas, drūtas vyras, plataus, riebaus ir apskrito kaip mėnuo veido ir gerų šypsančių akių, kurios, rodos, nei vargų, nei rūpesčių niekados nepažino. Kasparas buvo ne tik riebus, bet amžinai susnūdęs ir sutingęs, todėl jam teko namų darbai dirbti, kepti ir virti, tinklai megzti sau ir parduoti, taip pat išdirbti jų abiejų mažas laukelis. Visai kitoks buvo jo draugas: aukštas ir liesas, drąsia vanago nosimi ir žvitriomis akimis, jis buvo apsukriausias ir laimingiausias žvejys, geriausias paukščių medžiotojas, darbščiausias artojas ir, be to, kiečiausias rinkos pardavėjas; bet kadangi jo prekės būdavo geros ir svaras nemažas, tai kiekvienas mielai iš jo pirko, ir Vilius Falkė (taip šaukė jį tautiečiai) ir Kasparas Štrumpas, su kuriuo anas, nors ir toks godus būdamas, visados dalinosi savo sunkiai įgytu pelnu, ne tik puikiai mito, bet ir gerokai prakutę buvo. Bet vieno prakutimo godžiajam Falkei buvo maža; jis norėjo tapti turtingu, labai turtingu, ir kadangi greit suprato, kad paprastu keliu turtai įgyjami tik per ilgą laiką, tai jis ėmė galvoti, kad jį lobingą gali padaryti koks nepaprastas laimingas atsitikimas. Niekas jam tada neberūpėjo, nieko daugiau nesvajojo ir kalbėjo apie tai su Kasparu kaip apie žinomą dalyką. Draugas, laikydamas švenčiausia tiesa viską, ką sakė Falkė, išpasakojo savo kaimynams, ir netrukus pasklido gandas, kad Vi-

lius Falkė arba tikrai davęs velniui už auksą parašą, arba jį gundęs pragaro valdovas tai padaryti.

Nors iš pradžios Falkė juokėsi iš tų kalbų, bet palengva jam ėmė tikti mintis, kad kokia dvasia gali kada parodyti jam lobį, ir, tautiečių erzinamas, jis nebesigynė. Kad jis ir dirbo savo darbą, bet jau nebe taip atsidavęs. Dažnai jis gaišindavo gražų laiką, klaidžiodamas po apylinkes ir ieškodamas kokio nutikimo, kad jį iš karto padarytų turtingą. Jo pražūčiai, kai jis kartą stovėjo ant tuščio kranto ir kažko vildamasis žiūrėjo į banguojančią jūrą, tartum iš ten jam turėjo ateiti svajotoji laimė, didelė banga piririto prie jo kojų kartu su akmenėliais ir samanomis geltoną rutuliuką. Tai buvo aukso rutuliukas!

Vilius stovėjo kaip nudiegtas. Vadinas, jo viltis nebuvo tuščias svajojimas: jūra padovanojo jam aukso — gražaus, gryno aukso gabalėlį, turbūt likučius nuo sunkaus lydinio, kurį bangos, ridinėdamos jūros dugnu, susmulkino iki šautuvo kulipkos didumo. Ir dabar jam aišku pasidarė, kad čia kur nors prie to kranto turėjo sudužti turtingas laivas ir jam lemta tuos turtus iš jūros gilybių išgriebti. Nuo to laiko jis neturėjo ramybės nei dieną, nei naktį. Gerai paslėpęs radinį ir nieko nesakydamas net savo draugui, kad kiti nesužinotų vietos, kur rastas auksas, jis nieko daugiau neveikė, tik kiauras dienas stovėjo ant to kranto ir leido į vandenį ne tinklą žuvims gaudyti, bet tam tyčia pri-

taisytą samtį — auksui griebti. Bet jis nieko negalėjo rasti: vietoj turto vargas kasdien artinosi. Vilius nieko nebepelnydavo, o vieno Kasparo uždarbio nebeišteko abiem išmisti. Beieškant didelių lobių, išnyko ne tik rastasis auksas, bet palengva ir visa berniokų gėrybė. Kaip pirma Kasparas tylėdamas naudojosi Falkės darbo vaisiais, taip dabar jis tylėjo ir nesiskundė, kad Falkė traukė iš jo paskutinį duonos kąsnelį; tas visiškas draugo atsidavimas dar labiau stūmė Falkę ieškoti lobio. O kas dar labiau jį spyrė, tai tas, kad kiekvieną kartą, kai jis atsiguldavo ir sumerkdavo akis, jam kas šnibždėdavo į ausį kažkokį žodį; jis girdėdavo jį aiškiai ir kiekvieną kartą tą patį, tačiau niekados negalėdavo jo atminti. Vilius nežinojo, ar jis turi kokį ryšį su jo svajojimais, bet paslaptingas šnibždesys dar daugiau tvirtino jo įsitikinimus, kad jam skirta didelė laimė, kurią jam turėjo duoti aukso krūva.

Vieną kartą toj vietoj, kur buvo radęs aukso rutuliuką, ištiko jį audra, ir jis gavo pasislėpti artimiausioje griovoje. Ta griova, kurią vietos gyventojai Stinfolio griova vadina, yra ilgas po žemių urvas, dviem į jūrą angom, pro kurias bangos kriokdamos ir putodamos nuolat mušasi į vidų. Griova tebuvo prieinama iš viršaus pro plyšį, bet pro jį, išskyrus padaužas vaikus, retai kas kitas daugiau leisdavosi, nes, be pačios vietos pavojingumo, kiekvieną baugino dar gandas apie piktąją galybę. Su dideliu vargu Vilius nusileido į ją ir atsisėdo beveik dvylikos pėdų gilumoje nuo paviršiaus ant kyšulio po kabančia ties jo galva uola. Po kojų siautė bangos, viršum galvos šėlo audra, o jis vėl galvojo apie nuskendusį laivą ir apie tai, koks tas laivas galėjo ten būti; nors jis visų klausinėjo, bet nei seniausieji gyventojai nieko nebuvo apie sudužusį tam daikte laivą girdėję. Ar ilgai jis taip sėdėjo, pats nejuto, bet, kai atsigodo, audra jau buvo praūžus. Jau jis buvo belipantis aukštyn, tik staiga iš gilumos kažkieno balsas aiškiai ištarė žodį: „Kar-mil-an". Pabūgęs jis pašoko ir pažvelgė žemyn. „Viešpatie,— sušuko jis,— čia tas pats žodis, kur nuolat girdžiu per sapną! Ką gi jis galėtų reikšti?"—„Karmilan!"— dar kartą lyg suvaitojo balsas iš gilumos, kai Vilius vieną koją jau buvo iškėlęs į viršų. Tartum pabaidyta stirna jis nubėgo į savo trobelę.

Tačiau Vilius nebuvo bailys. Jis išsigando ne pavojaus, o to, kad tas atsitiko netikėtai. Jo pinigų troškimas per daug didelis buvo, kad kas nubaidytų nuo to pavojingo kelio, kuriuo ėjo. Kartą, kai jis vėlai naktį, mėnesienoj, prieš Stinfolio griovą žvejojo su savo samčiu, norėdamas išgriebti lobį, jam kažkas už-

kliuvo. Vilius patraukė kiek tik gali, bet užkliuvęs daiktas neleido. Tuo tarpu pakilo vėjas, juodi debesiai aptraukė dangų, laivė suposi ir virto į šonus. Bet Vilius nedrebėjo. Jis tempė ir tempė, kol pagaliau paliko lengva; nebejausdamas jokio sunkumo, jis manė, kad čia jo virvė nutrūkusi. Bet tą pačią valandą prasiskyrė debesiai ties mėnesiu, paviršiuj pasirodė kažkoks juodas apskritas daiktas, ir vėl iš gilumos pasigirdo paslaptingasis žodis: „Karmilan!" Nieko nelaukdamas, jis norėjo tą juodąjį daiktą pagriebti, bet lig tik ištiesė ranką, jis išnyko nakties tamsumoje. Staiga pasmarkėjusi audra privertė Vilių pasislėpti po artimiausia uola. Čia jis nuvargęs užmigo, bet ir per sapną jam nedavė ramybės tos pačios mintys, kur jį kankino visą dieną. Kai Falkė nubudo, jūra jau buvo nurimus, ir jos lygų paviršių auksino pirmieji tekančios saulės spinduliai. Jis jau norėjo vėl pradėti savo paprastąjį darbą, bet čia pastebėjo kažką iš tolo į jį artinantis. Tai buvo laivė ir joje žmogus. Vilius stebėjosi, kad laivė plaukė be burės ir irklų, priešakiu į krantą, o žmogus, kur ten sėdėjo, nieko nedarė su vairu. Laivė plaukė vis artyn ir pagaliau apsistojo ties Vilium. Tas ėmė žiūrėtis į sėdintį joje žmogų. Tai buvo mažas, visas raukšlėtas senas žmogelis, apsivilkęs geltonu drobės apdaru, užsimovęs smailią raudoną naktinę kepuraitę. Jis buvo užsimerkęs akis ir greičiau panašus į sudžiūvusį kūną negu į gyvą esybę. Vilius iš pradžios kalbino, paskui kumštelėjo jį, bet žmogelis nejudėjo. Tada žvejys užmetė virvę, norėdamas pritraukti laivę prie kranto, tik staiga žmogelis atmerkė akis ir ėmė rąžytis, bet taip keistai, jog net drąsiajam Viliui šiurpulys perėjo per kūną.

— Kur aš? — sunkiai atsidusęs paklausė jis olandiškai Falkės, kuris iš olandų silkių žvejų buvo truputį jų kalbos pramokęs. Vilius pasakė jam tos salos vardą ir paklausė, kas jis toks ir kaip čia pateko.

— Aš atvykau pažiūrėti Karmilano.

— Karmilano? Viešpatie mano! Kas jis toks? — tarė godusis žvejys.

— Aš niekados neatsakau į klausimus, jei manęs taip klausia, — atsiliepė žmogelis lyg apsigandęs.

— Gerai, — pasakė Falkė, — bet kas tas Karmilanas?

— Karmilanas dabar niekas, bet kadaise buvo puikus laivas, tiek aukso prikrautas kaip jokis kitas laivas.

— Kur jis nuskendo ir kada?

— Tai bus prieš šimtą metų; kuriam daikte, tikrai nežinau; aš atvykau suieškoti to daikto ir išgriebti aukso. Jei man padėsi, radinį dalinsim perpus.

– Iš visos širdies. Tik sakyk, ką aš turiu daryti.

— Tas, ką tu turi daryti, reikalauja drąsos. Tu turi prieš pat dvyliktą nueiti į klaikiausią salos vietą, eidamas nusivesti karvę, ten ją papjauti ir kam nors duoti save suvynioti į jos šlapią odą. Tavo palydovas turi tada paguldyti tave žemėj ir palikti vieną, ir lig išmuš pirmąją, sužinosi, kur guli Karmilano turtai.

— Taip žuvo nelaimingas senio Engrolio sūnus! — baimingai tarė Vilius.— O tu, piktoji dvasia,— kalbėjo jis, skubindamas tolyn irtis,— keliauk į pragarą! Negaliu su tavim jokio reikalo turėti.

Griežsaid dantis, žmogelis ėmė keikti ir plūsti, bet žvejys, paėmęs abu irklus, nubėgo greitai tolyn ir nebegirdėjo jo plūdimo, o aplenkęs salą išnyko iš akių. Patyrimas, kad piktoji dvasia norėjo jo godumą palenkti savo naudai ir auksu įvilioti į savo žabangas, neišgydė apakinto žvejo, atvirkščiai, jis pradėjo galvoti, kad galima pasinaudoti geltono žmogelio pagelba nepasiduodant velniui. Vis ieškodamas prie klaikiojo kranto aukso, jis nebežiūrėjo to pelno, kur jam duodavo gausingos žvejoklės kitose jūros vietose, lygiai kaip ir kitų darbų, kuriais pirmiau versdavosi, ir diena po dienos vis gilyn skendo su savo draugu į skurdą, kol pagaliau pradėjo dažnai stigti svarbiausių gyvenimo dalykų. Nors dėl to skurdo kaltas buvo vien Falkės atkaklumas ir jo nelemtas troškimas, nors abiejų maitinimas gulė dabar ant sprando vienam Kasparui Štrumpui, tačiau šis niekuomet ne-

darė Falkei nei mažiausio priekaišto; jis vis rodė jam tą patį nuolankumą, tą patį pasitikėjimą jo didesniu protu kaip ir tuo laiku, kada jam kiekvienas darbas sekėsi; ta priežastis dar labiau didino Falkės sielvartą ir labiau vertė ieškoti aukso; jis tuo tikėjosi atsilyginti ir savo draugui už jo vargus. O dar čia net per sapną jam nedavė ramybės tas prakeiktas Karmilano žodis. Skurdas, apgaulinga viltis ir godumas pagaliau jį pavertė kažkokiu bepročiu, ir jis nusprendė padaryti tai, ką liepė žmogelis, nors iš senų kalbų gerai žinojo, kad tuo jis atsiduoda piktajai dvasiai.

Veltui Kasparas atkalbinėjo. Falkė tuo labiau karščiavos, kuo labiau draugas jo maldavo atsisakyti nuo savo baisiojo darbo. Ir geraširdis silpnas berniokas sutiko pagaliau lydėti Falkę ir padėti jam tą sumanymą įvykdyti. Skausmas suspaudė abiejų širdis, kada ėmė rišti virvę prie ragų savo gražiajai karvei, jų vieninteliam turtui, kurią jie patys užsiaugino ir kurios niekuomet nenorėdavo parduoti, nes jiems skaudu buvo matyti ją svetimose rankose. Bet piktoji dvasia, pavergusi Vilių, užmigdė visus geresnius jo jausmus, o Kasparas niekur nemokėjo jam priešintis. Tai buvo rugsėjo mėnesį, ir ilgos skotų žiemos naktys jau buvo prasidėję. Sunkiai slinko nakties debesiai, varomi žiauraus vakarų vėjo, ir ritosi ant viens kito lyg Maelštromo [28] ledų kalnai. Didelė tamsybė apsiautė kalnus ir drėgnas durpių pelkes, o gilios upelių daubos juodavo kaip pragaro žiotys. Priešais ėjo Falkė, o paskui, drebėdamas dėl savo drąsumo, sekė Štrumpas. Kiekvieną kartą plūdo ašaromis nuliūdusios vargšo akys, kai jis pažvelgdavo į nelaimingą gyvulį, einantį su pasitikėjimu ir nenusimanantį apie artimą savo galą; tas galas turėjo būti padarytas rankos, jį iki šiol tik glosčiusios. Pagaliau jie pasiekė siaurą ir pelkėtą slėnį, apaugusį vietomis samanomis ir viržynais, pilną didelių akmenų ir apsuptą aukštu kalnu, kurio viršūnę gaubė baltas rūkas ir kur žmogus retai koją tekėlė. Jie priėjo prie didelio akmens, buvusio vidury slėnio; nuo jo suklikęs pakilo aukštyn išgąsdintas erelis. Karvė gailingai subaubė, lyg nujausdama savo baisų likimą. Kasparas nusigręžė, norėdamas nusišluostyti pasruvusias ašaromis akis. Jis pasižiūrėjo pro uolos angą, pro kurią jie atėjo ir iš kur girdėti buvo tolimas jūros bangų plakimas, o paskui pakėlė akis į kalno viršūnę, apklotą juodu kaip anglis debesiu, kuris kartkartėmis dusliai grumėjo.

---

[28] M a e l š t r o m a s — smarkus ir pavojingas verpetas tarp Lafonteno ir Špicbergeno salų. *(Vert.)*

Kai Kasparas vėl atsuko akis į Vilių, tas jau buvo karvę prisirišęs prie akmens ir stovėjo užsimojęs kirvį.

Tai buvo per daug Kasparui, nors ir pratusiam visados klausyti savo draugo. Laužydamas rankas, puolė jis ant kelių.

— Turėk širdį, Viliau! — suriko jis baisiu balsu.— Pasigailėk savęs, pasigailėk karvės! Pasigailėk savęs ir manęs! Pasigailėk savo gyvenimo! O jei taip nori gundinti viešpatį, tai palauk rytojaus ir paaukok geriau kitą gyvulį, o ne mūsų brangiąją karvutę!

— Kasparai, ar tu iš galvos eini? — šaukė Vilius kaip patrakęs, vis laikydamas iškeltą kirvį.— Aš turiu pasigailėti karvės ir badu mirti!

— Tau nereiks badu mirti,— atsakė Kasparas griežtai.— Kol aš turiu sveikas rankas, tu nemirsi badu. Aš už tave dirbsiu nuo ryto iki vakaro. Tik nežudyk savęs ir paleisk nekaltą gyvulį.

— Tad imk kirvį ir suskaldyk man galvą! — sušuko Falkė.— Aš nesitrauksiu iš to daikto, kol negausiu ką aš noriu. Ar gali man išgriebti Karmilano turtus? Ar gali tavo rankos uždirbti daugiau, kaip reikia skurdžiam gyvenimui? Bet tas kirvis gali pabaigti mano vargus — eik ir paaukok mane!

— Viliau, kirsk karvę, kirsk ir mane! Man vis tiek pat, juk aš rūpinuos tik tavo išganymu. Juk tai vęlnio altorius, ir auka, kurią tu nori aukoti, yra velnio auka!

— Aš čia nieko nežinau,— pasakė Falkė, klaikiai juokdamasis, kaip žmogus, nusprendęs nieko nežinoti, kas galėtų sutūrėti nuo jo sumanymo.— Kasparai, tu eini iš galvos ir mane kartu varai, bet tada,— kalbėjo jis, sviedęs į šalį kirvį ir paėmęs nuo nuo akmens peilį, lyg norėdamas persidurti save,— tada už mane imk karvę!

Vienu akimirksniu prišoko Kasparas prie jo, ištraukė iš rankų mirštamąjį ginklą, pagavo kirvį, užsimojo aukštai ir smogė į galvą brangiajam gyvuliui; tas iš karto krito negyvas po savo šeimininko kojų.

Čia labai sužaibavo ir sugriaudė. Falkė įsmeigęs akis ėmė žiūrėti į draugą, kaip žiūri vyras į vaiką, padariusį tai, ko jis pats nedrįso daryti. Bet Kasparas, rodos, negirdėjo nei griausmo ir nematė Viliaus nustebimo; nieko nesakydamas, jis šoko prie karvės ir pradėjo lupti odą. Kiek atsigodęs, Vilius priėjo jam padėti, bet, matyti, taip dabar bjaurėdamasis ta auka, kaip pirma jos troško. Tuo tarpu pakilo audra, griaustinis smarkiai griaudė kalnuose, žaibai kaip žalčiai raitydamiesi, ėmė lakstyti aplink

akmenį ir griovos samanomis, o vėjas, kuris dar nebuvo pasiekęs to aukštumo, klaikiai kaukė slėny ir ant kranto. Kol nulupo odą, abu žvejai kiaurai perlijo. Paskui odą jie ištiesė žemėj, Kasparas įvyniojo į ją Falkę ir gerai suveržė su virve, kaip tas buvo liepęs. Tik dabar vargšas prabilo. Pažvelgęs gailingai į savo apakusį draugą, drebančiu balsu jis paklausė:

— Ką dar tau galėčiau padaryti, Viliau?

— Daugiau nieko,— tas atsiliepė.— Sudiev!

— Sudiev! — atsakė Kasparas.— Tegu dangus tave saugoja ir dovanoja, kaip aš tau dovanoju.

Tai buvo paskutiniai žodžiai, kuriuos Vilius iš jo girdėjo, nes Kasparas beregint išnyko vis didėjančioj tamsumoj. Tą valandą pakilo tokia baisi perkūnija, kokios Vilius niekados dar nebuvo matęs. Ji prasidėjo žaibu, parodžiusiu Falkei ne tiktai artimus jam kalnus ir uolas, bet ir apačioj slėnį kartu su putojančia jūra ir išmėtytomis užtaky uolotomis salomis, tarp kurių jam lyg pasirodė keistas didelis laivas be stiebų ir tuojau vėl tamsybėj išnyko. Perkūnas trenkė vis didžiau. Atitrūkę uolų akmenys ritos nuo kalno; Vilius drebėjo, kad kuris iš jų krisdamas jo neužmuštų. Lietus toks smarkus ėmė duoti, jog siauras pelkėtas slėnys viena akimirka pavirto giliu upeliu, pradėjusiu netrukus siekti Viliaus pečius; laimė, kad Kasparas guldydamas jo galvą buvo padėjęs ant kupsto, kitaip tuoj būtų prigėręs. Vanduo kilo vis aukštyn, ir kuo labiau Vilius tampėsi norėdamas išsigelbėti, tuo tvirčiau gulė prie jo oda. Veltui jis šaukė Kasparą. Kasparas jau buvo toli. Šauktis Dievo jis nedrįso, ir jį paėmė siaubas galvojant, kad jis dabar gali kreiptis tik į tas galybes, į kurių valdžią atsidavė.

Vanduo jau bėgo į ausis, jau siekė lūpų kraštus. „Dieve, pražuvau!"— sušuko jis, pajutęs, kad upelis jam lieja veidą, bet tuo tarpu jis išgirdo lyg tolimo krioklio ūžimą, ir tuojau veidas nuslūgo. Upelio būta prasimušta kelias pro akmenis. Lietus tuo laiku jau kiek pamažėjo, ir dangus pradėjo šviesėti. Jam vėl blykstelėjo vilties spindulys. Nors jis tik buvo regėjęs akyse giltinę ir baisiai norėjęs išsivaduoti iš savo nelaimės, bet jo nelemtų svajojimų tikslas nebuvo pasiektas, ir, išnykus mirties pavojui, širdis vėl ėmė liepsnoti tais pačiais troškimais. Manydamas, kad reikia iškentėti iki galo, norint pasiekti tikslą, jis nurimo ir nuo šalčio ir nuovargio kietai užmigo.

Jis galėjo taip miegoti apie dvi valandas, kada šaltas vėjas, papūtęs jam į veidą, ir tartum ateinančių jūros vilnių ūžimas pažadino jį iš saldaus miego. Dangus vėl apsiniaukė. Vėl sužai-

bavo žaibas, dar kartą nušvietė aplinkui žemę, ir jam vėl pasimatė keistas laivas, kuris dabar, rodos, suposi užšokęs ant aukštos vilnies, netoli Stinfolio uolos, ir paskui staiga nugrimzdo į jūros gelmę. Jis vis dar žiūrėjo atsukęs akis į tą pusę, nes tankus žaibavimas nedavė jūrai sutemti; staiga iš slėnio pakilo vandens stulpas, sulig kalnu aukštumo, ir taip sviedė Vilių į uolą, jog tas sąmonės nustojo. Kada jis vėl atsigavo, audra buvo nurimus, dangus prasiblaivęs, bet toli pakraščiais dar tebežaibavo. Jis gulėjo prie pat kalno, kuris turėjo apsiautęs tą slėnį, ir jautėsi taip sudaužytas, vos galėjo pasijudinti. Jūros ūžimas jau buvo pamažėjęs. Čia jis ūžime išgirdo iškilmingą muziką, tartum bažnyčios giesmę. Pradžioj giedojimas buvo silpnas, ir jis tarėsi apsigavęs. Bet jis nesiliovė, ėjo vis aiškyn ir artyn, ir galop Viliui pasirodė, kad tai buvusi giedama giesmė, girdėta praeitą vasarą vienam olandų žvejų laive.

Galų gale jis pradėjo skirti balsus ir girdėti tos giesmės žodžius. Balsai jau buvo slėny, ir kai jis vargais negalais prišliaužė prie akmens ir padėjo ant jo galvą, tikrai išvydo traukiant būrį žmonių, nuo kurių kilo ta muzika ir kurie artinosi tiesiog į jį. Tų žmonių veidai buvo nuliūdę ir susirūpinę; nuo jų drapanų varvėjo vanduo. Visai prisiartinę prie jo, jie nustojo giedoję. Priešais ėjo keli muzikantai, toliau keli jūreiviai, o užpakaly ėjo didelis tvirtas vyras, apsivilkęs senoviškais brangiais, auksu siūtais drabužiais, su kalaviju prie šono ir su ilga, drūta, su aukso buože nendrine lazda rankoje. Iš kairės pusės sekė negriukas, kartkartėmis paduodamas savo ponui ilgą pypkę, iš kurios tas traukė iškilmingai kelis dūmus ir paskui ėjo toliau. Jis atsistojo tiesiai prieš Vilių; iš abiejų jo pusių sustojo kiti, ne taip puikiai apsidarę žmonės, jie visi laikė rankose pypkes, bet ne tokias brangias kaip ta, kurią nešė paskui drūtąjį vyrą. Už tų buvo dar būrelis žmonių, tarp kurių maišėsi kelios moterys; kitos iš jų turėjo ant rankų arba vedės už rankos vaikus; visi buvo apsivilkę brangiais, bet nematytais drabužiais. Olandų matrosai baigė procesiją; jie kiekvienas turėjo pilną burną tabokos, o dantyse trumpą pypkelę ir tylėdami rūkė.

Siaubo paimtas, žvejys žiūrėjo į tą nematytą žmonių būrį. Tik viltis paskui susilaukti kokio pelno palaikė jo drąsumą. Ilgai jie taip stovėjo aplink jį. Jų pypkių dūmai kilo aukštyn kaip debesys, pro kurį mirgėjo žvaigždės. Ratas apie Vilių vis mažėjo, dūmai darėsi vis tirštesni, tirštėjo ir debesys, kilstantis iš burnos ir pypkių. Falkė buvo drąsus ir smarkus vyras, bet, matydamas tą baisią minią vis artinantis prie jo, lyg norėtų jį užgulti visu

savo sunkumu, nebeteko drąsumo, išmušė jį šaltas prakaitas, ir jam rodėsi, kad iš baimės jis turės galą gauti. Bet galit suprasti jo išgąstį, kada jis netyčia pakreipė akis ir netoli savo galvos pamatė ramiai ir tiesiai sėdintį geltoną žmogelį, tokį pat, kaip Vilius jį buvo pirmą kartą matęs, tiktai dabar, lyg dėl juoko, jis laikė dantyse taip pat pypkę. Didžiausios baimės paimtas, Falkė sušuko:

— To vardu, kam jūs tarnaujat, kas jūs esat? Ir ko jūs norit iš manęs?

Aukštasis vyras patraukė tris kartus pypkę, paskui padavė ją savo tarnui ir atsakė šaltu kaip ledas balsu:

— Aš Alfredas Pranas van der Svelderis, Karmilano laivo viršininkas iš Amsterdamo; laivas, grįždamas iš Batavijos, nuskendo su visais žmonėmis pagal tą uolos krantą; čia — mano karininkai, čia — mano keleiviai, o čia — mano drąsieji matrosai, prigėrę kartu su manimi. Kam iššaukei mus iš jūros gelmės? Kam tu sutrikdei mūsų ramybę?

— Norėčiau žinoti, kur yra Karmilano turtai.

— Jūros dugne.

— Kurioj vietoj?

— Stinfolio griovoje.

— Kaip juos paimti?

— Žąsis dėl silkės neria į gilužę: argi ne tokie pat brangūs Karmilano turtai?

— Kiek aš jų gausiu?

— Daugiau, kaip kada nors išleisi.— Geltonasis žmogelis nusijuokė, ir visas būrys balsu susikvatojo.

— Ar pabaigei? — paklausė toliau viršininkas.

— Pabaigiau. Sudiev!

— Lik sveikas, iki pasimatant! — atsakė olandas ir apsigręžė eiti. Muzikantai vėl ėjo priešaky, ir visa procesija grįžo ta pačia tvarka, kaip atėjo, giedodama tą pačią iškilmingą giesmę, kuri toldama vis mažiau ir neaiškiau buvo girdėti, kol po kurio laiko visai nutilo vilnių ūžesy. Dabar Vilius ėmė iš visų gyslų tampytis, ir galų gale jam pavyko ištraukti vieną ranką, su ja atnarpliojo apvyniotas apie save virves ir visai išsinėrė iš odos. Neatsižiūrėdamas atgal, jis parbėgo į savo trobelę ir rado nelaimingąjį Kasparą be sąmonės ir pasliką gulint žemėje. Vargais negalais atgaivino jį. Vargšas verkė iš džiaugsmo, vėl pamatęs jaunystės draugą, kurį jau laikė žuvusiu. Bet jo džiaugsmas greit išnyko, kai jis išgirdo, kokį baisų daiktą vėl sumanė Vilius.

— Aš geriau eisiu į pragarą, kaip gyvensiu tarp tų tuščių sienų ir tokį vargą vargsiu. Ar tu padedi, ar ne, aš vis tiek einu.

Sulig tais žodžiais Vilius pagriebė žibintą, skiltuvą ir virvę ir išbėgo pro duris. Kasparas šoko lėkti paskui ir jį pavijo prie tos uolos, kur jis buvo pirmą kartą per audrą pasislėpęs. Vilius jau stovėjo prisirišęs virvę ir taikė leistis į ūžiančią juodą kiaurumą. Matydamas tą beprotį neklausant jokių atkalbinėjimų, Kasparas nusprendė leistis kartu, bet Falkė liepė jam pasilikti ir laikyti virvę. Su didžiausiu įtempimu, kuriam drąsos ir sveikatos galėjo duoti tik akliausias godumas, leidosi Falkė į griovą ir pagaliau atsistojo ant išsikišusio akmens, po kuriuo ūžė, kunkuliavo juodos bangos su balta puta viršuj. Jis ėmė aplinkui akylai dairytis ir pagaliau pastebėjo vandeny ties savim kažką blizgant. Jis pastatė žibintą, nulipo žemyn ir paėmęs ištraukė sunkų daiktą. Tai buvo geležinė dėžė, pilna auksinių pinigų. Falkė paskelbė savo draugui ką radęs, bet visai nenorėjo klausyti jo maldavimų tuo pasikakinti ir lipti atgal. Jis manė, kad tai esantis tik pirmas jo vargų vaisius. Jis nusileido dar kartą — iš jūros pasigirdo baisus juokas, ir Viliaus Falkės niekas daugiau neberegėjo. Kasparas parėjo namo vienas, bet visai kitas žmogus. Jo silpna galva ir minkšta širdis neapgalėjo tos nelaimės: jam pamišo protas. Jis nebežiūrėjo savo namų, klaidžiojo be tikslo kiauras dienas ir naktis, įsmeigęs akis į vieną daiktą; visi seni jo pažįstami gailėjo ir šalinosi nuo jo. Sako, koks žvejys vieną audringą naktį pažinęs ant kranto Karmilano keleivių tarpe Vilių, ir tą pačią naktį pražuvo ir Kasparas.

Visur jo ieškojo, bet niekur nei pėdsako rasti negalėjo. Pasaka skelbia, kad jis dažnai buvęs matomas kartu su Falke tarp paskendusio laivo žmonių, ir tas laivas nuo to laiko rodantis tam tikrais tarpais ties Stinfolio griova.

* * *

— Dvylika jau seniai praėjo,— tarė studentas, kai auksakalys pabaigė sakyti,— ir dabar jokio pavojaus nebėr. Aš tiesiog nebegaliu tverti, visiems patarčiau gulti ir be baimės migti.

— Be antros nedrįsčiau,— atsakė medžioklis.— Priežodis sako: nuo vienuoliktos lig antros vagių laikas.

— Aš irgi taip manau,— atsiliepė mechanikas.— Jei čia nori mus užpulti, tai po dvyliktos pats gerasis laikas. Todėl sakyčiau, kad studentas galėtų toliau varyti savo nebaigtą apsakymą.

— Aš neatsisakau,— tarė jaunikaitis,— tik mano kaimynas, grafienės medžioklis, negirdėjo pradžios.

— Aš pats sumesiu, kas ten buvo, tik prašom sakyti! — atsiliepė medžioklis.

— Vadinas,— buvo bepradedantis studentas, bet čia sulojo šuva, ir jis sustojo. Sulaikę kvapą, visi ėmė klausytis. Tuo tarpu iš grafienės kambario iššoko vienas tarnas ir pasakė, kad į smuklę einą nuo dešimties lig dvylikos ginkluotų vyrų.

Medžioklis pagriebė savo šautuvą, studentas pistoletą, amatininkai nusitvėrė lazdas, o vežėjas išsitraukė iš kišenės ilgą peilį. Visi sustojo ir baimingai žiūrėjo į viens kitą.

— Eikim prie laiptų! — suragino studentas.— Tegu du trys niekšai palydi savo galvas, ligi mus apgalės.— Jis padavė mechanikui kitą savo pistoletą, ir abu susikalbėjo šauti po viens antro. Paskui jie atsistojo prie laiptų. Studentas ir medžioklis pasirinko vietą tiesiai priešais; iš šono, prisišliejęs prie turėklo, atsistojo drąsusis mechanikas ir atsuko pistoletą į patį laiptų vidurį. Užpakaly sustojo auksakalys ir vežėjas, kad galėtų atlikti savo darbą, kai pasieks rankomis. Kelias minutes jie laukė, bet viskas buvo tylu, galop išgirdo darantis įeinamąsias duris ir tuojau po to kelis balsus patyloms kalbant.

Štai jau girdėti — eina daug žmonių, artinasi į laiptus, štai jie ėmė kilti laiptais, ir staiga iš priešais pasirodė trys vyrai. Jie, matyti, nebuvo laukę, kad čia kas juos sutiktų. Kai jie išlindo pro laiptų staktas, medžioklis iš visos gerklės suriko:

— Stokit! Dar vienas žingsnis, ir būsite negyvi. Laužkit, draugai, gaidžiukus ir gerai taikykit!

Galvažudžiai persigando, greit nusileido atgal ir ėmė tartis su kitais. Po kiek laiko vienas iš jų sugrįžo ir tarė:

— Klausykit! Būkit išmintingi ir be reikalo nekiškit savo galvų: mūsų yra tiek, jog lengvai galėsim jus išmušti. Grįžkit atgal, nei plaukas nuo jūsų galvos nenukris. Iš jūsų nei skatiko neimsim.

— Tai ko gi jūs norit? — atsiliepė studentas.— Gal manot, kad mes patikėsim, ką jūs sakot? Niekados! Jei kas norit pasipelnyti, tai prašom čia, bet pirmas, kas iškiš galvą iš už kertės, taip gaus į kaktą, jog tam niekados daugiau galvos nebeskaudės!

— Atiduokit mums ponią geruoju! — atsakė galvažudys.— Jai nieko nebus. Mes ją nugabensim į nepavojingą ir ramią vietą, o jos žmonės tegu važiuoja atgal ir praneša grafui, kad jis ją gali išpirkti už dvidešimt tūkstančių guldenų.

— Kad tu nesulauktum, kad mes atiduotumėm! — atkirto medžioklis, grieždamas iš piktumo dantis ir lauždamas gaidžiuką.— Aš suskaitysiu tris ir, jei lig trečio nelipsi žemyn, paleisiu gaidžiuką. Viens... du...

— Stok! — suriko perkūnišku balsu galvažudys.— Kur matei šaudant į beginklį žmogų, kada tas kalbasi turėdamas gerus norus? Kvaily! Tu gali mane nušauti, bet tas nebus didelis nuopelnas. Čia stovi dvidešimt mano draugų, jie atkeršys už mane. Bet kokią turės naudą grafienė, jei jūs būsite užmušti arba gulėsite sužeisti ant grindų? Patikėk, kad su ja elgsimės gražiausiai, jei ji eis geruoju; o jei tu, kol aš suskaitysiu tris, gaidžiuko nenuleisi, jai bus prastai. Viens... du... trys!..

— Su tais šunsnukiais menkas juokas,— pasakė pašnibždomis medžioklis, pildydamas galvažudžio įsakymą.— Tikrai, man gyvybė nebrangu, bet jei aš vieną nudėsiu, tai jie tuo pikčiau pasielgs su mano ponia. Pasiklausiu patarimo grafienės. Duokit mums,— tarė jis balsu,— duokit mums pusvalandį paliaubų pasitarti su grafiene, nes ji gali numirti, jei staiga apie tai sužinos.

— Gerai,— atsakė galvažudys ir liepė savo šešiems vyrams atsistoti prie laiptų.

Nelaimingi keleiviai nuleidę galvas nusekė paskui medžioklį į grafienės kambarį. Bet jos kambarys buvo taip arti, ir tarybos ėjo taip garsiai, jog ji kas žodį girdėjo. Ji buvo išblyškus ir visa drebėjo, tačiau buvo, matyti, pasiryžus nesipriešinti savo likimui.

— Kam čia dėl manęs be naudos turi žūti keli drąsūs vyrai? — sakė ji.— Kaip aš galiu jūsų prašyti save ginti, kad jūs manęs visai nepažįstate? Ne, matau, nėra kitos išeities, reikia pasiduoti tiems niekšams.

Grafienės nelaimė ir jos pasiryžimas visus sugraudino. Medžioklis ėmė verkti ir sakėsi nebegyvensiantis dėl tokios gėdos. Studentas keikė save ir savo šešių pėdų aukštumą.

— Kad aš būčiau bent puse galvos mažesnis,— pratarė jis,— ir neturėčiau barzdos, gerai žinočiau, ką reikia daryti. Tuomet paprašyčiau grafienės man duoti savo drabužius, ir tie niekšai per vėlai susigriebtų, kokį aš jiems juoką iškirtau.

Bet tos moteriškės nelaimė Feliksui irgi didelį padarė įspūdį. Jis jos labai pagailo, ji jam net pažįstama pasirodė: jam matėsi, kad čia jo anksti mirusi motina pakliuvusi į tokį baisų padėjimą. Jis jautė tiek drąsos ir tvirtybės, jog mielai būtų už ją gyvybę atidavęs. Vos studentas pasakė anuos žodžius, jam galvoje dingtelėjo viena mintis. Jis pamiršo visą pavojų ir atsargumą ir manė tik apie tos moteriškės išgelbėjimą.

— Jei grafienei išgelbėti,— atsiliepė jis nedrąsiai, raudonuodamas ir į priekį žengdamas,— reikalingas nedidelis ūgis, veidas be barzdos ir dar tvirta širdis, tai aš gal būsiu visų tinkamiausias. Prašom vilktis mano švarką, mautis skrybėlę ant savo gražių plaukų, prašom dėtis ant nugaros mano maišelį ir vadintis auksakaliu Feliksu.

Jaunikaičio drąsumas nustebino visus. Medžioklis iš džiaugsmo puolė jam ant kaklo.

— Argi tikrai tu norėtum tai padaryti, brangusis mano? — pasakė jis.— Argi tu norėtum apsivilkti grafienės drabužiais, kad ją išgelbėtum? Pats dangus čia tave pamokė. Bet ne vienas turi eiti: aš pasiduosiu su tavim, neatsitrauksiu nuo tavęs kaip geriausias draugas, ir kol gyvas būsiu, jie nedrįs tau nieko pikto daryti!

— Ir aš einu su tavim, kaip mane gyvą matai! — tarė studentas.

Reikėjo nemaža padėti laiko, kol grafienė buvo prikalbėta sutikti. Ji iš tolo kratėsi, kad dėl jos save aukotų svetimas žmogus. Ji sakė, kad galvažudžiai, pasimatę apgauti, jam baisiai atkeršytų. Galų gale jaunikaičio prašymai ir visų įkalbinėjimai, kad, pati išsivadavusi, ji galėsianti geriau savo išvaduotoją gelbėti, ją įtikino, ir ji nusileido. Medžioklis ir kiti nuėjo kartu su Feliksu į studento kambarį, kur auksakalys beregint apsitaisė grafienės drabužiais. O kada medžioklis dar prisegė kelias kameristės plaukų garbanas ir uždėjo moterišką skrybėlę, kiekvienas tikino, kad jos niekas nepažins. Mechanikas galvą guldė, kad, sutikęs Feliksą gatvėj, nusiimtų kepurę, visai nežinodamas, kad sveikina savo bičiulį.

Tuo tarpu grafienė su savo kambarine vilkosi jaunojo auksakalio drabužiais. Skrybėlė, užtraukta ant kaktos, kelionės lazda rankoje ir truputį palengvintas ryšulys ant nugaros taip ją atmainė, jog visai nebegalėjai pažinti. Kitu laiku keleiviams nema-

ža būtų juoko iš to maskarado. Naujasis amatininkas su ašaromis akyse padėkojo Feliksui ir prižadėjo greičiausią pagelbą.

— Tik vieną turiu prašymą,— atsakė Feliksas.— Maišely, kur jūs turit ant nugaros, yra dėžutė. Prašom ją gerai pasaugoti. Jei ji kaip pražūtų, aš visą amžių būčiau nelaimingas. Aš turiu ją nunešti savo krikšto motinai.

— Gotfridas, medžioklis, žino mano pilį,— tarė ji.— Ten viskas bus sugrąžinta. Tikiuos, prakilnusis jaunikaiti, jūs patys ateisite priimti mano vyro ir mano padėką.

Tik Feliksas į tai atsakė, tuojau pasigirdo nuo laiptų šiurkštūs galvažudžių balsai. Jie rėkė, kad jau laikas praėjęs ir grafienės kelionei viskas sutaisyta. Medžioklis išėjo ir jiems pasakė, kad jis nuo grafienės nesitrauksiantis ir greičiau su ja žūsiantis, negu grįšiantis pas grafą be ponios. Studentas irgi sakėsi lydėsiantis grafienę. Galvažudžiai pasitarė ir pagaliau sutiko, tik pareikalavo, kad medžioklis tuojau atiduotų savo ginklus. Be to, jie liepė kitiems keleiviams nesijudinti iš vietos, kol bus išvežta grafienė.

Feliksas užsitraukė ant veido šydą, kur dengė skrybėlę, atsisėdo kertėje, nuleido ant rankų galvą, rodydamas didį sielvartą, ir ėmė laukti galvažudžių. Keleiviai suėjo į kitą kambarį ir susėdo taip, kad matytų, kas darysis. Medžioklis, dėdamasis labai nusiminęs, atsisėdo kitoj grafienės kambario kertėj ir viską sekė. Po kelių minučių atsidarė durys, ir į kambarį įėjo gražus vyras, trisdešimt šešerių metų amžiaus. Jis buvo apsidaręs kariškais drabužiais, su ordinu ant krūtinės ir ilgu kalaviju prie šono, o rankoje laikė su puikiomis plunksnomis skrybėlę. Jam įėjus, du jo vyrai atsistojo prie durų.

Prisiartinęs jis pasveikino Feliksą žemu galvos nulenkimu. Matyti, drovėjosi tos aukštos ponios, nes kelis kartus sutriko, kol pavyko gerai pasakyti, ką turėjo.

— Gerbiamoji ponia,— tarė jis,— yra valandų, kada reikia didelės kantrybės. Tokia dabar atsitiko jums. Prašom nemanyti, kad aš nors vieną akimirką pamiršau pagarbą tokiai aukštai poniai. Jūs turėsite visus patogumus. Jūs dėl nieko nesiskųsite, gal tik dėl tos baimės, kur šį vakarą turėjot.— Čia jis sustojo, lyg laukdamas atsakymo, bet Feliksas tylėjo, ir jis toliau varė: — Prašom nežiūrėti į mane kaip į paprastą vagį ir žmogžudį! Aš esu nelaimingas žmogus, mane taip gyventi privertė prastos sąlygos. Mes norim visai palikti tą kraštą, todėl mums reikalingi pinigai. Lengviausia būtų užpulti pirklius arba paštą, bet tada gal ne vieną žmogų padarytumėm amžinai nelaimingą. Grafas, jūsų vyras, prieš šešias savaites gavo palikimo penkis šimtus

tūkstančių talerių. Mes prašom iš tos sumos dvidešimt tūkstančių guldenų,— visai mažas ir teisingas, kaip jūs matote, reikalavimas. Todėl būkit jūs maloni, tuojau parašykit savo vyrui atvirą laišką, pranešdama grafui, kad esate mūsų sulaikyta, kad jis greičiau pristatytų tuos pinigus, kitaip — jūs mane suprantate — mes gausim su jumis pasielgti griežčiau. Pinigai bus priimti tik tada, jei bus atnešti vieno žmogaus ir atiduoti laikantis didžiausio slaptumo.

Visi smuklės svečiai, ypač grafienė, sekė tą sceną didžiai atsidėję. Grafienė galvojo, kad jaunikaitis kiekvieną minutę gali išsiduoti. Ji tvirtai nusprendė jį išpirkti už didžiausią sumą; antra vertus, ji taip pat tvirtai pasiryžo nei žingsnio nežengti su galvažudžiais. Auksakalio švarko kišenėj ji rado peilį ir, spausdama savo rankoj, galvojo geriau mirti, negu tokią kęsti gėdą. Ne mažiau už ją bijojo ir pats Feliksas. Jį stiprino ir drąsino mintis, kad padėti nelaimingai moteriškei yra darbas labai prakilnus, bet jis bijojo išsiduoti savo balsu arba kiekvienu savo judesiu. Ir ta baimė padidėjo, kai galvažudžiai ėmė kalbėti apie laišką, kurį Feliksas turėjo parašyti.

Kaip jis rašysiantis? Kaip jis vadinsiantis grafą, kokią duosiantis laiškui formą, neišsiduodamas savęs?

Jo baimė buvo visų didžiausia, kada galvažudžių vadas, padėjęs priešais popierių ir plunksną, liepė atsismaukti šydą ir rašyti.

Feliksas nesitikėjo, kad jam tiktų drabužiai, kur buvo užsivilkęs. Kad jis tai būtų žinojęs, jokios baimės būtų neturėjęs. Atsmaukus nuo veido šydą, galvažudys, matyti, buvo nustebintas moteriškės gražumu ir jos drąsiu, truputį vyrišku judesiu ir ėmė dar švelniau su Feliksu elgtis. Tas nepasislėpė nuo jaunikaičio akių. Pasidrąsinęs, kad bent tą minutę nėra ko bijoti, jis pagriebė plunksną ir ėmė rašyti savo tariamajam vyrui, stengdamasis rašyti taip, kaip būdavo rašomi laiškai, kuriuos jis rasdavo skaitydamas senąsias knygas. Jis rašė:

„Mano valdove ir vyre!

Aš, nelaiminga moteriškė, kelionėje staiga nakties vidury buvau sulaikyta žmonių, kurių gerais norais negaliu pasitikėti. Jie mane laikys tol, kol Jūs, gerbiamas grafai, už mane neįmokėsite 20 000 guldenų.

Jis reikalauja, kad Jūs šiukštu nesiskųstumėt valdžiai ir neprašytumėt jos pagelbos, bet per kokį nors vieną žmo-

gų atsiųstumėt pinigus į Špesarto smuklę. Kitaip jie man žada ilgiau ir sunkiau laikyti nelaisvėje.

Meldžiu Jūsų greičiausios pagelbos.

Jūsų nelaiminga žmona"

Jis padavė laišką galvažudžių vadui, tas jį perskaitė ir pasitenkino.

— Dabar jūs galite,— tarė jis,— išsirinkti palydovu kambarinę arba medžioklį. Kurį nors iš jų nusiųsiu su laišku pas jūsų vyrą.

— Mane lydės medžioklis ir tas ponas,— atsakė Feliksas.

— Gerai,— tarė galvažudys ir priėjo prie durų pašaukti kambarinės.— Tai prašom pamokyti tą moteriškę, ką ji turi daryti.

Kambarinė atėjo drebėdama iš baimės. Feliksas, pagalvojęs, kad jis dabar gali išsiduoti, visas pabalo. Bet nesuprantama galybė, tvirtinusi jį pavojaus valandose, ir šį kartą sugrąžino jam drąsybę kalbėti.

— Nieko aš tau daugiau neliepsiu,— tarė jis,— tik paprašyti grafo, kad jis greičiau mane išvaduotų iš to baisaus padėjimo.

— Ir dar,— pridėjo galvažudys,— paprašyk grafo, kad jis tai laikytų paslapty, nieko prieš mus nedarytų, kol jo žmona yra mūsų rankose. Mūsų žvalgai tuojau viską praneš, ir tada už nieką nededu galvos.

Drebanti kambarinė prižadėjo viską išpildyti. Paskui jai buvo liepta suvynioti grafienei į vieną ryšulį kiek drabužių ir truputį skalbinių, nes galvažudžiai nenorėjo savęs varginti didele našta. Kai tai buvo padaryta, galvažudžių vadas linktelėjęs davė grafienei ženklą eiti paskui jį. Feliksas, medžioklis ir studentas atsistojo ir, lydimi galvažudžių vado, ėmė laiptais leistis.

Prieš smuklę stovėjo daug arklių. Vienas buvo skirtas medžiokliui, kitas — gražus nedidelis gyvulys su moterišku balnu — buvo parengtas grafienei, trečią davė studentui. Galvažudžių vadas pasodino auksakalį ant balno, priveržė jį diržu ir pats užšoko ant savo arklio. Jis paėmė vietą iš dešinės nuo grafienės pusės, o iš kairės jojo kitas galvažudys. Lygiai taip pat buvo apsupti ir medžioklis su studentu. Kai kiti gaujos žmonės susėdo ant arklių, vadas smarkiai sušvilpė, ir visas būrys greit išnyko miške.

Draugija, susirinkusi aukštutiniuose kambariuose, pradėjo po truputį nuo baimės peikėtis. Jie būtų, kaip tai paprastai esti po didelės nelaimės arba staigaus pavojaus, net palinksmėję, jei nebūtų rūpėję, kas nutiks jų trims draugams, kuriuos jiems akyse pagrobė. Visi stebėjosi jaunu auksakaliu, o grafienė ėmė ašaroti

pagalvojusi, kad ji be galo daug kalta žmogui, kuriam pirma niekados nieko gero nepadarė ir kurio net nepažino. Vienintelė visiems buvo paguoda ta, kad Feliksą lydėjo drąsūs vyrai; vadinas, jie galėjo nuliūdusį bernioką nuraminti, o gudrusis medžioklis net sugalvoti kokį būdą pabėgti. Paskui jie ėmė tartis, ką toliau daryti. Grafienė, būdama nesurišta su galvažudžiais jokiu prižadėjimu, nusprendė tuojau grįžti pas vyrą ir rūpintis suieškoti vietą, kur yra belaisviai, ir juos išvaduoti. Vežėjas nutarė vykti į Ašafenburgą ir pranešti teismui, kad susektų galvažudžius. O mechanikas ketino toliau varyti savo kelionę.

Tą naktį keleivių niekas daugiau nebetrukdė. Smuklėj, kuri neseniai buvo tokios baisios scenos vieta, dabar viešpatavo kapų tyla. Kai rytą grafienės tarnai nusileido į apačią, tuojau sugrįžę pranešė, kad šeimininkė gulinti su savo žmonėmis surišta ant grindų ir melste meldžianti pagelbos.

Keleiviai nustebinti pažvelgė į vienas kitą.

— Kaip? — sušuko mechanikas.— Vadinas, tie žmonės nekalti? Vadinas, mes neteisingai juos apkalbėjom, ir jie nebuvo susitarę su galvažudžiais.

— Aš duosiu save jų vietoj pakarti,— atkirto vežėjas,— jei mes tuomet neteisingai pasielgėm! Čia vienas apgaudinėjimas, kad nebūtų įtarimo. Ar neatsimenat, kaip įtariamai elgėsi šeimininkė? Ar neatsimenat, kaip man kelią užstojo šuva, kai norėjau nulipti žemyn, kaip tuojau atlėkė šeimininkė su bernu ir piktai paklausė, ką aš čia veikiu? Bet vis tai mūsų laimė, ypač ponios grafienės. Jei smuklė būtų ne taip įtariama buvus, jei šeimininkė ne su tokiu nenoru būtų mus priėmus, tai mes nebūtumėm susirinkę į krūvą ir budėję. Galvažudžiai būtų mus užpuolę miegant, būtų bent ėmę saugoti mūsų duris, ir tuomet auksakalys nebūtų galėjęs persitaisyti.

Visi sutiko su vežėjo nuomone ir nusprendė šeimininkę ir jos tarnus įskųsti vyresnybei. Bet, kad nepasislėptų, dabar nutarė jiems nieko nesakyti. Tarnai ir vežėjas nusileido žemyn, į smuklę, atraišiojo virves ir visą laiką rodė didžiausią užjautą. Šeimininkė, norėdama dar labiau svečius apgauti, atnešė nedidelę sąskaitą ir labai kvietė vėl užvažiuoti.

Vežėjas apsimokėjo, atsisveikino su nelaimės draugais ir išvažiavo savo keliu. Po jo išėjo abu amatininkai. Nors auksakalio ryšulys buvo labai lengvas, bet nepratusią ponią spaudė nemaža. Bet jai pasidarė dar sunkiau, kai, atsisveikinant tarp durų, šeimininkė jai ištiesė savo piktadarės ranką.

— O, jūs dar visai jaunas,— pasakė ji, žiūrėdama į gražų

jaunikaičio veidą.— Toks jaunas, ir jau keliaujat per žmones! Matyti, nekam nevertas esat, ir meistras pavarė nuo darbo. Antra vertus, kas man galvoj! Grįždami nesipuikuokit ir užsukit pas mane. Laimingos kelionės!

Grafienė nedrįso atsakyti bijodama, kad jos iš balso nepažintų. Tai pastebėjęs, mechanikas paėmė savo draugą už rankos ir, pasakęs šeimininkei sudiev, užtraukė smagią dainelę ir išėjo iš kiemo.

— Dabar man nebėr pavojaus! — prabilo grafienė, kai jie buvo šimtą žingsnių paėję.— Visą laiką maniau, kad šeimininkė mane pažins ir lieps bernams sulaikyti. O, kiek aš jums visiems dėkinga! Prašom ir jūs ateiti į mano pilį, ten rasite savo draugą.

Mechanikas sutiko. Tuo tarpu juos pavijo grafienės karieta. Durelės greit atsidarė, ponia įšoko, dar kartą atsisveikindama linktelėjo amatininkui, ir vežimas nudundėjo tolyn.

Tuo pat laiku galvažudžiai su savo belaisviais pasiekė gaujos stovyklą. Jie jojo per mišką šunkeliais risčia, kiek tik arkliai įkabina. Su belaisviais neapsikeitė nei vienu žodžiu, o tarp savęs kalbėjosi pašnibždoms, ir tai tik tada, kada reikėjo imti kitą kelią.

Pagaliau jie sustojo prie gilios daubos ir nušoko nuo arklių. Vadas padėjo auksakaliui nulipti nuo arklio, atsiprašė už greitą ir vargingą kelionę ir paklausė, ar ponia ne per daug pavargusi.

Feliksas atsakė kiek galėdamas švelniau, kad labai norėtų pasilsėti. Viršininkas jam padavė ranką vesti į daubą. Reikėjo leistis dideliu skardžiu. Takelis, kur jie ėjo, buvo toks siauras ir status, jog galvažudys nuolat turėjo prilaikyti savo ponią, kad ji nenutrūktų žemyn. Pagaliau jie nusileido į apačią. Brėkštančios dienos šviesoje Feliksas pamatė priešais nedidelę siaurą aikštelę, ne daugiau šimtas žingsnių išilgai ir skersai, iš visų pusių apsuptą aukštomis, stačiomis uolomis. Dauboje buvo šešios ar aštuonios nedidelės trobelės, sukaltos iš lentų arba netašytų rąstų. Kelios suskretusios moterys smalsiai žiūrėjo iš tų lūšnų, ir visas pulkas šunų, dvylika didelių ir be skaičiaus mažų šuniukų, lodami ir staugdami šokinėjo aplink atvykusius. Galvažudžių viršininkas įvedė tariamąją grafienę į geriausią trobelę ir pasakė, kad ji skiriama išimtinai jai. Felikso paprašytas, jis sutiko, kad būtų jam palikti medžioklis ir studentas.

Trobelė buvo išklota stirnų kailiais ir patiesalais, kurie tuo pačiu laiku tarnavo grindų ir suolų vietoje. Kelios skardinės ir lėkštės, padarytos iš medžio, senas medžiojamas šautuvas, o galutinėj kertėj sukalta iš kelių lentų ir uždengta vilnoniu apklotu

lova, kurios jokiu būdu negalėjai pavadinti patalu, buvo visi tų poniškų rūmų daiktai. Tik dabar, palikę vieni toj lūšnoj, trys belaisviai turėjo laiko pagalvoti apie savo padėjimą.

Feliksas, nei valandėlės nesigailėjęs dėl savo prakilnaus darbo, bet vis dėlto bijojęs, kad apgavimas neišeitų aikštėn, dabar norėjęs bent balsu pasiguosti ir tuo save apsiraminti. Bet medžioklis greitai pasislinko prie jo ir tarė pašnibždoms:

— Turėk protą, nutilk, brangusis jaunikaiti! Ar tu manai, kad jie mūsų neklauso!

— Kiekvienas tavo žodis, kiekvienas tavo kalbos balsas gali sukelti jų įtarimą,— pridūrė studentas.

Vargšui Feliksui nieko daugiau nebeliko, tik apsikniaubus verkti.

— Tikėkit,— tarė jis,— aš verkiu ne dėl galvažudžių baimės, ne dėl tos trobelės bjaurumo, ne, man kitas dalykas širdį graužia. Grafienė lengvai gali pamiršti, ką aš jai sakiau; o juk tada palaikys mane vagim, ir aš amžinai būsiu nelaimingas!

— Bet kas gi ten taip yra? — paklausė medžioklis, stebėdamasis jaunikaičiu, kuris lig šiol buvo toks tvirtas ir ramus.

— Paklausykit, ir sutiksite su manim,— atsakė Feliksas.— Mano tėvas buvo puikus Niurnbergo auksakalys, o motina tarnavo už kambarinę pas vieną aukštą ponią. Kai ji tekėjo už mano tėvo, grafienė, pas kurią ji tarnavo, davė jai gražų kraitį ir buvo mano tėvams visados gera. Kai aš atsiradau, ji sutiko būti mano krikšto motina ir gausiai mane apdovanojo. Netrukus mano tėvai mirė užkrečiama liga, ir aš likau vienas pasauly. Tada krikšto motina, išgirdusi apie mūsų nelaimę, pasirūpino manim ir atidavė į vaikų prieglaudą. Kai aš paaugau, ji man parašė, ar nesutikčiau mokytis tėvo amato. Aš su džiaugsmu sutikau, ir ji mane atidavė į mokslą dabartiniam mano meistrui

į Viurcburgą. Aš pasirodžiau gabus mokinys ir per trumpą laiką viską išmokau. Man buvo išduotas atestatas, ir galėjau keliauti. Aš apie tai nuleidau krikšto motinai laišką, ir ji man tuojau atrašė, kad atsiųsianti pinigų kelionei. Kartu su laišku ji man atsiuntė puikius akmenis, norėdama, kad jai juos įtaisyčiau į gražų papuošalą ir pats parneščiau kaip savo mokslo bandymą. Krikšto motinos iš viso dar nebuvau matęs, ir gali suprasti, kaip aš tada nudžiugau! Dirbau dieną naktį, ir papuošalas buvo padarytas labai gerai ir dailiai, net pats meistras stebėjosi. Pabaigęs darbą, aš viską gražiai sudėjau į veršenikės apačią, atsisveikinau su meistru ir iškeliavau į krikšto motinos pilį. O čia,— kalbėjo jis liedamas ašaras,— pasipainiojo tie pikti žmonės ir sugriovė mano viltį. Jei jūsų ponia grafienė pames papuošalą arba pamirš mano žodžius ir išblokš mano veršenikę, tai su kuo aš besirodysiu savo krikšto motinai? Kuo aš tada pasiteisinsiu? Kur gausiu pinigų jai už akmenis užmokėti? Mano kelionės pinigai bus išleisti, o jos akyse aš pasirodysiu žmogus nedėkingas, taip neapgalvotai pražudęs man įtikėtą turtą. Ir galop kas patikės, kada aš apsakysiu tą nepaprastą nutikimą?

— Tuo nesirūpink! — atšovė medžioklis.— Aš nemanau, kad jūsų papuošalas pražūtų pas grafienę, o jei taip atsitiktų, tai ji visados atlygintų už tai savo išvaduotojui ir patvirtintų raštu, kaip viskas tikrai buvo. Dabar mes kelias valandas jus paliksim, nes, tiesą sakant, turim kiek numigti, o jums po tokios baisios nakties miegas dar labiau pravers. Paskui bandysim šnekomis bent trumpai pamiršti mūsų nelaimę arba, dar geriau, pagalvoti apie bėgimą.

Jie pasitraukė, o Feliksas likęs vienas paklausė medžioklio patarimo.

Sugrįžę po kelių valandų, medžioklis ir studentas rado savo jaunąjį draugą daug tvirtesnį ir smagesnį negu pirma. Medžioklis pasakė auksakaliui, kad galvažudžių vadas jam liepęs labai rūpintis ponia ir kad netrukus viena iš tų moterų, kurios žiūrėjo pro langus, atneš grafienei kavos ir jai patarnaus. Kad niekas netrukdytų, jie nusprendė nuo tos malonės atsisakyti. Todėl, kai atnešė pusrytį sena, bjauri čigonė ir rodydama dantis mandagiai paklausė, ar dar ko nereikia, Feliksas parodė jai duris, ir kadangi ji nesiskubino, medžioklis varyte ją išvarė iš trobelės. Paskui studentas ėmė toliau pasakoti, ką jis matęs galvažudžių stovykloje.

— Trobelė, kur jūs apsigyvenote, gražioji grafiene,— tarė jis,— pirma buvo skirta vadui. Ji nelabai plati, bet gražesnė už

kitas. Be tos, yra dar čia šešios, jose gyvena moterys ir vaikai, nes plėšikų retai kada lieka namie per šešis žmones. Vienas eina sargybą netoli nuo šios trobelės, kitas stovi ant kelio į kalną, o trečias saugoja viršuje, prie tako į daubą. Kas antrą valandą jie pasikeičia su kitais. Be to, jie kiekvienas turi du didelius sargius šunis, todėl niekas negali žingsnio iš trobelės žengti, kad tie nešoktų loti. Neturiu jokios vilties, kad mes iš čia paspruktumėm.

— Negraudink man širdies, aš numigęs tapau smagesnis,— atsakė Feliksas.— Jei negali duoti jokios vilties, tai geriau kalbėkim apie ką kita ir iš anksto per daug nesisielokim! Studentas smuklėje buvo pradėjęs ką pasakoti, prašom dabar toliau varyti. Turim juk laiko šnekėti!

— Nebeatsimenu gerai, kas ten buvo,— atsakė jaunikaitis.

— Jūs sakėte pasaką apie *šaltąją širdį* ir sustojote ten, kaip smuklininkas ir kitas žaidėjas išmetė Petrą pro duris.

— Gerai, dabar vėl atsimenu,— tarė studentas.— Aš varysiu toliau, jei jūs norit klausyti.

ŠALTOJI ŠIRDIS

Antra dalis

Kada pirmadienio rytą Petras atėjo į savo stiklo dirbtuvę, ten rado ne tiktai darbininkus, bet ir nelabai mėgstamų svečių — antstolį ir tris teismo narius. Antstolis gražiai pasisveikino su Petru, pasiklausė apie jo sveikatą, o paskui išsitraukė ilgą popierių, kur buvo surašyti Petro skolininkai.

— Ar jūs galit išmokėti, ar ne? — paklausė jis, rimtai žiūrėdamas į Petrą.— Tik prašom negaišinti, aš negaliu ilgai laukti, miestas nearti — geros trys valandos kelio.

Petras prisipažino nieko neturintis ir leido antstoliui aprašyti visus savo turtus, dirbtuvę, ratus, arklius ir kitus daiktus. Tuo metu, kada teismo žmonės vaikščiojo po jo dirbtuvę ir kiemą, viską surašinėdami ir kainodami, Petras galvojo sau vienas, kad eglynas yra ne toliausia. „Jei man nepadėjo *mažasis,* tai bandysiu, ar nelaimėsiu ko iš *didžiojo*". Ir jis ėmė taip bėgti į eglyną, lyg teismo valdininkai būtų viję jį pridurmais. Kai jis bėgo pro tą vietą, kur pirmą kartą kalbėjosi su Stiklo Žmogeliu, jam pasimatė, kad kažkieno nematoma ranka jį nutvėrė, bet jis suspurdėjo ir trūkdamas galvą nubėgo tolyn, lig to daikto, kur buvo labai gerai įsidėmėjęs dar pirmiau. Vos jis nuilsęs suriko: „Olan-

dai Mikai! Olandai Mikai!", tuoj priešais staiga išdygo milžiniškas sielininkas su savo kartim.

— A, tu ateini? — tarė jis juokdamasis.— Jie turi būti norėjo tau kailį nuimti ir parduoti jį tavo skolininkams. O, būk ramus! Visos tavo bėdos eina, kaip aš sakiau, iš Stiklo Žmogelio, iš to šventuolio ir veidmainio. Jeigu jau duodi, tai duok kaip reikia, o ne kaip tas šykštuolis. Tai einam,— kalbėjo jis toliau ir pasigręžė į mišką,— eik kartu į mano namus, ten matysime, ar sutiksime.

„Ar sutiksime? — pagalvojo Petras.— Ko jis iš manęs reikalaus, ir ką gi aš galiu jam parduoti? Gal jam reiks tarnauti arba taip ką padaryti?" Iš pradžių jie ėjo mišku prieš kalną, siauru takeliu, paskui bematant atsidūrė prie gilios, tamsios ir skardingos daubos. Olandas Mikas strykt nušoko nuo uolos lyg nuo kokios žemutės marmuro lipynės. Bet Petras ko neapalpo, nes Mikas nušokęs žemyn staiga tapo sulig varpine didumo ir, ištiesęs Petrui tartum kokį ilgą medį ranką, kurios delnas buvo ne siauresnis už smuklės stalą, sušuko balsu, skambančiu kaip laidotuvių varpas:

— Sėsk man ant rankos ir turėkis už pirštų, tai nenukrisi.

Drebėdamas iš baimės, Petras atsisėdo ant milžino delno ir tvirtai įsikabino į jo nykštį.

Jis žengė vis tolyn ir gilyn, tik Petrą labai stebino, kad dauboj nėjo tamsyn, bet vis šviesyn, ir pagaliau šviesa net akį ėmė verti. Jiems leidžiantis gilyn, olandas Mikas ėmė po truputį mažėti ir galop pasidarė visai paprasto didumo, kai jie atsidūrė prieš namelius, tokius mažus ir gražius, kokiuose gyvena prakutę Švarcvaldo laukininkai. Kambarys, į kurį įėjo Petras, buvo toks pat kaip ir visų kitų žmonių, gal skyrėsi tik tuo, kad čia nieko nebuvo.

Medinis sienos laikrodis, didžiausia krosnis, platūs suolai, ant lentynų indai — visa taip kaip ir visur. Mikas liepė Petrui sėstis už didelio stalo, o pats tuojau išėjo ir netrukus grįžo su ąsočiu vyno ir stiklais. Jis pripylė, ir jie ėmė šnekėtis. Mikas pasakojo apie visokias pasaulio linksmybes, apie svetimus kraštus, apie puikiausius miestus ir upes. Galų gale Petras įsigeidė visas tas gudrybes pats matyti ir pasakė tą savo norą olandui.

— Jei tu savo kūne ir jaustum gana drąsos ir sveikatos ką padaryti, bet tavo kvailoji širdis neleistų to pradėti. Imkime, pavyzdžiui, garbės nuplėšimą, nelaimę, dėl kurios išmintingas žmogus neturėtų sielotis. Ar tu jautei ką nors savo galvoje, kada tave vakar vadino apgaviku ir niekšu? Ar pradėjo tau

pilvą skaudėti, kai atėjo antstolis tavęs išmesti iš namų? Pasakyk, kur tu jautei skausmą?

— Širdyje,— tarė Petras, prispaudęs ranką prie ėmusios nuo susijaudinimo kilotis krūtinės; jam regėjosi, kad jo širdis tuojau iššoks iš krūtinės.

— Nepyk ant manęs už tiesą, tu išmetei daug šimtų guldenų dykaduoniams elgetoms ir visokiems valkatoms; kokią dabar turi naudą? Jie tau linkėjo palaimos ir geros sveikatos, taip, bet ar tu dėl to sveikesnis? Už pusę be reikalo išbarstytų pinigų tu galėtum sau turėti gydytoją. O palaima? Gera man palaima, kad surašo žmogaus turtą ir iš namų išmeta! O kas tau liepė traukti iš kišenės pinigus, kai koks driskius pakišdavo savo suplyšusią kepurę? Tavo širdis, ir tiktai tavo širdis! Ne liežuvis, ne rankos, ne kojos, bet širdis. Tu viską, kaip sakoma, labai dediesi širdin.

— Bet ką reikia daryti, kad to daugiau nebūtų? Štai dabar aš visaip stengiuosi numaldyti savo širdį, o ji vis man plaka ir sopa.

— Žinoma,— sušuko tas juokdamasis,— kur tu, vargšai, ją suvaldysi! Atiduok man tą savo plastantį daiktelį, tada pamatysi, kaip bus gerai!

— Tau? Širdį? — persigandęs atsiliepė Petras.— Juk tada tam pačiam daikte negyvas virsčiau! Niekuomet!

— Taip, jei imtų širdį iš kūno jūsų kuris gydytojas, tuomet, žinoma, tau reiktų mirti. Bet aš kas kita! Štai eikš ir pats įsitikink.

Sulig tais žodžiais jis atsistojo, atidarė duris ir įvedė Petrą į kitą kambarį. Petrui net plaukai ant galvos pasišiaušė, kai jis peržengė slenkstį: baisiausią reginį čia jo akys išvydo. Medinėse lentynose stovėjo pastatyti stiklo indai, pripilti skaidraus skystimo; kiekviename inde plaukė žmogaus širdis. Ant indų šonų buvo prilipdyti popierėliai su vardais. Petras ėmė skaityti. Čia buvo antstolio iš F. širdis, dručkio Ezekielio širdis, šokių karaliaus širdis, miškų viršininko širdis; čia buvo šešios pirklių širdys, aštuonios karininkų, trys biržos maklerių,— žodžiu, čia buvo rinkinys pačių gerbiamųjų apylinkės širdžių!

— Žiūrėk! — tarė olandas Mikas.— Visi jie nusikratė gyvenimo vargais ir rūpesčiais. Nei viena iš jų nebeplaka baimingai krūtinėje, ir jų buvusieji savininkai jaučiasi dabar laimingi, nes išvarė iš savo namų neramiąsias viešnias.

— Bet ką gi toj vietoj jie nešioja krūtinėj dabar? — paklausė Petras, kuriam dėl to viso ėmė net galva suktis.

— Štai ką,— atsakė Mikas, imdamas iš dėžutės akmens širdį.

— Kaip? — tarė visas drebėdamas Petras.— Akmens širdis? Bet tuomet turi būti labai šalta krūtinėj.

— Nešalta, tik vėsu ir labai smagu. O kam reikia karštos širdies? Žiemą tokia šilima tavęs nesušildys; tam geriau tinka karčiosios buteliukas negu širdies šilima; o vasarą, kai visur karšta ir tvanku, tu nei suprasti negali, kaip malonu su akmens širdimi. Kaip tau sakiau, su ja žmogus nejauti nei vargo, nei bėdų, nei baimės, nei to kvailo gailesčio ir jokių skausmų!

— Ir tik tiek tu tegali man duoti! — tarė Petras nuliūdęs.— Aš tariausi gausiantis pinigų, o tu man duodi akmenį!

— Manau, pradžiai tau pakaks šimto tūkstančių guldenų. Jei tu juos mokėsi vartoti, tai greit gali milijonierium tapti.

— Šimtas tūkstančių! — džiaugsmingai sušuko angliadegys.— Todėl nebeplak taip baisiai mano krūtinėj! Netrukus atsisveikinsim. Gerai, Mikai! Duokš man pinigus ir akmenį, o šitą mano neramybę pasiimk sau.

— Aš ir maniau, kad tu esi bernaitis su galva,— atsakė maloniai šypsodamasis olandas.— Einam, dar išgersim po stiklelį, o paskui aš tau atskaitysiu pinigus.

Jie vėl susėdo prie stalo ir tol gėrė, kol Petras užmigo.

Angliadegį prikėlė linksmas pašto rago balsas. Jis pasimatė besėdintis puikioj karietoj ir bevažiuojantis kažkokiu plačiu keliu. Dirstelėjęs iš karietos, išvydo Švarcvaldą, dūksantį toli užpakaly. Iš pradžių nenorėjo tikėti, kad jis pats čia sėdėtų karietoj, nes ir drabužiai jo buvo ne tie, kokius dėvėjo vakar. Bet paskui

jis viską taip aiškiai atsiminė, jog pagaliau metė ir galvojęs apie tai ir pasakė: „Žinoma, čia aš, angliadegys Petras, ir niekas kitas!"

Jis pats savim stebėjosi, kad jam nei trupučio negaila, nors dabar pirmą kartą važiavo iš savo ramiosios tėviškės, iš miškų, kur tiek metų gyveno. Net galvojant apie savo motiną, pasilikusią dabar be duonos kąsnio, jam nei viena ašarėlė netryško iš akių; dėl to jam buvo nei šilta, nei šalta. „Tikra tiesa,— tarė jis tada,— ašaros ir atdūsiai, tėvynės pasiilgimas ir nuliūdimas eina iš širdies, o mano širdis, dėkui olandui Mikui, akmeninė ir šalta". Jis pridėjo ranką prie krūtinės, bet ten buvo ramu, niekas neplastėjo. „Jei jis ir dėl šimto tūkstančių taip išlaikė žodį kaip dėl širdies, tai man džiaugtis bereikia",— tarė Petras ir pradėjo dairytis po karietą. Jis rado visokių drabužių, kokių tik žmogus gali panorėti, bet pinigų nebuvo. Pagaliau, kyštelėjęs ranką į kišenę, jis užčiupo daugybę aukso ir rado vekselių nuo visų didžiųjų miestų prekybos namų. „Dabar turiu visko, ko geidžiu",— pagalvojo Petras ir, atsisėdęs patogiau karietos kertėje, traukė tolyn.

Dvejus metus keliavo jis iš vienos vietos į kitą, stebėdamasis į pasaulį iš savo karietos langų. Apsistojęs kur mieste, jis tik pažvelgdavo į viešbučio iškabą ir daugiau eidavo žiūrėti visokių retenybių. Bet jo niekas nedžiugino: nei paveikslai, nei rūmai, nei muzika, nei šokiai; jo akmens širdis nieko nejautė, ausys negirdėjo, akys neregėjo jokios gražybės. Nieko daugiau jis neveikė, tik valgė, gėrė ir miegojo. Taip jis ir gyveno, be jokio tikslo keliaudamas po platųjį pasaulį; valgė, kad pasotintų savo pilvą, miegojo, kad iš nuobodžio nesirgtų. Bet kartais atsimindavo, kad jis buvo linksmesnis ir laimingesnis, kai nieko neturėjo ir dirbo dėl duonos kąsnio. Tada kiekvienas gražus

gamtos reginys, muzika ir dainos linksmino jį. Tada ištisas valandas džiaugdamasis galvodavo apie menkus pietus, kur jam atnešdavo prie ugniakuro jo motina. Galvodamas apie praeitį, jokiu būdu negalėjo suprasti, kad jis dabar visai nustojo juoktis, nors pirma dėl mažiausio daikto juokais leipo. Kai kiti juokėsi, jis perkreipdavo iš mandagumo lūpas, bet širdis jo nesijuokė. Be to, jis jautėsi kažko nesmagus, kad ir buvo visai ramus. Tai buvo ne tėvynės pasiilgimas arba liūdnumas, o tuštybė, nuobodulio liga, gyvenimas be džiaugsmo; tas visas jį privertė vėl grįžti į tėvynę.

Kai keliu iš Štrasburgo jis išvydo tamsią savo tėvynės girią, kai vėl pirmą kartą pamatė tvirtus savo krašto vyrus, jų malonius ir atvirus veidus, kai išgirdo gimtosios kalbos pažįstamus ir skambius garsus, tuojau pridėjo ranką prie širdies, nes jo kraujas pradėjo smarkiau tekėti gyslomis, manydamas tuojau galėsiantis iš džiaugsmo apsiverkti. Bet kaip jis galėjo būti toks kvailas! Juk jo širdis buvo akmens, o akmenys negyvi; jie nei verkia, nei juokiasi.

Pirmiausia jis nuėjo pas olandą Miką, tas jį taip pat gražiai priėmė.

— Mikai,— tarė Petras,— štai aš daug keliavau ir daug mačiau, bet vis tai niekai, ir aš tik nuobodžiu sirgau. Apskritai imant, tavo akmeninis daiktelis, kur aš nešioju krūtinėj, nuo daug ko mane sergsti. Aš nepykstu, nesisieloju, bet niekad ir nesidžiaugiu, ir man rodosi, kad aš pusiau gyvas tesu. Ar negalėtum tu akmens širdį padaryti kiek jautresnę? Arba geriau prašom atiduoti mano senąją širdį! Juk per dvidešimt penkerius metus aš pripratau prie jos, nors kartais ir kvailus ji man darė juokus, bet ji buvo gera ir linksma širdis.

Girių dvasia piktai nusijuokė.

— Kai tu vieną gražią dieną numirsi, Petrai,— atsakė ji,— tada ji tau sugrįš; tada tu vėl turėsi gailestingą, jautrią širdį ir galėsi jausti, kas tave ištiks,— džiaugsmas arba verksmas. Bet čia žemėje tu jos daugiau neberegėsi! Štai ką, Petrai. Pasivažinėjai gerokai, bet tas gyvenimas tau nepatiko. Apsigyvenk dabar čia kur miške, pasistatyk namus, vesk ir imk kuo verstis. Tau tik darbo trūko; dykiniuodamas nuobodžiavai, o dar vainoji nekaltą širdį.

Petras, matydamas, kad Mikas tiesą kalba, ryžos lobingas tapti. Mikas ir šį kartą dovanojo jam šimtą tūkstančių guldenų ir atsisveikino su juo kaip su geriausiu draugu.

Netrukus Švarcvalde pasklido kalbų, kad angliadegys Petras

vėl atsiradęs, bet dar turtingesnis, negu pirma buvo. Ir dabar atsitiko tas, kas esti visuomet. Kai Petras buvo nieko nebetekęs, jį buvo išmetę iš smuklės pro duris, o kai dabar vieną šventadienį po pietų jis nuvyko ten, jam kratė rankas, gyrė arklį, klausinėjo apie kelionę. O kai jis vėl pradėjo žaisti su družkiu Ezekieliu iš pinigų, visi jį gerbė taip pat kaip ir pirmiau. Dabar jis jau nebe stiklą dirbo, bet miškų prekybą varė, tačiau tik dėl žmonių akių. Didžiausias jo darbas buvo duonos prekyba ir pinigų skolinimas su procentais. Ilgainiui pusė Švarcvaldo liko jo kaltininkais; pinigus jis skolino po dešimtį procentų, o duoną tiems vargšams, kur negalėjo tuoj užmokėti, pardavinėjo triguba kaina. Su antstoliu jie buvo geriausi bičiuliai. Jei kas laiku nemokėdavo skolos ponui Petrui Munkui, tai antstolis atvažiuodavo pas tą su savo policija, aprašydavo visus jo turtus, išparduodavo juos ir išmesdavo laukan tėvus, motinas ir vaikus. Iš pradžių turtingajam Petrui buvo tai kiek nemalonu, nes nuskurę jo kaltininkai neduodavo jam ramybės; vyrai meldė palūkėti, moterys stengėsi kuo sugraudinti jo akmens širdį, o vaikai verkdami prašė duonos kąsnelio. Bet, kai jis įsitaisė kelis tvirtus šunis, „kačių muzika", kaip jis tai vadino, greit išnyko. Tik jis sušvilpęs užpjudydavo šunimis, visi tie vargšai rėkdami išlakstydavo į visas puses. Ypač daug nesmagumų jam darė viena „senpalaikė". Ji buvo ne kas kita, tik našlė Munkienė, Petro motina. Kai visas jos turtas buvo išparduotas, ji tapo tikra elgeta; sūnus, sugrįžęs didžturčiu, nei nepasiklausė, kaip ir kur gyvena motina. Dabar ji kartais atkiūtindavo į jo namus, sena, silpna, su lazda pasiramsčiuodama. Į vidų eiti ji nedrįsdavo, nes kartą sūnus ją išvarė laukan. Sunku buvo gyventi svetimų žmonių malonėmis žinant, kad jos pačios sūnus galėjo ją seną gražiai laikyti be jokių rūpesčių. Tačiau jo šaltoji širdis niekados nejausdavo gailesčio, matant jos išblyškusį gerai pažįstamą veidą, ašarotas akis, išdžiūvusią raukšlėtą ranką ir jos senus palinkusius pečius. Kada šeštadieniais ji pabelsdavo į duris, Petras niurzgėdamas išimdavo pinigėlį, įvyniodavo į popierėlį ir išsiųsdavo per tarną. Jis girdėdavo jos drebantį balsą, dėkojantį jam ir linkėjantį visokių žemės gėrybių, girdėdavo, kaip kosėdama ji dūlina nuo durų, bet tuo tarpu jis galvodavo apie tai, kad štai vėl be reikalo išmetęs kelis skatikus.

Pagaliau Petras sumanė vesti. Jis žinojo, kad visam Švarcvalde kiekvienas tėvas su džiaugsmu leistų už jo savo dukterį. Tačiau pasirinkimas jam nelengvas buvo daiktas; jis norėjo, kad visi girtų jo laimę ir išmanymą. Jis visur važinėjo, visur žiūrėjo,

bet nei viena Švarcvaldo mergina jam nebuvo graži. Galų gale, veltui peržiūrėjęs visas gražuoles šokių vakaruose, jis išgirdo, kad gražiausia ir doriausia Švarcvaldo mergaitė esanti vieno neturtingo kirtėjo duktė. Ji gyveno su tėvu pamiškėj, padėdavo jam šeimininkauti, niekad nesirodė šokių vakaruose, net per didžiausias šventes. Išgirdęs apie tą Švarcvaldo stebuklą, Petras nieko nelaukdamas nuvažiavo pas ją piršlėmis.

Gražiosios Elžbietos tėvas sutiko puikų svečią stebėdamasis ir dar labiau nustebo išgirdęs, kad šis esantis turtingasis Petras ir norintis tapti jo žentu. Jis tuojau sutiko manydamas, kad dabar visiems jo vargams atėjęs galas, ir pažadėjo dukterį, net jos nepasiklausęs. O jo Elžbietėlė buvo labai gera ir klusni mergaitė; ji, nei žodelio neprieštaraudama, tapo Petro Munko pačia.

Bet ne taip gera Elžiutei buvo gyventi, kaip ji, vargšė, sau galvojo. Ji manėsi gerai mokanti šeimininkauti, o tuo tarpu jokiu būdu negalėjo įtikti Petrui; ji buvo gailestingos širdies, ir kadangi jos vyras buvo turtingas, tai nelaikė ji sau nuodėme išmesti pavargusiai moteriškei kokį skatiką arba pamylėti senelį kokiu gėrimu. Bet kartą Petras, pastebėjęs tai, rūsčiai jai tarė:

— Kam tu eikvoji mano turtą tiems dykaduoniams ir valkatoms? Ar tu atsinešei ką, kad dabar galėtum jiems dalinėti? Pas tėvą būdama ir sriubos neturėjai iš ko išsivirti, o dabar kaip kokia karalienė svaidai į visus kraštus pinigus. Jeigu dar kartą tave nutversiu, tai gausi iš manęs garo!

Gražioji Elžbieta verkė savo kambary dėl vyro žiaurumo ir ne kartą norėjo geriau gyventi menkoj savo tėvo pirkelėj, negu būti turtingo, bet šykštaus ir kietaširdžio Petro šeimininke. Vargšė Elžiutė, ji nežinojo, kad jo širdis akmens ir kad jis nieko negali mylėti! Kad ji dabar sėdėdavo tarpdury, tai kiekvieną kartą, kai, eidamas pro šalį, koks pavargėlis nusiėmęs kepurę melsdavo pašalpos, ji gręždavo nuo jo akis, kad nematytų to skurdo, ir stipriai gniauždavo ranką, kad kartais ji nesiektų iš kišenės kreicerio. Galų gale visas Švarcvaldas ėmė kalbėti, kad gražioji Elžbieta esanti dar šykštesnė už Petrą Munką. Kartą ji su rateliu sėdėjo prie namų ir dainavo dainelę. Šį kartą ji atrodė linksmesnė, nes oras buvo gražus, o Petras buvo išvažiavęs į laukus. Tuo metu ėjo keliu senelis su dideliu ir sunkiu maišu. Dar iš tolo buvo girdėt jis kriokiant. Elžbieta gailingai į jį pažvelgė manydama, kad nereiktų tokią sunkią naštą krauti senam, silpnam žmogeliui.

Tuo tarpu senelis stenėdamas ir svyruodamas vis artinosi ir, atėjęs ties Elžbieta, vos neišgriuvo nuo naštos sunkumo.

— Oi, pasigailėk, duok nors lašelį vandens! — prabilo jis.— Aš nebegaliu toliau eiti, aš mirštu iš nuovargio.

— Ar tai jūsų amžiuje nešioti tokias sunkybes? — tarė Elžbieta.

— Žinoma, jei man nereiktų pelnyti duonos kąsnio,— atsakė tas.— Juk tokia turtinga moteriškė kaip jūs negalite suprasti, kas yra neturtas ir koks malonus daiktas tokiam karšty šalto vandens gurkšnelis.

Išgirdusi tai, Elžbieta įbėgo į trobą, nuėmė nuo lentynos puodelį ir pasėmė vandens. Bet, kai sugrįžo atgal, tas senelis, atsisėdęs ant maišo, jai pasirodė toks nelaimingas ir nuvargęs, jog iš gailesčio net širdį jai suspaudė. Atsiminusi, kad vyro nėra namie, ji pastatė puodelį su vandeniu į šalį, paėmė stiklelį ir pripylė vyno, o paskui atriekė didelę apyraiką juodos duonos ir išnešė seneliui.

— Še, vyno gurkšnelis bus naudingiau negu vanduo, nes jūs juk senas esate,— tarė ji,— tik gerkite neskubėdamas ir valgykite duoną.

Senelis nustebęs žiūrėjo į ją, jo akyse žibėjo didelės ašaros. Jis išgėrė ir tarė:

— Aš jau pasenau, bet nedaug teko matyti žmonių, kad būtų taip gailestingi ir taip mokėtų užjausti vargdienį kaip jūs. Bet už viską jums bus atlyginta ir šitam pasauly; tokia širdis negali likti be atpildo.

— Ir tą atpildą ji turi gauti tuojau! — suriko kažkieno balsas. Pakėlę akis, jie pamatė Petrą Munką, raudoną kaip vėžį.

— Tu net ir mano geriausią vyną pilstai elgetoms ir duodi gerti iš mano stiklo valkatoms? Taip! Štai tau atpildas!

Elžbieta puolė po kojų prašydama dovanoti, bet akmens širdis nežinojo gailesčio. Petras apgręžė įnagį, kurį turėjo rankoj, ir juodo medžio kotu taip smogė Elžbietai per kaktą, jog ta be kvapo krito seneliui į rankas. Tai matydamas, Petras lyg gailėtis ėmė tai padaręs; jis pasilenkė pažiūrėti, ar ji dar gyva, bet tuo metu senelis prabilo gerai pažįstamu balsu:

— Nebesirūpink, angliadegy Petrai! Čia buvo gražiausia ir nuostabiausia Švarcvaldo gėlelė, bet tu sumindei ją, ir ji jau niekad tau nebežydės.

Visas Petro veidas nubalo, ir jis prakalbėjo:

— Tai jūs čia, Stiklo Žmogeli? Kas padaryta, to nebeatitaisysi; matyt, taip buvo skirta. Tačiau, manau, jūs neskųsit manęs teismui už žmogaus nužudymą?

— Baily! — atšovė Stiklo Žmogelis.— Kas man iš to naudos, jei tavo mirtingąjį kūną pakabintų kartuvėse? Ne žemės teismo

tau reiktų bijoti, bet kito ir baisesnio, nes esi parsidavęs velniui.

— O kad aš pardaviau savo širdį,— šaukė Petras,— tai kaltas tik tu ir tavo apgaulingi turtai! Tu, piktoji dvasia, pražudei mane: tu pastūmei mane ieškoti pagelbos iš kito, čia tavo vieno visa kaltybė!

Sulig tais jo žodžiais Stiklo Žmogelis ėmė augti, eiti aukštyn ir platyn. Jo akys pasidarė kaip lėkštės didumo, o burna panaši į įkaitintą duonos kepamą krosnį, iš kurios šoko liepsna. Petras parpuolė keliais, nieko ir akmens širdis jam nebepadėjo: visas jis drebėjo kaip drebulės lapas. Tartum vanagas nagais miškų dvasia pagriebė jį už sprando, pasuko lyg vėjas sausus lapus ir taip sviedė žemėn, net Petro šonkauliai subraškėjo.

— Žemės kirmine! — sušuko dvasia balsu, panašiu į griausmą.— Jei norėčiau, galėčiau tave sumaigyti, kad tu drįsai vainoti girių valdovą. Bet dėl tos negyvos moteriškės, kuri mane pagirdė ir pavalgydino, aš tau duodu aštuonias dienas laiko. Jei nepasitaisysi, aš ateisiu ir suknežinsiu tavo kaulus, ir tu paliksi šį pasaulį, neatsikėlęs iš nuodėmių!

Jau buvo vakaras, kai keli vyrai eidami pro šalį pastebėjo didžturtį Petrą gulint žemėje pasliką. Jie pradėjo jį vartyti į visas puses, norėdami įsitikinti, ar jis dar gyvas, bet ilgą laiką jų darbas buvo veltui. Pagaliau vienas įėjo į pirkią, atnešė vandens ir apšlakstė jį. Tada Petras giliai atsiduso, pramerkė akis ir apsižvalgė aplinkui, paskui paklausė, kur Elžbieta, bet jos niekas nebuvo matęs. Padėkojęs vyrams už pagelbą, jis nudūlino į namus ir ėmė visur dairytis, bet Elžbietos niekur nebuvo, ir tai, ką Petras laikė baisiausiu sapnu, pasirodė tikriausia tiesa.

Dabar, kai jis liko visai vienas, pradėjo jam galvoj kilti keistos mintys. Jis nieko nebijojo, nes jo širdis buvo šalta. Bet, manant apie pačios mirtį, lindo jam mintis į galvą apie savo paties galą ir apie tai, kiek nusinešiantis jis su savim nuodėmių, kiek tūkstančių prakeikimų ir gailių vargšų ašarų, negalėjusių suminkštinti jo širdies, kiek neišklausytų skundų ir papiktinimų, padarytų nelaimingiesiems žmonėms, kuriuos jis pjudė savo šunimis. O tylus motinos sielvartas? O gražiosios Elžbietos nekaltai pralietas kraujas? O ką jis galės pasakyti seneliui, jos tėvui, kai tas ateis ir paklaus: „Kur mano duktė, tavo pati?" Ką jis atsakys tam, kam priklauso visi miškai, visos upės, visi kalnai ir žmogaus gyvenimas?

Jis kankinosi net naktį per sapną. Kas valandėlę šoko iš miego nuo kažkieno malonaus balso, kuris jam sakė: „Petrai, gauk sau šiltesnę širdį!" Bet nubudęs jis vėl greit merkė akis, nes iš

balso pažino Elžbietą, kuri šaukė jį perspėdama. Kitą dieną, norėdamas išvaikyti savo mintis, jis nuėjo į smuklę ir ten rado dručkį Ezekielį. Petras prisėdo prie jo, ir abudu ėmė šnekėtis apie šį, apie tą, apie orą, apie karą, apie mokesčius, pagaliau apie mirtį ir apie tai, kaip kiti staiga miršta. Petras paklausė Ezekielio, ką jis mano apie mirtį ir kas žmogų gali ištikti anam pasauly. Ezekielis atsakė, kad kūnas būsiantis žemėje palaidotas, o vėlė eisianti arba į dangų, arba į pragarą.

— Tai ir širdį palaidos? — rimtai paklausė Petras.

— Žinoma, ir ją palaidos.

— Bet kas širdies neturi? — klausinėjo toliau Petras.

Tuomet Ezekielis pažvelgė į jį baisiomis akimis.

— Ką tu nori tuo pasakyti? Tu, rodos, juokies iš manęs? Gal tu manai, kad aš neturiu širdies?

— Taip, širdis yra, bet kieta kaip akmuo,— atšovė Petras.

Ezekielis nustebęs žvilgtelėjo į jį, paskui apsidairė, ar jų kas neklauso, ir tarė:

— Iš kur tu žinai? Gal ir tavo jau nebeplaka?

— Taip, ji jau nebeplaka, bent mano krūtinėj! — atsakė Petras Munkas.— Bet, kaip dabar žinai, ką aš manau, tai pasakyk, kas bus mūsų širdims.

— Ar yra čia kuo rūpintis, bičiuli? — juokdamasis paklausė Ezekielis.— Gyveni sau čia žemėje puikiai, ir gana. Tuo ir yra geros mūsų šaltosios širdys, jog tokios mintys visai nebaugina.

— Tegu būna taip, bet vis dėlto manai žmogus apie tą dalyką. Nors dabar ir nejaučiu baimės, bet puikiai žinau, kaip bijojau pragaro, būdamas mažas nekaltas berniukas.

— Suprantamas daiktas, tenai mūsų nepagirs,— tarė Ezekielis.— Aš kažkaip esu klausęs apie tai vieno mokytojo, ir tas sakė, kad po mirties širdys sveriamos, kad žinotų, kurios turi daugiau nuodėmių. Lengvos širdys kilsta aukštyn, o sunkios krinta žemyn. Mūsų akmenys, manau, turės gerokai sverti.

— Žinoma,— atsakė Petras,— ir man dažnai nesmagu, kad mano širdis nieko nejaučia, kai galvoju apie panašius dalykus.

Čia ir pabaigė jie savo kalbą. Bet kitą naktį Petras penkis ar šešis kartus girdėjo pažįstamą balsą šnibždant jam į ausį: „Petrai, gauk sau šiltesnę širdį!" Jis visai nesigriaudė nužudęs pačią, bet sakydamas tarnams, kad ji išvažiavus, nuolat pats galvojo: „Kur ji galėjo dingti?" Taip jis praleido šešias dienas, nuolat girdėdamas naktimis tą balsą ir visą laiką galvodamas apie girių dvasią ir jos baisų grasymą. Septintą rytą šoko iš lovos ir sušuko: „Gerai, žiūrėsim, ar aš galiu gauti sau šiltesnę širdį! Juk mano krū-

tinės akmuo nieko nejaučia ir daro gyvenimą nuobodų ir tuščią". Jis greit apsivilko išeiginiais drabužiais, sėdo ant arklio ir nujojo į girią.

Girioj, toj vietoj, kur augo tankesni medžiai, jis nulipo nuo arklio, prisirišo ir skubindamas nužingsniavo į kalnelį. Atsistojęs ten prieš drūtąją eglę, pasakė tas eilutes:

Miškų dvasia! Tenai tu gyveni,
Kur girios medžiai tankūs ir seni...
Išgirsk, atvyk ir pasirodyk tam,
Kas gimęs yr sekmadieny šventam.

Tada išėjo Stiklo Žmogelis, tik jau nebe smagus ir malonus kaip pirma, bet nuliūdęs ir nusiminęs. Jis buvo apsivilkęs juodo stiklo drabužiu, ant skrybėlės plevėsavo juodas šydas. Petras gerai žinojo, ką jis gedi.

— Ko tu, Petrai, nori iš manęs? — dusliu balsu jis paklausė.

— Aš dar turiu vieną norą, turtų valdove,— atsakė Petras nuleidęs akis.

— Ar gali ko norėti akmeninės širdys? — tas atsiliepė.— Tu turi viską, ko reikia tavo piktiems įgeidžiams, ir vargiai aš išpildysiu tavo prašymą.

— Juk žadėjai išpildyti tris mano norus; vienas tebėra neišpildytas.

— Bet, jei jis kvailas, aš galiu atmesti,— kalbėjo girių dvasia,— tačiau išklausysiu ko tu nori.

— Išimk man tą negyvą akmenį ir grąžink mano gyvąją širdį! — tarė Petras.

— Ar aš dariau su tavim tą sutartį? — paklausė Stiklo Žmogelis.— Ar aš olandas Mikas, kur dalina turtus ir šaltąsias širdis? Eik pas jį savo širdies ieškoti!

— Bet jis niekad jos nebeatiduos,— atsakė Petras.

— Gaila man tavęs, nors ir netikęs buvai žmogus,— truputį pagalvojusi tarė girių dvasia.— Bet kaip tavo noras nėra kvailas, tai aš tau bent padėsiu kiek galėsiu. Tad klausyk. Piktuoju neišgausi savo širdies, greičiau gudrumu ir gali būti be didelio vargo. Juk Mikas ir buvo visados kvailas Mikas, nors ir dedasi labai protingas. Eik tiesiog pas jį ir daryk taip, kaip aš pamokysiu.— Čia jis pasakė Petrui, ką daryti, ir davė jam stiklo kryželį.— Jis nieko tau pikto negali padaryti ir paleis tave, jei tik laikysi prieš save kryželį ir kalbėsi maldą. O paskui, gavęs ką nori, ateik vėl pas mane į tą vietą.

Petras Munkas paėmė kryželį, gerai išmoko, kas buvo pasakyta, ir nuėjo pas olandą Miką. Jis tris kartus surėkė jo vardą, ir milžinas beregint atsirado prieš jį.

— Tu nukovei savo pačią? — paklausė jis balsiai juokdamasis.— Taip jai ir reikė, kad neeikvotų tavo turtų elgetoms. Bet tau reiks kurį laiką iš to krašto išvažiuoti; kai jos neras, čia pakils didelis triukšmas. Tau, žinoma, reikalingi pinigai, ir tu jų atėjai?

— Spėjai,— atsakė Petras,— bet šį kartą labai daug, nes Amerika toli.

Mikas tuojau liepė Petrui eiti į jo namus. Ten jis atrakino vieną dėžę, kur buvo daugybė pinigų, ir išėmė visą maišelį aukso. Kai jis ėmė prie stalo skaityti pinigus, Petras tarė:

— Bet gudrus tu paukštis, Mikai, ir dailiai mane nunėrei sakydamas, kad man krūtinėj akmuo, o širdį tu turi!

— O ar ne taip? — nustebęs paklausė Mikas.— Argi tu jauti savo širdį? Ar ji ne šalta kaip ledas? Ar tu junti baimę arba liūdesį; ar gali ko gailėtis?

— Tu man širdį tik sustabdei, bet ji kaip pirma tebėr mano krūtinėj lygiai taip kaip ir Ezekielio, kuris man sakėsi, kad tu mus apgavai. Antra, tu juk nesi toks žmogus, kuris taip nežymiai galėtų išplėšti širdį iš krūtinės. Kitaip turėtum mokėti kerėti.

— Bet aš tau sakau,— perpykęs suriko Mikas,— kad ir tavo, ir Ezekielio, ir visų turtingų žmonių, kurie kreipėsi į mane, tokios pat šaltos širdys kaip tavo, o jų tikrosios širdys mano laikomos šitam kambary.

— Kad tau ir liežuvis netinsta meluojant! — nusijuokė Petras.— Sakyk tą kam kitam! Manai, keliaudamas aš nemačiau tokių gudrybių šimtais? Čia šitam kambary visos tavo širdys padarytos iš vaško. Kad esi turtingas, sutinku, bet kerėti nemoki.

Tada milžinas papykęs prišoko prie kito kambario, atplėšė duris ir tarė:

— Eikš čia ir skaityk visus parašus, o ten, žiūrėk, Petro Munko širdis. Matai, kaip ji tvaksi? Ar gali vaško taip tvaksėti?

— Tačiau ji vaško,— atsakė Petras.— Tikra širdis ne taip plaka, o mano širdis dar tebėr krūtinėj. Ne, kerėti tu nemoki!

— Aš tau tai išrodysiu! — sušuko Mikas, visas pasišiaušęs iš piktumo.— Pats pamatysi, kad čia tavo širdis.— Jis greitai atsegė Petro liemenę, išėmė iš krūtinės ir parodė jam akmenį. Paskui paėmė tikrąją širdį, papūtė savo kvapu ir atsargiai padėjo į vietą. Petras tuojau pajuto, kaip ji tvaksi, ir labai nudžiugo.

— Kaipgi dabar jautiesi? — šypsodamasis paklausė Mikas.

— Kas teisybė, tai ne melas,— atsakė Petras, pamaži traukdamas iš kišenės kryželį.— Aš niekad nebūčiau tikėjęs, kad galėtum panašius daiktus daryti!

— Dabar matai, kad aš galiu kerėti. Bet eikš arčiau, aš vėl tau akmenį įdėsiu.

— Gana gana, Mikai! — sušuko Petras, traukdamasis atgal ir laikydamas priešais kryželį.— Peles gaudo su lašiniais; šį kartą tu pakliuvai.— Ir Petras tuomet pradėjo kalbėti maldas, kurias dar atminė.

Tada Mikas pradėjo eiti vis mažyn ir mažyn, paskui išvirto ir kaip kirminas ėmė raitytis. Jis stenėjo ir vaitojo, o visos širdys kambary pradėjo tvaksėti lyg laikrodininko dirbtuvėj laikrodžiai. Petras persigando ir ėmė bėgti iš milžino namų. Iš baimės nepasimatė, kaip užšoko ant kalno, kad ir didžiai status buvo. Jis girdėjo, kaip Mikas pašokęs nuo žemės ėmė rėkti ir baisiai jį keikti. Bet Petras jau buvo toli ir bėgo į girią. Pakilo baisiausia audra, griaudė, žaibavo, medžiai treškėdami virto į dešinę ir į kairę, bet jis laimingai pasiekė Stiklo Žmogelio viešpatystę.

Jo širdis džiaugsmingai plakė, ir daugiausia dėl to, kad ji pradėjo plakti. Bet jį šiurpas visą nukratė, kai atsiminė praėjusį savo gyvenimą, panašų į tą audrą, vertusią į dešinę ir į kairę puikiausius medžius. Jis prisiminė savo Elžbietą, gražią ir gerą moteriškę, jo nužudytą iš šykštumo, ir jis pats ėmė sau rodytis žmonių giminės išgama. Graudžiai verkdamas prisiartino jis prie Stiklo Žmogelio kalnelio. Turtų valdovas sėdėjo po egle ir rūkė savo mažąją stiklo pypkę; jis buvo kiek linksmesnis negu pirma.

— Ko tu verki, Petrai? — paklausė jis.— Gal neatsiėmei savo širdies? Gal šaltoji širdis vis tebėra tavo krūtinėj?

— Oi Stiklo Žmogeli! — atsiduso Petras.— Jei aš tebeturėčiau šaltąją akmens širdį, aš negalėčiau verkti, ir mano akys būtų tokios sausos kaip žemė liepos mėnesį. O dabar senoji mano širdis plyšta manant apie tai, ką aš padariau! .. Aš paleidau elgetomis savo kaltininkus, aš pjudžiau šunimis pavargėlius ir ligonius, aš įnagiu, juk pats matei, perkirtau tai savo vargšei gražiąją kaktą.

— Tu, Petrai, buvai didis nusidėjėlis,— tarė Stiklo Žmogelis.— Tave prapuldė pinigai ir tinginys. O kai tavo širdis pasidarė akmeninė, ji nežinojo nei džiaugsmo, nei sielvarto, nei gailesčio, nei užjautos. Bet gailestis apvalys tave, ir jei žinočiau, kad tu tikrai gailiesi negerai gyvenęs, dar šį tą galėčiau tau padėti.

— Man nieko nebereikia,— atsakė Petras nuleidęs galvą.— Viskas baigta. Gyvenimas manęs jau nebedžiugina. Ką aš vienas pasauly beveiksiu? Motina niekad man nedovanos to, ką aš jai padariau, o gal aš ją jau nuvariau į kapus. O Elžbieta, mano pati! Geriau nukauk mane, Stiklo Žmogeli! Bent vienu kartu pasibaigs tada mano gyvenimas!

— Gerai,— atsakė Žmogelis,— jei tu daugiau nieko nenori, tą gali gauti: mano kirvis čia pat.— Ir jis visai ramiai išsitraukė iš lūpų pypkę, iškratė ją ir įsidėjo į kišenę. Paskui palengvėlio atsistojo ir nuėjo už eglės. O Petras verkdamas atsisėdo ant žolės. Nieko daugiau jam gyvenimas nebežadėjo, ir jis kantriai laukė mirties. Netrukus užpakaly išgirdo kieno žingsnius ir pamanė: „Štai jis ir ateina".

— Atsigręžk dar kartą, Petrai! — sušuko Žmogelis. Petras nusišluostė ašaras, atsigręžė ir štai išvydo savo motiną ir pačią Elžbietą, o jos meiliai į jį žiūrėjo. Nudžiugęs jis pašoko nuo žemės.

— Tai tu nemirei, Elžiute? Ir jūs čia, motinėle, ir man dovanojot?

— Taip, jos tau dovanos,— tarė Stiklo Žmogelis,— nes tu tikrai gailies, ir viskas bus pamiršta. Dabar eik namo į savo tėvo trobelę ir būk angliadegiu kaip ir pirma. Jei tu būsi doras ir teisingas žmogus, neniekinsi savo darbo, tada tavo kaimynai taip tave mėgs ir tokioj garbėj laikys, lyg tu turėtum dešimtį statinių aukso.— Taip pasakė Stiklo Žmogelis ir atsisveikino su jais.

Visi trys, garbindami ir laimindami jį, ėjo į namus.

Puikių didžturčio Petro rūmų jau nebebuvo. Trenkė į juos perkūnas ir sudegino su visu turtu. Bet tėvo namai buvo netoliese. Jų kelias dabar ėjo ten, ir tos žuvusios gėrybės jie nesigailėjo.

Bet kaip jie nustebo, kai priėjo trobelę! Jos vietoj stovėjo puikūs laukininko nameliai, juose viskas buvo įtaisyta paprastai, bet gražiai ir švariai.

— Čia bus gerasis Stiklo Žmogelis padaręs! — pasakė nudžiugęs Petras.

— Kaip gražu! — tarė Elžbieta.— Ir čia man daug smagiau negu dideliuose rūmuose su daugybe tarnų!

Nuo to laiko Petras virto darbštus ir teisingas žmogus. Jis džiaugėsi tuo, ką turėjo, nuolat dirbo savo darbą ir pagaliau prakuto. Nėr ir kalbos, kad jis buvo visų Švarcvalde gerbiamas ir mylimas. Jis niekad daugiau nesibarė su Elžbieta, gerbė savo motiną ir šelpė pavargėlius, kai jie beldėsi į jo duris.

Kai po metų Elžbietai gimė gražus berniukas, Petras nuėjo į girią ir pasakė tas eilutes. Bet Stiklo Žmogelis nepasirodė.

— Turtų valdove! — balsu sušuko Petras.— Išklausyk manęs! Aš nieko daugiau nenoriu, tik prašyčiau pabūti mano sūnui krikšto tėvu!

Bet dvasia neatsiliepė; tik vėjas pro egles praūžė ir numetė žemėn kelias kirkužes.

— Jei pats nenori pasirodyti, tai aš jas paimsiu atminimui! — riktelėjo Petras, įsikišo kirkužes į kišenę ir sugrįžo namo. Kai jis namie nusivilko išeiginę liemenę, o jo motina, norėdama padėti drabužį į skrynią, pradėjo versti kišenes, iš jų iškrito keturi rituliukai. Juos išvyniojo ir ten rado nemaža naujų aukso talerių. Tai buvo krikšto dovana mažam Petriukui nuo Stiklo Žmogelio iš girios.

Taip jie gyveno ramiai ir gražiai, ir paskui, kada Petro Munko jau visai žila buvo galva, dažnai jis sakydavo: „Geriau būti neturtingam, negu turėti daugybę aukso ir šaltą širdį".

* * *

Išėjo jau penketas dienų, o Feliksas, medžioklis ir studentas vis dar galvažudžių naguose tebebuvo. Nors vadas ir kiti plėšikai elgėsi su jais gerai, bet jie troško greičiausiai iš jų ištrūkti, nes žinojo, kad kuo ilgiau čia bus, tuo sunkiau galės paslėpti savo apgavimą.

Penktos dienos vakarą medžioklis pasakė savo nelaimės draugams, kad jis nusprendęs naktį iš čia bėgti, nors ir gyvybės netekti reikėtų. Jis ėmė ir juos prikalbinėti kartu bėgt ir paaiškino, kokiu būdu galėtų pabėgti.

— Tam, kuris stovi prie mūsų, aš padarysiu galą. Kitaip neišsiversi, gaus jis žūti.

— Žūti! — sušuko nusigandęs Feliksas.— Jūs norit jam galą padaryti?

— Taip, aš pasiryžęs tai padaryti, jeigu reikia gelbėti dviejų žmonių gyvybę. Žinote, aš girdėjau, kaip galvažudžiai susirūpinę šnibždasi, kad jų ieško po mišką, o įniršusios bobos nemokėjo slėpti galvažudžių piktų sumanymų. Jos mus keikė ir davė suprasti, kad plėšikai, jei juos užpuls, mus išžudys be jokio pasigailėjimo.

— O viešpatie! — sušuko nusiminęs jaunikaitis, dengdamas rankomis veidą.

— Tad nelaukit,— aiškino medžioklis,— kol jie pirmi mus paskers. Kai sutems, aš prislinksiu prie artimiausio sargybinio, jis

paklaus, kas čia toks, aš pašnibždomis pasakysiu, kad grafienė staiga smarkiai susirgusi, ir kai jis apsigręš, aš padėsiu jį žemėn. Paskui pasiimsiu jus, jaunikaiti, ir sudorosim antrąjį, o su trečiuoju nusispjaut tebus!

Tai sakydamas, medžioklis atrodė toks baisus, jog Feliksui klaiku pasidarė. Tas pradėjo jį atkalbinėti nuo tokio kruvino darbo, bet staiga atsivėrė pirkelės durys, ir į ją įšoko kažkokia žmogysta. Tai buvo galvažudžių vadas. Jis vėl atsargiai uždarė duris ir belaisviams liepė nurimti. Paskui prisėdęs prie Felikso tarė:

— Grafiene! Jūsų reikalai labai prasti. Jūsų vyras neišlaikė žodžio. Jis ne tik neišpirko jūsų, bet apskundė valdžiai. Būriai ginkluotų žmonių klaidžioja po visą mišką, nori sučiupti mane ir mano draugus. Aš grasiau jūsų vyrui, kad nudėsiu jus, jei jis drįs mus suimti. Bet arba jūsų gyvybė jam nelabai brangi, arba jis nepasitiki mūsų žodžiais. Jūsų gyvybė mūsų rankose, ir ką norėsim, tą padarysim. Ką jūs į tą galit atsakyti?

Pabūgę belaisviai pažiūrėjo į viens kitą nežinodami, ką atsakyti. Feliksas gerai nusimanė, kad jam būtų dar prasčiau, jei prisipažintų, kas jis toks.

— Aš negaliu,— šnekėjo galvažudys,— skandinti moteriškės, kurią taip gerbiu. Todėl aš patarčiau jums bėgti, tai vienintelis jums išganymas. Ir aš noriu su jumis bėgti.

Visi sužiuro į jį be galo nustebinti, o jis toliau kalbėjo:

— Daugumas mano draugų nusprendė keltis į Italiją ir ten įstoti į vieną labai didelę gaują, o aš visai nenoriu būti kito valdžioj, todėl su jais daugiau nieko bendro negaliu turėti. Jei jūs prižadate, grafiene, turėdama tokias dideles pažintis, rūpintis dėl manęs ir užstoti kur reikia, tai aš galiu jus išvaduoti, kol dar nėra labai vėlu.

Feliksas tylėjo nežinodamas, ką veikti. Jo teisinga širdis priešinosi stumti žmogų, norintį gelbėti jam gyvybę, į pavojų, iš kurio paskui jis negalėtų išvaduoti. Nesulaukdamas iš jo atsakymo, vadas toliau sakė:

— Dabar visur renka kareivius. Man ganėtų menkiausios tarnybos. Aš žinau, kad jūs daug galite padaryti, bet aš prašau jūsų tik prižadėti tarti už mane tuo reikalu žodį.

— Gerai,— atsakė Feliksas panarinęs akis,— aš prižadu padaryti viską, ką galėsiu. Žinoma, man labai smagu, kad jūs pats ir iš geros valios metate tą nedorą gyvenimą.

Susijaudinęs plėšikų vadas pabučiavo kilmingos ponios ranką ir, tarstelėjęs būti prisirengusiai per dvi valandas nuo sute-

mos, taip pat atsargiai išėjo iš pirkelės, kaip ir buvo įėjęs. Kai jis išėjo, belaisviai atsiduso lengviau.

— Tikrai, jį čia pats dangus mums atsiuntė! — sušuko medžioklis.— Štai kokiu stebuklingu būdu mes išsigelbėsim. Ar aš kuomet sapnavau, kad pasauly gali būti panašių dalykų ir mes turėsim tokį nuostabų atsitikimą?

— Žinoma, nuostabu! — tarė Feliksas.— Bet kokią aš turėjau teisę apgaudinėti tą žmogų? Kokią jis gaus naudą iš mano užtarimo? Sakykit, ar tas ne vis tiek, kad aš jį traukčiau į kartuves, jei jam nesakysiu, kas aš!

— Ko čia abejoji, mielas jaunikaiti! — atsakė studentas.— Po to, kai taip puikiai vaidinai savo vaidmenį! Ne, dėl to jūs nesigraužkit, nes čia niekas daugiau kitas, tik leidžiamas apsigynimas. Juk tai baisi piktadarystė užpulti kely tokią gerbiamą moteriškę ir norėti ją pagrobti. Jei jūsų nebūtų buvę, kas žino, kas grafienei būtų atsitikę. Ne, jūs pasielgėt visai teisingai. Antra vertus, aš manau, teismas duos jam palengvinimą, nes jis, galvažudžių viršininkas, bėgo nuo jų iš savo valios.

Paskutiniai žodžiai kiek apramino jaunąjį auksakalį. Nusiteikę, bet ir bijodami, kad kas nepakliudytų bėgimo, jie ėmė laukti paskirtos valandos. Buvo jau visai tamsu, kai plėšikų vadas staiga įėjo į pirkelę ir, padėjęs ryšelį su drabužiais, tarė:

— Kad lengviau būtų išbėgti, grafiene, jums reikia apsivilkti tuos vyriškus drabužius. Ruoškitės! Už valandos keliausim.

Taip pasakęs, jis belaisvius paliko, o medžioklis vos susilaikė nesusijuokęs balsu.

— Tai bus jau antras persivilkimas,— pasakė jis,— ir duodu žodį, kad šis antrasis geriau derės negu pirmasis!

Jie atmezgė ryšelį ir rado puikius su visais reikalingais medžioti daiktais drabužius, labai tikusius Feliksui. Kai Feliksas persivilko, medžioklis norėjo grafienės drabužius numesti į kertę, bet Feliksas nedavė. Jis susuko juos į mažutį ryšuliuką, sakydamasis prašysiantis grafienės tuos drabužius padovanoti ir juos laikysiantis visą gyvenimą nuostabiųjų dienų atminimui.

Pagaliau atėjo vadas, visas apsiginklavęs, ir atnešė medžiokliui atimtą iš jo šautuvą ir parakinę. Jis atnešė šautuvą ir studentui, o Feliksui davė didelį peilį, liepdamas prisikabinti dėl visa ko. Belaisvių laimė, kad buvo tamsu, kitaip žibančios Felikso akys, kai jis nutvėrė ginklą, būtų pasakiusios galvažudžiui, kas jis tikrai yra. Kai jie atsargiai išėjo iš pirkelės, medžioklis pamatė, kad šį kartą nebuvo prie jos paprastos sargybos. Vadinas, jie galėjo nepastebėti prašliaužti pro pirkeles, bet galva-

žudys išsirinko ne šitą paprastą kelią takeliu, kurs ėjo iš daubos į girią, o pasuko į uolą, kuri buvo labai stati ir jiems rodėsi visai neįlipama.

Kada jie ten priėjo, galvažudys parodė virvių kopėčias, pririštas prie uolos. Jis užsidėjo ant pečių savo šautuvą ir pirmutinis pradėjo lipti aukštyn. Paskui savęs liepė lipti grafienei ir padavė jai ranką. Paskutinis lipo medžioklis. Už uolos buvo takelis, kuriuo jie turėjo toliau eiti.

— Šitas takelis,— tarė galvažudys,— eina į Ašafenburgo kelią. Ten mes ir vyksim, nes aš turiu žinių, kad jūsų vyras grafas dabar yra ten.

Jie ėjo tolyn patyloms, galvažudys pirma, o kiti trys paskui, sekdami pridurmais. Po trijų valandų jie sustojo; galvažudys liepė Feliksui sėstis pasilsėti. Paskui, išėmęs duonos ir seno vyno butelį, davė nuilsusiems keleiviams pasistiprinti.

— Aš manau, greičiau kaip per valandą mes užtiksim kareivių sargybą, išstatinėtą visur po mišką. Todėl prašyčiau jūsų pakalbėti su būrio viršininku ir užtarti mane.

Feliksas ir dabar sutiko, nors jokio pasisekimo iš savo užtarimo nelaukė. Pasilsėję kokį pusvalandį, ėjo toliau. Kai praėjo dar valanda ir nebetoli buvo vieškelis, pradėjo aušti ir miške darėsi šviesiau. Staiga juos sulaikė šauksmas: „Stok! Nejudėk!" Prie jų priėjo penki kareiviai ir liepė eiti paskui juos ir pasiaiškinti dėl savo kelionės majorui, būrio viršininkui. Paėję penketą dešimčių žingsnių, jie pastebėjo krūmuose žibant ginklus; miškas, matyti, buvo užimtas nemažo būrio. Po ąžuolu sėdėjo majoras su keliais karininkais ir kitais žmonėmis. Atvedus belaisvius ir ėmus jam klausinėti, iš kur jie eina ir kur, vienas iš ten sėdėjusių pašoko ir suriko:

— Viešpatie! Ką aš regiu! Juk čia mūsų Gotfridas!

— Taip, ponas prievaizda! — linksmai atsakė medžioklis.— Tai aš, stebuklingu būdu išgelbėtas iš galvažudžių nagų.

Karininkai stebėjosi matydami jį čia. O medžioklis paprašė majoro ir prievaizdos paeiti su juo į šalį ir čia trumpais žodžiais jiems apsakė, kaip jie išsigelbėjo ir kas tas ketvirtasis, kartu atėjęs su jais.

Majoras, tokios žinios nudžiugintas, tuojau liepė nepaprastąjį belaisvį siųsti toliau, o auksakalį nuvedė prie savo draugų ir pristatė jiems jaunikaitį, kurs savo drąsumu ir šaltu krauju išgelbėjo grafienę. Visi džiaugsmingai spaudė jam ranką, gėrėjosi juo ir negalėjo atsiklausyti, kai jis ir kiti pasakojo apie savo nutikimus.

Tuo tarpu visai išaušo. Majoras pats apsiėmė lydėti drąsuolius į miestą. Jis nuvyko su jais ir grafienės prievaizda į artimą sodžių, kur stovėjo jo karieta. Ten Feliksas turėjo atsisėsti į karietą, o medžioklis, studentas, prievaizda ir kiti važiavo iš priešais ir iš paskos — tokiu būdu su didžiausia iškilme jie traukė miesto link. Kaip gandas apie smuklės užpuolimą ir apie auksakalio pasiaukojimą žaibu aplėkė visą šalį, lygiai taip ir dabar garsas apie jų išvadavimą ėjo iš lūpų į lūpas. Todėl visai nenuostabu, kad mieste, kur jie važiavo, gatvėse stovėjo minios žmonių, norėjusių išvysti jaunąjį didvyrį. Artinantis karietai, visi ėmė grūstis. „Štai jis! — šaukė žmonės.— Žiūrėkit, štai jis karietoj, šalia su karininku! Tegyvuoja narsusis auksakalys!" Ir tūkstančio balsų „ura!" sugaudė ore.

Feliksas susigėdo ir susigraudino dėl triukšmingo minios džiaugsmo. Bet toliau, prieš miesto valdybos namus, jo laukė dar graudingesnis dalykas. Prie durų jį pasitiko puikiai apsitaisęs vidutinių metų vyras ir su ašaromis akyse apkabino jį.

— Kuo aš galiu tau atsidėkoti, mano sūneli? — sušuko jis.— Tu sugrąžinai, kas man buvo brangiausia ir ko aš buvau netekęs! Tu išgelbėjai man pačią, o mano vaikams motiną. Jos silpna sveikata nebūtų išlaikiusi visų nelaisvės baisybių! — Tai buvo grafienės vyras. Kuo labiau Feliksas atsisakinėjo nuo dovanos už savo pasiaukojimą, tuo labiau grafas norėjo, kad jis ko paprašytų. Tada jaunikaičiui atėjo į galvą mintis apie gaujos vado nelaimingą likimą. Jis papasakojo, kaip tas jį išgelbėjo, ir pridėjo, kad išgelbėjimas buvęs padarytas tik dėl grafienės. Grafas, sugraudintas ne tiek plėšiko gražiu darbu, kiek nauju Felikso prakilnumo įrodymu, pažadėjo padaryti viską, ką jis galės, kad išgelbėtų galvažudį.

Tą pat dieną grafas, lydimas drąsiojo medžioklio, nuvežė jaunąjį auksakalį į savo pilį, kur grafienė, vis dar susirūpinusi, nekantriai laukė žinių apie jaunikaitį, pasiaukojusį dėl jos. Kas apsakys jos džiaugsmą, kai grafas įvedė į kambarį jos išgelbėtoją? Ji be galo ir krašto klausinėjo ir dėkojo jam. Paskui pasišaukė vaikus ir parodė jiems aukštaširdį jaunikaitį, kuriam tiek buvo kalta jų motina. Mažiukai gaudė jo rankas, ir pilni dėkingumo jų veidai, ir tikinimas, kad, be tėvo ir motinos, jie labiausiai myli jį, Feliksui buvo didžiausia dovana už visus vargus, už visas praleistas be miego naktis galvažudžių lūšnoj.

Kai praėjo pirmos džiaugsmingos pasimatymo minutės, grafienė liepė tarnui atnešti drabužius ir gerai pažįstamą krepšelį, kurį palaikyti Feliksas buvo įdavęs grafienei girios smuklėj.

— Čia bus viskas,— tarė ji, maloniai šypsodama,— ką esat man davęs toj baisioj valandoj. Tai buvo dangalas, už kurio pasislėpiau nuo galvažudžių akių. Dabar vėl jūs viską turite. Tik aš prašyčiau, kad man atiduotumėt tuos drabužius, kuriuos noriu pasilaikyti jūsų atminimui, o už juos paimtumėt pinigus, kur galvažudžiai buvo paskyrę išpirkti.

Feliksas išsigando dėl tokios didelės dovanos. Jo prakilnioji širdis neleido imti atlyginimo už tai, ką jis buvo savo noru padaręs.

— Gerbiamoji grafiene,— tarė jis, sugraudintas jos žodžiais,— aš to nevertas. Drabužiai tebūna jums, kaip jūs norit. O tų pinigų aš negaliu imti. Bet aš žinau, kad jūs norite kuo nors mane apdovanoti, todėl prašyčiau vieno: man leisti, kai bus kada reikalas, šauktis jūsų pagelbos.

Ilgai dar stengėsi prikalbėti jaunikaitį, bet niekas negalėjo atmainyti jo nusprendimo, ir pagaliau grafas ir grafienė nusileido. Kai tarnas jau norėjo vėl išnešti drabužius ir krepšelį, Feliksas atsiminė brangųjį papuošalą, kurį buvo visai užmiršęs šioj džiaugsmo valandoj.

— Palaukit! — tarė jis.— Prašom leisti, grafiene, man pasiimti iš to krepšelio tik vieną dalyką; kas liks, viskas bus jūsų.

— Darykit kaip norit,— atsakė grafienė.— Nors aš jūsų atminimui viską mielai pasilaikyčiau, bet atsiimkit, ko negalit palikti! Tik drįstu klausti, kas gi taip brangu jūsų širdžiai, ko nenorit man palikti?

Tuo tarpu Feliksas atrišo savo krepšelį ir išėmė raudono tymo dėžutę.

— Viską, kas man priklauso, jūs galite paimti,— šypsodamas atsakė jis.— Bet šitas daiktas yra mano brangiausios krikšto motinos. Tai aš pats dirbau ir dabar jai nešu. Čia papuošalas, gerbiamoji grafiene,— kalbėjo jis, voždamas dėžutę ir paduodamas jai,— čia papuošalas, kuriuo aš pats save išmėginau.

Grafienė paėmė dėžutę. Pažvelgė į ją ir nustebusi atšoko.

— Kaip? Šitie akmenys? — sušuko ji.— Ir juos nešate savo krikšto motinai, jūs sakot?

— Taip,— atsakė Feliksas.— Krikšto motina atsiuntė man akmenis, o aš juos aptaisiau ir dabar pats nešu atiduoti.

Susigraudinus grafienė pažiūrėjo į jį. Iš jos akių ėmė trykšti ašaros.

— Tai tu Feliksas Perneris iš Niurnbergo? — sušuko ji.

— Tikra tiesa! Bet iš kur jūs taip greit sužinojot mano vardą? — paklausė jaunikaitis, žiūrėdamas į ją nustebęs.

— O, nuostabus dangaus prilikimas! — tarė susigraudinus grafienė savo nustebintam vyrui.— Juk čia Feliksas, mūsų krikštavaikis, kambarinės Sabinos sūnus! Juk aš ta pati, kur tu vyksti. Juk tu išgelbėjai savo krikšto motiną, pats to nežinodamas!

— Kaip? Jūs esat grafienė Sandau, tiek daug padariusi man ir mano motinai? Tai čia Majenburgo pilis, į kurią aš ėjau? Koks aš dėkingas gerajam likimui, kur taip nuostabiai mane atvedė pas jus! Vadinas, aš galėjau nors menku daiktu parodyti jums savo dėkingumą!

— Tu padarei man daugiau,— atsakė grafienė,— negu aš tau. Ir kol aš būsiu gyva, nepamiršiu, kiek mes esame tau kalti. Tegu mano vyras bus tau tėvu, vaikai — broliais ir seserimis, o aš pati būsiu tau motina. Tas daiktas, kuris tave atvedė pas mane didžiausios bėdos valandoj, bus mano gražiausias papuošalas, nes jis nuolat man primins tavo prakilnumą.

Taip sakė grafienė ir išlaikė savo žodį. Ji gausiai sušelpė laimingąjį Feliksą jo kelionėj. Kai jis sugrįžo jau gerai išmokęs savo amato, ji nupirko jam Niurnberge namus ir puikiai juos įtaisė. Didžiausias jo geriausiojo kambario papuošalas buvo gražiai nupiešti paveikslai, vaizdavę girios smuklės scenas ir Felikso gyvenimą tarp galvažudžių.

Feliksas ten apsigyveno ir buvo garsus auksakalys. Garbė apie jo mokėjimą susipynė su garsu apie jo karžygiškus darbus, traukdama jam pirkėjus iš viso pasaulio. Daugelis svetimtaučių, važiuodavusių pro gražųjį Niurnbergą, prašėsi nuvesti į garsaus auksakalio Felikso dirbtuvę, norėdami pamatyti ir pasistebėti į jį ir ta proga iš jo nusipirkti kokį brangų daiktelį. Bet meiliausi jam svečiai buvo medžioklis, mechanikas, studentas ir vežėjas. Vežėjas, keliaudamas iš Viurcburgo į Fiurtą, visada prilankydavo Feliksą. Medžioklis beveik kasmet atveždavo jam dovanų, o mechanikas, išvažinėjęs visus kraštus, pagaliau apsigyveno pas Feliksą. Kartą juos aplankė ir studentas. Dabar jis jau buvo didelis viešpatystės vyras, bet nesigėdino pavakarieniauti pas auksakalį ir mechaniką. Jie atsiminė smuklės atsitikimus, ir buvusis studentas papasakojo, kad jis Italijoj matęs galvažudžių gaujos vadą. Jis visai atsivertęs ir ištikimai tarnaujantis Neapolio karaliaus kariuomenėj.

Feliksas džiaugėsi tai girdėdamas. Nors be to žmogaus jis gal būtų ir nepatekęs į tokį baisų pavojų, bet be jo nebūtų galėjęs ir ištrūkti iš galvažudžių nagų. Štai dėl ko drąsuolis auksakalys turėdavo smagių ir malonių atsiminimų, kai į galvą jam ateidavo *Špesarto smuklė.*

TURINYS

JAUNESNIAM MOKYKLINIAM AMŽIUI

Серия «Сказки мира»

ГАУФ Вильгельм. ХОЛОДНОЕ СЕРДЦЕ. Сказки. Издание 2-ое. Для младшего школьного возраста. Перевёл Юозас Бальчиконис. Иллюстрировал Г. Госман. На литовском языке. Издательство «Витурис», 232600, Вильнюс, Альгирдо 31

Serija „Pasaulio pasakos"

HAUFAS Vilhelmas. ŠALTOJI ŠIRDIS. Pasakos. Redaktorė J. Barcienė. Viršelio dailininkė R.Baltakienė. Meninis redaktorius S. Šniras. Techninė redaktorė L. Rimkūnienė. Korektorės D. Dubickaitė, L. Vasiliauskaitė

ИБ № 915

Duota rinkti 89 05 10. Pasirašyta spaudai 89 10 26. Leidinio Nr. 759. Formatas 60×90/16. Popierius ofsetinis Nr. 2. Garnitūra „Baltika", 10 punktų. Ofsetinė spauda. 17 sąl. sp. l. 17,75 sąl. spalv. atsp. 18,55 apsk. leid. l. Tiražas 90 000 egz. Užsakymas 4090. Kaina 90 kp. Kaina celofanuotais viršeliais 1 rb

„Vyturio" leidykla, 232600, Vilnius, Algirdo 31
Spaudė V. Kapsuko-Mickevičiaus spaustuvė, 233000, Kaunas, Vytauto pr. 23